

statsanslag till samma belopp som under innevarande år, finner jag [34.] anslag till det begärda beloppet böra beredas föreningen.

Jag vill meddela, att av revisionsberättelsen för år 1914 framgår, att inkomsterna överstigit utgifterna med 493 kronor 9 öre samt att de skulderna överskjutande tillgångarna, som vid årets början utgjorde 24,558 kronor 45 öre, vid årets slut upptagits till 26,787 kronor 83 öre, däri inräknat värdet å vissa skänkta inventarier, som förut icke upptagits till något värde.

Inkomst- och utgiftsförslaget för år 1917 balanserar å 79,800 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska mosskulturföreningen
å *extra stat* för år 1917 anvisa ett
anslag av kronor 50,000.

10. Befrämjande av fröodlingen.

a. Frökontrollanstalter.

Till understöd åt av hushållningssällskap eller landsting, vart för sig eller i förening, understödda frökontrollanstalter har riksdagen från [35.]
och med år 1887 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å *extra*
stat till belopp av 10,000 kronor, vilket årligen på förslag av lant-
bruksstyrelsen av Kungl. Maj:t fördelats bland dem av dessa anstalter, *Frökontroll-
anstalter.*
som gjort framställning om statsbidrag och i övrigt uppfyllt för anslags
åtnjutande stadgade villkor. (extra anslag.)

I skrivelse den 30 september 1915 har lantbruksstyrelsen hemställt om beredande av anslag med oförändrat belopp till detta ändamål för år 1917.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t i likhet med föregående år måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 till Kungl. Maj:ts
förfogande anvisa ett anslag av kronor 10,000
för att — med högst 1,000 kronor för varje anstalt —
användas till understöd åt sådana frökontrollanstalter,
som av landsting eller hushållningssällskap, vart för
sig eller i förening, understödjas med minst samma
belopp som statsbidraget och vilka anstalter vilja under-

[35.]

kasta sig de villkor och föreskrifter i avseende på analysmetoder och övriga förhållanden, som fastställas av Kungl. Maj:t.

b. *Befordrande av inhemsk fröodling.*

[36.]

*Åtgärder för
befordrande
av inhemsk
fröodling.*

(extra anslag.)

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska klöver- och gräsfröodlingen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1912 anvisat ett belopp av 15,000 kronor.

För år 1913 beviljade riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t enahanda belopp såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter. Anslagets användning utsträcktes alltså till frö av foderrotfrukter. Kungl. Maj:t utfärdade den 11 oktober 1912 kungörelse angående statsbidrag från nämnda anslag.

För vartdera av åren 1914 och 1915 har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter anvisat ett till 20,000 kronor höjt anslag.

På framställning av Kungl. Maj:t medgav 1915 års riksdag, att vad vid utgången av år 1915 kvarstode oanvänt å det såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter anvisade anslag finge av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för dylika åtgärder beträffande odling av frö utav vallväxter och foderrotfrukter, och anvisade tillika för samma ändamål å extra stat för år 1916 ett belopp av 20,000 kronor. Anslagets användning utsträcktes alltså till frö även av andra vallväxter än klöver och gräs.

Den 8 oktober 1915 utfärdade Kungl. Maj:t i anledning härav kungörelse angående statsbidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav vallväxter och foderrotfrukter.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 26 november 1915 hemställt, att då medel för ifrågavarande ändamål syntes böra finnas tillgängliga även för år 1917 och anledning saknades att föreslå någon ändring vare sig i beloppet av anslaget eller i villkoren för statsbidragets åtnjutande, Kungl. Maj:t måtte av riksdagen härtill äska anslag å extra stat för år 1917 till oförändrat belopp.

Med anslutning till vad lantbruksstyrelsen sålunda anført och då, [36.] såsom förut iakttagits, möjlighet bör beredas till användning av besparingar å anslaget för föregående år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å det såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö av vallväxter och foderrotfrukter anvisade anslag må av Kungl. Maj:t under år 1917 användas för enahanda ändamål; *dels ock* för samma ändamål å *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av kronor 20,000.

c. *Statskonsulent i fröodling.*

Till anställande av en statskonsulent i fröodling har riksdagen [37.] för vart och ett av åren 1912—1916 anvisat å extra stat ett anslag av 6,500 kronor. Den 19 oktober 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat reglemente för denne statskonsulent. Den 18 juni 1915 har Kungl. Maj:t beträffande anslaget för år 1916 meddelat enahanda föreskrifter som för föregående års anslag eller att statskonsulentens arvode skulle utgöra 4,000 kronor och att 2,500 kronor finge användas till bestridande av hans resekostnader. *Statskonsulent i fröodling. (extra anslag.)*

I skrivelse den 30 september 1915 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel till oförändrat belopp även för år 1917 för anställande av en dylik statskonsulent, därest icke Kungl. Maj:t med anledning av viss på Kungl. Maj:ts prövning beroende framställning skulle finna gott förelägga riksdagen annat förslag i ämnet.

Den i lantbruksstyrelsens skrivelse avsedda tidigare framställningen gjordes av styrelsen den 10 oktober 1913, då styrelsen föreslog, att såväl de tre nu å ordinarie stat uppförda statskonsulenter, vilkas avlöning vid 1905 års riksdag bestämdes till 4,000 kronor med två ålders-tillägg å 500 kronor, som den nu ifrågavarande statskonsulenten i fröodling och statskonsulenten för det mindre jordbruket, för vilkens anställande anslag å extra stat likaledes beviljats under en följd av år, måtte i avlöningshänseende likställas med andra gradens tjänstemän och alltså erhålla en begynnelseavlöning av 5,800 kronor, därest bostads-orten är Stockholm. Denna framställning är remitterad till löneregleringskommittén. *Departementschefen.*

[37.]

Därefter har lantbruksstyrelsen gjort särskild framställning beträffande statskonsulenternas tjänstgöringsskyldighet, vilket ärende likaledes är remitterat till nämnda kommitté.

Då löneregleringskommittén ännu icke varit i tillfälle att avgiva utlåtande i dessa frågor och desamma för övrigt möjligen böra upptagas i samband med en väckt fråga om eventuella ändringar i lantbruksstyrelsens stat för bättre tillgodoseende av den centrala handläggningen av ärenden rörande egnahemsväsendet m. m., måste statskonsulenternas löneregleringsfråga även detta år anstå. Jag beklagar denna nödvändighet, ty jag vill gärna erkänna, att dessa statskonsulenter önskan om förbättrade avlöningsvillkor är grundad på goda skäl. Sämst ställda härvidlag äro de bägge av anslag å extra stat avlönade konsulenterna i fröodling och för det mindre jordbruket, vilka hava allenast 4,000 kronors arvode, under det att två av statskonsulenterna å ordinarie stat redan intjänat bägge ålderstilläggen och den tredje erhållit det första ålderstillägget. Vad de nuvarande innehavarna av dessa bägge extra konsulentbefattningar beträffar, förefinnes emellertid en möjlighet att ge dem åtminstone någon förbättring för år 1917 i form av personligt ålderstillägg och därigenom i detta avseende bereda dem enahanda förmån, som tillkommer de å ordinarie stat upptagna statskonsulenterna. Statskonsulenten i fröodling Anders Elofson har bestritt sin befattning från och med år 1912 och statskonsulenten för det mindre jordbruket August Östergren från och med år 1910. Bägge komma således att vid ingången av år 1917, om de då kvarstå i sina befattningar, hava innehaft dessa i minst 5 år. För medgivande åt dem av ett personligt ålderstillägg å 500 kronor under sistnämnda år torde kunna anföras samma skäl, som förmått statsmakterna att bevilja personligt ålderstillägg åt andre instruktören i husslöjd J. Wallander. Jag anser under föreliggande omständigheter mig böra tillstyrka en sådan åtgärd.

På grund härav får jag nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1917 å *extra stat* anvisa
dels för anställande av en statskonsulent i fröodling ett anslag av kronor 6,500;
dels ock såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten i fröodling Anders Elofson, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap, ett anslag av kronor 500;
 eller tillhoppa..... » 7,000.

d. *Sveriges utsädesförening.*

Såsom bidrag till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1905—1912 ett anslag av 25,000 kronor, för år 1913 ett anslag av 35,000 kronor samt för vart och ett av åren 1914—1916 ett anslag av 66,000 kronor. Därutöver har Kungl. Maj:t årligen till föreningen anvisat 15,000 kronor, som utgått från anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.

Nu har föreningen i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift med bifogande av berättelser över verksamheten och räkenskaperna under år 1914 samt statförslag för år 1916, avsett att provisoriskt gälla även för år 1917, anhållit, att av riksdagen måtte för år 1917 utverkas anslag till föreningen å samma belopp som för år 1916 eller 66,000 kronor. I denna skrift har föreningen anfört, bland annat, följande.

I föreningens utveckling hade den tid, som ingått med början av år 1914, betecknat ett avsevärt steg framåt. Tack vare de ökade inkomster, som förhöjt statsbidrag och ökad avgift från allmänna svenska utsädesaktiebolaget medfört, hade föreningen kunnat såväl utvidga sin verksamhet med nya avdelningar och filialer som ock vidtaga åtgärder för den ekonomiska ställningens tryggande, varjämte den fått ökade möjligheter att medelst bättre löneförmåner tillförsäkra sig kompetenta och lämpliga arbetskrafter. Den nya organisation, som i samband med det ökade statsbidraget tillkommit genom Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut, hade också under den efter dess ikraftträdande gångna tiden visat sig vara till fromma för föreningen och dess verksamhet. Trots de oroliga och kritiska tiderna hade föreningen sålunda ostörd kunnat fortsätta sin verksamhet och genomföra de båda senaste årens utvidgning och konsolidering.

Föreningens verksamhet fortginge under år 1915 i huvudsak på samma sätt som under år 1914. Dock hade de nyupptagna arbetena med botaniska studier för sortuppträning hos rotfrukterna samt kemiska undersökningar under år 1915 bedrivits i större utsträckning. Likaledes hade den planerade nya filialen nu blivit ordnad i Skaraborgs län. Vid densamma hade sålunda försök med såväl vår- och höstsäd som rotfrukter blivit utförda. Vid den nya Östgötafilialen hade arbetena år 1915 bedrivits i enlighet med uppgjord plan. Vid Ultunafilialen hade de fortgått i vanlig omfattning, under det att Luleåfilialen genom rikligare

[38.]
Sveriges
utsädes-
förening.

(extra anslag.)

[38.] anslag blivit satt i tillfälle att utvidga sin verksamhet, bland annat genom anordnandet av ett större antal lokala försök i övre Norrland.

Föreningens ekonomiska ställning hade varit något gynnsammare vid 1914 års slut än vid dess början, i det att den balanserade bristen nedgått från 30,069 kronor 13 öre till 19,429 kronor 78 öre. Delvis hade detta berott på att inkomsterna under året varit något större än som beräknats, men huvudsakliga anledningen därtill hade dock varit, att besparingar gjorts på de nya avdelningar, där arbetena under sagda år ej kunnat bedrivas i full omfattning. Sedan nu verksamheten jämväl på dessa nya avdelningar och filialer upptagits i planerad omfattning, vore möjligheten för sådana större besparingar utesluten. Tyvärr nödgades också föreningen från och med år 1916 räkna med en minskning av inkomsterna, i det att de för längre tid beviljade anslag från hushållningssällskap, som år 1914 beräknats till 1,750 kronor och 1915 till 1,250 kronor, då komme att upphöra. Då det av riksdagen beviljade statsanslaget beräknats med hänsyn till dessa inkomstbelopp, vore det givet, att i statförslaget för år 1916, som finge provisoriskt gälla även för år 1917, all möjlig sparsamhet måst iakttagas för att få inkomsterna att täcka utgifterna. Detta hade så mycket mera varit fallet, som kostnaden för anskaffandet av en del förnödenheter, t. ex. bränslematerial, trycksaker och blyplomber för kontrollavdelningen m. m., blivit väsentligt stegrade.

Under sådana förhållanden borde det vara uppenbart, att föreningen, trots den tillfälliga besparingen under år 1914, ej kunde se sig i stånd att fullfölja sin verksamhet i planlagd och nu påbörjad omfattning, med mindre den finge bibehålla statsanslaget oförminskat.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 18 december 1915 tillstyrkt utsädesföreningens framställning.

*Departements-
chefen.*

Då anslag till oförminskat belopp synes erforderligt för att Sveriges utsädesförening må kunna under år 1917 fortsätta sin gagnande verksamhet i önskvärd utsträckning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 bevilja Sveriges utsädesförening såsom bidrag till uppehållande av föreningens praktiskt vetenskapliga verksamhet ett anslag av kronor 66,000.

Bifalles detta, lär Kungl. Maj:t vilja angående villkoren för anslagets åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som äro stadgade ifråga om innevarande års anslag.

e. *Sveriges utsädesförenings filial i mellersta Norrland.*

I särskilda till Kungl. Maj:t inkomna skrifter hava Västernorrlands läns hushållningssällskap samt Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hemställt om åtgärder, för att en växtförädlingsanstalt måtte upprättas för mellersta Norrland. Lantbruksstyrelsen har avgivit utlåtande i detta ärende den 10 december 1915 och bifogat yttranden av styrelsen för Sveriges utsädesförening, som förklarat, att föreningen vore villig att inrätta en filial i nämnda del av landet. Därefter har utlåtande infordrats från styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Sådant utlåtande har ännu icke inkommit men torde snart vara att förvänta. Det är min avsikt att då hemställa om avlåtande av proposition i ämnet till riksdagen.

För närvarande hemställer jag allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den särskilda proposition angående anslag till en Sveriges utsädesförenings filial i mellersta Norrland, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1917 beräkna ett anslag av kronor 9,500.

11. *Mindre jordbruket.*a. *Höjande av det mindre jordbruket.*

Alltsedan år 1901 har riksdagen anvisat medel å extra stat till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. För vartdera av åren 1914 och 1915 anvisade riksdagen för detta ändamål ett anslag av 270,000 kronor och medgav därjämte, att Kungl. Maj:t finge för dylika åtgärder under vartdera av sistnämnda år disponera jämväl vad som vid utgången av föregående år möjligen icke blivit använt av tidigare för enahanda ändamål anvisade anslag.

Då jag den 14 januari 1915 anmälde anslagsbehoven under nionde huvudtiteln för år 1916, anförde jag, att på grund av rådande förhållanden statsbidrag från anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket icke syntes böra under år 1915 av Kungl. Maj:t beviljas till premiering av mindre jordbruk, till studieresor för i mindre jordbruk

[39.]

Sveriges utsädesförenings filial i mellersta Norrland.

(extra anslag.)

[40.]

Åtgärder för höjande av det mindre jordbruket.

(extra anslag.)

[40.] deltagande män och kvinnor samt till premiering av mindre odlingsföretag. Jag ansåg, att det kunde med visshet beräknas, att genom dessa inskränkningar minst 150,000 kronor av anslaget borde kunna besparas. Även för år 1916 ansåg jag det skola bli nödvändigt att vidtaga inskränkningar i statsutgifterna och uttalade, att nu ifrågasvarande anslag icke torde kunna undgå att därvid röna inverkan, om än inskränkningarna möjligen icke behövde bli fullt lika stora som för år 1915. Ifall nyssnämnda beräknade besparing från år 1915 å minst 150,000 kronor finge användas under år 1916, skulle densamma giva möjlighet att under sistnämnda år meddela understöd i något större utsträckning än som borde bli fallet under år 1915. Detta syntes enligt min mening skola bli tillräckligt, och på grund härav behövde icke något nytt anslag för år 1916 äskas av riksdagen.

I enlighet härmed begärde Kungl. Maj:t allenast riksdagens medgivande att under år 1916 använda behållning å detta anslag från år 1915.

Uti en inom riksdagen väckt motion föreslogs emellertid, att å extra stat för år 1916 måtte anvisas ett anslag å 120,000 kronor, varigenom de tillgängliga medlen med inräknande av ovanberörda behållning skulle för år 1916 uppgå till det förut vanliga beloppet, 270,000 kronor. Riksdagen anförde att, ifall åtgärden att för år 1915 inställa premieringar och studieresor skulle komma att tillämpas jämväl under år 1916, riksdagen funne, att de synnerligen behjärtansvärda ändamål, som anslaget till höjande av det mindre jordbruket vore avsett att främja, härigenom icke skulle bli i önskvärd grad tillgodosedda. Riksdagen hölle nämligen före, att under år 1916 den egentliga jordbrukspremieringen med tillhörande utdelning av premielån borde med hänsyn till den stora betydelsen för det mindre jordbruket av denna verksamhet återupptagas och att av samma anledning bidrag ock borde utgå till studieresor. På grund härav hade riksdagen ansett sig böra biträda det i motionen framställda förslaget och, jämte det riksdagen medgav disponerandet av behållningen från år 1915, anvisade därför riksdagen för ändamålet ett anslag av 120,000 kronor.

Den 28 maj 1915 företog Kungl. Maj:t till avgörande frågan om fördelning av statsbidrag för samma år från detta anslag och anvisade därvid dels ett belopp av 1,600 kronor för tryckning av beskrivning av premierade småbruk m. fl. ändamål, dels ock såsom statsbidrag till kontrollföreningars organisationskostnader 5,600 kronor, till understöd åt småbrukare såsom medlemmar i kontrollförening 21,325 kronor, till anordnande av undervisning för småbrukare 40,260 kronor och till fristående undervisnings-

verksamhet 18,550 kronor eller tillhoppa 87,335 kronor. Av årets anslag å 270,000 kronor besparades alltså 182,665 kronor.

[40.]

Med inräknande av 1916 års anslag å 120,000 kronor kan därför antagas, att för innevarande år ett belopp av i runt tal 300,000 kronor står till förfogande för de ändamål, vartill anslaget är avsett. Då väl i allt fall anslagets användning under år 1916 bör, särskilt med hänsyn till de nu rådande förhållandena, icke överstiga det förut vanliga högsta beloppet av 270,000 kronor, synes mig en behållning å omkring 30,000 kronor kunna antagas komma att finnas vid detta års utgång. Därest även för år 1917 ett belopp av 270,000 kronor bör beredas, lärers alltså nytt anslag icke behövas till större belopp än 240,000 kronor, ifall sagda behållning då tillika får användas.

På grund av vad jag sålunda anført får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket må av Kungl. Maj:t under år 1917 disponeras för enahanda ändamål,

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 240,000.

b. *Statskonsulent för det mindre jordbruket.*

Till anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket har riksdagen för vart och ett av åren 1910—1916 beviljat å *extra stat* ett anslag av 6,500 kronor. Härav användas 4,000 kronor till arvode åt konsulenten och 2,500 kronor till bestridande av hans resekostnader. Reglemente för denne statskonsulent är av Kungl. Maj:t utfärdat den 15 oktober 1909.

[41.]

Stats-
konsulent
för det mindre
jordbruket.
(extra anslag.)

I skrivelse den 30 september 1915 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för år 1917 för anställande av en sådan statskonsulent.

Under återopande av vad jag förut denna dag under punkten 37 här ovan anført vid frågan om anslag för fortsatt anställande av en statskonsulent i fröodling, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att å *extra stat* för år 1917 anvisa

dels för anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket ett anslag av kronor 6,500;

dels ock såsom personligt ålderstillägg till stats-

[41.]

konsulenten för det mindre jordbruket August Östergren, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap, ett anslag av... kronor 500;
 eller tillhoppa » 7,000.

c. *Ordnad bokföring vid mindre jordbruk.*

[42.]
Ordnad bok-
föring vid
mindre jord-
bruk.
(extra anslag.)

Såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för vart och ett av åren 1912—1915 anvisat ett förslagsanslag av 15,000 kronor. Då de för statsbidrag från detta anslag gällande bestämmelserna, innefattade i kungörelsen den 19 oktober 1911, befunnos tarva omarbetning, framlades förslag i sådant syfte av lantbruksstyrelsen i skrivelse den 7 december 1914. Jag redogjorde för detta förslag i det vid 1915 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden samt framlade för egen del förslag till vissa riktlinjer för frågans ordnande. Riksdagen lämnade dessa förslag utan erinran och beviljade för år 1916 för ändamålet ett förslagsanslag till samma belopp som förut eller 15,000 kronor samt medgav tillika, att Kungl. Maj:t finge härav använda högst 5,000 kronor till åtgärder för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar angående jordbruk.

Sedan lantbruksstyrelsen med biträde av särskilt tillkallade sakkunniga avgivit förslag till nya regler för understödjande av ifrågavarande bokföringsverksamhet, har Kungl. Maj:t den 31 december 1915 beslutat utfärda kungörelse i ämnet.

I skrivelse den 18 december 1915 har lantbruksstyrelsen därjämte hemställt, att anslag för år 1917 måtte äskas av riksdagen till samma belopp och på samma sätt som för år 1916.

Departements-
chefen.

I enlighet härmed och då anledning synes saknas att för närvarande, innan erfarenhet inhämtats om de nya reglernas verkan, vidtaga någon ändring i anslagsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk å *extra stat* för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av ... kronor 15,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav använda högst 5,000 kronor till åtgärder för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar angående jordbruk.

12. Smörprovningar m. m.

Under en följd av år har Kungl. Maj:t till smörprovningar i Malmö och Göteborg anvisat statsbidrag från anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar, vilket bidrag under de senare åren utgått med 15,000 kronor årligen. Såsom ökat statsbidrag till dessa smörprovningar har därjämte riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, för vart och ett av åren 1906—1916 anvisat å extra stat 10,000 kronor, varjämte ytterligare beviljats för varje av åren 1910—1916 6,000 kronor till anställande av särskilda undersökningar av vattenhalten i svenskt exportsmör. [43.] Smörprovningar m. m. (extra anslag.)

Lantbruksstyrelsen har nu med utlåtande den 20 november 1915 överlämnat en av styrelsen för smörprovningarna gjord framställning om beredande av anslag för år 1917.

Sistnämnda styrelse har därvid åberopat en för innevarande år uppgjord inkomst- och utgiftsstat för ifrågavarande provningar, enligt vilken icke någon behållning från år 1915 upptagits såsom tillgång och icke heller något överskott vid 1916 års slut beräknats uppstå. Statsbidraget har därvid uppförts till det för innevarande år till de fortgående smörprovningarna beviljade beloppet, 25,000 kronor. Anslagen från hushållningssällskapen och provningsavgifter från mejerier hava beräknats till 18,000 kronor samt avgifter för rätt att begagna runmärket till 2,000 kronor. Genom tillhandahållande av runmärkta stäver och smörpapper m. m. beräknas inflyta netto 9,500 kronor. Smörprovningarnas styrelse har vidare anført, dels att kostnaderna för år 1917 svårligen kunde beräknas lägre än för år 1916, dels ock att större bidrag från rikets hushållningssällskap icke vore att under år 1917 påräkna och att alltså ett statsbidrag till oförändrat belopp av 25,000 kronor även för år 1917 vore behöfligt.

För egen del har lantbruksstyrelsen anført, att för år 1917 medel till enahanda belopp som för innevarande år erfordrades såväl till de fortgående smörprovningarna som ock till bestridande av kostnaderna för kontrollen över efterlevnaden av gällande föreskrifter rörande vattenhalten hos svenskt exportsmör.

Till smörprovningarna synas för år 1917 fortfarande böra utgå 15,000 kronor från anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar. Såsom av den nu ingivna framställningen Departementschefen.

[43.] jämte lantbruksstyrelsens utlåtande framgår, är emellertid även för år 1917 ytterligare anslag å 10,000 kronor erforderligt till dessa provningar. Likaså är anslag till vattenhaltsundersökningar av exportsmör fortfarande behövt till oförändrat belopp.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 anvisa dels till statsbidrag till fortgående smörprovningar ett anslag av kronor 10,000 samt dels till bestridande av kostnaderna för kontrollen över vattenhalten i svenskt exportsmör ett anslag av kronor 6,000, eller tillhoppa » 16,000.

13. Vattenavtappningar m. m.

a. Norrländska avdikningsanslaget.

[44.] Sedan länge hava statsanslag anvisats till understödjande av myr-
Norrländska
avdiknings-
anslaget.
 (extra anslag.)
 utdikningar och vattenavtappningar. Under de senaste åren hava dessa anslag varit två, benämnda »norrländska avdikningsanslaget» och »allmänna avdikningsanslaget». Det förra av dessa är avsett till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myr-
 utdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd. Företrädesrätt är medgiven för sökande från Gävleborgs län och Dalarna att av anslagets belopp erhålla bidrag till högst 100,000 kronor. Anslagsbeloppet utgjorde för vartdera av åren 1913 och 1914 1,100,000 kronor. Då emellertid ett mycket stort antal ansökningar om bidrag till belopp, sammanlagt vida överstigande anslagsbeloppet, inkommit, hade småningom samlat sig en betydande balans av ansökningar, som icke kunnat tillgodoses förrän först efter flera års förlopp. För att i någon mån råda bot på detta missförhållande föreslog Kungl. Maj:t år 1914 riksdagen att för år 1915 för ändamålet bevilja ett till 1,900,000 kronor höjt belopp, varav 400,000 kronor skulle få förskottsvis användas redan under år 1914. Detta förslag bifölls av riksdagen. Alltså blev härigenom för vartdera av åren 1914 och 1915 ett belopp av 1,500,000 kronor

disponibelt för detta ändamål. Jämväl för år 1916 har riksdagen ställt [44.] ett belopp av 1,500,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för enahanda ändamål.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 9 oktober 1915 gjort framställning om anslag för ändamålet för år 1917. Styrelsen har därvid meddelat, att den 1 oktober 1915 funnits hos styrelsen inneliggande ansökningar om bidrag från detta anslag till 642 företag, för vilka kostnaderna, enligt uppgjorda förslag, beräknats uppgå till 5,385,460 kronor, varav 1,495,440 kronor belöpte på de under året intill nämnda dag inkomna ansökningarna, vilka utgjorde ett antal av 219. Under den återstående delen av år 1915, tiden oktober—december, beräknades, under förutsättning att ansökningar inkomme i någorlunda lika proportion mot den föregående delen av året, ytterligare ansökningar inkomma till företag med beräknad kostnad av omkring 680,000 kronor. Ifrågasvarande avdikningskostnader skulle alltså kunna beräknas vid årets slut uppgå till 6,065,460 kronor. Då förslag omfattande företag med en kostnadssumma av vid pass 200,000 kronor syntes ytterligare kunna medhinnas att i lantbruksstyrelsen slutbehandlas under år 1915, kunde kostnadssumman för samtliga företag, beträffande vilka förslag beräknades inligga hos styrelsen vid 1915 års slut, uppskattas till 5,865,460 kronor eller, i runt tal, 5,800,000 kronor. Härav skulle de under år 1915 inkomna ärendena motsvara ett kostnadsbelopp av 2,175,440 kronor eller, i runt tal, 2,200,000 kronor.

För att i önskvärd mån kunna minska i lantbruksstyrelsen inneliggande balans å oavgjorda anslagsansökningar och påskynda anslagssummornas beviljande syntes anslaget för år 1917 böra vara minst lika stort som det å 1915 års stat anvisade, d. v. s. 1,900,000 kronor. Med hänsyn till de under närvarande tid rådande förhållanden ansåge dock lantbruksstyrelsen, att anslaget lämpligen borde för år 1917 bestämmas till 1,500,000 kronor, att utgå under hittills gällande villkor.

Lantbruksstyrelsens utredning utvisar, att behov av ökade anslagsmedel för nu ifrågasvarande ändamål fortfarande förefinnes. Jag skulle därför helst sett, om jag kunnat förorda, att anslaget för år 1917 åtminstone icke behövt sättas lägre än det å 1915 års stat upptagna beloppet av 1,900,000 kronor. Jag vill i detta sammanhang erinra, att vid föredragning den 14 januari 1914 av frågan om anslagets höjning dåvarande departementschefen antytt, att även för kommande år tillsvidare ett tilläggsbelopp av 800,000 kronor till det förut vanliga anslagsbeloppet av 1,100,000 kronor borde anvisas. Emellertid föranledes jag

*Departements-
chefen.*

[44.] under närvarande förhållanden att liksom under det närmast föregående året av hänsyn till nödig sparsamhet vid budgetens uppgörande icke tillstyrka högre anslag än lantbruksstyrelsen nu ifrågasatt, nämligen 1,500,000 kronor.

Jag vill erinra, att till följd av bristande tillgång å arbetskrafter inom vederbörande ämbetsverk, varest de till ifrågavarande företag hörande planerna granskas, varken under år 1914 eller år 1915 dylik granskning medhunnits i sådan utsträckning, att de för dessa år tillgängliga anslagen kunnat till fullo tagas i anspråk. Av det för år 1914 disponibla beloppet, nämligen 1,100,000 kronor av årets anslag och 400,000 kronor såsom förskott å 1915 års anslag, tillhopa 1,500,000 kronor, disponerades sålunda före utgången av år 1914 allenast 1,215,600 kronor. Ett belopp av 284,400 kronor av berörda förskott blev alltså oanvänt och ökade 1915 års disponibla belopp till 1,784,400 kronor. Under år 1915 har av detta belopp kunnat disponeras allenast 1,683,760 kronor, vadan en behållning å 100,640 kronor uppstått. Kungl. Maj:t har förut denna dag beslutat föreslå riksdagen medgiva, att denna behållning måtte få användas under år 1916. Under förutsättning av bifall härtill kommer för år 1916 att vara tillgängligt ett belopp av 1,600,640 kronor. Ehuru det är att hoppas, att lantbruksstyrelsens granskningsarbete skall under innevarande år kunna omfatta företag, krävande hela det för året disponibla beloppet såsom statsbidrag, är detta dock ej fullt säkert, och med hänsyn till erfarenheten från de bägge senare åren vill jag därför förorda, att riksdagens medgivande redan nu begäres att under år 1917 använda eventuellt överskott å anslaget vid 1916 års slut.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad som vid 1916 års utgång må återstå oanvänt av det under benämning »norrländska avdikningsanslaget» för år 1916 anvisade anslag till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappingar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, må av Kungl. Maj:t under år 1917 användas för samma ändamål;

dels ock å extra stat för sistnämnda år ställa till Kungl. Maj:ts förfogande under enahanda benämning och för samma ändamål ett belopp av kronor 1,500,000; med iakttagande att av samtliga sålunda för år 1917 tillgängliga medel sökande från Gävleborgs län och Dalarna skola äga företrädesrätt att erhålla bidrag till högst 100,000 kronor.

[44.]

b. Allmänna avdikningsanslaget.

Riksdagen har för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning »allmänna avdikningsanslaget», till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalnings-skyldighet av myrtdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, ett belopp av 450,000 kronor, därav högst 150,000 kronor må utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd. Även för år 1912 hade riksdagen beviljat ett liknande anslag till belopp av 300,000 kronor, ehuru med annat användningsområde och under något olika villkor.

[45.]

*Allmänna
avdiknings-
anslaget.*

(extra anslag.)

I skrivelse den 23 oktober 1914 gjorde lantbruksstyrelsen framställning om äskande av anslag av riksdagen för ifrågavarande ändamål för år 1916. Enär anslaget dittills icke tillfullo tagits i anspråk och styrelsen antog, att detta icke heller skulle bliva fallet för år 1916, ifall dess belopp bibehölles oförändrat, hade styrelsen ansett en nedsättning i anslaget till 350,000 kronor kunna äga rum. Verkställda beräkningar syntes emellertid giva vid handen, att behovet för år 1916 av statsbidrag från ifrågavarande anslag skulle kunna fyllas genom anlitan- de av påräkneliga besparingar vid 1915 års utgång, och i enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t år 1915 riksdagen allenast att medgiva, att det belopp, som vid utgången samma år kunde kvarstå oanvänt å nu ifråga- varande anslag, finge av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för samma ändamål, med iakttagande att därav högst 150,000 kronor finge utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avsåge endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 9 oktober 1915 gjort framställning om anslag för ändamålet för år 1917. Styrelsen har

- [45.] därvid erinrat, att å 1914 års anslag vid 1915 års början förefunnits en behållning av 281,990 kronor, vilken tillsammans med en behållning från åren 1912 och 1913 å 619 kronor 56 öre samt anslaget för år 1915 å 450,000 kronor utgjorde, med uteslutande av öretal, en summa av 732,609 kronor, vilket belopp alltså enligt riksdagens medgivande vore tillgängligt för åren 1915 och 1916. För år 1915 hade till den 1 oktober ansökningar om understöd från sagda anslag i lantbruksstyrelsen handlagts i sådan omfattning, att styrelsen kunnat hos Kungl. Maj:t hemställa, att 159,220 kronor måtte beviljas till vissa företags utförande. Styrelsen hade anledning antaga, att ansökningar om statsbidrag, uppgående till ytterligare omkring 150,000 kronor, skulle hinna att behandlas av styrelsen under år 1915. Om bifall komme att lämnas till samtliga dessa ansökningar, syntes alltså av anslagssumman komma att för år 1915 tagas i anspråk 309,220 kronor eller i runt tal 300,000 kronor. Till år 1916 syntes sålunda 432,609 kronor eller i runt tal 430,000 kronor komma att återstå av 1915 och 1916 års sammanslagna anslagssummor. Till år 1917 torde däremot enligt styrelsens förmenande intet av denna summa komma att bli övrigt. Helt nytt anslag syntes därför böra begäras för sistnämnda år, och den sedvanliga summan av 450,000 kronor borde därför enligt styrelsens mening begäras för år 1917.

*Departements-
chefen.*

Såsom ovan nämnts, beräknade lantbruksstyrelsen den 9 oktober 1915, att vid samma års slut skulle å detta anslag återstå en behållning av omkring 430,000 kronor. I verkligheten blev denna behållning 529,979 kronor 56 öre, vilken alltså finnes tillgänglig för år 1916. Då av anslaget åtgått under år 1914 blott 168,010 kronor och under år 1915 endast 202,630 kronor, torde det icke vara antagligt, att hela det under innevarande år tillgängliga beloppet kommer att tagas i anspråk. Då väl för övrigt icke fullt 450,000 kronors anslagsbehov lär ovillkorligen behöva tillgodoses för år 1917, och med hänsyn därjämte till budgetens svårigheter föranledes jag att tillstyrka, att för år 1917 icke högre anslag än 250,000 kronor äskas av riksdagen, varigenom i allt fall nära 780,000 kronor bliva tillgängliga för de bägge åren 1916—1917.

Jag får på grund härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att det belopp, som vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å det under benämning »allmänna avdikningsanslaget» anvisade anslag till understödjande medelst statsbidrag utan återbetal-

ningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappingar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, må av Kungl. Maj:t under år 1917 användas för samma ändamål;

dels ock å extra stat för sistnämnda år ställa till Kungl. Maj:ts förfogande under enahanda benämning och för samma ändamål ett belopp

av kronor 250,000;
med iakttagande att av samtliga sålunda för år 1917 tillgängliga medel högst 150,000 kronor må utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.

[45.]

14. Torvtillgångarnas tillgodogörande.

a. Tillgodogörandet av den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång m. m.

Till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande av sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen av frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång m. m., har riksdagen på extra stat anvisat för år 1902 100,000 kronor, för år 1905 25,000 kronor, för år 1907 20,000 kronor, för år 1912 10,000 kronor, för år 1913 likaledes 10,000 kronor, för år 1914 5,000 kronor och för år 1916 100,000 kronor, varjämte riksdagen år 1915 medgav, att Kungl. Maj:t finge redan under samma år låta utanordna sistnämnda belopp. Vidare har riksdagen för varje år från och med år 1904 medgivit, att Kungl. Maj:t finge under ett följande år i mån av behov för ändamålet disponera, vad vid utgången av närmast föregående år icke blivit använt av ifrågakvarande medel.

Då vid ingången av år 1915 återstod odisponerat av tidigare års anslag för detta ändamål ett belopp av 21,809 kronor 80 öre, fanns för år 1915 inalles tillgänglig en summa av 121,809 kronor 80 öre. Härav

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[46.]
*Åtgärder för
tillgodogöran-
det av den i
landets torv-
mossar befint-
liga bränsle-
tillgång
m. m.*

(extra anslag.)

[46.] tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 april 1915 under vissa villkor juris kandidaten Einar Gösling ett understöd av 100,000 kronor för uppförande inom landet av en försöksanläggning för framställande av torvbriketter enligt fil. doktor de Lavals våtkolningssystem. Denna fabrik har under det förflutna året uppförts. Det uppgives, att anledning finnes att antaga, att den där tillämpade tillverkningsmetoden skall visa sig praktiskt användbar, men något bestämt omdöme vare sig härom eller om metodens ekonomiska bärighet torde ännu icke kunna fällas.

Det synes mig emellertid vara av största vikt, att verkligt värdefulla uppslag, som kunna framkomma för att finna en för svenska förhållanden fullt lämplig lösning av de tekniska problemen vid framställandet av torvbränsle, av staten understödjas, så att de må kunna prövas i sådan omfattning, att deras praktiska och ekonomiska värde kan bedömas. Jag håller nämligen före, att just på det tekniska området stora svårigheter föreligga för att ur de svenska torvmossarna framställa en produkt, som kan med framgång konkurrera med annat bränsle, främst med importerat stenkol. Bland andra omständigheter, som särskilt för Sverige göra detta problem svårt, vill jag främst nämna vårt klimat, som vållar, att mossmarken under ungefär halva året är frusen, och som därigenom försvårar torvens upptagande och torkning. Denna olägenhet utövar ett ödesdigert inflytande på det ekonomiska resultatet av torvindustrien och tenderar till att vida mer än i andra länder göra den till en säsongindustri med den svårighet att förränta nedlagt kapital, som oskiljaktigt åtföljer dylik industri. En annan mycket beaktansvärd olägenhet för den svenska torvindustrien är våra mossars egenskap att i regel vara i hög grad bemängda med trädstubbar. Men om den svenska torvindustrien är utsatt för dessa och andra ofrånkomliga svårigheter, kräves det, att tekniken fullkomnas, så att de kunna med ekonomiskt tillfredsställande resultat övervinnas.

Till understöd för åtgärder, som äsyfta att främja lösningen av frågan om lämpligaste sättet att tillgodogöra våra torvmossars bränsletillgång m. m., återstår till år 1916 av samma års anslag samma belopp, som utgjorde behållning till år 1915 eller ej fullt 22,000 kronor. Ifall detta belopp användes under innevarande år, skulle Kungl. Maj:t för år 1917 sakna medel till dylika understöd, därest icke nytt anslag erhålles. Jag anser därför detta böra ske. Vad beloppet beträffar, torde visserligen icke så stort belopp, som i föl av särskild anledning begärdes, vara erforderligt, men å andra sidan bör det icke sättas så lågt, att

icke genom detsamma verklig hjälp kan lämnas. Därest det sättes till 40,000 kronor, synes mig detta tillfyllest.

[46.]

Därjämte torde riksdagens bemyndigande böra begäras dels till användande under år 1917 av eventuell besparing från år 1916 och dels till förskotterande under år 1916 av det belopp, som må anvisas för år 1917, ifall redan under innevarande år behov därav skulle yppa sig.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1917 i mån av behov disponera vad vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å anslaget till åtgärder för lösning av frågan om tillgodogörandet av den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång m. m.;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1917, att i mån av behov användas, anvisa ett anslag av..... kronor 40,000, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna detta belopp.

b. *Torvingenjörer och torvassistent.*

Sedan anslag några år utgått för anställande av en torvingenjör och en torvassistent, beviljade riksdagen år 1904 anslag för anställande av en förste och en andre torvingenjör samt två torvassistenter med rätt för Kungl. Maj:t att av för ändamålet anvisade medel utanordna visst belopp för anställande av en andre torvingenjör och ytterligare en torvassistent från och med den 1 maj 1904. År 1907 beviljades ökat anslag för anställande jämväl av en tredje torvassistent från och med den 1 juli 1907. År 1914 höjdes anslaget ytterligare, för att två torvassistenter måtte kunna befordras till torvingenjörer och erhålla det för sådan tjänst utgående arvodet. Benämningen »andre» torvingenjör har i sammanhang härmed ändrats till endast »torvingenjör». Anslaget, som städse beviljats å extra stat, höjdes för år 1915 till 27,000 kronor, vilket belopp även anvisats för år 1916.

[47.]
Anställande
av torvingen-
jörer och
torvassi-
stent.
(extra anslag.)

Därjämte har 1915 års riksdag anvisat å extra stat för år 1916 såsom personligt ålderstillägg till torvingenjören Thure Gustaf Thorgny Björkman, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgjorde i denna egenskap, ett anslag av 500 kronor.

Arvode utgår till förste torvingenjören med 6,000 kronor, till en

[47.] var av torvingenjörerna med 3,000 kronor jämte förberörda ålderstillägg till Björkman och till torvassistenten med 2,000 kronor. Till bekostande av torvingenjörernas och torvassistenternas resor är ett belopp av 2,000 kronor av Kungl. Maj:t bestämt för varje tjänsteman.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 19 oktober 1915 anført, att erfarenheten givit vid handen, att nämnda antal torvtjänstemän fortfarande erfordrades, för att de på dem ankommande göromålen skulle kunna komma till utförande; och har styrelsen ansett ett personligt ålderstillägg åt Björkman böra beviljas jämväl för år 1917 på enahanda villkor som för innevarande år.

Departementis-
chefen.

Då anslag för uppehållande av samma torvtjänstemannabefattningar och till enahanda belopp som för innevarande år erfordras även för år 1917, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1917 å *extra stat* anvisa
dels för anställande av en förste torvingenjör, tre
 torvingenjörer och en torvassistent ett
 anslag av kronor 27,000,
dels ock såsom personligt ålderstillägg till torv-
 ingenjören Thure Gustaf Thorgny Björkman, därest
 han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna
 egenskap, ett anslag av kronor 500,
 eller tillhopa » 27,500.

c. Torvskola.

[48.] 1912 års riksdag har, på Kungl. Maj:ts förslag, beviljat till upp-
 rätthållande av en torvskola under åren 1913—1917 ett anslag av
 35,000 kronor. Härav har riksdagen på extra stat för vart och ett av
 åren 1913—1916 anvisat 7,000 kronor.

Genom beslut den 8 november 1912 har Kungl. Maj:t bemyndigat lantbruksstyrelsen att, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantbruksstyrelsen med skrivelse den 26 oktober 1912 överlämnat förslag till kontrakt, med styrelsen för svenska torvindustriföreningen avsluta kontrakt om upprätthållande av en torvskola vid Markaryd i Kronobergs län under en tid av fem år från och med år 1913.

I skrivelse den 19 oktober 1915 har nu lantbruksstyrelsen hemställt, att av berörda av riksdagen år 1912 beviljade anslag måtte på extra stat för år 1917 anvisas ett belopp av 7,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [48.]

att av det av 1912 års riksdag beviljade anslag å 35,000 kronor till upprätthållande av en torvskola under åren 1913—1917 å *extra stat* för år 1917 anvisa återstående beloppet kronor 7,000.

d. *Utredning angående torvtillgångar.*

Det är min avsikt att, sedan vissa infordrade utlåtanden inkommit, underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om verkställande av utredning angående vårt lands torvtillgångar. För dylik utredning erfordras anslag av riksdagen. [49.]
*Utredning
angående
torvtillgångar.
(extra anslag.)*

För närvarande hemställer jag allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition i fråga om utredning angående landets torvtillgångar, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1917 beräkna ett anslag av kronor 30,000.

15. **Husslöjden.**

a. Befrämjande av husslöjden, *oförändrat ordinarie anslag*..... kronor 25,000.

b. *Andre instruktör i husslöjd.*

Sedan en följd av år har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å *extra stat* dels ett anslag av 2,000 kronor för anställande av en andre instruktör i husslöjd och dels ett anslag av 1,500 kronor såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander. [50.]
*Andre
instruktör
i husslöjd.
(extra anslag.)*

I skrivelse den 12 november 1913 anmälde lantbruksstyrelsen, att den å ordinarie stat uppförde instruktören i husslöjd A. W. Nordin av styrelsen beviljats avsked från instruktörstjänsten från och med den 1 januari 1914, samt framhöll att, då frågan om ordnandet av statens

[50.] verksamhet för husslöjdens befrämjande vore under utredning av en utav Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatt kommitté, det syntes lämpligast, att instruktörsbefattningen å ordinarie stat icke ansloges ledig utan uppehölls på förordnande med användande av det för befattningen anvisade arvode av 2,000 kronor. Den 21 november 1913 fattade Kungl. Maj:t beslut i enlighet härmed.

I nyssberörda skrivelse anförde lantbruksstyrelsen därjämte, att det syntes önskligt att, så länge ovan omförmälda fråga vore under utredning, någon rubbning icke heller skedde beträffande den å extra stat uppförda instruktörsbefattningen i husslöjd, och borde fördens skull medel för dess uppehållande under år 1915 begäras på samma sätt som förut.

I enlighet med denna uppfattning föreslog Kungl. Maj:t 1914 års riksdag att för år 1915 anvisa anslag till anställande av en andre instruktör i husslöjd och såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander med enahanda belopp som förut, vilket ock bifölls.

Enahanda anslag beviljades av 1915 års riksdag för år 1916.

I skrivelse den 26 november 1915 har nu lantbruksstyrelsen, med erinran att Wallander i ansökning, dagtecknad i september 1915, anhållit om beredande av pension åt honom å allmänna indragningsstaten, efter det han år 1917 uppnått 67 års ålder, samt att styrelsen i utlåtande den 11 november 1915 hemställt om beredande av pension åt Wallander efter uppnådda 67 års ålder, anført, att medel för anställande av en andre instruktör i husslöjd även för år 1917 syntes böra beredas samt även personligt ålderstillägg åt Wallander. Lantbruksstyrelsen hemställde därför, att Kungl. Maj:t tacktes till riksdagen avlåta proposition om anvisande på extra stat för år 1917 av anslag till anställande av en andre instruktör i husslöjd och såsom personligt ålderstillägg till Wallander med samma belopp som för år 1916.

*Departements-
chefen.*

Ovanberörda kommitté har ännu icke avgivit sitt betänkande. Med frågan om eventuell ändring beträffande denna instruktörsbefattning torde därför fortfarande böra anstå. Även om avsked under år 1917 beviljas Wallander, bör ålderstillägg utgå till honom för den del av sistnämnda år, varunder han kan komma att tjänstgöra. Då man icke nu kan med visshet beräkna, hur lång denna tid må bli, lärer någon ändring i det till personligt ålderstillägg hittills beräknade beloppet icke böra ske. Jag torde få erinra, att Kungl. Maj:t den 23 december 1915 beslutat framställning till riksdagen angående pension åt Wallander, samt hemställer att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1917 å <i>extra stat</i> anvisa	[50.]
<i>dels</i> till anställande av en andre	
instruktör i husslöjd	kronor 2,000,
<i>dels ock</i> såsom personligt ålderstillägg till andre in-	
struktören Jonas Wallander, därest han fortfarande i denna	
egenskap med gott vitsord tjänstgör, ...	kronor 1,500,
eller tillhopa	» 3,500.

16. Lindring av fraktkostnader för kalk.

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov, i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av dåvarande departementschefen till statsrådsprotokollet över jordbruks- ärenden den 12 januari 1907 angivna grunder, anvisat såsom förslags- anslag å *extra stat* för vardera av åren 1908 och 1909 200,000 kronor, för år 1910 250,000 kronor, för år 1911 300,000 kronor, för vart och ett av åren 1912—1915 380,000 kronor samt för år 1916 450,000 kronor.

[51.]
Lindring av
fraktkostnader
för kalk m. m.
(extra anslag.)

I ändamål att minska utgifterna från anslaget, vilket oaktat de vidtagna höjningarna i regel betydligt överskridits, befanns redan år 1912 en skärpning i villkoren för åtnjutande av ifrågavarande frakt- lindring erforderlig. Statsbidraget, vilket beräknas efter 40 procent av fraktsatsen enligt statsbanornas tariff U, utgår numera endast i det fall, att frakten för 100 kilogram överstiger 20 (förut 10) öre, och icke till större belopp än att fraktkostnaden, efter avdrag av statsbidraget, utgör minst 20 (förut 10) öre för 100 kilogram. Bestämmelser härom äro utfärdade den 11 oktober 1912.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 14 december 1915 med- delat, att styrelsen från järnvägsstyrelsen inhämtat, att under månaderna september 1914—augusti 1915 utbetalda statsbidrag till frakter för jord- brukskalk uppgått till 506,227 kronor 24 öre, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen för år 1917 för ändamålet begära förslags- anslag å *extra stat* till det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt.

Järnvägsstyrelsen har i utlåtande den 31 december 1915 anfört följande.

»Enär det på grund av den hittills stadigt fortgående ökningen av järnvägs- transporter av kalk m. m. för jordbrukets behov synes otvivelaktigt, att det av riksdagen för år 1916 till fraktlindring för dylika transporter anvisade förslagsanslaget av 450,000 kronor kommer att visa sig otillräckligt redan på grund av nyssnämnda transportökning, oavsett den ökning i utbetalda statsbidrag, som inträtt därigenom, att jämlikt Eders Kungl. Maj:ts beslut den 7 september 1915 statsbidrag skall åtnjutas

[51.] jämväl å de genom nådiga kungörelsen den 27 sistlidne augusti påbjudna provisoriska tilläggsavgifterna, och då det icke finnes någon anledning antaga, att användningen av kalk som jordförbättringsmedel skall komma att under de närmaste åren avtaga, får järnvägsstyrelsen i underdånighet anmäla, att, därest Eders Kungl. Maj:t i enlighet med lantbruksstyrelsens underdåniga framställning till instundande riksdag avlåter nådig proposition, att statsverket måtte i samma omfattning som under de senaste åren, till lindring av fraktkostnaden vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mangel för jordbrukets behov för år 1917 anvisa visst förslagsanslag, dettas belopp synes styrelsen icke böra sättas lägre än till 550,000 kronor.

Under erinran att riksdagen föreskrivit den skärpning av villkoren för åtnjutande från 1913 års ingång av ifrågavarande statsbidrag, att fraktrestitution får utbetalas endast när frakt erlägges för minst 20 i stället för såsom dittills minst 10 öre per 100 kilogram, tillåter styrelsen sig ifrågasätta, huruvida det icke vore lämpligt att söka nedbringa statsbidraget genom ytterligare inskränkningar. Styrelsen utgår härvid från att syftet med statsbidraget varit att genom billiga fraktkostnader göra kalken lätt åtkomlig, för att kännedom om dess nytta som jordförbättringsmedel måtte bli spridd i vida kretsar av den jordbrukande befolkningen. Att döma av ökningen av medeltransportlängden (från 85 kilometer år 1907 till 107 kilometer år 1914) såväl som av den transporterade kvantiteten (från 122,900 ton år 1907 till 225,000 ton år 1914 samt från 133,000 ton under första halvåret 1914 till 158,900 ton under samma tid 1915) synes nämnda syfte hava nåtts i väsentlig omfattning. Sedan jordbrukarna alltså nu torde ha fått ögonen öppnade för kalkens berörda nytta, torde det icke vara nödvändigt att lämna ett så stort understöd, som statsbidraget i dess nuvarande form innebär, utan synes det rimligt att så småningom minska sagda bidrag. Enligt vad styrelsen inhämtat, har också järnvägstaxekommittén beslutat föreslå ett successivt borttagande av detsamma. En minskning torde lämpligen kunna genomföras så, att bidraget komme att utgå med en lägre procent av statsbanetaxans tariff U. än vad nu är fallet, samtidigt som någon höjning av nyssberörda minimifrakt per 100 kilogram kunde äga rum. En annan utväg vore måhända att inskränka utbetalandet av statsbidrag till sådana sändningar, som destineras till vissa från kalkförekomster långt bort belägna trakter.»

Departements-
chefen.

Statens bidrag till fraktkostnader för kalk m. m. för jordbrukets behov har påtagligen kraftigt medverkat till ökad användning av detta viktiga jordförbättringsmedel. Det torde emellertid, såsom järnvägsstyrelsen framhållit, nu böra tagas under övervägande, huruvida icke vissa inskränkningar lämpligen kunna vidtagas i fråga om dylikt bidrags åtnjutande. Beloppet av statsmedel, som åtgår för detta ändamål, har blivit så betydande, att redan ur budgetssynpunkt en minskning framstår såsom särdeles önskvärd. Det synes ock vara statt i fortsatt stegring. Därtill kommer, att statsbidraget till icke ringa del haft till syfte att söka bland lantmännen sprida kännedom om fördelarna av att kalka sådan jord, som är i behov därav, och att, då man torde kunna antaga, att numera erfarenhet om kalkningens fördelaktiga verkningar blivit i vida kretsar vunnen, jordbrukarna även med ett mindre statsbidrag och i

vissa fall måhända till och med utan dylikt skola fortfara att begagna kalk för sin jords förbättring. [51.]

Jag har därför i princip icke något att erinra mot att bestämmelserna för erhållande av statsbidrag göras något strängare, men frågan, på vad sätt detta nu bör ske, har icke hunnit bliva tillräckligt utredd, enär järnvägsstyrelsens utlåtande inkom först i början av detta år. Järnvägsstyrelsen och lantbruksstyrelsen torde nu böra erhålla befallning att inkomma med utredning och förslag i detta avseende. Därest under riksdagens lopp dylik utredning åstadkommes, torde den böra bringas till riksdagens kännedom.

Under antagande att villkoren för statsbidrag från anslaget komma att skärpas för år 1917, anser jag någon höjning av ifrågavarande förslagsanslags belopp icke nu böra ske.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för lindring av fraktkostnaderna vid transport
å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jord-
brukets behov å *extra stat* för år 1917 anvisa, såsom
förslagsanslag, kronor 450,000.

D. Fiskeriväsendet.

1. Fiskerinäringens understöd, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 111,000.

2. Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.

För ett vart av åren 1903—1912 har riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar, på extra stat anvisat ett anslag av 2,250 kronor såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare, under förutsättning att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting för ändamålet bidroge med tillsammans 2,000 kronor. [52.]

Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.

(extra anslag.)

Sedermera har riksdagen, likaledes med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar, såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser och hållande av föredrag i navigation m. m. för bohuslänska fiskare, under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillsköttes

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[52.] minst 1,150 kronor, på extra stat för vart och ett av åren 1913—1916 anvisat ett anslag av 1,400 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utav detta belopp förskottsvis under ett vart av nästföregående år av tillgängliga medel utanordna 700 kronor. Det har förutsatts, att av statsanslaget för varje år skulle bestridas arvode till en inspektör, 250 kronor, och hälften av övriga kostnader med 1,150 kronor.

Jämlikt de angående dessa kurser av Kungl. Maj:t den 6 juni 1902 givna föreskrifter hava berättelser inkommit angående de kurser, som ägde rum sommaren och hösten 1914 och under förra delen av år 1915, jämte yttrande av inspektören för dessa kurser kaptenen G. Ridderstad.

Av redogörelserna och yttrandena angående ifrågavarande undervisningskurser inhämtas huvudsakligen följande.

Under sommaren 1914 hölls en kurs i Göteborg med början den 6 juli och slut den 5 september. I kursen deltog sammanlagt 8 elever i en ålder av 24—34 år. Medelåldern var 28 år. Av eleverna hava 6 efter på egen begäran genomgången prövning erhållit betyg och vid examen befunnits äga för sitt yrke godkända kunskaper. Undervisningen pågick under 6 timmar dagligen, med början klockan 8.30 f. m. Om denna kurs har inspektören yttrat följande. »Allt i allt hava 6 fiskare fullständigt genomgått kursen och dessa hava visat ett ovanligt stort intresse för undervisningen samt aldrig utan laga förfall varit borta från skolan. Kapten Carlsson, vilken varit t. f. lärare vid densamma, har på ett utmärkt sätt skött undervisningen och elevernas vid examsprövningen ådagalagda kunskaper voro betydligt över medelmåttan.»

Under hösten 1914 hölls två kurser, en vid Smögen och en vid Skärhamn.

Kursen vid Smögen, som började den 14 september och fortgick till den 14 november, besöktes av 28 elever i åldern 15—35 år. Medelåldern var 23 år. Av eleverna hava 15 efter på egen begäran genomgången prövning tilldelats betyg och befunnits äga godkända kunskaper. Undervisningen har pågått under 6 timmar dagligen med början klockan 9 f. m.

Kursen vid Skärhamn började den 23 november och fortgick till den 12 december samt besöktes av 20 elever i åldern 16—50 år, med en medelålder av 28 år. Samtliga dessa bevistade föreläsningarna, som pågingo under 3 timmar dagligen med början klockan 4 e. m. Dessutom deltog 6 elever i undervisningen i navigation även om förmiddagarna.

Under våren 1915 höllas 3 kurser vid fiskelägena Stocken, Björkö och Knippla. [52.]

Kursen vid Stocken började den 18 januari och fortgick till den 6 februari och besöktes av 27 fiskare i åldern 16—59 år, med en medelålder av 30 år. Samtliga deltog i föreläsningarna, som med början klockan 5 e. m. pågingo under 3 timmar dagligen. Dessutom blevo 13 av dessa undervisade i navigation även om förmiddagarna.

Vid Björkö började kursen den 22 februari och fortgick till den 14 mars. Den besöktes av 24 fiskare i åldern 17—45 år, med en medelålder av 31 år. Dessutom åhördes föreläsningarna av en del andra personer på platsen. Föreläsningarna, som omfattade 3 timmar dagligen, började klockan 4 e. m. utom på söndagarna, då början gjordes klockan 2.30 e. m.

Kursen vid Knippla började den 15 mars och fortgick till den 3 april samt besöktes av 26 fiskare i åldern 17—50 år. Medelåldern var 28 år. Föreläsningarna, som omfattade 3 timmar dagligen, började klockan 5 e. m.

Vid samtliga kurser har kaptenen C. E. L. Carlsson tjänstgjort som t. f. lärare.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd, till lantbruksstyrelsen inlämnad skrivelse av den 22 december 1915 har nu Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län anhållit, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen begära anslag för anordnande av dylika undervisningskurser jämväl under hösten 1916 och våren 1917. Kurserna syntes böra anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande bestämmelser, varjämte kostnaderna för ifrågavarande kurser syntes fortfarande böra beräknas till 2,250 kronor. Av detta belopp syntes 1,400 kronor böra utgå av statsmedel. Till gäldande av återstående belopp hade Göteborgs och Bohus läns landsting och hushållningssällskap till Kungl. Maj:ts befallningshavandes förfogande ställt erforderliga medel.

Med överlämnande av handlingarna i ärendet har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 24 december 1915 anført, att styrelsen icke hade något att erinra mot den av Kungl. Maj:ts befallningshavande uppgjorda beräkningen av kostnaderna för ifrågavarande undervisnings- och föreläsningsskurser samt funne, att redogörelsen för de senast hållna kurserna tydligt utvisade behovet och nyttan av sådan undervisning.

Jag instämmer med Kungl. Maj:ts befallningshavande och lantbruksstyrelsen samt hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

[52.]

att såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser och hållande av föredrag i navigation m. m. för bohuslänska fiskare, under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillskjutas minst 1,150 kronor, å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 1,400, med rätt för Kungl. Maj:t att utav detta belopp förskottsvis under innevarande år av tillgängliga medel utanordna 700 kronor.

3. Södra Sveriges fiskeriförening.

[53.]

*Södra
Sveriges
fiskeri-
förening.*

(extra anslag.)

Såsom understöd åt södra Sveriges fiskeriförening har riksdagen för varje år från och med år 1908 på extra stat anvisat anslag, som under åren 1908—1916 utgått dels med 8,500 kronor till upprätthållande av föreningens fiskeriskola och dels under de två första åren med 5,000, därefter med 7,000, under år 1913 med 9,000 samt under åren 1914, 1915 och 1916 med 10,000 kronor såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet. Därjämte anvisade riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t för år 1909 ett belopp av 4,000 kronor till uppförande av en byggnad, som skulle inrymma en fiskkläckningsanstalt och ett sötvattenbiologiskt laboratorium.

Hos Kungl. Maj:t har nu nämnda förenings styrelse anhållit om åtgärders vidtagande för att föreningen måtte komma i åtnjutande för år 1917 av statsanslag dels med 8,500 kronor till upprätthållande av föreningens fiskeriskola och dels med 10,000 kronor såsom bidrag till försöksverksamheten. Till stöd härför har föreningens styrelse anført följande.

Under år 1915 hade vid föreningens fiskeriskola meddelats fullständig undervisning åt 6 elever i enlighet med av lantbruksstyrelsen fastställd plan.

Vid försöksstationen Aneboda hade föreningen under året kunnat anlägga två nya dammar om sammanlagt 4 hektar och vid Börringe ävenledes två dammar om tillsammans 1 hektar. Vid Eriksdal hade ån nedanför dammarna reglerats och bassänger inrättats för uppförande av tvåsomriga foreller.

Båthus hade uppförts vid Krageholm, Fjällfota och Börringe samt förvaringsbassänger för levande fisk vid Bellinga och Krageholm, varjämte

upplag för den vid fisktransporten nödiga isen hade inrättats vid Bellinga och Eriksdal. [53.]

Föreningen innehade nu för sina fiske- och fiskiuplanteringsförsök 8 sjöar om sammanlagt 1,700 hektar och 70 försöks- och fiskodlingsdammar om sammanlagt 67.48 hektar.

Den konsultativa verksamheten hade under året ej tagits i anspråk i samma utsträckning som under föregående år, väl mest beroende på att den på grund av kriget försvårade avsättningen av dammfisk ej lockat till nyanläggningar.

Genom kontrakt, som avslutats med Malmöhus läns fiskeristyrelse, hade föreningen övertagit försäljningen av dammfisk från hushållningssällskapets fiskuppsamlingsanstalt vid Fogdaröd, och hade till försäljning därstädes anmälts 9,000 kilogram karp och sutare.

Från Aneboda och närliggande område hade redan en specialvagn expedierats till Tyskland och denna försändning hade i alla avseenden gått lyckligt. Fyra å fem specialvagnar kunde helt säkert ytterligare expedieras under året, blott transporten, som till följd av den rådande osäkerheten vid överfarten till Tyskland i hög grad försvårats, kunde tillfredsställande ordnas.

Vid biologiska laboratoriet vid Aneboda hade verksamheten fortgått i samma anda som förut. Huvudvikten hade lagts vid utförandet av olika näringsbiologiska försök, vilkas resultat komme att publiceras i föreningens skrifter.

Alltjämt hade föreningen stora utvecklingsmöjligheter på de olika arbetsfälten. I närheten av Aneboda finnes vidsträckta områden, som genom arrende kunde förvärvas för fiskodling. Förbättringar kunde göras, då det gällde materiel och medel för ett rationellt utnyttjande av de resurser, som redan stode föreningen till buds, förutsatt att föreningen fortfarande kunde arbeta med samma ekonomiska tillgångar som hittills.

Vid ansökningen är fogat utgående balanskonto för år 1914 samt förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1917, uti vilket förslag bland inkomster upptagas, förutom beräknat statsanslag å 18,500 kronor, beräknade anslag av hushållningssällskap å tillhoppa 6,500 kronor, beräknad inkomst av fiskodlingsverksamheten 22,500 kronor samt av medlems- och årsavgifter 800 kronor.

Till följd av remiss har lantbruksstyrelsen den 6 november 1915 häröver avgivit utlåtande och därvid, med vitsordande att såväl den av södra Sveriges fiskeriförening upprättade fiskeriskolan som samma förenings försöks- och fiskodlingsverksamhet fortfarande handhades på fullt tillfredsställande sätt, tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen.

[53.] Departements-
chefen. För upprätthållande av nämnda förenings fiskeriskola samt fullföljande av föreningens försöksverksamhet äro otvivelaktigt samma belopp, som under senare år anvisats, erforderliga jämväl för år 1917. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt södra Sveriges fiskeriförening å *extra stat* för år 1917 anvisa till upprätthållande av föreningens fiskeriskola kronor 8,500 och såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet..... kronor 10,000, eller tillhopa » 18,500.

4. Hydrografisk-biologiska havsundersökningar.

a. *Hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven.*

[54.] Hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat medel å extra stat för vart och ett av åren 1901—1916. Under innevarande år utgår anslaget med 30,100 kronor, därav 5,100 kronor till täckande av Sveriges andel i kostnaden för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium och 25,000 kronor till omkostnader för de undersökningsarbeten, som det enligt uppgjord arbetsfördelning åligger Sverige att utföra. Med de å 1916 års stat för ifrågavarande ändamål anvisade anslag skola bestridas dylika undersökningskostnader för tiden från och med den 1 maj 1916 till och med den 30 april 1917 samt Sveriges andel i kostnaderna för omförmälda centralanstalt för tiden från och med den 22 juli 1916 till och med den 21 juli 1917.

I skrivelse den 20 oktober 1915 har nu svenska hydrografisk-biologiska kommissionen hemställt, att anslag till oförändrat belopp av 25,000 kronor måtte anvisas för utförande under tiden 1 maj 1917—30 april 1918 av de Sverige åliggande undersökningsarbeten.

I samma skrivelse har kommissionen beträffande det år 1914 av riksdagen anvisade anslaget till täckande av Sveriges andel i kostnaden för centralanstalten i Köpenhamn för tiden 22 juli 1915—21 juli 1916 anfört, att då det kunde förutses, att på grund av krigstillståndet bidragen från vissa andra länder, såsom Belgien, Tyskland m. fl., icke skulle komma att utbetalas under detta arbetsår, det internationella rådet

antagit en budget för arbetsåret 1915—1916 med väsentligt reducerad utgiftsstat, baserad på principen att centralbyråns utgifter, förslagsvis upptagna till 31,870 kronor, skulle bestridas av dess egna reserverade medel, vilka den 21 juli 1915 utgjort i runt tal 45,000 kronor. Kassa-behållningen i juli 1916 skulle enligt denna budget komma att utgöra 13,130 kronor men komme sannolikt genom besparingar på åtskilliga utgiftsposter att uppgå till något mer, antagligen omkring 20,000 kronor. Till följd av denna anordning kunde centralbyråns verksamhet upprätthållas under arbetsåret 1915—1916, utan att de vanliga internationella bidragen från de olika länderna behövde utkrävas.

Kommissionen anförde vidare, att den danska regeringen, vilken åtagit sig att förmedla förbindelsen mellan de övriga ländernas regeringar och den internationella centralbyrån, genom meddelanden från England och Tyskland erfarit, att dessa länders regeringar hade för avsikt att fortsätta det internationella samarbetet efter krigets slut, men att, då denna tidpunkt icke nu kunde förutses, man räkuade på, att det internationella arbetets organisation skulle, även om inskränkningar måste göras i dess budget, tagas om händer av de neutrala nationerna, tills stormakterna åter kunde ansluta sig.

Danska regeringen hade visat sin villighet härtill genom att dels anvisa medel till den danska kommissionen och dels utbetala Danmarks bidrag till det internationella rådet. Från Hollands ävensom från Norges sida fortginge arbetet med havsundersökningar på samma sätt som hittills, och all anledning funnes att förvänta, att även dessa länder, i likhet med Danmark, ville upprätthålla samarbetet på havet och den därför nödiga organisationen, tills detta arbete åter kunde upptagas i full utsträckning, och de undersökningar, som hittills utförts, kunde göras fruktbärande genom internationella överenskommelser till fiskeriernas skydd.

Svenska hydrografisk-biologiska kommissionen vore av den uppfattningen, att det vore beklagligt, om icke så även komme att ske från Sveriges sida, enär initiativet till hela den internationella samman slutningen för havsfiskets befrämjande tagits av Sverige och dess ledning numera låge i svenska händer.

Här torde böra erinras, att då riksdagen anmälde sitt beslut om anslag till nu ifrågavarande ändamål för år 1916, riksdagen uttalade, att dessa undersökningar, vilka tillkommit på Sveriges initiativ och vore av stor betydelse för vår fiskerinäring, om möjligt borde trots det rådande krigstillståndet alltjämt fortgå.

*Departementa-
chefen.*

[54.]

Jag vill vidare erinra, att Kungl. Maj:t den 12 november 1915 vid föredragning av svenska hydrografisk-biologiska kommissionens nyss-nämnda skrivelse samt en skrivelse i ämnet från utrikesdepartementet beslutat, att det å extra stat för år 1915 beviljade anslaget å 5,100 kronor till kostnader för centralanstalten från och med den 22 juli 1915 till och med den 21 juli 1916 icke för det dåvarande skulle utanordnas utan tillsvidare innehållas. Att jag tillstyrkte detta beslut, berodde på, att det genom kommissionens skrivelse och den därvid fogade förslagsbudgeten för centralanstalten för sistnämnda tid visats, att denna anstalts verksamhet vore avsedd att upprätthållas med aulitande av tillgängliga besparingar och att något skäl särskilt för Sverige att under sådana förhållanden tillskjuta ytterligare medel icke syntes föreligga. Det å 1915 års stat härtill anvisade beloppet kommer därför att i sin helhet besparas å anslaget.

Å 1916 års riksstat är, såsom ovan nämnts, anslag till samma ändamål redan anvisat för tiden 22 juli 1916—21 juli 1917. Vid 1916 års utgång bör alltså förefinnas en besparing å anslaget till minst samma belopp som vid årets ingång. Denna besparing kan då användas till motsvarande utgifter för tiden 22 juli 1917—21 juli 1918. Jag anser riksdagens medgivande härtill nu böra begäras.

Vad därefter vidkommer de särskilda svenska undersökningsarbetena, för vilka anslaget å 25,000 kronor är avsett, hava desamma hittills kunnat i ganska stor omfattning bedrivas utan hinder av krigstillståndet. Jag vill hoppas, att detta även framdeles må bli va händelsen, och finner i varje fall icke någon anledning, att icke medel till dylika undersökningar nu böra beredas för det undersökningsår 1 maj 1917—30 april 1918, som följer närmast efter det, för vilket medel redan finnas anvisade å innevarande års stat. Jämväl beloppet torde böra bibehållas oförändrat.

Jag får alltså nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad som vid utgången av år 1916 kan återstå oanvänt av de till täckande av Sveriges andel i kostnaderna för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium anvisade anslag må av Kungl. Maj:t under år 1917 användas till gäldande av Sveriges andel i dylika kostnader för tiden från och med den 22 juli 1917 till och med den 21 juli 1918;

dels ock till omkostnader för tiden från och med den 1 maj 1917 till och med den 30 april 1918 för utförande av hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 25,000.

[54.]

b. *Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak.*

För hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges havsfisken har fartyget Skagerak sedan år 1905 varit i verksamhet. Riksdagen har för varje år å *extra stat* beviljat anslag till underhålls- och driftkostnad för nämnda fartyg, vilket anslag för vart och ett av åren 1909—1913 uppgått till 34,000 kronor, för år 1914 till 41,800 kronor, därav 5,800 kronor till reparation av fartyget, samt för vartdera av åren 1915 och 1916 till 36,000 kronor. Tillika har riksdagen medgivit, att vad som vid 1915 års utgång kunde återstå oanvänt å anslaget finge användas för ändamålet under år 1916.

[55.]
Underhålls-
och drift-
kostnad för
fartyget
Skagerak.
(extra anslag.)

Beträffande befäl och manskap å fartyget har från början varit bestämt, att befälhavaren och förste maskinisten skulle vara anställda för helt år, varemot den övriga delen av besättningen under de första åren av fartygets verksamhet till huvudsaklig del utgjorts av manskap från flottan. Sedan emellertid erfarenheten visat, att användande av civil besättning, vartill början gjordes år 1909, medförde stora fördelar, har Kungl. Maj:t vid utanordnande av de senare årens anslag medgivit, att civil besättning och underbefäl å fartyget finge förhyras för såväl undersöknings- som bevakningstiden.

Nu har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län efter samråd med svenska hydrografisk-biologiska kommissionen i skrivelse den 20 oktober 1915 gjort framställning om anslag till underhålls- och driftkostnader för Skagerak jämväl för år 1917 till enahanda belopp, som för innevarande år anvisats till detta ändamål eller 36,000 kronor, och därvid anfört, att någon ändring i fartygets verksamhet under året icke ansåges böra komma till stånd, utan syntes denna böra ordnas efter samma grunder, som för närvarande vore gällande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har därjämte ansett önskvärt, att jämväl för år 1917 medgivande lämnades att under året å fartyget få använda civil besättning och underbefäl.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[55.]
Departements-
chefen.

Anslag till underhålls- och driftkostnader för ifrågavarande fartyg erfordras även för år 1917. Någon ändring torde icke böra ifrågasättas i det för detta ändamål avsedda, för innevarande år beviljade anslagsbeloppet. Det synes mig jämväl önskvärt, att medgivande erhålles av riksdagen till användning under år 1917 av eventuell behållning vid 1916 års slut å äldre anslag för detta ändamål. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad som vid 1916 års utgång må kvarstå oanvänt å tidigare anslag till underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak, avsett för hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges havsfisken under annan tid av året än vintermånaderna, må under år 1917 användas för enahanda ändamål;

dels och för samma ändamål å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 36,000.

c. *Försäkring av fartyget Skagerak.*

[56.]
Försäkring av
fartyget
Skagerak.
(extra anslag.)

Försäkring av det för hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning av Sveriges havsfisken avsedda fartyget Skagerak har årligen skett från och med år 1906, och hava medel till försäkringspremien anvisats av riksdagen.

Då avtal om dylik försäkring synes böra avslutas även för år 1917 och någon ändring i försäkringsvillkoren eller premiens hittillsvarande belopp av 5,200 kronor icke synes påkallad, får jag, i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län tillstyrkt i skrivelse den 3 december 1915, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för försäkring av fartyget Skagerak å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 5,200.

5. Underhålls- och driftkostnad för fartyget Eystrasalt.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen för år 1908 ett belopp av 29,000 kronor för anskaffande av ett fartyg för fiskeriadministrationens behov. Till bestridande av underhålls- och driftkostnad för samma fartyg, som först under år 1909 blev taget i bruk för avsett ändamål och därvid erhöll namnet Eystrasalt, har riksdagen beviljat på extra stat för år 1909 ett anslag av 5,000 kronor, för vardera av åren 1910 och 1911 ett anslag av 7,500 kronor, för varje av åren 1912—1915 ett anslag av 8,500 kronor samt för år 1916 ett anslag av 6,000 kronor, varjämte riksdagen medgivit, att behållning å anslaget vid 1915 års slut finge användas under år 1916.

[57.]
Underhålls-
och driftkost-
nad för
fartyget
Eystrasalt.
(extra anslag.)

I skrivelse den 29 oktober 1915 har lantbruksstyrelsen gjort hemställan om anslag för år 1917 till bestridande av underhålls- och driftkostnad för nämnda fartyg. Styrelsen har därvid anfört, att fartyget under vintern 1914—1915 varit upplagt på Ekensbergs varv invid Stockholm. Vårutrustningen hade varit avslutad den 18 maj, då fartyget gått till sjöss och expeditionen tagit sin början. Efter dennas avslutande hade fartyget åter lagts upp vid Ekensbergs varv den 14 oktober och avrustat, vilket arbete avslutats den 18 i samma månad. Fartyget hade då varit i gång omkring 5 månader.

En jämförelse mellan vad som enligt lantbruksstyrelsens skrivelse den 8 oktober 1914 beräknats komma att åtgå för fartygets drift och underhåll år 1915 och vad som härför under samma år sannolikt komme att åtgå, utvisade, att utgifterna beräknats till 8,500 kronor, men i verkligheten skulle uppgå till 9,574 kronor 49 öre, eller således med inemot 1,100 kronor överstiga det beräknade beloppet. Detta berodde därpå, att det varit nödvändigt vidtaga en omfattande reparation av fartyget, för vilken reparation kostnaden uppgått till 1,950 kronor. Det hade nämligen visat sig, att fartygets bordläggning och garnering till betydlig del murknat, sannolikt beroende på dålig materiel och brist på anordningar för ventilation mellan bordläggningen och garneringen. Det oaktat skulle å de för år 1915 tillgängliga medlen, utgörande det å extra stat för samma år beviljade anslaget, 8,500 kronor, samt ett överskott å omkring 3,700* kronor från tidigare beviljade medel eller tillhoppa 12,200 kronor, uppstå ett överskott till år 1916 av omkring 2,500 kronor.

[57.] Då anslaget för år 1916 utgjorde endast 6,000 kronor, ansåge styrelsen, att något nämnvärt överskott till år 1917 icke kunde påräknas.

För en beräknad verksamhetstid av sju månader under år 1917 hade styrelsen uppgjort approximativt förslag till stat för fartyget, slutande på 8,500 kronor.

På grund härav hemställde lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte till underhålls- och driftkostnad för ifrågavarande fartyg av riksdagen äska ett anslag å 8,500 kronor för år 1917.

*Departements-
chefen.*

För år 1917 synes anslag å 8,500 kronor för ifrågavarande ändamål vara behöfligt. För den händelse att någon besparing å 1916 års anslag skulle förefinnas vid slutet av detta år, bör riksdagens medgivande inhämtas till dess användande under år 1917.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å anslaget för bestridande av underhålls- och driftkostnad för fartyget Eystrasalt må under år 1917 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1917 bevilja ett anslag av kronor 8,500.

6. Ett armerat ångfartygs stationerande vid rikets kuster.

[58.] Under en lång följd av år har Kungl. Maj:t medgivit, att ett flottans fartyg finge stationeras vid bohuslänska kusten för, bland annat, upprätthållande av ordning i skärgården under pågående vinterfiske. Alltsedan år 1891 har kanonbåten Svensksund varit under vintermånaderna för detta ändamål beordrad till rikets västkust. Kostnaderna för dessa vinterexpeditioner utgingo till och med år 1910 från femte huvudtiteln. Då ifrågavarande vinterexpeditioner utrustades huvudsakligen i fiskerinäringens intresse, uppstod under år 1910 fråga därom, att de av expeditionerna betingade utgifterna med undantag av proviantkostnaderna borde för framtiden bestridas från anslag under nionde huvudtiteln.

På Kungl. Maj:ts förslag medgav 1911 års riksdag, att vissa besparingar finge användas för stationerande av ett dylikt fartyg under vintern 1911—1912. För samma ändamål för vintern 1912—1913 anvisades därefter på extra stat under nionde huvudtiteln ett anslag av 20,000 kronor.

*Ett armerat
ångfartygs
stationerande
under vinter-
månaderna
vid rikets
kuster till ord-
ning och skydd
vid fisket.
(extra anslag.)*

Sedan det visat sig önskligt, att ifrågavarande fartygs bevakningsområde utsträcktes till södra Kattegatt och norra Öresund samt vid behov jämväl till andra delar av rikets kuster, vilket beräknades föranleda en förlängning i expeditionstiden med omkring 2 1/2 månader och en ökad kostnad av 13,000 kronor, begärde Kungl. Maj:t av riksdagen år 1913 ett anslag av 33,000 kronor för stationerande under vintern 1913—1914 av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande. Detta belopp anvisades också av riksdagen på extra stat för år 1914. Jämväl för åren 1915 och 1916 har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat anslag å extra stat till samma belopp för motsvarande ändamål under vintrarna 1914—1915 och 1915—1916.

Då Kungl. Maj:t på jordbruksdepartementets föredragning beslutat angående användandet av de till ifrågavarande expeditioner anvisade medel, har detta skett i den form att, därest ett örlogsfartyg komme att avses för dylik bevakningstjänst under respektive vinter, kostnaderna för expeditionen med undantag av proviantkostnader finge intill ett belopp av högst 33,000 kronor på rekvisition av marinförvaltningen gäldas av dessa anslag. Själva beordrandet av fartyget tillhör sjöförsvarsdepartementet.

För vintern 1912—1913 kom emellertid icke någon expedition till stånd och de därför avsedda medlen besparades.

På grund av de rådande förhållandena kunde under vintern 1914—1915 varken kanonbåten Svensksund eller något annat dylikt ångfartyg disponeras för ifrågavarande ändamål. Det å 1915 års riksstat härtill anvisade anslagsbeloppet, 33,000 kronor, har alltså besparats.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att efter hörande av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län inkomma med förslag rörande användningen av det för detta ändamål anvisade anslag å innevarande års stat, har nämnda styrelse med skrivelse den 27 december 1915 överlämnat yttranden av bemälda länsstyrelser samt för egen del anfört följande.

Det under vintern 1914—1915 förefintliga hindret för disponerandet av något flottans fartyg för en expedition av nu ifrågavarande slag torde komma att fortfara även under innevarande vinter. Då därjämte Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län i sitt yttrande anfört, att Kungl. Maj:ts befallningshavande icke funne sig böra göra någon framställning i ämnet med hänsyn dels därtill, att det huvudsakligaste fisket torde vara avslutat, innan fartyget skulle kunna börja sin tjänstgöring, och dels till det förhållande att fisket numera i regeln

- [58.] och särskilt under denna vinter bedreves till större delen utanför territorialgränsen, varigenom ett i Göteborg stationerat örlogsfartygs uppgift blivit av mindre betydelse än tillförne, ansåge sig lantbruksstyrelsen icke hava anledning att föreslå stationerande under innevarande vinter av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande. För den händelse stationerande av dylikt fartyg skulle befinnas nödigt under vintern 1916—1917, syntes emellertid riksdagens medgivande böra utverkas till att då använda behållning å anslaget.

*Departements-
chefen.*

För innevarande vinter torde med hänsyn till de i lantbruksstyrelsens skrivelse angivna omständigheter stationerande av något fartyg för nu ifrågavarande ändamål icke komma att äga rum. Även det för denna vinters expedition avsedda anslaget kommer alltså att besparas.

Under förutsättning att hinder icke kommer att möta för att ett fartyg kan bli disponibelt för bevakningsexpedition under vintern 1916—1917, torde emellertid medel därtill böra finnas tillgängliga. Denna bevakning har hittills under de år, då den ägt rum, visat sig vara till stort gagn och detta icke minst, sedan bevakningsområdet utsträckts söderut. Huruvida den av Kungl. Maj:ts befallningshavande omförmälda tendens till viss ändring i fråga om det område i havet, varest vinterfisket bedrives, bör föranleda någon ändring i bevakningsexpeditionens planläggning och på grund därav medföra någon minskning i kostnaderna för densamma, torde ännu icke kunna avgöras.

För närvarande hemställer jag, efter samråd med chefen för sjöförsvarsdepartementet, allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Kungl. Maj:t må för stationerande under vintern 1916—1917 av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande använda erforderligt belopp av den behållning, som uppstått eller kan komma att uppstå å redan anvisade anslag för motsvarande ändamål.

7. Fiskehamnar.

Sedan riksdagen år 1905 med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljat anslag för verkställande av undersökning av de lokala förhållandena å Sveriges kuster med hänsyn till behovet av och betingelserna för anläggning av nya och förbättring av redan befintliga fiske- och mindre hamnar, förordnade Kungl. Maj:t den 16 juni 1905, att en kommission skulle tillsättas med uppdrag att företaga en sådan undersökning samt avgiva utredning i ämnet.

[59.]
Byggande av
fiskehamnar.
(extra anslag.)

Uti sitt i februari år 1909 avgivna betänkande framställde fiskehamnskommissionen förslag därom, att staten skulle själv bygga och för framtiden underhålla hamnanläggningar, huvudsakligen för fiskets behov, vid 44 närmare angivna platser utmed rikets kuster ävensom att staten därjämte skulle lämna ett anslag en gång för alla till hamnarbeten å 35 andra platser, varest hamnarna skulle under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll byggas och för framtiden underhållas av intressenterna själva. Statens kostnader beräknades inalles till 5,885,100 kronor.

Av omnämnda 79 hamnar voro emellertid, enligt kommissionens åsikt, 31 av beskaffenhet att böra i första hand komma till utförande. Återstående 48 hamnar skulle däremot kunna anstå och utföras först i andra hand. Av nämnda 31 hamnar skulle 24 anläggas och underhållas av staten men de 7 övriga av intressenterna själva med statsbidrag till anläggningskostnaden. Den ordningsföljd, vari berörda 31 hamnar enligt kommissionens uppfattning borde komma i fråga att byggas, och de av kommissionen härför beräknade kostnaderna framgå av följande förteckning, i vilken namnen på hamnar, som skulle erhålla statsbidrag allenast en gång för alla, kursiverats:

[59.]

	Kronor.	Kronor.
1. Träslöv, Hallands län	315,000	—
2. Glommen » »	292,000	—
3. Grundsund, Göteborgs och Bohus län	224,000	—
4. Kivik, Kristianstads län	67,000	—
5. Hönö-Klåva, Göteborgs och Bohus län	99,000	—
6. Gislöv, Malmöhus län	174,000	—
7. Grönhögen, Kalmar län	133,000	—
8. Hällevik, Blekinge län	259,000	—
9. Nordersund » »	58,700	—
10. Herrevik, Gottlands »	155,000	—
11. Smögenholmarna, Göteborgs och Bohus län	170,000	—
12. Barsebäck, Malmöhus län	—	30,000
13. Råå » »	—	100,000
14. Värskär, Kalmar län	45,000	—
15. Byxelkrok » »	217,000	—
16. Prästgrundet, Gävleborgs län	—	10,500
17. Gäddbäcksund, Västernorrlands län	80,000	—
18. Stenshamn, Blekinge län	70,000	—
19. Bergö, Gävleborgs län	30,000	—
20. Fågelsund, Uppsala län	87,000	—
21. Utvalnäs, Gävleborgs län	—	20,000
22. Sanna å Bremön, Västernorrlands län	160,000	—
23. Lutterhorn, Gottlands län	37,000	—
24. Kapelludden » »	60,000	—
25. Vändborg » »	—	15,000
26. Faludden » »	—	11,000
27. Agö, Gävleborgs län	—	15,000
28. Grisslan, Västernorrlands län	10,000	—
29. Stendörren, Södermanlands län	5,800	—
30. Långö, Säsundet » »	5,200	—
31. Bokö » »	3,600	—
Summa	2,760,300	201,500

Uti väg- och vattenbyggnadsstyrelsens samt lantbruksstyrelsens den 1 februari år 1910 häröfver avgivna gemensamma utlåtande framhöllo ämbetsverken bland annat, att anläggningskostnaden komme att överstiga den beräknade samt för alla 79 hamnarna uppgå till inemot 10 miljoner kronor.

För riksdagen år 1911 framlade Kungl. Maj:t förslag om anslag till byggande av allenast de sex i förteckningen främst upptagna hamnarna, men riksdagen beslöt på förslag av enskilda motionärer byggande av alla de i samma förteckning upptagna 24 hamnar, vilka skulle byggas uteslutande av staten, samt beviljade därtill ett anslag å 2,788,000 kronor (= fiskehamnskommissionens kostnadsberäkning, förhöjd med 1 procent) och anvisade därav å extra stat för år 1912 ett belopp av 232,000 kronor. Byggnadstiden för dessa 24 hamnar beräknades till 12 år.

Även för år 1913 anvisades samma belopp av det år 1911 beviljade anslaget.

På Kungl. Maj:ts förslag anvisades därefter av 1913 års riksdag ett belopp av 464,000 kronor av samma anslag, varjämte riksdagen medgav, att kostnaden för anordnande under byggnadstiden av en särskild hamnavdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge utgå av hamnbyggnadsanslaget.

Den 25 april 1913 fastställde Kungl. Maj:t arbetsplaner för hamnbyggnadsarbeten vid Träslöv, Glommen, Kivik och Hönö-Klåva och bemyndigade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att gå i författning om deras utförande på entreprenad. Frågan om Grundsunds hamn underkastades ytterligare utredning.

När dåvarande departementschefen den 14 januari 1914 anmälde frågan om äskande av anslag för detta ändamål för år 1915, framhöll han, att erfarenheten syntes utvisa, att om arbetena skulle fullbordas inom den avsedda tiden av 12 år, därav skulle påkallas vida högre årliga anslag, än som beräknats. En fullständig, tillförlitlig kostnadsberäkning för alla de beslutade hamnanläggningarna hade emellertid då ännu icke hunnit utarbetas. I avvaktan härpå syntes det återstående beloppet, 1,860,000 kronor, av det av riksdagen för ändamålet beviljade anslaget böra fördelas till utgående på tre år. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för år 1915 anvisa av samma anslag 620,000 kronor, vilket ock bifölls.

Den 20 mars 1914 fastställde Kungl. Maj:t plan för hamnbyggnadsarbetena vid Grundsund och uppdrog åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att låta utföra desamma på entreprenad.

På Kungl. Maj:ts förslag har därefter för innevarande år anvisats 620,000 kronor av det år 1911 beviljade anslaget, varav sålunda hittills anvisats inalles 2,168,000 kronor, så att 620,000 kronor återstå.

Vid anmälan den 14 januari 1915 av frågan om anslag till fiskehamnsbyggnader för år 1916 meddelade jag, att den fullständiga kostnads-

- [59.] beräkning över samtliga beslutade fiskehamnsanläggningar jämte plan för deras bedrivande, som vore under arbete, icke då ännu hunnit bliva färdig. Nu har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 9 september 1915 framlagt utredning i nämnda hänseenden jämte planer till återstående beslutade 19 fiskehamnar. Innan jag redogör för innehållet i denna skrivelse, vilken, såsom jag härnedan torde få utförligare erinra, i viss del redan den 5 november 1915 varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, anhåller jag emellertid att få omförmåla ett ärende, som gäller en av de i förberörda förteckning med kursiv stil upptagna hamnarna och som varit föremål för särskild behandling, nämligen frågan om iståndsättande av hamnen vid Barsebäck.

*Fiskehamns-
anläggning vid
Barsebäck.*

Då riksdagen i skrivelse den 30 maj 1911 anmälde sitt beslut om beviljande av anslag till de 24 hamnar, som skulle byggas utslutande av statsmedel, anhöll riksdagen tillika om framläggande, i mån som förhållandena det möjliggjorde och den av fiskehamnskommissionen föreslagna ordning för hamnföretagens utförande ej rubbades, av förslag till utförande av de sju återstående, till utförande i första hand förordade hamnföretagen, nämligen dem, som å förteckningen upptagits med kursiv stil.

I anslutning härtill framlade den 13 januari 1912 dåvarande departementschefen förslag om anslag till statsbidrag för Barsebäcks hamns iståndsättande. Departementschefen meddelade därvid, att denna hamn anlagts omkring år 1880; att den blivit för svagt byggd, varför under år 1891 statsanslag lämnats till hamnens förbättrande och uppmuddring; att den under en orkanlik storm i december år 1902 tillfogats synnerligen svåra skador; att riksdagen år 1904 på Kungl. Maj:ts förslag anvisat ett anslag av 16,900 kronor å extra stat för år 1905 för sådana arbeten, som erfordrades för hamnens försättande i samma skick som före stormen; att därjämte från hamn- och brobyggnadsfonden anvisats för hamnens förbättrande och förstärkande ett belopp av 57,800 kronor, motsvarande två tredjedelar av den till 86,700 kronor uträknade kostnaden för sistnämnda arbeten, samt att dessa arbeten avsynats och godkänts år 1909. Vidare anförde departementschefen, att fiskehamnskommissionen, som under år 1906 besökt denna hamn, funnit det av nöden påkallat att utöver de arbeten, till vilka anslag anvisats, den norra delen av hamnen fördjupades och en 10 å 15 meter lång hamnarm utbyggdes till skydd för mittelbrons norra sida. Härtill behövdes ett statsanslag å 30,000 kronor en gång för alla. Anläggningen skulle underhållas av intressenterna själva.

Med förmälan att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt lantbruksstyrelsen i sitt utlåtande den 1 februari 1910 icke framställt någon erinran beträffande särskilt denna hamnanläggning, förklarade sig departementschefen finna angelägenheten av de utav fiskehamnskommissionen föreslagna förbättringsarbetena vid Barsebäcks hamn vara ådagalagd. Någon anledning att frångå den av kommissionen beräknade anslagssumman syntes ej föreligga.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att på extra stat för år 1913 anvisa för utförande av vissa arbeten vid Barsebäcks hamn ett anslag av 30,000 kronor, under villkor att då gällande bestämmelser för erhållande av understöd från bro- och hamnbyggnadsfonden skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om detta anslag.

Enligt vad riksdagen anmälde i punkten 67 av skrivelsen nr 9 den 30 maj 1912 angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, anvisade riksdagen för detta ändamål det begärda beloppet 30,000 kronor, under det av Kungl. Maj:t föreslagna villkoret. Därjämte anvisades till övriga fiskehamnar 232,000 kronor. Dessa belopp utgöra tillhoppa 262,000 kronor. Emellertid råkade i den vid skrivelsen fogade tabell litt. B. anslagen att angivas med ett till allenast 252,000 kronor sammanslaget belopp och med sistnämnda belopp upptogs även anslagssumman i riksstaten. Vid sådant förhållande fanns ej mer än detta belopp ställt till Kungl. Maj:ts förfogande. Då, såsom jag längre fram kommer att utveckla, riksdagen numera ifrågasatt, att även Barsebäcks hamn bör iståndsättas uteslutande med statsmedel, och kostnaden därför vida överstiger det år 1912 anvisade anslaget, kan det vara likgiltigt, om förberörda skillnad å 10,000 kronor anses böra drabba det särskilda anslaget till Barsebäck eller det större anslaget till de övriga fiskehamnarna. Då emellertid sistnämnda anslag under senare år alltid ansetts hava blivit för år 1913 anvisat med 232,000 kronor, synes det enklast, att bristen anses belöpa på Barsebäcksanslaget, och att detta alltså visserligen kan anses vara av riksdagen beviljat till belopp av 30,000 kronor, men för år 1913 anvisat allenast med 20,000 kronor.

Inom jordbruksdepartementet har redan för flera år sedan uppmärksamheten blivit fäst på nyssberörda olikhet. Att icke någon åtgärd hittills vidtagits för rättelses vinnande har berott på att frågan om Barsebäcks hamnbyggnad under tiden kommit i förändrat läge, som i allt fall syntes böra förr eller senare föranleda framställning till riksdagen.

Under det att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen var sysselsatt med uppgörande av mera detaljerad arbetsplan och kostnadsberäkning an-

[59.] gående hamnen vid Barsebäck, inkommo nämligen ett stort antal intressenter under hösten år 1913 till Kungl. Maj:t med en skrift, däri de framhöllo, att hamnen tarvade andra och större arbeten än fiskehamnskommissionen föreslagit, för att den måtte kunna bereda lugn åt där förtöjda farkoster samt själv kunna motstå vind och sjö. De överlämnade ett av distriktsingenjören, kapten E. Sahlén utarbetat förslag till dylika arbeten.

I yttrande häröver den 21 februari 1914 meddelade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen först, att kostnaden för de av fiskehamnskommissionen föreslagna arbetena vid Barsebäck enligt styrelsens beräkningar komme att uppgå till icke mindre än ungefär 64,800 kronor, huvudsakligen beroende på att muddringsmassan befunnits större och mer svårarbetad än kommissionen antagit. Före ombyggnaden 1905—1909 hade inseglingen i hamnen måst ske efter en starkt krökt S-formig kurva och därför ständigt varit svår. Vid nämnda ombyggnad hade avsetts att avhjälpa denna olägenhet genom en förkortning av norra hamnarmen med ungefär 30 meter. Emellertid hade härigenom hamnen blivit öppen mot väster och nordväst, till men för lugnet i densamma. Nu borde sistnämnda olägenhet avhjälpas. Härvid finge dock styrelsen vitsorda, att hamnintressenternas tvivel på effekten av de av fiskehamnskommissionen i sådant syfte föreslagna åtgärderna inne i hamnen vore väl grundade. Efter en utförlig utredning av de härpå inverkan de förhållandena yttrade styrelsen, att enda sättet att åstadkomma lugn i hamnen vore att vidtaga sådana åtgärder, att de nu vid västlig och nordvästlig storm instörtande brottsjöarna utestängdes från yttre hamnbassängen. Sahléns förslag innebure att i sådant syfte förlänga norra vågbrytaren ungefär 40 meter i västsydvästlig riktning, varförutom en ny inseglingsränna skulle upptagas. Då under en storm i december år 1912 bålverket i mittbryggans yttersida sönderslagits av brottsjöarna, upptog förslaget, därjämte uppförande av kaj av betongpålar på omkring 85 meters längd, varjämte vissa delar av hamnen skulle fördjupas. Styrelsen ansåge emellertid, att den av Sahlén föreslagna förlängningen av vågbrytaren icke skulle bereda tillräckligt lugn i hamnen vid sydsydvästliga vindar, och inseglingen i hamnen skulle, på sätt styrelsen närmare utvecklade, bliva förenad med svårigheter för fiskefarkosterna. Dessa betydande olägenheter kunde undvikas, om det åsyftade skyddet anordnades i form av en särskild vågbrytare med det läge och den utsträckning, som å planen angivits med fulldragna gröna linjer. Kostnaden för de av styrelsen föreslagna arbetena beräknades till omkring 155,600 kronor, därav omkring 45,500 kronor för vågbrytaren, 19,200 kronor för ny kaj, 62,000 kronor för muddring och 28,900 kronor för

diverse kostnader, oförutsedda utgifter, entreprenörens kostnader och vinst, kontroll m. m. Styrelsen förklarade, att dessa arbeten utan tvivel vore oundgängligen nödvändiga för att erhålla lugn i hamnen samt för att hindra den s. k. mittbrons sönderslagning och bereda säkert skydd och i tillräcklig omfattning användbart utrymme för fiskefarkosterna. Lotsstyrelsen hade också i avgivet yttrande vitsordat de sålunda ifrågasatta arbetenas nytta för den allmänna sjöfarten. På grund härav hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — med bestämt avstyrkande av vidtagande av de åtgärder vid Barsebäcks hamn, som föreslagits av fiskehamnskommissionen —, att Kungl. Maj:t måtte för utförande av de av styrelsen föreslagna arbetena äska av riksdagen ett anslag av 125,600 kronor utöver förut anvisade 30,000 kronor, under villkor dels att gällande bestämmelser för erhållande av understöd från bro- och hamnbyggnadsfonden skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om berörda anslag och dels att kostnaden för styrelsens kontroll å arbetenas utförande skulle utgå av byggnadsanslaget. [59.]

Innan någon åtgärd hann vidtagas med anledning av detta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, gjorde 1914 års första riksdag framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Vid sistnämnda riksdag hade nämligen frågan om Barsebäcks hamn upptagits av enskilda motionärer, vilka i anslutning till hamnintressenternas ovanberörda inläga till Kungl. Maj:t framhöllo, att det vore fullkomligt oekonomiskt att kasta bort 30,000 kronor på en uppmuddring, som första starka väst- eller nordväststorm kunde sopa bort spåren av, att vida mer genomgripande åtgärder erfordrades och att det borde utredas, huruvida icke denna hamn, liksom så många andra, borde byggas och underhållas av staten. Riksdagen anförde, att vid det förhållandet, att hamnen avsevärt raserats under en storm i december månad år 1912, samt frågan om denna hamnanläggning kunde sägas hava därigenom kommit i ett annat läge än det, vari den befunnit sig, då fiskehamnskommissionen undersökte densamma, riksdagen icke ville motsätta sig en utredning av frågan, huruvida staten tilläventyrs borde bygga och underhålla även ifrågavarande hamn. Riksdagen betonade dock därvid, att densamma genom att anhålla om en dylik utredning givetvis icke i något avseende då tagit standpunkt till frågan, huruvida ifrågavarande hamnanläggning över huvud borde övertagas av staten eller icke. I enlighet härmed anhöll riksdagen i punkten 60 av skrivelsen nr 9 den 2 mars 1914, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida Barsebäcks hamn lämpligast borde byggas och underhållas av staten, samt för riksdagen framlägga det förslag, som utredningen kunde motivera.

[59.]

Sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen undfått befallning att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, hördes genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Malmöhus län försorg kommunalstämmorna i Barsebäcks, Hosterups och Löddeköpinge socknar.

Kommunalstämman i Barsebäcks socken anförde därvid, bland annat, att den enda möjligheten till hamnfrågans lösning på ett för framtiden fullt betryggande sätt vore, att staten övertog hamnens byggande och underhåll. Någon utsikt för att hamnintressenter eller någon kommun skulle kunna åstadkomma de medel, som erfordrades för vare sig iståndsättande eller vidmakthållande av hamnen, funnes icke. Såväl kommunen som enskilda medlemmar därav, bland dem också hamnintressenter, hade nämligen gjort betydande uppoffringar och förluster för åvägabringandet av Kävlinge—Barsebäcks järnväg med ändpunkt vid hamnen. Lämnades hamnen åt sitt öde, komme Barsebäcks fiskläge att småningom avtyna. Det syntes dock vara ett statens intresse att förhindra detta. Barsebäcks fiskläge hade ur fiskerinäringens och fraktfartens synpunkt ett synnerligen gott läge med goda utvecklingsmöjligheter samt en duglig och strävsam fiskarbefolkning. Dess fiske skulle kunna betydligt utvecklas och fraktskutornas antal ökas, om blott hamnen erbjöde skydd för fartygen och erhöle erforderligt djup, så att den kunde intaga något större, mer djupgående fiskebåtar och fraktfartyg. Hamnens belägenhet på en långt utskjutande udde i nära förbindelse med stora farleden genom Öresund samt med järnväg inåt landet innebure goda förutsättningar för platsens utveckling och förkovran.

Jämväl kommunalstämmorna i de båda andra socknarna tillstyrkte av ungefär samma skäl statens övertagande av hamnen.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län har meddelat, att vid Barsebäcks fiskläge funnes bosatta ett fyrtital yrkesfiskare. Utom av dessa bedreves fiske tidvis även av ett tjugutal skeppare och sjömän. Därjämte deltog kvinnor och ynglingar i fisket. Såväl ål- som sillfisket vore rätt betydande. Även torsk- och flundrefiske förekomme i avsevärd omfattning. Barsebäcksfiskarnas årliga inkomst av fisket under senare tider hade, enligt beräkning, uppgått till 40,000 à 60,000 kronor. I Barsebäck vore hemmahörande 5 skonare och 3 galeaser, 17 större fiskebåtar, av vilka 2 försedda med motor, samt 16 mindre fiskebåtar jämte ett antal ekor. Innan Barsebäcks hamn skadades av julstormen år 1902, hade därstädes idkats en ganska betydande fraktfart dels med sockerbetor och andra lantmannaprodukter dels ock med handelsvaror. Denna fraktfart hade beräknats inbringa fiskarbefolkningen en årlig inkomst av 15,000 à 20,000 kronor. I sitt nuvarande skick och med sitt

nuvarande djup kunde hamnen svårligen tjäna som nödhamn. Det vore nämligen huvudsakligen vid nordvästliga stormar, som hamnen skulle behöva användas som nödhamn, men det vore just nordvästliga stormar, som förorsakade sådan svår sjö i ytterhamnen, att icke ens fiskarbefolkningen själv då kunde taga sig ut eller in i hamnen.

Med hänsyn till dessa förhållanden och då utsikt funnes, att en förbättring av hamnen i den omfattning, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, skulle medföra ett betydande uppsving av såväl fiskerinäringen i Barsebäck som fraktfarten därstädes, ville Kungl. Maj:ts befallningshavande uttala såsom sin mening, att sådana omständigheter föreläge, som kunde utgöra skäl för riksdagen att besluta, att ifrågasvarande hamn skulle av staten byggas och underhållas.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i utlåtande den 19 september 1914 med ledning av de utav Kungl. Maj:ts befallningshavande lämnade uppgifterna beräknat, att inkomsten av fiske och fraktfart motsvarade under senare tider en inkomst per fiskare, skeppare och sjöman vid Barsebäck av 1,000—1,500 kronor om året, samt ansett det uppenbart, att hamnintressenterna icke kunde med sådana årsinkomster deltaga i kostnaderna vare sig för hamnens istandsättande eller för dess underhåll. Styrelsen har vidare anfört att, ifall fiskehamnskommissionen bedömt frågan om de nödvändiga botemedlen mot de vid Barsebäcks hamn rådande överklagade olägenheterna på ett riktigare sätt och därigenom kommit till en rätt uppfattning av vad, som krävdes i avseende å åtgärder och kostnader för hamnens istandsättande på ett för framtiden betryggande och tillfredsställande sätt, det väl knappast syntes kunna betvivlas, att fiskehamnskommissionen då skulle inordnat Barsebäcks hamn inom den grupp av »betydelsefullare hamnarbeten», som staten skulle bygga och underhålla. I varje fall vore tydligt, att frågan om Barsebäcks hamn numera befunne sig i ett helt annat läge, än när fiskehamnskommissionen hade den under övervägande. Kommissionen hade antagit, att hamnen endast behövde genom viss muddring fördjupas för att de överklagade olägenheterna skulle försvinna, och att hamnen sålunda skulle bli tillfredsställande genom vidtagande av ett arbete, som, utfört för en kostnad av endast 30,000 kronor, skulle kräva ingen eller åtminstone en jämförelsevis ringa underhållskostnad. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade nu i sitt utlåtande den 21 februari 1914 klargjort, att, för att hamnen skulle kunna bli tillfredsställande, erfordrades arbeten av sådan omfattning, att de krävde en kostnad av icke mindre än 155,600 kronor, och av en sådan beskaffenhet och belägenhet, att underhållskostnaden i varje fall icke kunde antagas bli lika ringa som för det väl en gång inuti hamnen upptagna

[59.] djupet. Beaktades detta förändrade sakläge och toge man samtidigt hänsyn å ena sidan till hamnens synnerligen gynnsamma belägenhet utmed farleden genom Öresund och dess därav samt av dess omedelbara förbindelse med landets järnvägsnät betingade goda utvecklingsmöjligheter för både fiske och fraktfart, och å andra sidan till fiskarbefolkningens säkra oförmåga att kunna vare sig iordningställa eller underhålla hamnen, så syntes det endast vara en av omständigheterna motiverad nödvändig rättelse av fiskehamnskommissionens åtgärd beträffande denna hamn och dess klassificering, om densamma nu, efter det en klarare uppfattning vunnits om vad omständigheterna verkligen krävde, hänfördes till den grupp av betydelsefullare fiskehamnar, som staten för fiskerinäringens kraftiga upphjälpande borde bygga och underhålla. Styrelsen finge sålunda för sin del tillstyrka, att Barsebäcks hamn måtte byggas och underhållas av staten, och hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att för utförande av vissa arbeten vid hamnen, på sätt uti styrelsens utlåtande den 21 februari 1914 angivits, anvisa medel under de villkor, som gällde för de fiskehamnar, som staten skulle bygga och underhålla.

Lantbruksstyrelsen har, efter att hava hört fiskeriintendenten i södra distriktet, vilken tillstyrkt hamnens övertagande av staten, i utlåtande den 24 oktober 1914 anfört, att styrelsen icke hade något att erinra mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till arbeten för hamnens förbättrande, samt att lantbruksstyrelsen i anseende till dels Barsebäckshamnens stora betydelse och utvecklingsmöjligheter såsom fiskläge och dels de med hamnens istandsättande förenade betydliga kostnaderna ävensom därvarande fiskarbefolknings ringa tillgångar och därav beroende oförmåga att deltaga i kostnaderna för hamnens istandsättande och underhåll, ansåge, att denna hamn borde byggas och underhållas av staten.

*Plan för
utförande av
återstående
fiskehamns-
anläggningar.*

Såsom jag förut omförmält har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 9 september 1915 framlagt plan och kostnadsberäkning för de 19 återstående av de år 1911 beslutade 24 fiskehamnsanläggningarna. Styrelsen har i beräkningen intagit jämväl hamnen vid Barsebäck. Jag går nu att redogöra för denna skrivelse, varmed överlämnats utarbetade arbetsplaner till nyssnämnda 19 hamnanläggningar, nämligen de i ovanintagna förteckning under nr 6—11, 14, 15, 17—20, 22—24 och 28—31 upptagna hamnarna.

Styrelsen har till en början erinrat, att kostnadsberäkningarna till de redan fastställda arbetsplanerna för hamnanläggningarna vid Träslöv, Glommen, Grundsund, Kivik och Hönö—Klåva visat, att utförandet

av hamnanläggningarna å dessa platser skulle betinga en anläggningskostnad av 2,377,100 kronor, under det att dessa fem hamnanläggningar av fiskehamnskommissionen beräknats medföra en byggnadskostnad av endast 997,000 kronor. För utredning om anledningen till denna betydande kostnadsökning hade på sin tid av byråchefen hos styrelsen, överstlöjtnanten O. Z. Ekdahl till chefen för jordbruksdepartementet avlämnats en promemoria¹⁾ angående byggnadssätt och byggnadskostnader för dessa fiskehamnsanläggningar. I denna promemoria hade lämnats en ingående utredning om orsakerna därtill, att det av fiskehamnskommissionen tilltänkta byggnadssättet för vågbrytarna vid Träslöv, Glommen och Hönö—Klåva icke kunde förordas och varför det vid Grundsund icke vore möjligt att tillämpa det av kommissionen angivna byggnadssättet, utan oundvikligt att använda ett annat. Det hade ådagalagts genom denna utredning, att grundförhållandena å dessa hamnplatser vid verkställande av noggranna borrningar visat sig vara av annan och mera svårarbetad beskaffenhet än vad fiskehamnskommissionen antagit, att i övrigt byggandet av dessa hamnar måste ske med användande av ett vida solidare och för hamnarnas framtida bestånd mera betryggande byggnadssätt än denna kommission förutsatt, samt att i följd därav kostnaderna komme att vida överstiga de av kommissionen endast överslagsvis beräknade, som grundats allenast å utkast till hamnplaner, med ledning av vilka några tillförlitliga kostnadsberäkningar icke kunnat uppgöras.

Genom den särskilda utredning beträffande hamnanläggningen vid Grundsund, som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnats i skrivelser den 25 september 1913 och den 2 januari 1914, hade vidare ådagalagts, att denna hamn, om den skulle på tidsenligt sätt motsvara de fordringar på behövt utrymme, som man borde ställa på densamma, måste utföras med en $3\frac{1}{2}$ gånger så stor omfattning som den av fiskehamnskommissionen förutsatta, vilket förhållande ensamt för sig i hög grad ökat kostnaden för denna hamnanläggning.

Kostnadsberäkningarna för de återstående 19 fiskehamnsanläggningarna visade, att dessa fiskehamnsanläggningar skulle betinga en anläggningskostnad av sammanlagt 4,670,100 kronor mot av fiskehamnskommissionen överslagsvis uppskattade 1,765,000 kronor i runt tal. Orsakerna till skillnaden i kostnad vore för dessa hamnar av samma art som för de fem första hamnarna. Det hade sålunda dels varit nödvändigt att uppgöra arbetsplanerna även till dem med användande av ett väsentligen

¹⁾ Återgiven i protokollet till statsverkspropositionen 1913, nionde huvudtiteln sid. 284—297.
Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[59.] starkare och mera betryggande byggnadssätt än de av fiskehamnskommissionen vid dess överslagsberäkningar och utkast förutsatta, dels befunnits oundgängligen nödvändigt att för vissa fiskehamnsanläggningar bereda ett större utrymme och att giva åt de skyddande vågbrytarna ändrade lägen för vinnande av en tillräckligt rymlig, lugn och tryggad hamn, som i alla väder skulle kunna angöras. Det hade därjämte vid de noggranna undersökningar å hamnplatserna, som verkställets för arbetsplanernas upprättande, visat sig, att på några platser de av fiskehamnskommissionen för dess överslagsberäkningar begagnade planutkastet varit väsentligen felaktiga, så att varken längdförhållanden eller djupförhållanden överensstämte med verkligheten, vilket medfört, att vågbrytarlängder och muddringsmassor måst bliva annorlunda och större än vad fiskehamnskommissionens utkast angivit. Då vidare, såsom påvisats redan i den förut omförmälda promemorian, de vid kommissionens överslagsberäkningar använda materialkostnads- och arbetspriserna vore för numera (oavsett kriget) rådande arbetsförhållanden i hög grad för låga, så bleve det en oundviklig och naturlig följd av samtliga dessa omständigheter, att anläggningskostnaden, såsom styrelsen redan år 1910 förutsagt, måste vida överstiga det av fiskehamnskommissionen endast överslagsvis uppskattade beloppet.

Kostnaden för samtliga de av riksdagen beslutade 24 fiskehamnarna hade sålunda efter de verkställda noggranna detaljundersökningarna å platserna för dessa hamnanläggningar på ovan angivna grunder icke kunnat beräknas lägre än till sammanlagt 7,047,200 kronor eller till ungefär dubbelt så stort belopp som det av fiskehamnskommissionen uppskattade beloppet av 3,560,300 kronor, nämligen det i överslaget upptagna beloppet 2,760,300 kronor jämte det av kommissionen beräknade beloppet av lägst 800,000 kronor för anskaffande av den erforderliga arbetsmaterielen för arbetenas utförande av staten själv genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, såsom kommissionens beräkning förutsatt.

Utöver det av riksdagen år 1911 till dessa fiskehamnsanläggningar redan beviljade beloppet 2,788,000 kronor erfordrades sålunda ett ytterligare anslag av 4,259,200 kronor. Därjämte erfordrades 155,600 kronor för Barsebäcks hamn, som numera även befunnits böra byggas på statens bekostnad, således ett sammanlagt tilläggsanslag av i runt tal 4,415,000 kronor.¹⁾

¹⁾ Till Barsebäcks hamn har dock, såsom förut nämnts, riksdagen år 1912 redan beviljat ett anslag av 30,000 kronor, som icke ingår i det år 1911 beviljade anslaget.

Vid utarbetandet av den plan, enligt vilken de årliga anslagen under byggnadstiden borde utgå till de beslutade fiskehamnsanläggningarna, hade styrelsen nu av budgethänsyn utgått från det antagandet, att byggnadsarbetena lämpligen borde bedrivas så, att årsanslaget kunde begränsas till högst samma belopp, 620,000 kronor, som för ändamålet anvisats för åren 1915 och 1916. Med hänsyn härtill hade styrelsen uppställt nedanstående tablå, utvisande anslagsbehovet för varje år (från och med år 1913, då hamnarbetena tagit sin början), intill dess de år 1911 beslutade 24 fiskehamnsanläggningarna jämte fiskehamnen vid Barsebäck blivit fullbordade. Denna tablå utvisade, att med en årlig anvisning för år 1917 och därefter av endast 610,000 kronor kunde samtliga dessa hamnanläggningar beräknas vara utförda med utgången av år 1925.

För år	Anvisade medel	Summa anvisade medel	Anslagsbehov för året	Summa anslagsbehov
1912—1913	464,000	464,000	346,475	346,475
1914	464,000	928,000	558,075	904,550
1915	620,000	1,548,000	503,625	1,408,175
1916	620,000	2,168,000	693,625	2,101,800
1917	610,000	2,778,000	552,100	2,653,900
1918	610,000	3,388,000	617,725	3,271,625
1919	610,000	3,998,000	725,525	3,997,150
1920	610,000	4,608,000	601,125	4,598,275
1921	610,000	5,218,000	540,925	5,139,200
1922	610,000	5,828,000	658,100	5,797,300
1923	610,000	6,438,000	566,300	6,363,600
1924	609,200	7,047,200	645,800	7,009,400
1925	155,600	7,202,800	193,400	7,202,800

Om denna plan för anvisandet av byggnadsmedlen lades till grund för arbetenas bedrivande och den av fiskehamnskommissionen angivna ordningen följdes, beräknades byggnadstiden enligt nedanstående tablå för resp. hamnar komma att bli

[59.]

	Åren		Åren
för Träslöv.....	1913—1916	för Byxelkrok	1921—1924
» Glommen	1913—1916	» Gäddbäck Sund	1921—1922
» Grundsund	1914—1917	» Stenshamn	1922—1924
» Kivik	1913—1915	» Bergö	1922
» Hönö—Klåva	1916—1918	» Fågelsundet	1922—1924
» Gislöv	1916—1919	» Sanna	1923—1925
» Grönhögen	1917—1920	» Lutterhorn	1923—1924
» Hällevik	1918—1921	» Kapelludden	1924—1925
» Nordersund	1918—1920	» Grisslan	1924
» Herrevik	1919—1922	» Stendörren	1924
» Smögenholmarna ..	1919—1920	» Långö	1925
» Barsebäck	1921—1922	» Bokö	1925
» Värskär	1921—1923		

Den för planen uppställda förutsättningen, att årsanslaget begränsades till högst 620,000 kronor, hade medfört en mindre utsträckning av byggnadstiden och förskjutning av byggnadsåren för de särskilda hamnarna i förhållande till vad styrelsen tänkt sig vid uppgörandet av den tablå över byggnadstiderna, vilken bifogats styrelsens framställning den 17 september 1913.¹⁾ Det något långsammare fortskridandet av byggnadsarbetenas bedrivande, varom den nu meddelade tablån vittnade jämförd med tablån av den 17 september 1913, hade sin förklaringsgrund uti den då oförutsedda anledningen, att man numera måst tänka sig anslaget begränsat på sätt ovan antagits. Därjämte vore att märka, att man icke dittills under år 1915 kunnat, såsom i tablån av år 1913 förutsatts, påbörja de för år 1915 beräknade nya hamnbyggnadsarbetena vid Hönö—Klåva, Gislöv och Grönhögen även av det skäl, att vederbörande å intetdera stället medhunnit att ordna frågorna om överlämnande av de för hamnarna erforderliga områdena till staten kostnads- och gravationsfritt. Under nu rådande förhållanden hade styrelsen då icke heller ansett särskilt angeläget att detta oaktat påskynda igångsättandet av dessa hamnanläggningar utan kunna avvakta, att frågorna om överlåtelsen av hamnområdena hunnit nöjaktigt ordnas, innan arbetena igångsattes. Ovan intagna tablå förutsatte på grund härav i motsats till den tidigare tablån av september 1913, att de nyssnämnda hamnarna komme att påbörjas först under åren 1916—1917.

I händelse fiskehamnsanläggningarna vid Hällevik, Nordersund och Stenshamn i Blekinge län skulle igångsättas i framflyttad ordning redan

¹⁾ Refererad i protokollet till statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag, nionde huvudtiteln sid. 160—162.

år 1916, varom Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län gjort framställning¹⁾, så kunde, med samma plan för anvisandet av byggnadsmedlen, som ovan angivits, byggnadstiden för resp. hamnar beräknas komma att bli:

[59.]

Åren		Åren	
för Träslöv.....	1913—1916	för Värskär	1922—1924
» Glommen	1913—1916	» Byxelkrok	1922—1925
» Grundsund	1914—1917	» Gäddbäcksund	1922—1923
» Kivik	1913—1915	» Bergö.....	1922
» Hällevik	1916—1919	» Fågelsundet.....	1923—1925
» Nordersund.....	1916—1918	» Sanna	1923—1925
» Stenshamn	1916—1918	» Lutterhorn.....	1923—1924
» Hönö—Klåva	1917—1919	» Kapelludden.....	1924—1925
» Gislöv	1918—1921	» Grisslan	1924
» Grönhögen	1918—1921	» Stendörren	1925
» Herrevik	1919—1922	» Långö	1925
» Smögenholmarna...	1920—1921	» Bokö	1925
» Barsebäck	1921—1922		

Vid utarbetandet av kostnadsberäkningarna till de nu överlämnade arbetsplanerna för de 19 återstående av de beslutade 24 fiskehamnsanläggningarna hade även för de kostnadsberäkningar, som uppgjorts under tiden efter den 1 augusti 1914, lagts till grund sådana arbets- och materialpris, som motsvarade arbetsförhållandena före världskriget, då det uppenbarligen icke varit eller vore möjligt att bedöma den inverkan, som detta krig komme att medföra i avseende å arbetsförhållanden och prisstegringar för den närmare framtiden. Det vore sålunda att emotse, att de förhållanden, som komme att inträda å arbetsmarknaden i vårt land i följd av världskriget, kunde komma att medföra, att även de av styrelsens hamnavdelning nu beräknade byggnadskostnaderna för de beslutade fiskehamnarna skulle komma att överskridas, och att det således kunde såsom följd av kriget bliva behöfligt att framdeles öka det nu förutsatta tilläggsanslaget. Då emellertid behovet härav icke låte sig för närvarande bedömas, syntes det vara nödvändigt att avvakta de kommande årens erfarenheter i avseende å prisförhållanden och arbetskostnader, innan det kunde vara skäl att låta planen för de årliga anslagen undergå en revision. Om därför den nu framlagda planen för anvisandet av byggnadsmedlen med ett årligt anslag av tillsvidare 610,000 kronor, från och med år 1917 räknat, lades till grund för anvisningarna,

¹⁾ Här för redogöres längre fram.

[59.] så kunde byggnadsarbetena bedrivas i anslutning till denna plan i den mån medlen räckte till och därunder den behövlige erfarenheten vinnas angående det framtida behovet av en ökning av det nu till 4,415,000 kronor beräknade tilläggsanslaget. Med detta tillvägagångssätt kunde visserligen byggnadstiden för de beslutade fiskehamnarna få utsträckas utöver den i planen nu förutsatta, men däremot budgeten icke behöva betungas med större årligt anslagsbelopp än nu föreslagna 610,000 kronor.

Med förmälan att kostnadsberäkningarna till de nu överlämnade 19 arbetsplanerna förvarades hos styrelsen, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen slutligen hemställt, dels att Kungl. Maj:t ville till riksdagen avlåta proposition om beviljande av det tilläggsanslag av 4,415,000 kronor, som nu kunde förutses erforderligt för fullbordande av dels de av riksdagen beslutade 24 fiskehamnsanläggningarna, dels hamnen vid Barsebäck, dels ock fastställa nämnda arbetsplaner att lända till efterrättelse vid hamnarbetenas utförande, samt bemyndiga styrelsen att därefter gå i författning om deras utförande i den mån, som beviljade anslagsmedel medgäve.

*Arbeten för
hamnanlägg-
ningar vid
Hällevik och
Nogersund.*

Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen omförmält i sistberörda utlåtande gjordes under år 1915 framställning från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län, att tre beslutade hamnanläggningar i detta län skulle företagas tidigare än den i först ovanintagna förteckning upptagna ordning angäve.

Denna framställning, som innefattades i Kungl. Maj:ts befallningshavandes skrivelse den 31 augusti 1915, var av följande huvudsakliga innehåll.

Bland en avsevärd del av Blekinge läns stora stenhuggarbefolkning rådde verkligt nödläge på den grund, att alla stenhuggerifirmor i följd av bristande avsättningsmöjligheter nedlagt eller i hög grad reducerat driften, och dessvärre måste man befara, att detta stenindustriens kritiska läge komme att vara icke endast så länge kriget påginge utan på grund av försvagad köpkraft hos de utländska avnämarna även en avsevärd tid därefter.

Enligt kommerskollegiets berättelse för år 1913 »Industri» finnes i Blekinge, fördelade på 65 platser, 2,490 arbetare i brytning jämte grovhuggning och krossning av sten, och då dessa stenhuggare med sina stora familjer ofta vore bosatta inom de fattigaste kommunerna, som även med god vilja hade svårt att hjälpa, så vore det självklart, att nöden, ju längre tiden skrede framåt, måste bli svår. En utväg att avhjälpa nöden genom beredande av arbetstillfällen föreläge enligt Kungl.

Maj:ts befallningshavandes förmenande i ett framflyttande av igångsättandet av fiskehamnsbyggnaderna vid Hällevik, Nogersund och Stenshamn i Blekinge till år 1916. En sådan åtgärd skulle på ett synnerligen verksamt sätt bidra att avhjälpa arbetslösheten, hamnbyggena vid Hällevik och Nogersund särskilt för den västra delen av länet, hamnbygget vid Stenshamn särskilt för de många stenhuggarna på de kringliggande fattiga ökommunerna i östra skärgården.

I det av 1911 års riksdag godkända, av den s. k. fiskehamnskommissionen uppgjorda förslaget till den ordningsföljd, i vilken de beslutade fiskehamnarna skulle byggas, följde, om man frånsåge Grönhögen, de blekingska fiskhamnarna Hällevik och Nogersund närmast efter dem, som senast under år 1916 skulle påbörjas, under det att Stenshamn komme något senare.

Påbörjandet av anläggningarna vid Hällevik och Nogersund kunde emellertid, därest ordningen bibehölls, med all säkerhet icke äga rum förr än allra tidigast 1917.

Givetvis krävdes det synnerligen tvingande motiv för att det skulle anses lämpligt att frångå den en gång beslutade ordningsföljden. Men enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes förmenande föreläge nu sådana trängande skäl, då genom ett forcerat tempo för fiskehamnsbyggena i deras helhet eller genom ett framflyttande av särskilt de blekingska fiskehamnsanläggningarna en synnerligen kraftig hjälp skulle erhållas till beredande av arbete åt de nu nödställda blekingska stenhuggeriarbetarna. Blekinge vore — näst Göteborgs och Bohus län — utan all jämförelse det län, där stenindustri, vilken industri lidit mest av kriget, i den största utsträckningen bedreves, och i Göteborgs och Bohus län vore på grund av dess under detta krig kommersiellt särskilt gynnsamma läge möjligheten att bereda arbetstillfällen långt större än i Blekinge län.

Med anledning av det sålunda anförda hemställde Kungl. Maj:ts befallningshavande, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att fiskehamnsanläggningarna vid Hällevik, Nogersund och Stenshamn redan under år 1916 måtte kunna påbörjas.

I häröver den 21 oktober 1915 avgivet utlåtande erinrade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till en början, att styrelsen i sin härförut omförmälda skrivelse den 9 september 1915 meddelat, att hamnbyggnadsarbetena vid Hönö—Klåva, Gislöv och Grönhögen, vilka enligt de tidigare förutsättningarna varit avsedda att påbörjas under loppet av år 1915, icke ännu kunnat börjas bland annat av det skäl, att vederbörande å intetdera stället ännu medhunnit att ordna frågan om överlämnande av

Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsen
21 okt. 1915.

[59.] de för hamnarna erforderliga områdena till staten kostnads- och gravationsfritt.

Det förhållandet, att de sistnämnda tre hamnarna, som i ordningsföljden komme närmast efter de redan under arbete varande hamnarna och närmast före hamnarna vid Hällevik och Nordersund, av förberörda orsaker ännu icke kunnat påbörjas, kunde nu medgiva, att åtminstone hamnarbetena vid Hällevik och Nordersund kunde, om så beslutades, påbörjas redan under vintern 1915—1916 genom stenuttagning m. m. med anlitan av de redan beviljade medlen och utan rubbning av den i styrelsens framställning den 9 september 1915 angivna planen för anvisandet av byggnadsmedlen för samtliga fiskehamnarna. Då vidare av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen infortrade förbindelser angående överlåtelse av de erforderliga hamnområdena vid Hällevik och Nordersund nu inkommit till styrelsen från vederbörande kommun, under det att motsvarande förbindelser ännu icke inkommit från vederbörande i fråga om hamnarna vid Hönö—Kläva, Gislöv och Grönhögen, så hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin del intet att invända mot att åtminstone hamnarbetena vid Hällevik och Nordersund påbörjades så fort ske kunde och före dem vid Hönö—Kläva, Gislöv och Grönhögen, då de av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län anförda skälen därför syntes synnerligen behjärtansvärda.

Skulle emellertid det avsedda ändamålet med den av Kungl. Maj:ts befallningshavande påyrkade åtgärden verkligen vinnas och denna komma att bidra till lättnad i det nödläge, som enligt befallningshavandens anmälan redan rådde bland en avsevärd del av den stora stenhuggarbefolkningen i Blekinge, så borde arbetena med uttagning och bearbetning av den för hamnarbetena behöfliga byggnadsstenen igångsättas så fort ske kunde och i varje fall redan innevarande vinter, vilket åter förutsatte Kungl. Maj:ts beslut i ärendet redan under hösten år 1915.

Om då arbetet med stenuttagningen och andra förberedande arbeten för dessa båda fiskehamnar igångsattes under vintern av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom dess hamnavdelning, så kunde själva byggnadsarbetena med utförandet av vågbrytarna m. m. därpå taga sin början fram på våren, när den därför tjänliga årstiden vidtagit. Något hinder mötte naturligtvis ej att i fortsättningen överlämna själva utförandet av dessa arbeten till en då anskaffad entreprenör, som skulle använda den av staten själv uttagna och bearbetade byggnadsstenen, men det kunde ifrågasättas, huruvida det icke vore för staten förmånligast, att hamnarbetena i sin helhet bringades till utförande genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens direkta försorg, utan anlitan av entreprenör.

Detta senare sätt att utföra samtliga de föreslagna fiskehamnsanläggningarna hade på sin tid förutsatts och förordats både av fiskehamnskommissionen och av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Att Kungl. Maj:t likvisst i propositionen till 1911 års riksdag om anslag till fiskehamnarna föreslagit användandet av entreprenad för utförandet, syntes närmast hava varit beroende därav, att Kungl. Maj:t i sagda proposition ifrågasatt utförandet av allenast sex fiskehamnsanläggningar. Då riksdagen däremot, i anslutning till väckta motioner om ett skyndsamt utförande av samtliga de av fiskehamnskommissionen i första hand förordade 24 fiskehamnarna, dels beslutat, att alla dessa skulle byggas av staten själv, dels anhållit, att förslag till ytterligare 7 hamnar skulle snarast framläggas för riksdagen, så ställde sig frågan om sättet för fiskehamnarnas utförande — om på entreprenad eller genom egen arbetsledning — väsentligen annorlunda, än om endast 6 hamnar varit att utföra.

I fråga om sättet för fiskehamnsbyggnadernas utförande hade riksdagen icke lämnat någon direkt föreskrift, men hade däremot genom det i riksdagens skrivelse gjorda uttalandet »och synes därvid fiskehamnskommissionens förslag lämpligen kunna följas, såväl i vad det avser den allmänna planen — särskilt ordningsföljden de särskilda hamnföretagen emellan — för kusternas förseende med fiskehamnar som ock beträffande de särskilda hamnarnas inrättande» indirekt uttalat, att riksdagen icke hade något att invända mot att hamnarna utfördes av staten genom direkt arbetsledning, vilket tillvägagångssätt förutsatts och ingått i fiskehamnskommissionens allmänna plan, varför även av kommissionen beräkning framlagts angående därvid erforderlig arbetsmateriel. Hinder syntes sålunda ej från riksdagens sida möta för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att utföra fiskehamnarna antingen med anlåtande av därför antagna entreprenörer eller med direkt arbetsledning. Övergången från anlåtande av entreprenör till direkt arbetsledning förutsatte affärsmässig och god ledning, ävensom anskaffandet *dels* av befälspersonal på arbetsplatsen, som vore i vissa avseenden mera erfaren och kvalificerad än vad kontrollanten vid ett entreprenadarbete i regel behövde vara, och *dels* av erforderlig lämplig arbetsmateriel och goda materialier. Allt detta ställde sig naturligtvis mindre fördelaktigt, när endast ett fåtal hamnar skulle byggas, men vore så mycket mera att anbefalla, när icke mindre än 24 hamnar för en kostnad av över 7 miljoner kronor skulle utföras och i fortsättningen möjligen ännu flera komme till utförande samt arbetena således bleve av mera långvarig och fortlöpande natur. Under den för de 24 hamnarna beräknade byggnadstiden av

[59.]

Hamnarbete-
nas utförande
av staten eller
medelst
entreprenad.

[59.] åtminstone 12 år hunne den behövliga arbetsmaterielen — som, då den längre arbetstiden av minst 12 år förutsattes i stället för den av fiskehamnskommissionen föreslagna av endast 5 år, ingalunda behövde tilltagas i den omfattning, som måste ske, när alla hamnarna tänktes utförda på allenast sistnämnda tid — att dels fullt utnyttjas och förslitas, dels amorteras, i den mån den icke efter hamnarnas fullbordande vore behövlig för deras underhåll, som åläge staten och skulle omhänderhavas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Att möjligheten att få arbetena utförda på fullgott och betryggande sätt vore i hög grad beroende av, att därvid endast fullt lämplig arbetsmateriel komme till användning, vore uppenbarligen fallet vid varje större arbete, men det gällde i alldeles särskild grad, när man såsom vid utförandet av fiskehamnarna hade att bygga i öppna havet, utsatt för ständiga avbrott och stora risker genom stormväder och hård sjö. Det gällde då långt mera än vid byggande i land att kunna väl utnyttja den bästa arbetstiden, särskilt de månader av året, då man kunde påräkna lugn sjö och möjlighet att utföra arbetena i vattnet, vilka arbeten just under själva utförandet mindre lätt, än när de vore fullbordade, kunde motstå havets angrepp i storm. Då nu anskaffandet av den lämpligaste och mest effektiva arbetsmaterielen, som sålunda bäst tilläte och möjliggjorde det kraftiga utnyttjandet av de för arbete i havet kortare, tjänliga arbetstiderna på året, endast vore en fråga om tillgång på nödigt kapital för anskaffande av sådan materiel, så vore det uppenbart, att staten därvidlag hade vida bättre förutsättningar än den enskilde entreprenören. Staten kunde alltid anskaffa all den erforderliga materielen till behövlig omfattning och av den för arbetena lämpligaste beskaffenheten. Entreprenören kunde detta endast om han förfogade över tillräckligt stora ekonomiska resurser, vilket emellertid oftast icke vore fallet och i varje fall icke visat sig vara händelsen med ett par av de entreprenörer, som hittills kunnat erhållas för fiskehamnarnas utförande.

Vad därefter beträffade den andra nödvändiga förutsättningen för ett gott resultat i byggnadstekniskt och ekonomiskt avseende: en skicklig och erfaren befälspersonal, så ställde sig frågan om anskaffandet av kompetenta arbetsledare och förmän för ledning av arbetena på de respektive hamnbyggnadsplatserna på fullkomligt samma sätt för en entreprenör som för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, under förutsättning att hamnarbetena enligt vad förut nämnts bleve av längre fortlöpande natur.

Fördelarna för staten att, när minst 24 fiskehamnar skulle under en kortaste byggnadstid av åtminstone 12 år bringas till utförande, låta arbetena utföras på entreprenad, vore inga — därom vore väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fullt förvissad —, men olägenheterna vore icke få och icke oväsentliga. [59.]

Försökte man — allt under förutsättning att särskilt tillstånd att frångå stadgandena i entreprenadförordningen kunnat erhållas — att till tävlan inbjuda endast några få såsom kompetenta och samvetsgranna kända entreprenörer, så skulle detta från de från tävlan uteslutnas sida föranleda sådana klagomål och beskyllningar för mannamån och partiskhet, att man icke kunde underlåta att, i enlighet med entreprenadförordningen, medgiva allmän och offentlig konkurrens för hugade spekulanter utan undantag. Och man tvingades därför att i överensstämmelse med den princip, varpå hela entreprenadsystemet vilade, lämna utförandet av arbetena åt den av spekulanterna, som avgivit lägsta anbudet och tillika förmått ställa nöjaktig säkerhet. I stället för att en säkert känd och beprövad kompetens och soliditet hos den blivande entreprenören borde utgöra grunden för förtroendet att utföra arbetet, komme, när konkurrensen måste vara fri och allmän, grunden för detta förtroende att bli allenast beskaffenheten av den säkerhet, som ställdes. Men då fordringarna å denna säkerhet enligt entreprenadförordningen icke, utan att särskilda omständigheter sådant föranledde, kunde ställas högre än till 20 procent av anbudsbeloppet, så vore denna grund vanskelig att bygga utsikterna till erhållande av ett fullgott arbete på. Att förutom den föreskrivna säkerheten intill 20 procent låta en fordran, att spekulanterna skulle före kontraktets avslutande visa, att de vore i besittning av tillräcklig och för arbetena lämplig arbetsmateriel samt förfogade över kompetenta arbetsledare och arbetsförmän, bli bestämmande för arbetets överlämnande till den, som givit lägsta anbudet och kunnat ställa nöjaktig borgen, låte sig ej rimligen göra, då man naturligen skulle mötas med den förklaringen, att spekulanten nog skulle veta att ordna den saken i rätt tid, och då man icke kunde utan vidare på förhand bevisa, att detta icke komme att ske. Man skulle utsätta sig för bittra tillvitelser och klagomål vid en vägran att, oaktat den ställda nöjaktiga säkerheten till 20 procent, antaga den lägst bjudande, därför att man droge i tvivelsmål hans förmåga att kunna anskaffa den lämpliga arbetsmaterielen, utan vilken arbetena varken kunde utföras på fullgott sätt eller utan obehövligen tidsutdräkt med i samma mån ökade risker för stormskador under själva utförandet. Nödvändigheten att, till undvikande av tillvitelser om partiskhet och mannamån, medgiva allmän

[59.] och offentlig konkurrens vid avgivande av anbud å fiskehamnsanläggningarna medförde sålunda risken att erhålla mindre kompetenta och vederhäftiga entreprenörer, som därtill vore hänvisade till att så gott sig göra låte »trassla sig fram» med olämplig materiel, därför att de saknade de tillräckliga ekonomiska resurser, som erfordrades för att kunna anskaffa och använda fullt lämplig och effektiv arbetsmateriel. Och man borde icke föreställa sig, att man, efter det en entreprenör genom avslutat kontrakt åtagit sig arbetets utförande under en byggnadstid av 2 å 3 år, hade någon större möjlighet att inverka bestämmande och reglerande å arbetets gång. Vad man hade i sin hand, det vore att genom posthavande ingenjören dagligen kontrollera, att det arbete, som utfördes, bleve fullgott i tekniskt avseende och i överensstämmelse med fastställd arbetsplan, men huru entreprenören och hans arbetsledare planlade och ledde arbetet med hänsyn till tidens bästa utnyttjande och arbetenas tjänligaste ordningsföljd m. m., därå hade man bra ringa inflytande, därest icke föreställningar toges till efterrättelse i godo. Varje framställning och anmaning om ett bättre anordnande av ett arbetssätt, vars brister bottnade i avsaknad av tillräckligt lämplig arbetsmateriel, bemöttes med ett påstående, att man nog skulle hinna få arbetet färdigt till kontraktstidens utgång. Att bevisa motsatsen eller att på grund av försening frångåta entreprenören arbetet låte sig icke gärna göra, förrän förseningen blivit ett slutligen fullbordat faktum. En entreprenör vore i realiteten i stort sett endast beroende av kontrollen å arbetets beskaffenhet, men kunde åtminstone i det längsta sätta sig över varje anmaning att ordna sig på ett bättre sätt beträffande arbetets utförande med hänsyn till dess raska bedrivande med lämpligare och mera effektiv arbetsmateriel. Vid arbete, utfört genom egen arbetsledning, kunde däremot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens föreskrifter och direktiv för arbetsledningen tillförsäkra, att de särskilda arbetena med användande av den lämpligaste arbetsmateriel komme till utförande i rätt tid med bästa utnyttjande av de tjänliga byggnadsperioderna.

Enär det icke finnes några skäl för antagandet, att en entreprenör skulle kunna betinga sig lägre material- och arbetspris, än vad staten kunde ernå vid kompetent ledning av arbetena, och då entreprenörerna måste beräkna att själva hava skäligen behållning å sitt arbete och ersättning för sin risk å de mer än andra riskabla arbetena i öppen sjö, kunde entreprenadsystemets tillämpning å fiskehamnsanläggningarna icke heller antagas komma att medföra minskning av anläggningskostnaderna

jämfört med de kostnader, som skulle uppstå, om de utfördes med direkt arbetsledning.

[59.]

Till olägenheterna av entreprenad måste också räknas att, oaktat de mest omsorgsfulla och omfattande förberedande undersökningar genom hamnavdelningens försorg, det dock icke kunde förekommas, att under arbetets fortgång förhållanden uppstode eller komme i dagen, vilka icke på förhand kunnat förutses, och vilka nödvändiggjorde en ändring av det uppgjorda byggnadsförslaget i vissa detaljer. Dylika ändringar låte sig lätt göra utan omotiverad ökning av kostnaderna, om man byggde med egen arbetsledning, under det att varje nödvändighet till även den minsta ändring ofelbart skulle utnyttjas av entreprenörerna för att oskäligt uppskriva kraven å extra ersättningar. Dylika ändringar vållade ofta, när man vore beroende av en tvungen uppgörelse med antagen entreprenör, som redan hade huvudarbetet, förvecklingar, så mycket svårare att undvika eller utjämna som det — för att icke, i händelse av omkastningar i väderlek och sjögång, riskera skador eller rubbningar av oberäknelig omfattning — kunde vara nödvändigt att genast utföra ändringen, utan att dessförinnan överenskommelse kunde hinna träffas om den särskilda ersättningen därför, då denna förutsatte en föregående utredning. Överenskommelser om de särskilda ändringsåtgärder, som då erfordrades, låte sig nämligen, liksom när fråga vore om tilläggsarbeten, icke utan ofta, vidlyftiga underhandlingar träffa vid entreprenad, och föranledde icke sällan, att entreprenören slutligen vädjade till skiljedom, i förhoppning att bliva tillerkänd ersättning efter sina uppskruvade fordringar.

I händelse staten slutligen nödgades övertaga en försumlig eller på obestånd råkad entreprenörs återstående arbeten, måste i allt fall lämplig arbetsmateriel anskaffas. I saknad av sådan hade staten, som ändock måste hava viss sådan för att kunna underhålla hamnarna, även avskurit möjligheten för sig att förkasta för högt tilltagna fordringar och anbud på bland annat oundvikliga tilläggs- och extra arbeten. Förhoppningen om verksam konkurrens om tilläggsarbeten eller extra arbeten vore illusorisk, då den för huvudentreprenaden antagne entreprenören av lätt insedda skäl hade en så förmånlig ställning till möjligheten att utföra dylika tilläggs- eller ändringsarbeten, att en tävlan från andra entreprenörers sida vore föga lockande, om ej helt och hållet omöjlig, och i varje fall måste äga rum under minskade utsikter till billigare anbud.

Olägenheterna att utföra statens fiskehamnsanläggningar på entreprenad hade också redan tydligt nog trätt i dagen vid de under arbete

[59.] varande anläggningarna, särskildt vid Träslöv och Glommen. Vid Träslöv hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måst efter underhandlingar med entreprenörens borgesmän låta dessa övertaga arbetet och insätta en ny entreprenör. Och även vid Glommen hade svårigheter yppat sig, beroende av entreprenörens kläna ekonomiska resurser och därav beroende bristande tillgång på för arbetenas utförande lämplig materiel, varför det icke syntes vara uteslutet, att staten skulle tvingas att till sist avsluta arbetena under egen arbetsledning.

I alla händelser syntes den nuvarande tidpunkten ytterst olämplig för entreprenadsystemets användande vid utförandet av de beslutade många fiskehamnarna, emedan rådande stegring i såväl material- som arbetspriser utan tvivel skulle komma att uppdriva entreprenadanbuden till oskälighöjd — ett förhållande, som finge antagas med all säkerhet komma att fortfara under en del år framåt.

Vid utbudandet på entreprenad av de hittills under arbete varande 4 hamnarna hade det visat sig omöjligt att få andra än danska entreprenörer — ett förhållande, som det, då några svenska entreprenörer på hamnbyggnadsområdet icke för närvarande funnes, borde vara en nationell hederssak att undvika genom att staten utförde arbetena med egen direkt arbetsledning och med användande av allenast svenska män, så att de penningmedel, som utginge för utförandet av svenska statens fiskehamnar, måtte stanna inom landet och komma uteslutande svenska män till godo.

På grund av vad sålunda anförts har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes

dels medgiva, att statens fiskehamnar finge utföras av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utan anlitan av entreprenadsystemet, dock med rätt för styrelsen att utföra fiskehamnsanläggning eller del därav på entreprenad, om styrelsen i särskilt fall ansåge sådant vara med statens fördel förenligt;

dels bemyndiga väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att vidtaga alla de åtgärder, som erfordrades för anskaffande av den behöfliga befälspersonalen och arbetsmaterielen samt för arbetenas utförande och ledning;

dels medgiva, att arbetena med fiskehamnsanläggningarna vid Hällevik och Nordersund i Blekinge län finge så fort ske kunde påbörjas till åstadkommande av hjälp åt den blekingska stenhuggarbefolkningen.

Vid föredragning den 5 november 1915 av ärendet angående påskyndandet av hamnanläggningarna vid Hällevik, Nordersund och Stenshamn fastställde Kungl. Maj:t arbetsplaner för hamnbyggnadsarbeten

vid Hällevik och Nordersund samt anbefallde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att så fort ske kunde genom styrelsens hamnavdelning igångsätta arbete med uttagning, bearbetning och framforsling av den för dessa båda hamnbyggnaders utförande i enlighet med planen erforderliga sten. Därför förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles dels på förnyad framställning från styrelsen meddela beslut i fråga om sättet för utförandet av ej mindre återstående arbete för de ifrågakvarande två hamnbyggnaderna än även statens hamnbyggnader i övrigt dels ock besluta angående fastställande av planer för övriga hamnar.

Några åtgärder beträffande hamnen vid Stenshamn beslötas alltså icke då av Kungl. Maj:t.

Med anledning av Kungl. Maj:ts nyssberörda förklaring den 5 november 1915, att Kungl. Maj:t ville framdeles på förnyad framställning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddela beslut i fråga om sättet för utförandet av återstående fiskehamnsarbeten, har nämnda styrelse i skrivelse den 2 december 1915 gjort sådan framställning och därvid, under åberopande av de i styrelsens ovan refererade skrivelse den 21 oktober 1915 anförda skäl för entreprenadsystemets övergivande, vidare anført följande.

Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsen
2 dec. 1915.

Vad särskilt de nu omedelbart förestående hamnbyggnadsarbetena vid Hällevik och Nordersund beträffade, så måste de behövliga förarbetena för dessa börjas och bedrivas under tiden januari—mars 1916, så att de egentliga byggnadsarbetena måtte kunna taga sin början omkring den 1 april, vilket förutsatts uti det av styrelsen utarbetade programmet för arbetenas bedrivande under år 1916. Sålunda måste under nämnda månader anskaffas icke blott all den kilade och bearbetade byggnadsstenen, utan även de stora mängder s. k. sjösten, som skulle anskaffas genom stenfiske i havet, stora kvantiteter makadam, mursand och cement samt allt det grova virke, som åtginge till de många sänkkistorna för vågbrytarnas underbyggnad. Dessa måste hophuggas och färdigtimras i tid, så att tillräckligt antal vore färdiga för användning å tid, som arbetsprogrammet förutsatte för att arbetena skulle kunna planmässigt bedrivas och icke bliva försenade med rubbning av hela arbetsprogrammet och försummande av rätta och tjänliga tiden för undervattensarbetenas utförande. Vidare måste under samma vintermånader januari—mars uppföras förådsskjul och anordnas behöflig lastbrygga med spår till upplagsplatserna för sten, makadam, sand och virke.

Då alla dylika förberedande arbeten samt anskaffandet av den behöfliga och lämpliga arbetsmaterielen måste utan dröjsmål igångsättas,

- [59.] om den för bedrivandet av själva byggnadsarbetena i vattnet tjänliga arbetstiden skulle kunna utnyttjas och sålunda själva byggnadsarbetena efter den uppgjorda planen för bedrivandet komma i gång i rätt tid omkring den 1 april 1916, finge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med förnyande av sin framställning den 21 oktober 1915 hemställa om Kungl. Maj:ts beslut i ärendet.

*Departements-
chefen.*

Innan jag yttrar mig i själva det nu föreliggande ämnet angående beredande av medel till fortsatta fiskehamnsbyggnader, vill jag erinra, att, om än Kungl. Maj:t den 5 november 1915 icke ansåg sig böra förordna om uttagning av sten även till Stenshamn, Kungl. Maj:t i stället den 31 december 1915 bemyndigade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att gå i författning om uttagande av sten till den å Skånes sydkust belägna hamnen vid Östra Torp, vartill riksdagen år 1914 beviljat särskilt anslag. Då lämplig sten icke finnes i närheten av denna hamn, har stenen därtill ansetts lämpligen kunna tagas i Blekinge, varigenom på detta sätt ytterligare arbetstillfälle beretts därvarande stenarbetarbefolkning.

Vad nu frågan om Barsebäcks hamn vidkommer, synes mig den åstadkomna utredningen utvisa, att denna hamn för att bli på ett ändamålsenligt och för framtiden betryggande sätt istandsatt och såsom sådan därefter underhållen kräver arbeten till sådan omfattning och kostnad, att det icke kan antagas, att de komma till utförande, med mindre staten åtager sig desamma. För att staten skall göra detta likaväl som beträffande de redan beslutade 24 hamnarna synas mig fullgiltiga skäl föreligga, särskilt med hänsyn till den betydelse, som denna hamn bör kunna erhålla på grund av sitt läge och sin järnvägsförbindelse. Jag får därför i likhet med de hörda myndigheterna tillstyrka, att denna hamn överföres till dem, som skola byggas uteslutande av staten, varvid de år 1912 uppställda villkoren för det då beviljade anslaget tydligen böra ändras till överensstämmelse med de för övriga 24 hamnar gällande villkor. Hamnen torde böra bibehållas vid den plats i ordningsföljden, den förut intagit.

Beträffande de vid denna hamn erforderliga arbetena ansluter jag mig till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag. Den till 155,600 kronor beräknade kostnaden giver mig icke anledning till erinran.

Vad därefter angår väg- och vattenbyggnadsstyrelsens plan för fortsatt bedrivande av fiskehamnsanläggningarna i allmänhet samt beräkning av kostnaderna för dem, måste ju den avsevärda ökningen i

den av fiskehamnskommissionen kalkylerade totalkostnaden genast falla i ögonen. Med hänsyn till erfarenheten från de fiskehamnsplaner, som redan förut undergått noggrann undersökning och kostnadsberäkning i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning, synes mig dock ökningen åtminstone icke avsevärt överstiga vad man kunnat vänta. Under det att kostnaderna för hamnarna vid Träslöv, Glommen, Grund-sund, Kivik och Hönö—Klåva av fiskehamnskommissionen upptogos till 997,000 kronor men av styrelsen till 2,377,100 kronor, utgörande en ökning av omkring 138 procent, motsvarar för de nu beräknade 19 hamnarna ökningen från 1,763,300 till 4,670,100 kronor ungefär 165 procent. Visserligen är sålunda den procentiska ökningen för de sistnämnda hamnarna något starkare än för de fem första, men skillnaden är dock icke större, än att den kan bero på särskilda förhållanden vid vissa hamnar. I varje fall anser jag mig icke nu kunna göra någon erinran mot den nya kostnadsberäkningen. Beträffande de huvudsakliga anledningarna till höjningarna i kostnadsberäkningarna får jag endast hänvisa till den utredning därom, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen såväl nu som vid föregående tillfällen lämnat.

Jag vill dock särskilt framhålla en hittills kanske ej tillräckligt beaktad omständighet, nämligen att fiskehamnskommissionen, som föreslog hamnarbetenas utförande genom statens egen försorg, *utöver* berörda byggnadskostnad beräknade en anskaffningskostnad för arbetsmateriel av lägst 800,000 kronor, varigenom statens kostnader skulle stegrats till inalles minst 3,560,300 kronor. I väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar ingår nu kostnaden för dylik arbetsmateriel, som vid entreprenad ju inräknas i entreprenadsumman.

Jag anser det alltså kunna för närvarande antagas, att de redan beslutade 24 hamnarna komma att tillhopa åsamka staten den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu beräknade kostnaden av 7,047,200 kronor. När härtill lägges kostnaden för hamnen vid Barsebäck, 155,600 kronor, uppkommer en totalkostnad av 7,202,800 kronor, såsom också den av styrelsen nu meddelade första tabellen angiver. Jag vill emellertid anmärka, att även denna slutsumma måhända kommer att visa sig för låg. Frånsett de kostnadsökningar, som under arbetets gång kunna befinnas nödvändiga med anledning av att vissa jämkningar i planerna visa sig oundvikliga eller önskvärda eller av andra orsaker, är nämligen att märka, att prisen å arbete och materialier beräknats på grund av de förhållanden, som rådde före det nuvarande krigstillståndet mellan främmande makter. Det är dock att befara, att åtskilliga av dessa pris

[59.] åtminstone under någon tid framåt komma att ställa sig ej obetydligt högre. Det torde emellertid ej nu vara möjligt att göra någon beräkning i detta hänseende.

Till fiskehamnarnas utförande har riksdagen år 1911 redan beviljat ett anslag av 2,788,000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nu beräknat, att hela det återstående erforderliga beloppet, 4,414,800 kronor, eller i avrundat tal 4,415,000 kronor, skulle behöva anvisas såsom nytt anslag. Såsom jag härovan erinrat, beviljade emellertid riksdagen år 1913 till Barsebäcks hamn ett särskilt anslag av 30,000 kronor. Då enligt vad jag ovan förordat denna hamn, som med sin hela kostnad ingår i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens nu lämnade beräkning, bör jämnställas med övriga 24 hamnar, finnes ej något skäl att längre behandla sistnämnda anslag särskilt, utan torde det böra sammanslås med övriga anslagsmedel för fiskehamnar, som skola byggas av staten, varigenom beloppet av redan beviljade medel stiger till 2,818,000 kronor. Härigenom nedbringas det belopp, som ytterligare behöver beviljas såsom anslag, till 4,385,000 kronor.

Av det år 1911 beviljade anslaget å 2,788,000 kronor har, såsom jag förut nämnt, hittills av riksdagen anvisats ett sammanlagt belopp av 2,168,000 kronor. Härtill komma 20,000 kronor av anslaget till Barsebäck. Tillhoppa 2,188,000 kronor. Av det förra anslaget återstå oanvisade 620,000 kronor och av det senare 10,000 kronor eller tillhoppa av det sammanslagna anslaget 630,000 kronor.

Den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i första tablån i skrivelsen den 9 september 1915 framlagda plan för anslagens anvisande synes mig välbetänkt och böra så vitt möjligt framdeles följas. Enligt denna plan skulle för år 1917 anvisas 610,000 kronor. Då emellertid det år 1912 anvisade beloppet å 20,000 kronor, som avsågs till Barsebäcks hamn, redan finnes tillgängligt, och detta belopp nu bör sammanslås med anslaget i övrigt att användas för det gemensamma ändamålet, bör det kunna tagas i anspråk redan för 1917 års utgifter och alltså det belopp, som därutöver behöver anvisas av riksdagen för beredande av den i tablån beräknade medelstillgången för år 1917, minskas till 590,000 kronor.

Om detta belopp nu anvisas för år 1917, kommer att av det sammanslagna redan beviljade anslaget återstå oanvisat ett belopp av 40,000 kronor. Om till detta belopp lägges det nya anslag, vilket ovan beräknats såsom behövt, eller 4,385,000 kronor, erhålles en summa av 4,425,000 kronor, vilken enligt merberörda tablå jämnt motsvarar de beräknade anslagsbehoven för åren 1918—1925.

Då jag nyss förordat, att medelsanvisningen för framtiden bör ske enligt nämnda tablå, har jag därmed också uttalat min anslutning till planen, att hamnarna skola färdigbyggas under tiden till och med år 1925. Beträffande den tid, då för varje enskild hamn arbetet skall börjas, pågå och avslutas, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samma skrivelse framlagt två alternativ, det ena med hamnarna upptagna i förut bestämd ordning och det andra med framflyttning av hamnarna Hällevik, Nordersund och Stenshamn. Då Kungl. Maj:t den 5 november 1915 icke fann skäl förordna om uttagning av sten till hamnen vid Stenshamn, saknar jag anledning att nu ifrågasätta någon ändring i den förut bestämda placeringen av denna hamn såsom nr 18 i förteckningen. Vad Hällevik och Nordersund angår, så kan det visserligen sägas, att den omständigheten, att sten till dem nu uttages, icke nödvändigtvis medför, att även det övriga arbetet vid dessa hamnar skall utföras tidigare än förut avsetts. Det synes mig emellertid lämpligt, att arbetet på dessa hamnar nu får fortsättas i ett sammanhang, och kan jag såsom ett skäl därför jämväl åberopa, att vederbörliga förbindelser angående upplåtande av erforderliga områden för dessa hamnar redan avgivits, under det att därmed dröjts för de eljest framför dessa hamnar upptagna Hönö—Klåva, Gislöv och Grönhögen.

Slutligen vill jag med några ord beröra den i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande den 21 oktober 1915 och skrivelse den 2 december 1915 utförligt avhandlade frågan om de återstående hamnbyggnadsarbetenas utförande på entreprenad eller genom styrelsens egen försorg.

Jag vill då först gärna medge, att vartdera systemet kan hava sina såväl olägenheter som fördelar och att de olägenheter av entreprenadssystemet, som styrelsen med sådan styrka framhållit, förvisso icke få underskattas. Jag vill jämväl framhålla, att i styrelsens kostnadsberäkningar nu även upptagits skälig entreprenörvinst, vilken lär bruka beräknas till ungefär 10 procent av hela beloppet, samt meddela, att från styrelsens hamnavdelning uppgivits, att då nu är fråga om ett mindre antal hamnar än fiskehamnskommissionen på sin tid förutsatt samt en vida längre arbetstid, nödig arbetsmateriel kan anskaffas för de såsom entreprenörvinst nu upptagna beloppen eller något därunder, så att en förändring i arbetssystemet icke skulle åsamka staten ökad kostnad. Jag vill därjämte ej underlåta att särskilt fästa uppmärksamheten på, att, i mån som hamnarna färdigbyggas, de skola övertagas till underhåll av staten och att staten då torde böra äga tillgång till erforderlig arbetsmateriel för underhållets utförande.

[59.]

Men det bör ej heller förbises, att på grund av vad i frågan tidigare förekommit, såväl Kungl. Maj:t som riksdagen torde få anses hava anslutit sig till entreprenadsystemet. Jag vill i detta hänseende erinra, att då frågan om att av riksdagen äska anslag till fiskehamnar första gången anmälades för Kungl. Maj:t, nämligen den 13 januari 1911, dåvarande chefen för jordbruksdepartementet uttryckligen förklarade sig icke kunna tillstyrka, att staten skulle övertaga själva *bestyret* med hamnbyggnadsarbetenas utförande. Genom bifall i denna del till fiskehamnskommissionens och ämbetsverkens förslag skulle det enligt hans mening icke kunna undvikas, att avsevärda och delvis oberäkneliga kostnader tillskyndades statsverket såsom för inrättande av särskild myndighet för statens hamnbyggnader, för anskaffande och underhåll av arbetsmateriel o. s. v. De hamnanläggningsarbeten, varom då vore fråga, syntes därför böra av staten genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg överlätas på entreprenad och statens verksamhet i övrigt i denna del inskränkas till ett kontrollerande av arbetets utförande. Detta uttalande gjordes i den del av departementschefens anförande, som behandlade den principiella delen av frågan i dess helhet, samt innan han övergick till de närmare förslag, som *då* borde föreläggas riksdagen. Först i denna senare del av yttrandet tillstyrkte han, att beslut skulle fattas allenast angående de sex första hamnarna. Uttalandet måste alltså gälla samtliga hamnarbeten. Riksdagen, som utsträckte sitt beslut att gälla alla de hamnar, som föreslagits skola bekostas uteslutande av statsmedel, gjorde icke någon erinran mot departementschefens nyssberörda uttalande. Entreprenadsystemet kan anses ytterligare hava fått riksdagens gillande genom riksdagens i skrivelsen nr 53 år 1913 uttalade godkännande av inrättandet inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen av en särskild hamnavdelning, vilken skulle, bland annat, uppgöra förslag till kontrakts- och övriga bestämmelser till grund för arbetenas utbudande på entreprenad men icke själv skulle ombestyras arbetenas utförande.

Med hänsyn till dessa omständigheter har jag i varje fall icke kunnat tillråda Eders Kungl. Maj:t att, innan tillfälle beretts riksdagen att uttala sig i frågan, frångå entreprenadsystemet.

En av de huvudanmärkningarna, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu riktat mot nämnda system, har varit, att entreprenörerna kunna befaras på grund av otillräckliga ekonomiska resurser icke vara i tillfälle att skaffa sig så god och effektiv arbetsmateriel, att de kunna inom avtalad tid utföra dessa arbeten, som äro både stora och åtminstone vid

vissa skeden av desamma ganska riskabla, särskilt genom faran för stormskador. Dessutom har framhållits det för landet ofördelaktiga, att entreprenörerna utgjorts av utlänningar. Möjligen skulle åtminstone delvis dessa olägenheter kunna förebyggas genom vissa ändringar vid entreprenadanbudens infordrande. Det är nämligen möjligt, att anledningen till, att icke någon kapitalstark svensk entreprenör hittills ingivit antagligt anbud, till icke ringa del är att tillskriva den omständigheten, att, då planerna till de hittills påbörjade hamnarna först småningom blivit färdiga, de kunnat utbjudas till entreprenad endast en var särskilt för sig eller några få på samma gång. Då kostnaden för anskaffande av arbetsmateriel samt anställande av fackkunniga arbetsledare och arbetare är synnerligen stor, kunna nämligen eventuella spekulanter därigenom avhållits från att ingiva antagligt entreprenadanbud å allenast ett eller några få företag, vid vilkas utförande de knappast kunde beräkna att få sina nyssnämnda kostnader tillräckligt ersatta. Möjligen skulle detta förhållande kunna ändras genom att antingen samtliga återstående hamnbyggnader eller åtminstone ett flertal av dem utbjödes samtidigt på entreprenad med rätt för anbudsgivare att avlämna anbud å antingen alla de utbudna arbetena eller vissa av dem. Jag vill erinra, att planerna till samtliga återstående hamnbyggnadsarbeten nu för fastställelse ingivits till Kungl. Maj:t.

Å andra sidan är det visst, att situationer kunna uppstå, då det för staten bliver avgjort fördelaktigare att själv utföra hamnbyggnadsarbete än att anlita entreprenör. Detta kan exempelvis inträffa särskilt beträffande de hamnar, till vilka staten låter uttaga sten. På grund härav och med hänsyn därjämte till det framtida behovet för staten att äga arbetsmateriel för underhållets utförande synes det mig vara önskligt, att Kungl. Maj:t må äga frihet att allt efter sig företeende omständigheter anlita den ena eller andra utvägen.

På grund av vad jag nu anfört får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels, med ändring av sitt år 1912 fattade beslut i fråga om anslag å 30,000 kronor för utförande av vissa arbeten vid Barsebäcks hamn under vissa då angivna villkor, besluta, att denna hamn skall upptagas bland dem, vilkas byggande skall äga rum uteslutande på statens bekostnad, samt att det till denna hamn

[59.]

beviljade anslaget skall sammanslås med det år 1911 av riksdagen beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar och utgå för samma ändamål samt under enahanda villkor som detta;

dels ock, vid bifall härtill, av det sålunda sammanslagna anslaget å 2,818,000 kronor å *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av kronor 590,000, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att bedrivas i hamnarna, bör avsondras för det gemensamma behovet.

E. Skogsväsendet.

1. Skogsundervisning m. m.

a. Skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt.

[60.]
Statens skogs-
försöksanstalt.
(ordinarie
anslag.)

I sammanhang med det för 1914 års senare riksdag framlagda förslaget till förändrad organisation av den högre skogsundervisningen framlade Kungl. Maj:t för riksdagen jämväl förslag till ny stat för statens skogsförsöksanstalt. Denna stat antogs av riksdagen, som allenast vidtog en mindre jämkning i de till densamma hörande avlöningsvillkoren. År 1915 höjde därpå riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anslagsposten till avlöning åt skogsbiträden och kvinnliga biträden från 6,300 kronor med 200 kronor till 6,500 kronor för att möjliggöra

att det vid anstalten anställda kvinnliga kemistbiträdet skulle erhålla ett årsarvode av 2,000 kronor och sålunda vinna likställighet med kvinnliga biträden i tredje lönegraden vid andra statsinstitutioner. Den nu gällande staten har alltså följande utseende.

[60.]

	Lön kronor	Tjänst- görings- pennin- gar kronor	Orts- tillägg kronor	Summa kronor	
För bestridande av chefsförsmål.....	—	—	—	500	
1 föreståndare för skogsavdelningen	5,000	2,500	—	7,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 » » naturvetenskapliga avdelningen	5,000	2,500	—	7,500	
1 laborator i skogsentomologi, arvode	—	—	—	4,500	} Efter 5 år kan ar- vode höjas med 500 kronor och efter nya 5 år med ytterligare 500 kr.
1 assistent i marklära m. m., arvode	—	—	—	3,400	
1 » vid skogsavdelningen, ar- vode.....	—	—	—	3,000	} Efter 5 år kan ar- vode höjas med 400 kronor.
1 assistent vid naturvetenskapliga av- delningen, arvode.....	—	—	—	3,000	
1 vaktmästare	900	450	150	1,500	} Efter 5 år kan lö- nen höjas med 100 kronor.
Till avlöning åt skogsbiträden och kvinnliga biträden	—	—	—	6,500	
» gemensamma expenser	—	—	—	5,500	
» särskilda expenser för skogsav- delningen	—	—	—	10,400	
» särskilda expenser för naturveten- skapliga avdelningen	—	—	—	9,100	
Summa	—	—	—	62,400	

Anm. Därest vaktmästaren åtnjuter fri bostad och vedbrand, skall ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

[60.]

På grund av bostadsavdrag för vaktmästaren uppgår anslagsbeloppet till allenast 62,150 kronor.

I skrivelse den 23 oktober 1915 har nu styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt gjort framställning om ändringar och förhöjningar i vissa av de i staten upptagna anslagsposterna. Dessutom hava ifrågasatts vissa anslag på extra stat. Dessa framställningar grunda sig på en till styrelsen ingiven skrivelse från försöksanstaltens föreståndare, professorn G. Schotte.

Av dessa handlingar inhämtas, så vitt nu är i fråga, huvudsakligen följande.

Med förmälan att anslagsposten å 6,500 kronor till avlöning åt *skogsbiträden och kvinnliga biträden* nu vore fördelad sålunda, att därav lämnades till det ena skogsbiträdet 1,800 kronor, till det andra skogsbiträdet 1,500 kronor, till det kvinnliga kemistbiträdet 2,000 kronor och till ett kvinnligt skrivbiträde 1,200 kronor, har professor Schotte hemställt, *dels* att de kvinnliga biträdena måtte beredas fast anställning såsom ordinarie befattningshavare med avlöningsförmåner, det kvinnliga kemistbiträdet såsom biträde i tredje (högsta) lönegraden och det kvinnliga skrivbiträdet såsom biträde i andra (högre) lönegraden, *dels ock* att de båda skogsbiträdena måtte särskilt uppföras i staten med ett arvode för vardera av 2,000 kronor och med rätt till två ålderstillägg, varje å 200 kronor.

Vad först de kvinnliga biträdesbefattningarna angår har professor Schotte såsom motiv till sitt förslag anfört, att dessa enligt vad erfarenheten tydligt ådagalagt vore för all framtid behövlige samt att ifrågasvarande befattningshavare syntes böra komma i åtnjutande av ålderstillägg i likhet med vad förhållandet vore vid de centrala verken eller med 200 kronor efter 5 år och med ytterligare 200 kronor efter ytterligare 5 år. Det kvinnliga skrivbiträdet, vilket tjänstgjorde såsom anstaltens registrator, kartograf samt vårdare av anstaltens tidskriftsamling och omfattande publikationsbyten, syntes med hänsyn dessutom till de krav på fullständig utbildning såsom kartriterska och på språkkännedom, som ställdes på detsamma, böra uppflyttas i andra lönegraden av skrivbiträden i ämbetsverken (kvalificerade biträden).

Skogsförsöksanstaltens styrelse har ansett, att vad professor Schotte andragit till stöd för beredande av fast anställning åt de kvinnliga biträdena vid anstalten vore väl grundat. Styrelsen har tillika uttalat, att samma biträden syntes böra i fråga om erhållande av ålderstillägg få räkna sig till godo den tid, varunder de haft stadigvarande anställ-

ning vid anstalten. Med hänsyn till de fordringar å teoretisk utbildning, som ställdes på det kvinnliga kemistbiträdet, syntes desamma böra uppföras i högsta lönegraden, varigenom för övrigt någon höjning i det nu utgående arvodel, 2,000 kronor, ej skulle ifrågakomma förrän med inträdandet av rätt till ålderstillägg. Däremot kunde styrelsen icke för närvarande finna professor Schottes framställning om det kvinnliga skrivbiträdets uppförande i andra lönegraden tillräckligt motiverad, i vilket hänseende styrelsen särskilt ville erinra om, att enligt 16 § i gällande instruktion för anstalten bland chefens åligganden inginge »att mottaga till anstalten ankommande skrivelser och låta diarieföra desamma jämte från anstalten utgående skrivelser», vadan det kvinnliga biträdets arbete med registratörsgröromål icke skedde på dess eget ansvar. Styrelsen föresloge därför, att detta biträde i avlöningshänseende måtte likställas med kvinnliga biträden i första lönegraden. Därest styrelsens förslag om rätt till tillgodoräknande av förutvarande anställning vid anstalten för erhållande av ålderstillägg gillades, skulle det nuvarande skrivbiträdet, som under år 1912 antagits till skrivbiträde vid anstalten och därefter oavbrutet varit i sådan egenskap där anställt, redan från och med år 1918 komma i åtnjutande av ett ålderstillägg.

[60.]

Till stöd för sin hemställan om avlöningsförhöjning och ålderstillägg för skogsbiträdena har professor Schotte anført bland annat: Det måste ligga i de viktiga undersökningars, som ålåg skogsförsöksanstalten, intresse, att skogsbiträdena bleve avlönade så, att de vore villiga stanna längre tid vid anstalten. Det hade nämligen visat sig, att arbetsprestationen växte högst betydligt i den mån biträdena fullt behärskade undersökningstekniken och kände till samtliga ytor genom arbeten å desamma. De borde därför ej avlönas lägre än med ett arvode av 2,000 kronor för år, så mycket mera, som de dessutom i regel utförde liknande arbeten, som vid andra institutioner anførtroddes å betydligt högre avlönade assistenter. För kvaliteten av arbetena vid en sådan anstalt som skogsförsöksanstalten vore viktigt, att kontinuiteten bibehölles, och det vore därför också synnerligen betydelsefullt att få biträdena närmare fästade vid anstalten. Dock syntes det tveksamt, om de lämpligen borde uppföras i staten såsom ordinarie befattningshavare, enär för dem kroppslig vigör vore ytterst betydelsefull. Såsom en medelväg föresloges nu, att de uppfördes i staten med särskilda arvoden och med rätt till arvodesförhöjning, varigenom deras ställning bleve likartad med assistenternas. För att åtminstone få behålla skogsbiträdena 10—15 år föresloges för dem två ålderstillägg, vardera å 200 kronor. Vid eventuell förflyttning till kronojägar- eller skogsrättarbefattning

[60.] borde de för ålderstillägg äga tillgodoräkna sig tjänstetid vid försöksanstalten.

Styrelsen har i likhet med professor Schotte ansett, att det vore önskligt, att skogsbiträdena, vilkas verksamhet vore av stor betydelse för vinnande av goda och snabba resultat vid anstalten, erhöles förbättrade villkor. Med hänsyn till bland annat de i huvudstaden särskilt höga kostnaderna för bostad och bränsle samt andra livsförnödenheter syntes för ifrågavarande befattningshavare ett lägre begynnelsearvode än 2,000 kronor icke böra ifrågakomma. Jämväl syntes rättvist vara, att arvodesförhöjning efter viss tids tjänstgöring bereddades dem; och ville styrelsen jämväl för de nuvarande skogsbiträdenas vidkommande förordna, att de måtte få därvidlag räkna sig till godo föregående stadigvarande anställning såsom skogsbiträde vid anstalten. Däremot ansåge sig styrelsen icke kunna tillstyrka rätt för dem till arvodesförhöjning i av professor Schotte föreslagen utsträckning. Styrelsen ville härvidlag till en början betona angelägenheten av att innehavare av ifrågavarande befattningar alltid skulle vara i besittning av full vigör samt att de borde, då de överginge till skogsrättarbefattning, vartill skogsbiträdenas arbete syntes särskilt kvalificera, eller till kronojägar- eller annan tjänst, fortfarande vara härtill fullt lämpliga, vilket ej alltid kunde antagas bliva fallet, därest de kvarstannade såsom skogsbiträden vid anstalten under så lång tid, som professor Schotte syntes hava förutsatt. Jämlikt gällande instruktion för skogsförsöksanstalten ägde styrelsen anställa skogsbiträden på viss tid eller tillsvidare. Denna bestämmelse hade av styrelsen tillämpats sålunda, att skogsbiträdena erhöles förordnande på viss tid, som icke i något fall överskridit tre år; och ansåge styrelsen att icke utan alldeles särskilda skäl förordnande för skogsbiträde borde överstiga en sammanlagd tid av tre treårsperioder. Styrelsen kunde fördens skull endast i så måtto biträda professor Schottes hemställan härutinnan, att skogsbiträdena föresloges att i likhet med vad nu vore gällande för assistenterna vid anstalten erhålla rätt till arvodesförhöjning en gång med 200 kronor efter fem års tjänstgöring i sådan egenskap vid anstalten.

I sin ovan åberopade skrivelse har professor Schotte vidare med hänsyn till bland annat de väsentligt ökade omkostnader, som kunde beräknas uppstå för uppvärmning av anstaltens nybyggnad m. m., samt till den utvidgning av anstaltens publikationer, som kunde väntas äga rum under de närmaste åren, hemställt om ökning av anslaget till *gemensamma expenser*, nu 5,500 kronor, med 5,700 kronor till 11,200 kronor.

Professor Schotte har erinrat, att före år 1915 hade härtill funnits tillgängliga dels 4,500 kronor till gemensamma expenser och dels 2,500 kronor till tryckning av publikationer, men vid 1914 års senare riksdag hade dessa belopp, vilka sammanslagits, dels höjts med 500 kronor för ökad tryckning av publikationer, dels ock sänkts med 2,000 kronor, då ingen hyra skulle behöva erläggas, sedan försöksanstalten inflyttat i sin nya institutionsbyggnad. Sistnämnda förflyttning hade emellertid medfört högst betydligt större omkostnader för uppvärmning, lyse och städning än som erfordrats för den lilla stadsvåningen på 7 rum. Härtill komme, att personalen utvidgats med flera tjänstemän, vilket medförde högre kostnader till skrivmaterialier, gas och vatten för laboratorier m. m. Det nuvarande anslaget till expenser bleve därför högst otillräckligt.

Det gemensamma expensanslaget hade disponerats på följande sätt:

Omkostnader för lokalen.....	kronor	1,350
Biblioteket	»	600
Skrivmaterialier	»	400
Underhåll av möbler och diverse	»	150
Tryckning av publikationerna	»	3,000
		kronor 5,500.

Från och med år 1916, då skogsbiblioteket i huvudsak bleve förlagt till skogshögskolan och syntes kunna helt bekostas av dennas biblioteksanslag, skulle 1,950 kronor finnas tillgängliga för omkostnader för lokalen. Dette bleve dock ej på långt när tillräckligt. Enligt noggrann beräkning skulle dessa kostnader bliva följande:

Uppvärmning av lokalen 800 hl. koks à 2: 25.....	kronor	1,800
Ved till vaktmästare	»	150
Lyse, elektriskt ljus och kraft	»	300
Gas	»	150
Vatten	»	100
Städning	»	500
Telefonavgifter	»	210
Telegram och telefonsamtal	»	100
Arbeten i försöksträdgården och å tomten	»	500
		kronor 3,810.

[60.]

Härtill komme

utgifter till skrivmaterialier	kronor	500
underhåll av inventarier och oförutsedda utgifter.....	»	290
varjämte till skogsförsöksanstaltens publikationer behövdes		
under de närmaste åren årligen	»	6,600

Summa kronor 11,200

innefattande en ökning av anslaget med 5,700 kronor.

Förutom till den nya institutionens uppvärmning och städning belöpte sig alltså den största höjningen på publikationsanslaget. Enligt en utförd beräkning kunde nämligen från skogsförsöksanstalten publiceras under de närmaste tre åren omkring 102 tryckark eller årligen 34 ark, vilket med en upplaga av 1,000 exemplar enligt verkställd beräkning droge en kostnad av 6,600 kronor.

Därest kolprisen komme att falla, kunde givetvis detta anslag till gemensamma expenser sänkas i ett följande års stat.

Skogsförsöksanstaltens styrelse har, under hänvisning till den av professor Schotte sålunda förebragta motiveringen, uttalat, att en ökning av ifrågavarande anslagspost säkerligen vore av behovet påkallad. Styrelsen ansåge sig sakna anledning till erinran mot professor Schottes beräkningar rörande de kostnader, som stode i omedelbart samband med anstaltens byggnad vid Frescati. Ett bringande till trycket i ökad omfattning av anstaltens arbetsresultat vore av så stor betydelse för landets skogshushållning, att styrelsen ville på det livligaste tillstyrka därav föranledd anslagshöjning. Med tillämpning av det nu sagda skulle alltså ifrågavarande anslagspost ökas till 11,200 kronor.

Jämväl i avseende å anslagsposten till *särskilda expenser för skogsavdelningen* har professor Schotte ifrågasatt höjning, nämligen från 10,400 kronor till 13,600 kronor, eller således med 3,200 kronor. Ifrågavarande anslag utgjorde före år 1915 8,900 kronor, men höjdes från och med sistnämnda år med 1,500 kronor i anledning av hemställan från professor Schotte, vilken, på sätt av 1914 års senare statsverksproposition framgår, i sådant avseende uttalat huvudsakligen följande.

En bland skogsavdelningens viktigaste uppgifter vore enligt anstaltens instruktion att utröna verkan av skogens behandling under uppväxttiden och att som resultat härav beräkna för olika slag av skogar lämpliga omloppstider i skilda delar av landet. Undersökningarna härför gjordes å särskilt behandlade och noggrant studerade försöksytor. An-

talet å marken anlagda och reviderade sådana ytor hade under de fyra första åren av anstaltens verksamhet hållit sig mellan 6 och 11, men från och med år 1906 starkt ökats, så att de under åren 1912 och 1913 utgjort respektive 59 och 50, avseende flera olika trädslag. Redan under försöksanstaltens femte verksamhetsår hade det visat sig svårt att under vintermånaderna medhinna uträknande av alla de provytor, som under sommaren kunde upparbetas, och vid 1908 års slut hade ett större antal provytor funnits outräknade. Under åren 1909—1911 hade dessa, vad beträffade tallbestånden, uträknats medelst extra hjälp, men vid 1909 års början hade dock funnits en mindre balans av outräknade ytor i björk- och granskogar. Denna balans hade under åren ständigt ökats, särskilt under de sista åren, då ökade reseanslag medgivit anläggande av en mängd nya försöksfält. För att denna balans skulle kunna avvecklas, syntes särskild extra räknehjälp böra engageras under vintermånaderna. Skogsavdelningens expensmedel räckte emellertid ej härtill. För denna extra räknehjälp föresloges ett belopp av 1,500 kronor, varmed skogsavdelningens expenser sålunda skulle ökas. Skulle ej en sådan förhöjning av anslaget kunna erhållas, bleve nödvändigt för att småningom kunna avveckla balansen på outräknade provytor att minska fältarbetet till att omfatta färre provytundersökningar. Härigenom skulle emellertid ej personalen bliva tillräckligt utnyttjad under sommaren, varjämte borde erinras, att behov av än flera provytor föreläge, vilket också norrländska skogsvårdskommittén framhållit i sitt betänkande. Sålunda krävdes ytterligare ett trettital granytor, ett tjugutal björkytor, några ytor i ek-, bok-, asp- och lärkbestånd samt omkring ett 100-tal ytor i barrblandbestånd. Sedan ett så avsevärt undersökningsmaterial anlagts, krävdes av försöksanstalten betydande arbete med dessa ytors revidering och förnyade uträkning vart femte eller tionde år, även om ej nya ytor anlades, sedan ovannämnda antal uppnåts. Härav framginge otvetydigt, att behovet av den föreslagna räknehjälpen skulle bliva konstant, och den föreslagna höjningen borde därför uppföras på ordinarie stat.

Sedan skogsförsöksanstaltens styrelse förordat denna framställning, blev den begärda ökningen i skogsavdelningens expensanslag på Kungl. Maj:ts förslag bifallen vid den nya statens antagande av 1914 års senare riksdag.

Till stöd för sin nu ifrågavarande framställning om ytterligare höjning i skogsavdelningens expensanslag har professor Schotte anfört huvudsakligen följande. Kostnaderna för resor hade på grund av höjda skjutslegor och biljettpreis samt genom mera allmänt bruk av automo-

[60.] biler, som högst betydligt höjt arbetsprestationen under resorna, stigit från omkring 4,500 kronor år 1913 till nära 6,200 kronor år 1915. Även hantlangningskostnaderna m. m. hade stigit, nämligen till 2,700 kronor år 1915, vilket innebure en ökning av omkring 700 kronor från år 1913. Anslaget bleve alltså i allt högre grad taget i anspråk för dessa ändamål och lämnade allt mindre tillgång till bestridande av övriga utgifter.

På grund härav behövdes ytterligare medel för anställande av erforderligt ökat arbetsbiträde. De bägge skogsbiträdena kunde, efter avdrag för den tid, som åtginge till fältundersökningar, semester m. m., disponera tillsammans högst 300 arbetsdagar årligen för räkningsarbeten med uppskattningsytorna. En beräkning utvisade emellertid, att det erforderliga antalet arbetsdagar för ytornas uträknande utgjort under åren 1913—1915 respektive 402, 404 och 514, vari dock balansen från föregående år överallt ingått. Oaktat den färdighet, som anstaltens nuvarande, särdeles duktiga skogsbiträden uppnått, hunne således på vintern knappast uträknas allt det på sommaren utförda arbetet. Det vore därför nödvändigt, att medel funnes tillgängliga för provstammarnas uträknande såsom ackordsarbete, vartill erfordrades omkring 800 kronor för år. Därjämte krävdes ökade medel för kontrollräkning av provytorna, vilket arbete i allmänhet kunde utföras av kvinnliga räknebiträden och krävde ungefär tre fjärdedelar av den tid, som ytornas uträknande toge. Nära 300 dagar krävdes årligen för kontrollräkning av uppskattningsytorna, varmed alltså ett kvinnligt räknebiträde vore helt sysselsatt. I kontrollräkningen, som hittills — på grund av brist på arbetskrafter — ej kunnat utföras i någon större omfattning, funnes för närvarande en balans av 487 provytsammandrag, eller, om härtill lades 101 sammandrag, varmed balansen komme att ökas under vintern 1915—1916, nära 600, motsvarande 1,800 arbetsdagar. För avarbetande av denna balans funnes således full sysselsättning för ytterligare ett räknebiträde under 6 å 7 år. Genom att balans i provytornas uträknande förelegat, hade det till och med inträffat, att någon gång en provyta måst efter 5 år revideras, utan att det vid första uppskattningen erhållna resultatet varit uträknat. För utförande av dessa kontrollräkningar erfordrades anslag å 2,400 kronor till två kvinnliga räknebiträden. Det nuvarande skriv- och ritbiträdet vid skogsavdelningen vore nämligen helt upptaget av kartarbeten, fröräkningar och fröanalyser samt registratorsgöromål för anstalten i sin helhet. Föreståndaren och assistenten vore helt upptagna med det uträknade materialets från provytorna bearbetande samt utredningar och undersökningar

av alla andra problem, som stode på avdelningens arbetsprogram, samt författande av avhandlingar.

[60.]

Denna proportion mellan arbetskraften för utarbeten och inarbeten stämde också väl överens med den erfarenhet, som vunnits vid den schweiziska skogsforsöksanstalten. Där funnes nämligen för provytarbeten anställda 3 skogsbiträden men för inarbeten dessutom 4 kvinnliga räknebiträden.

På grund av den sålunda lämnade utredningen föreslog professor Schotte, att anslaget till skogsavdelningens expenser måtte höjas med 3,200 kronor till 13,600 kronor för att möjliggöra anställande av ovan nämnd räknehjälp. Som ytterligare motiv för denna räknehjälp ville han framhålla följande. De nödiga revisionerna av redan befintliga ytor kunde ej inskränkas, utan att det arbete, som redan nedlagts på dessa, bleve nästan bortkastat. Vidare måste en hel del nya ytor fortfarande anläggas för att av dessa uppskattningsytor skulle erhållas material för bedömandet av bästa gallringsmetoder eller för bestämmandet av lämpligaste omloppstid för olika markslag i skilda delar av landet — båda fundamentala spörsmål för vår skogshushållning. Ett fåtal ytor, eller ens det rätt stora antal, som redan nu finnes, kunde ej tillräckligt noggrant besvara dessa spörsmål, utan det krävdes verkligen ett ganska stort antal ytor för att dessa frågor skulle överhuvud taget kunna lösas. Ytorna måste också fördelas i olika trakter av landet, även om resekostnaderna härigenom fördyrades, ej blott för att olika skogsträd och skogsformationer skulle bliva representerade från skilda delar av landet, utan även för att ytorna ute å reviren måtte kunna direkt för den praktiske skogsmannen påvisa resultat och vara exempel på lämpliga behandlingsätt av skogen. Norrländska skogsvårdskommittén hade också från sistnämnda synpunkt framhållit behovet av att försöksytorna spredes på så många revir som möjligt.

Beträffande dessa delar av professor Schottes framställning har försöksanstaltens styrelse förklarat sig anse utredningen oförtydligt giva vid handen att, för att anstaltens arbetsresultat ej skulle bliva i avsevärd grad lidande, åtgärder till minskande av nu rådande balans med avseende å uträkning av insamlat provytematerial måste snarast möjligt vidtagas. Vad professor Schotte i sådant hänseende föreslagit föranledde ej erinran från styrelsens sida, liksom styrelsen ej funnit anledning till anmärkning mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna härför. Om styrelsen således vore fullt ense med professor Schotte om den stora angelägenheten av att nödigt belopp anvisades för ändamålet samt att detta belopp ej borde sättas lägre än 3,200 kronor, ansåge emellertid styrelsen,

[60.] att anslaget karaktär — ehuru väl för avsedda ändamålets fulla vinnande torde erfordras, att motsvarande belopp härtill anvisades under en följd av år — vore sådan, att detsamma ej borde intagas i staten för anstalten, utan i stället beviljas såsom extra anslag. I överensstämmelse med denna mening hade styrelsen i sitt förslag till stat upptagit anslagsposten till särskilda expenser för skogsavdelningen med oförändrat belopp.

Slutligen har styrelsen framlagt förslag till ny stat för anstalten, slutande på 68,800 kronor. I jämförelse med nuvarande staten innebär styrelsens förslag en höjning med 6,400 kronor, beroende, såsom av föregående redogörelse framgår, på höjning med tillhopa 700 kronor i de bägge skogsbiträdenas arvoden samt ökning med 5,700 kronor i anslaget till gemensamma expenser.

*Departements-
chefen.*

Då ny stat för skogsförsöksanstalten antogs av riksdagen så nyligen som vid 1914 års senare riksdag och densamma i följd undergick en mindre jämkning, är det icke utan en viss tvekan, som jag vid övervägande av de nu framställda förslagen till ändringar och ökningar i denna stat kommit till det resultat, att desamma icke torde kunna utan vidare avvisas.

Vad först angår förslagen beträffande de kvinnliga biträdenas uppförande i staten såsom ordinarie befattningshavare samt skogsbiträdenas upptagande därstädes såsom särskilda befattningshavare med fastställda arvoden vill jag erinra om följande förhållanden.

Då skogsförsöksanstaltens föreståndare år 1911 framlade förslag om anstaltens uppförande å ordinarie stat, upptog han i sitt statförslag två skogsbiträden, vardera med arvode av 1,800 kronor jämte tre arvodesförhöjningar å 100 kronor, ett kvinnligt biträde å skogsavdelningen med 1,500 kronors arvode och ett dylikt biträde, kemist, å naturvetenskapliga avdelningen med 1,800 kronors arvode. Domänstyrelsen tillstyrkte detta förslag. Löneregleringskommittén förklarade sig visserligen icke hava något att för egen del erinra mot anställande på mera stadigvarande sätt vid skogsförsöksanstalten av två skogsbiträden samt två kvinnliga biträden. Då emellertid det skogsbiträde och det kvinnliga biträde, som då vore sysselsatta vid anstalten, endast avlönats av expensanslag, och då någon tids ytterligare erfarenhet syntes böra avvaktas i fråga om omfattningen och beskaffenheten av de arbeten, som lämpligen kunde överlämnas åt biträden, flera eller färre, av ifrågasvarande slag, hade kommittén ansett mindre lämpligt att då omedelbart specifikt uppföra några befattningar av detta slag å anstaltens stat.

Det kunde enligt kommitténs åsikt anses för det dåvarande tillfyllest, att ett särskilt anslag till arvoden åt skogsbiträden och kvinnliga biträden upptoges i staten. Efter en approximativ beräkning av 1,500 kronor för vardera skogsbiträdet samt 1,200 kronor för det ena och 1,600 kronor för det andra kvinnliga biträdet, för år räknat, syntes anslaget böra bestämmas till 5,800 kronor. Kommittén framhöll härvid, att vid den revision av anstaltens stat, som troligen skulle ske i sammanhang med anstaltens inflyttning i egen byggnad, även frågan om nämnda biträdens framtida ställning borde kunna göras till föremål för förnyad prövning. Departementschefen ansåg det av kommittén föreslagna beloppet, 5,800 kronor, böra höjas till 6,300 kronor för att möjlighet skulle beredas att tilldela det ena skogsbiträdet och det ena kvinnliga biträdet arvoden intill 1,800 kronor vardera. Kungl. Maj:ts förslag avfattades i enlighet härmed och blev av riksdagen bifallet, varvid dock riksdagen uttalade, att å det kemiska kvinnliga biträdets utbildning satts så höga fordringar, att, med den föreslagna avlöningen, kompetent person svårligen torde kunna erhållas.

Då anstaltens stat vid 1914 års senare riksdag undergick vissa ändringar med anledning av den förestående inflyttningen i den nya byggnaden, skedde emellertid icke någon ändring i fråga om vare sig skogsbiträdenas eller de kvinnliga biträdenas ställning eller avlöningsbelopp.

Vid 1915 års riksdag blev, som förut nämnts, nu ifrågavarande anslagspost höjd till 6,500 kronor för att kemistbiträdet skulle kunna erhålla 2,000 kronors arvode.

Mot förslaget att nu upptaga de kvinnliga biträdena i staten såsom ordinarie befattningshavare synas, med hänsyn såväl till vad därom år 1912 förekommit som till de nu framförda skälen, knappast några betänkligheter kunna föreligga.

Dessa bägge biträden äro uppenbarligen framdeles som hittills oundgängligen nödvändiga för anstaltens verksamhet och de av skogs-försöksanstaltens styrelse för dem föreslagna avlöningsbeloppen överstiga icke vad de redan nu åtnjuta. Enda skillnaden är den ordinarie ställning de skulle erhålla med åtföljande förmåner av ålderstillägg, pensionsrätt m. m. Det synes mig fullt befogat, att dessa förmåner nu beredas dem. Jag tillstyrker därför, att bägge ifrågavarande biträden särskilt upptagas i staten med de av anstaltens styrelse föreslagna avlöningsförmåner. Likaledes tillstyrker jag, att rätt må tillerkännas dem att för ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid de haft stadigvarande anställning vid anstalten. Till gällande avlöningsvillkor bör tillägg göras härom, varjämte bör föreskrivas,

[60.] att stadgade allmänna föreskrifter för kvinnliga biträdesbefattningar skola lända till efterrättelse beträffande nu ifrågavarande biträden.

Av det föregående framgår, att även frågan om skogsbiträdenas uppförande särskilt för sig i staten redan år 1912 förevarit till övervägande och att lönerегleringskommittén ej haft någon principiell invändning däremot utan blott ansett ytterligare erfarenhet böra avvaktas. Den gångna tidens erfarenhet har nu till fullo ådagalagt, att dessa biträden äro oavvisligt behöfliga för anstaltens normala verksamhet, och jag anser därför tiden vara inne, att en mera ordnad anställning beredes dem. På de i ärendet anförda skälen anser jag dock, liksom anstaltens styrelse, att de icke böra göras till ordinarie tjänstemän utan böra avlönas med arvode. För närvarande äro de bägge skogsbiträdena avlönade med olika belopp, 1,500 och 1,800 kronor. Nu föreslås, att de skola likställas och bägge få 2,000 kronor såsom begynnelsearvode samt en arvodesförhöjning å 200 kronor efter fem år. Enligt vad jag inhämtat, föreligger icke något i deras arbetes beskaffenhet och därav föranledda särskilda krav på kompetens grundat skäl till olikhet mellan dem, och de torde därför även enligt min mening böra likställas med varandra. Det föreslagna avlöningsbeloppet kan visserligen synas ganska högt tilltaget. Såväl professor Schotte som anstaltens styrelse hava framhållit, att dessa biträden böra efter någon tids tjänstgöring övergå till annan tjänst, varvid isynnerhet skogsrättar- och kronojägarbefattningar borde komma i fråga. Då avlöningarna enligt stat till såväl skogsrättare som kronojägare äro icke obetydligt lägre än skogsbiträdenas föreslagna arvode, isynnerhet efter intjänandet av den föreslagna arvodesförhöjningen, kan det synas, som om de skulle vid dylik förflyttning få vidkännas inkomstminskning, vilket alltså skulle ådagalägga en inkonsekvens i befordringssystemet. Det har emellertid för mig framhållits, att endast skenbart så förhölle sig, ty de utgifter för bostad och bränsle, som dessa biträden få vidkännas i huvudstaden, skulle fullt ut uppväga skillnaden i avlöning. Skogsrättares avlöning är vid 1914 års senare riksdag bestämd till 1,400 kronor jämte två ålderstillägg å 100 kronor samt fri bostad och bränsle. Kronojägarnas avlöning växlar — fränsett respenningarna, som anses utgöra ersättning för havda utgifter — mellan 1,200 och 1,400 kronor såsom begynnelseavlöning, däri inberäknad 100 kronors hyresersättning, vartill komma fyra ålderstillägg å 100 kronor. Även om skogsbiträdena — vilket jag anser fullt befogat — erhålla rätt att för ålderstillägg i skogsrättar- eller kronojägarbefattning tillgodoräkna sig tjänstetid vid skogsförsöksanstalten,

skulle de, om de efter 10 års tjänst vid denna anstalt utnämnas till skogsrättare, alltså komma i åtnjutande av en avlöning av endast 1,600 kronor jämte bostad och bränsle, samt, om de utnämnas till kronojägare, erhålla endast 1,400 à 1,600 kronor utan bostad och bränsle. Vissa kronojägare hava visserligen boställe, men då sker avdrag från deras lön för boställets uppskattade avkomst. Då skogsbiträdena efter arvodesförhöjningens intjänande åtnjtit 2,200 kronor såsom sådana men själva fått bekosta bostad och bränsle efter i huvudstaden rådande höga priser, torde dock i verkligheten en förflyttning till skogsrättarbefattning vara ekonomiskt fördelaktig, därest förmånen av ordinarie tjänst samt de mindre levnadskostnaderna på landet och den lättare tillgången därstädes till en del naturprodukter tagas i beräkning. Vid övergång till kronojägarbefattning skulle den ekonomiska fördelen visserligen vara mer tvivelaktig. Dock spelar därvid givetvis utsikten till ytterligare två ålderstillägg en viss roll. Erfarenheten har emellertid visat, att det är oundgängligen nödvändigt att öka biträdenas arvodesbelopp för att kunna förvärva och behålla verkligt dugande förmågor. Blott de mest framstående skogsskoleeleverna kunna användas till dessa tjänster och de måste dock särskilt skaffa sig ökad matematisk kompetens. Jag anser mig därför böra biträda styrelsens förslag. Denna ändring i staten medför en anslagsökning av 700 kronor.

Vid beslutandet år 1914 av den nya staten beräknades, att anslagsposten å 5,500 kronor till gemensamma expenser skulle användas med 2,500 kronor till egentliga expenser och 3,000 kronor till publikationer. Om man fränsar, att själva hyresbeloppet, 2,000 kronor, för den lokal om 7 rum, som anstalten förut hyrde i Stockholm, bortfallit och de till egentliga expenser avsedda medlen av sådan anledning år 1914 minskats till sitt nyss angivna belopp av 2,500 kronor, har detta belopp icke undergått någon förändring i samband med anstaltens utflyttning till dess nya byggnad. Det synes mig dock uppenbart, att de väsentligt större lokalerna i denna byggnad samt den allmänna utvidgningen av anstaltens verksamhet och den därmed förenade ökningen av personal måste medföra ökade expensutgifter, särskilt för uppvärmning, lyse, städning m. m., varjämte arbete måste nedläggas å försöksträdgården och tomten. Även om utgifterna för biblioteket numera komma att övertagas av skogshögskolan, synes mig därför anstalten vara i oavvisligt behov av ökning i sitt anslag till gemensamma expenser. I anslutning till föreståndarens beräkning har styrelsen nu föreslagit en sådan höjning — med bortseende från utgifter till publikationer — från 2,500 till 4,600 kronor. Bland de beräknade utgifterna har upptagits kostnad för 800 hektoliter koks

[60.] å 2.25 per hektoliter. Det må vara sant, att för närvarande detta pris måste betalas, men under normala förhållanden, vilka ju böra ligga till grund för ett ordinarie anslag, torde priset per hektoliter kunna beräknas avsevärt lägre. Då dessutom även å vissa andra beräknade poster någon mindre inskränkning synes kunna vidtagas, anser jag en ökning till 4,000 kronor böra vara tillfyllest beträffande de egentliga expenserna.

Vad publikationsutgifterna vidkommer måste det nog erkännas, att det hittills för dem beräknade beloppet är för lågt. En anstalt som denna bör i stor utsträckning genom publikationer meddela allmänheten kännedom om de erhållna forskningsresultaten. En utvidgad verksamhet har nödvändigtvis ett ökat publicerande i följe. Men då det är nödvändigt, att all möjlig sparsamhet iakttages vid publikationernas anordning, anser jag det föreslagna beloppet, 6,600 kronor, kunna sänkas till jämnt 6,000 kronor, vilket i allt fall innebär en fördubbling av de härtill avsedda medlen.

Inalles skulle alltså posten till gemensamma expenser böra upptagas till ett belopp av 10,000 kronor, innebärande en ökning av 4,500 kronor.

Enligt min mening hava så vägande skäl anförts för förslaget att bereda försöksanstalten ökad arbetshjälp för uträknandet av insamlat provytematerial, att jag anser mig böra understödja detsamma. Det är onekligen ett abnormt tillstånd, att dylikt arbetsmaterial måste under längre tid ligga obegagnat och till och med ej städse hinna bearbetas, innan revision å provytan skall ske. Om icke ökad arbetshjälp nu beredes, kommer uppenbarligen balansen att årligen ökas, därest icke fältarbetena minskas, vilket påtagligen skulle vara särdeles ofördelaktigt. Det nu begärda anslaget, 3,200 kronor, är avsett att med 800 kronor användas till betalning av ackordsarbete för provstammars uträknande och med 2,400 kronor till arvode åt två kvinnliga räknebiträden för kontrollräkning av uppskattningsytor. Professor Schotte har föreslagit hela beloppets uppförande å ordinarie stat såsom tillägg till skogsavdelningens särskilda expensanslag, under det att anstaltens styrelse ansett hela beloppet böra anvisas å extra stat. Vid närmare undersökning av förhållandena har jag icke kunnat helt ansluta mig till någondera av dessa meningar. Jag har inhämtat, att uträknandet av provstammar är ett arbete, som bör föregå provytornas uträknande, och att det förra arbetet icke inräknats i de av professor Schotte lämnade, här förut meddelade uppgifter å det antal dagar, provytornas uträknande anses erfordra. Då den nuvarande personalen tydligen är fullt upptagen av denna provyteuträkning samt andra densamma åliggande arbeten,

är alltså behovet av särskild arbetshjälp för provstammarnas uträknande en konstant företeelse, så länge anstalten fortfar med nu ifrågasvarande undersökningar, vilket arbete, praktiskt taget, lär förbliva kontinuerligt. Enahanda förhållande råder beträffande det kontrollräkningsarbete av provytorna, som skulle utföras av det ena räknebiträdet. Hon skulle bli upptagen nära 300 dagar om året med kontrollräkning av ett material ungefär motsvarande det för samma år inkommande. Det andra räknebiträdet skulle däremot huvudsakligen hava till uppgift att avarbeta redan förefintlig, till 6 å 7 års arbete uppgående balans. Det vill med hänsyn till dessa omständigheter synas, som om kostnaderna såväl för uträkningen av provstammar som för det ena för kontrollräkning anställda räknebiträdet lämpligen böra redan nu beräknas i den ordinarie staten. Då nu staten i allt fall måste ändras, synas mig de behov, som påtagligen äro konstanta, böra på en gång tillgodoses, till undvikande av att nya jämkningar eljest kanske måste inom kort tid företagas. Enligt min mening bör alltså anslagsposten till skogsavdelningens särskilda expenser höjas med $800+1,200=2,000$ kronor eller till 12,400 kronor. Beträffande anslag å extra stat till det andra räknebiträdet skall jag senare göra särskild framställning.

Inalles utgöra de sålunda av mig tillstyrkta höjningarna $700+4,500+2,000$ kronor eller tillhopa 7,200 kronor. De föranleda ökning i statens slutsumma till 69,600 kronor och i det behöfliga anslaget till 69,350 kronor.

Ovan tillstyrkta ålderstillägg och arvodesförhöjningar torde böra utgå från nionde huvudtitelns anslag till ålderstillägg.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels, från och med år 1917, med uteslutande ur staten för statens skogsförsöksanstalt av anslagsposten å 6,500 kronor till avlöning åt skogsbiträden och kvinnliga biträden, i samma stat uppföra ej mindre ett kvinnligt biträde i tredje lönegraden (kcmist) med avlöning av 2,000 kronor, därav 1,100 kronor lön, 750 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, och ett kvinnligt biträde i första lönegraden med avlöning av 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, med anmärkning beträffande bägge biträ-

{60.}

dena, att lönen kan höjas efter 5 år med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor, än även två skogsbiträden, vardera med arvode av 2,000 kronor och med anmärkning beträffande bägge dessa biträden, att arvodet kan efter 5 år höjas med 200 kronor;

dels förklara, att, därest kvinnligt biträde, som vid ikraftträdandet av förenämnda ändringar i staten är anställt vid ifrågavarande anstalt och befordras till ordinarie biträde vid anstalten från samma tidpunkt, omedelbart före sin befordran mot fast arvode utfört arbete av motsvarande eller jämförlig beskaffenhet därstädes, biträdet må äga att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet utfört sådant arbete vid anstalten; samt

att beträffande de i staten upptagna kvinnliga befattningshavare skola i övrigt lända till efterrättelse de föreskrifter, som äro eller kunna varda utfärdade angående allmänna villkor och bestämmelser, att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar;

dels medgiva, att tjänstetid såsom skogsbiträde vid anstalten må tillgodoräknas skogsrättare och kronojägare för erhållande av ålderstillägg såsom sådana;

dels ock från och med år 1917 höja ej mindre den i staten för statens skogsförsöksanstalt upptagna anslagspost till gemensamma expenser från 5,500 kronor med 4,500 kronor till 10,000 kronor än även den i samma stat upptagna anslagsposten till särskilda expenser för skogsavdelningen från 10,400 kronor med 2,000 kronor till 12,400 kronor;

kommande vid bifall till vad sålunda föreslagits
statens slutsumma att höjas från kronor 62,400
med » 7,200
till » 69,600.

Någon ändring i den del av det ordinarie anslaget till skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt å 185,400 kronor, som är avsedd för skogshögskolan, nämligen 123,250 kronor, är icke ifrågasatt. Denna del synes därtör böra beräknas till oförändrat belopp. Vid bifall till vad här ovan föreslagits kommer emellertid anslaget till skogsförsöksanstalten, nu 62,150 kronor, att höjas med 7,200 kronor till 69,350 kronor. Inalles skulle sålunda anslaget höjas till 192,600 kronor.

[60.]

b. *Docentstipendium och studieunderstöd vid skogshögskolan.*

I skrivelse den 29 oktober 1915 har styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt gjort framställning om vissa anslag å extra stat för uppehållande och utveckling av skogshögskolans verksamhet.

[61.]

Docentstipendium och studieunderstöd vid skogshögskolan.

(extra anslag.)

Härvid är först att märka en framställning om anvisande av ett anslag å 2,500 kronor till ett docentstipendium. De sakkunniga, som i mars 1908 avgåvo betänkande angående ändamålsenligt ordnande av skogsundervisningen, anförde härom, att docentinstitutionen småningom skulle bliva en följd av högskolans vetenskapliga organisation och utveckling och att den för högskolan föreslagna styrelsen icke torde försumma att, när tiden vore inne, göra vederbörlig framställning om det ekonomiska underlag, som i en framtid kunde bliva nödvändigt för densamma. Några medel till docentstipendier hava dock icke upptagits i högskolans ordinarie stat eller eljest anvisats. I gällande, den 5 december 1914 utfärdade stadgar för skogshögskolan har emellertid i § 46 intagits en bestämmelse, att docenter vid högskolan må av styrelsen förordnas på förslag av vederbörande ordinarie lärare och efter hörande av jägmästarkursens lärarråd ävensom att det åligger docent att mot ersättning meddela enskild undervisning åt högskolans elever och lärjungar samt att vid förefallande behov mot därför bestämd gottgörelse efter styrelsens förordnande upprätthålla lärarbefattning vid högskolan.

Högskolans styrelse har nu, under erinran om de svårigheter, som vid besättandet av professorsbefattningen i skogsteknologi m. m. och lektorsbefattningen i skogsteknologi m. m. mött att erhålla kvalificerade sökande, anført, att styrelsen ansett sig böra överväga, huru inom närmare tid den nu förelintliga bristen å lämpliga lärarkandidater skulle kunna fyllas, och därvid i främsta rummet kommit att ägna sin upp-

[61.] märksamhet åt möjligheten att vid högskolan såsom docenter binda därför kvalificerade personer. I enlighet med en av högskolans rektor gjord framställning ville därför styrelsen, som ansåge denna fråga vara av synnerlig vikt för högskolans framtida verksamhet, förorda inrättandet av docentstipendier. För närvarande syntes anslaget kunna begränsas till endast ett stipendium, om än säkerligen inom en snar framtid behov av ytterligare ett stipendium skulle visa sig förefinnas.

Vidare har högskolans styrelse anfört, att för att den tid, inom vilken gynnsammare förhållanden kunde åvägbringas i fråga om lärarkrafternas rekrytering, måtte i möjligaste mån förkortas, det enligt styrelsens bestämda mening tillika erfordrades, att under den närmaste tiden ställdes till styrelsens förfogande ett ytterligare anslag att efter styrelsens bestämmande, fördelat i mindre belopp, användas till studieunderstöd för fortsatt teoretisk och praktisk utbildning åt från skogsinstitutets högre kurs eller skogshögskolans jägmästarkurs utexaminerade elever med håg och fallenhet för vidare studier eller åt andra personer, som styrelsen på grund av deras förut bedrivna studier eller ådagalagda studiesyften kunde finna därtill lämpliga och förtjänta.

Jag vill med anledning härav erinra, att ovan bemälda sakkunniga i detta ämne uttalade bland annat följande.

För personer, som visade särskild håg och fallenhet för mera ingående studier och undersökningar inom de till skogshushållningen hörande ämnena, borde enligt de sakkunnigas mening ovillkorligen möjlighet finnas till en särskild, högre specialutbildning. Efter avslutande av de mera elementära fackstudierna och längre eller kortare praktisk verksamhet, borde den unge skogsmannen kunna få tillfälle att under fria studier, motsvarande dem för akademisk grad vid universiteten, ytterligare utbilda sig inom det område av skogshushållningen, som syntes honom särskilt tilltalande, bearbeta av honom gjorda iakttagelser och därigenom vinna större kompetens och vidare vyer. Landet skulle även på detta sätt erhålla en välbehöflig tillökning av på vetenskaplig grund byggd facklitteratur, vilken komme hela skogsmannakåren till godo och påverkade dess arbeten. Genom anställande av de dugligare av dessa studerande såsom docenter vid skogshögskolan vunnas ävenledes den fördelen, att den nu så ytterligt svåra rekryteringen av lärarkrafter vid skogsundervisningsanstalterna kunde ske lättare, och att själva undervisningen komme att uppbäras av en tradition, grundad på övning i undervisning för de yngre.

Ej heller borde förbises det sporrande inflytande på högskolans

lärare, som dessa studerande skulle komma att utöva. De förra skulle genom dem eggas att städse söka hålla sig i nivå med sin vetenskaps utveckling, ej minst därför, att de ägde lärjungar, som kunde följa mera speciella föreläsningar och arbeten. [61.]

De sakkunniga hade dock icke ansett tiden vara inne att redan då söka giva en fastare form åt denna den högsta skogsundervisningen inom landet, utan borde denna så småningom fritt utveckla sig med stöd av de erfarenheter, som kunde göras.

En nödvändig förutsättning för, att fortsättningsstudierna skulle taga fart, vore emellertid, att av allmänna medel studieunderstöd anvisades, vilka kunde tilldelas dem bland våra skogsmän, som visade sig hava uppslag och undersökningar att fullfölja. Dessa understöd borde tillmätas så stora, att vistelsen vid högskolan icke behövde åsamka de studerande några personliga utgifter. I och med det att den unga skogsmannen vore utexaminerad från högskolan, borde han nämligen anses hava slutat sin egentliga utbildning, och han gjorde otvivelaktigt sitt land lika stor eller större nytta genom grundläggande utredningar inom sitt fackområde som genom praktisk verksamhet i skogen. Då den senare numera ersattes så, att den gäve sin utövare skäligt uppehälle, syntes sådant även under den tid, specialstudierna räckte, böra beredas dem, som genom särskild begåvning och fallenhet vore ägnade att genom sina undersökningar rikta skogsvetenskapen.

I sammanhang med sitt förslag till stat för skogshögskolan anförde de sakkunniga i detta ämne ytterligare, att de tagit i övervägande, huruvida det icke vore av behovet påkallat, att understödsmedel för nyssnämnda studerande funnes tillgängliga redan vid högskoleverksamhetens början. Under diskussionen därom hade bland de sakkunniga ej varit mer än en mening därom, att, därest bland Sveriges stora skogsmannakår skulle finnas personer, som önskade omedelbart efter högskolans öppnande begagna sig av de rikhaltiga och för självständiga skogsvetenskapliga forskningar i vårt land hittills så gott som saknade hjälpmedel av allehanda slag, som därstädes bleve tillgängliga, det vore synnerligen olämpligt och olyckligt, om icke tillfälle därtill bereddes dem. Meningen vore ju att genom den föreslagna anordningen inom landet bereda det tillfälle till skogligen vetenskapliga studier, som hittills måst sökas och vid många tillfällen även sökts utomlands. Något tvivel kunde väl ej råda därom, att många svenska skogsmän funnes, som genast skulle begagna sig av ett sådant tillfälle och sålunda genom sitt arbete säkerligen ock tillföra de svenska skogsfrågorna mångt värdefullt uppslag. Under sådana förhållanden kunde de sakkunniga ej underlåta

- [61.] att föreslå, att till styrelsens förfogande måtte ställas en summa av 2,000 kronor årligen att efter bestämmelser, som meddelades av Kungl. Maj:t, utdelas som understöd åt sådana studerande vid högskolan, som där idkade skogsvetenskaplig forskning.

I enlighet härmed upptogo de sakkunniga i sitt förslag till skogshögskolans ordinarie stat en anslagspost å 2,000 kronor för detta ändamål.

Mot de sakkunnigas förslag i detta hänseende gjordes varken av domänstyrelsen eller löneregleringskommittén någon erinran.

Vederbörande departementschef anförde däremot vid motiverandet den 15 mars 1912 av propositionen angående ordnandet av den högre skogsundervisningen m. m., att understödet åt sådana studerande, som vid skogshögskolan skulle idka självständiga forskningar, ej borde uppföras å ordinarie stat omedelbart i samband med organisationens genomförande. Visserligen ansåge departementschefen, att de sakkunniga givit goda skäl för sin mening, att sådana forskningar för den svenska skogshushållningen kunde vara av det största gagn, och han hyste ock den vissa förväntan, att skogshögskolan skulle så utveckla sig, att den med sina lärarkrafter, institutioner och tekniska hjälpmedel av allehanda slag bleve för sådant ändamål använd. Men att, innan någon erfarenhet av den nya högskolan vunnits, uppföra ett ordinarie anslag härför syntes honom icke välbetänkt.

I enlighet härmed uteslöts berörda anslagspost i det av Kungl. Maj:t år 1912 för riksdagen framlagda statförslaget. Den upptogs ej heller i den stat, som vid 1914 års senare riksdag godkändes. Ej heller hava medel å extra stat eller eljest anvisats för detta ändamål.

Högskolans styrelse har nu åberopat och instämt i de sakkunnigas uttalanden i detta ämne samt, under framhållande att det belopp, styrelsen nu begärde, borde efter styrelsens beprövande få användas jämväl till ernående av vidare utbildning i praktiskt och teoretiskt avseende i samband med de fortsatta studierna vid högskolan, hemställt, att ett anslag å extra stat för år 1917 å 4,000 kronor måtte anvisas, med befogenhet för Kungl. Maj:t att därav under år 1916 utanordna intill 2,000 kronor.

Departementschefen.

Förevarande bägge framställningar stå så till vida i sammanhang med varandra, som bägge avse åtgärder för att dels mer eller mindre indirekt underlätta möjligheten att för den högre skogsundervisningen erhålla fullt kompetenta lärarkrafter dels ock befrämja den skogsveten-

skapliga forskningen. De gälla på sätt och vis två stadier i en utveckling mot samma mål. Det första, lägre stadiet skulle tillgodoses genom studieunderstöden. Av den ovan lämnade redogörelsen för detta ärendes tidigare behandling torde framgå, att alla, som yttrat sig därom, varit ense om behövligheten av, att dylika understöd måtte kunna utdelas, och att skiljaktigheten i meningar allenast gällt anslagets anvisande på ordinarie eller extra stat. Enär Kungl. Maj:t år 1912 delade departementschefens uppfattning, att anslaget tillsvidare icke borde uppföras såsom ordinarie, hade Kungl. Maj:t icke då någon anledning att göra framställning i ämnet till riksdagen, eftersom endast själva grundlinjerna för den nya organisationen jämte vissa byggnadsfrågor då förelades riksdagen. När frågan om definitiv organisation av högskolan framlades för 1914 års senare riksdag, hade skogshögskolans styrelse icke gjort någon särskild framställning om anvisande av dylikt studieunderstöd å extra stat, och frågan blev därför icke heller vid detta tillfälle upptagen till prövning. Då nu sådan framställning föreligger och jag anser det vara för underlättande av utsikterna för skogshögskolan att erhålla fullt utbildade och kompetenta lärarkrafter av stor betydelse, att dylika studieunderstöd finnas att tillgå, samt jag därjämte i likhet med min företrädare i ämbetet anser sådana forskningar, som skulle främjas genom studieunderstöden, kunna vara till gagn för den svenska skogshushållningen, anser jag framställning om anslag till dylika studieunderstöd nu böra göras hos riksdagen. Jag vill erinra, att i § 15 av skogshögskolans stadgar föreskrifter äro givna angående bedrivandet av dylik skogsvetenskaplig forskning vid högskolan. Det föreslagna anslagsbeloppet, 2,000 kronor för vardera av åren 1916 och 1917, synes mig emellertid onödigt högt. Att, såsom de sakkunniga ansett önskvärt, tillmäta understöden så stora, att vistelsen vid högskolan icke behöver åsamka de studerande några personliga utgifter, synes mig icke erforderligt eller ens lämpligt vid jämförelse med vad yngre forskare inom andra områden få bekosta för sin fortsatta utbildning. Om ett belopp av 1,200 kronor för år göres tillgängligt, anser jag detta fullt tillräckligt. För bägge åren tarvas alltså 2,400 kronor.

För inrättandet av ett docentstipendium å 2,500 kronor finner jag skogshögskolans styrelse hava anfört vägande skäl. En sådan åtgärd är i särskilt hög grad ägnad att befrämja tillgången på verkligt dugliga och erfarna sökande till ordinarie lärarplatser vid högskolan och har även sin stora betydelse vid vikariat. Jag vill därför gärna understödja detta förslag.

[61.] Jag får alltså nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ett docentstipendium vid skogshögskolan samt till studieunderstöd åt sådana studerande, som vid nämnda högskola ägna sig åt skogsvetenskaplig forskning, å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 4,900 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,200 kronor till studieunderstöd.

c. *Utgifter för skogshögskolans förberedande kurs vid Garpenberg.*

[62.] I skogshögskolans stat finnes upptagen en anslagspost till expenser å 26,200 kronor. Enligt de beräkningar, som lågo till grund för bestämmandet av detta belopp vid 1914 års senare riksdag, skulle därav 2,500 kronor vara avsedda till expenser vid den förberedande kursen. Denna hade ursprungligen varit ämnad att förläggas vid Malingsbo, men under ärendets behandling hade det visat sig, att den med större fördel kunde förläggas till den inköpta egendomen Garpenberg, varefter, bland annat, betydligt större och rymligare lokaler stodo till buds.

Utgifter för
skogshög-
skolans för-
beredande
kurs vid
Garpenberg.
(extra anslag.)

Nu har skogshögskolans styrelse i förut omförmälda skrivelse den 29 oktober 1915 anført, att den under samma års höst vunna erfarenheten givit vid handen, att på grund av de rådande höga prisen å sådant bränsle, som erfordrades för den därstädes inrättade värmeledningen, expensanslaget vore otillräckligt och att ett tilläggsanslag här till erfordrades å 1,500 kronor.

Vidare har nämnda styrelse i samma skrivelse erinrat, att det ursprungligen beräknats, att anläggning av elektricitetsverk vid Garpenberg skulle ske på skogshögskolans bekostnad, men att det redan vid ärendets behandling år 1914 ifrågasatts, att ett sådant verk skulle anläggas på bekostnad av statens skogsdomäners medel och ström uthyras till högskolan mot betalning till domänfonden. I enlighet härmed hade berörda anläggningskostnad uteslutits från de utgifter, vartill anslag begärdes och beviljades av 1914 års senare riksdag, varvid jag emellertid framhållit, att gäldandet av avgift för den elektriska strömmen

möjligen komme att föranleda något ökade expensutgifter för den förberedande kursen. Sedan anläggningen numera kommit till stånd, kunde inom utgången av år 1915 elektrisk ström levereras till de av skogshögskolan disponerade byggnaderna vid Garpenberg. Då emellertid avgiften härför skulle utgå i proportion till förbrukad elektrisk ström, hade naturligen ännu icke någon som helst erfarenhet kunnat vinnas rörande erforderligt belopp, vadan, ehuru väl utgiften måste antagas bli konstant, för närvarande densamma ej torde böra upptagas i ordinarie staten utan täckas genom extra anslag. Gjorda överslagsberäkningar hade givit vid handen, att årliga kostnaden härför knappast torde komma att understiga 1,500 kronor. Styrelsen finge fördelskull hemställa om ett extra anslag för ifrågavarande ändamål, att utgå på 1917 års riksstat, av 3,000 kronor med befogenhet för Kungl. Maj:t att därav under år 1916 utanordna intill 1,500 kronor.

I häröver den 24 november 1915 avgivet utlåtande har domänstyrelsen anført, att styrelsen ännu ej kunde fastställa något bestämt pris för strömmen, emedan de räntabilitetsberäkningar, som vederbörande ingenjör skulle uppgöra, ej inkommit till styrelsen. Styrelsen ansåge emellertid, såsom i högskolans förslag ock angåves, att avgiften härför borde utgå i proportion till förbrukad elektrisk ström, för vilken torde komma att begäras 25 öre eller möjligen 22 öre för kilowattimme. Med en beräknad kvantitet av 6,000 å 7,000 kilowattimmar om året, skulle kostnaden bli ungefär den förenämnda, 1,500 kronor om året.

Att ökad bränslekostnad uppkommit vid Garpenberg för den förberedande kursen, beror huvudsakligen på nuvarande höga bränsleprisen även, enligt vad för mig uppgivits, därpå, att vid de år 1914 framlagda beräkningarna full hänsyn icke kunnat tagas till att kursens lokaler genom förflyttningen till Garpenberg blivit i så hög grad förstorade, som i verkligheten varit fallet. Det torde vara oundvikligt att för ändamålet bevilja ytterligare medel. Då emellertid de höga bränsleprisen kunna vara övergående, synes det vara lämpligast att nu endast begära ett belopp å extra stat för år 1917 att användas för 1916 års behov. Beloppet torde kunna bestämmas till 1,500 kronor.

Departementsschefen.

Framställningen om anslag till gäldande av kostnad för elektrisk ström till samma kurs' lokaler anser jag fullt motiverad; och torde det härtill begärda beloppet kunna, till dess närmare erfarenhet vunnits, godkännas.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[62.]

att för gäldande av ökad bränslekostnad samt kostnad för elektrisk ström för skogshögskolans förberedande kurs vid Garpenberg å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 4,500 med rätt för Kungl. Maj:t att härav låta under år 1916 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna in- till 3,000 kronor.

d. *Extra räknebiträde vid statens skogsförsöksanstalt.*

[63.]
Extra räkne-
biträde vid
statens skogs-
försöks-
anstalt.
(extra anslag.)

Under åberopande av den under punkt 60 lämnade utredningen angående behovet av anlitande av ett ytterligare räknebiträde för arbetande av uppkommen balans beträffande kontrollräkning av insamlat provyttematerial vid statens skogsförsöksanstalts skogsavdelning, får jag, som icke har något att erinra mot det härtill begärda anslagsbeloppet, 1,200 kronor, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avlönande av extra räknebiträde vid statens skogsförsöksanstalt å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 1,200.

e. *Ökade expensmedel för statens skogsförsöksanstalt under år 1916.*

[64.]
Ökade expens-
medel för
statens skogs-
försöks-
anstalt under
år 1916.
(extra anslag.)

I styrelsens för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt förut omförmälda skrivelse den 23 oktober 1915 angående höjning av skogsförsöksanstaltens ordinarie stat har styrelsen jämväl gjort framställning om anslag å *extra stat* för uppehållande av skogsförsöksanstaltens verksamhet under år 1916.

Styrelsens hemställan grundar sig, såsom förut nämnts, på en framställning av försöksanstaltens föreståndare, professorn G. Schotte. Denne har därvid, bland annat, under hänvisning till den utredning han lämnat angående behovet av ökning i den ordinarie statens anslagspost till gemensamma expenser — vilken finnes i huvudsak återgiven under punkt 60 härövan — hemställt, att ett anslag av 7,250 kronor måtte för

[64.]

År 1917 äskas å extra stat att förskotteras under år 1916 för bestridande av utgifter under sistnämnda år. Berörda utredning syntes honom tydligt visa, att anslagsposten till gemensamma expenser för år 1916, utgörande 5,500 kronor, icke vore tillräcklig för uppvärmning av lokalen, icke minst därigenom att man för detta första år måste räkna med en högre kolåtgång av omkring 200 hektoliter, samt för övriga kostnader för institutionsbyggnaden och för möjliggörande av publicerande av de arbeten, som under detta år bleve färdiga. Därjämte behövdes till räknehjälp (uträkning av provstammar) 800 kronor.

Styrelsen har framhållit, att det av föreståndaren sålunda begärda anslaget, 7,250 kronor, vore beräknat att användas med 3,600 kronor till ökade utgifter för publikationer, med 800 kronor till gäldande av kostnad för uträkning av provstammar och med återstoden, 2,850 kronor, till bestridande av ökad bränslekostnad m. fl. utgifter vid anstaltens nya byggnad. Styrelsen har funnit uppenbart, att de för uppvärmning av byggnaden m. m. avsedda medel under rådande förhållanden icke kunde bli tillräckliga. För närvarande saknades emellertid tillräckligt underlag för ett bestämt uttalande rörande storleken av behövt tilläggsanslag. Styrelsen ville likväl antaga, att professor Schottes beräkningar härför vore riktiga. I följd härav och då styrelsen icke hade erinran att framställa i övrigt, har styrelsen hemställt, att ett extra anslag till uppehållande av skogs-försöksanstaltens verksamhet under år 1916 av 7,250 kronor måtte bli beviljat.

Tillräcklig anledning att låta förskottera medel för uträkning av provstammar samt för utvidgning av anstaltens publikationer redan under år 1916 synes mig icke föreligga. Jag avstyrker alltså framställningen i dessa delar. Departements-
chefen.

Vad den återstående posten i det begärda beloppet angår, nämligen 2,850 kronor till ökad bränslekostnad m. fl. utgifter vid anstaltens nya byggnad, är det påtagligt, att med nuvarande höga pris å koks det ordinarie expensanslaget blir i år otillräckligt, helst som detsamma måste även i andra hänseenden vidkännas ökade utgifter till följd av att anstalten fått egen byggnad med betydligt större lokaler än förut ävensom eget tomtområde. Det synes därför visserligen nödvändigt, att ett extra tillskott nu lämnas. Men det begärda beloppet synes kunna något reduceras. Professor Schotte har, såsom förut nämnts, beräknat de årliga kostnaderna för den nya lokalen till 3,810 kronor. Om nu härtill lägges kostnaden för 200 hektoliter koks å kronor 2.25, vilken ökade bränsle-

- [64.] mängd av professor Schotte angivits erforderlig under första året efter inflyttningen, blir sammanlagda beloppet 4,260 kronor. Härtill finnes tillgängligt ett belopp av 1,950 kronor, vadan en brist av 2,310 kronor skulle uppstå. Om härtil beredes ett anslag å 2,300 kronor, synes detta böra kunna vara tillräckligt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom ökade expensmedel för statens skogs-försöksanstalt under år 1916 å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 2,300 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må låta av tillgängliga medel under år 1916 förskottera detta belopp.

f. *Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas förnygring.*

- [65.] *Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas förnygring.* (extra anslag.) Spörsmålet, huru de gamla norrländska skogarna av delvis urskogs-karaktär lämpligast böra förnygras, utgör ett av vårt lands viktigaste skogsproblem. Denna fråga har också behandlats såväl av norrländska skogsvårdskommittén som vid de vart tredje år återkommande mötena för överläggning om skogsförsöksanstaltens arbetsprogram för närmaste treårsperiod.

Nämnda kommitté uttalade i sitt betänkande, sid. 197—199, bland annat, att det helt säkert skulle vara till gagn, om den kanske alltför stora frihet att experimentera, som ifråga om en del skogshushållningsarbeten nu lämnats vederbörande revirförvaltare, avlöstes av något mera reglerande former. Försöksverksamheten måste vara ett åt skogsförsöksanstalten förbehållet arbetsfält. Endast därigenom finnes det utsikt för, att de svävande frågorna skulle erhålla en sakkunnig belysning. Detta borde likväl ej hindra, att under denna anstalts ledning eller uppsikt utlades av vissa därtill utsedda revirförvaltare provytor, som av dem på marken reviderades, men av försöksanstalten statistiskt bearbetades.

Målet för dessa försök borde vara att söka vinna en mera ingående kännedom om de under olika lokala förhållanden lämpligaste metoderna för bestånds anläggande, vård och avverkning. Försöken, vilka skulle kunna i viss mån utfylla skogsförsöksanstaltens undersökningar och

bearbetningar för hela landet, skulle sålunda få sin huvudsakliga betydelse genom den utredning angående de för de särskilda orterna utmärkande skogstypernas liv och utveckling, som de skulle lämna. Bland frågor, som på detta sätt kunde utredas, kunde bland annat framhållas de under olika lokala förhållanden bästa och billigaste sådd- och planteringsmetoderna, den naturliga föryngringens underhjälpande genom olika former av markberedningsarbeten, uppdragande av skog å avdikade myrar eller försumpade marker, föryngring av dåliga, oväxtliga granbestånd och de glesa tallbestånden å torra hedland samt gallringars utförande i yngre, medelålders och äldre bestånd, därvid särskilt i sådana äldre bestånd, som under sin uppväxttid ej varit föremål för beståndsvårdande huggningar. En fråga av alldeles särskilt intresse, uti vilken motsatta åsikter uttalats, utan att bindande bevisning för den ena eller den andra uppfattningens riktighet förebragts, vore spörsmålet, huruvida företråde borde skänkas den ena eller den andra av olika avverkningsmetoder. Direkta jämförande undersökningar, som utfördes inom olika trakter, kunde bidra att skaffa klarhet uti denna för vår skogshushållning så utomordentligt viktiga fråga. En del av våra skogliga spörsmål syntes kunna på denna väg erhålla sin praktiska lösning, även om den vetenskapliga förklaringen ännu ej vore given, utan kanske tvärtom länge måste sysselsätta de vid skogsförsöksanstalten arbetande vetenskapsmännen.

Kommitténs förslag, att en del av försöksverksamheten inom skogshushållningens område borde förläggas till reviren, finge ingalunda tolkas såsom ett uttalande av kommittén, att skogsförsöksanstaltens eget arbete inom Norrland därigenom skulle kunna inskränkas. Tvärtom vore kommittén av den mening, att denna verksamhet i stället borde utvidgas och att det borde tagas under noggrant övervägande, huruvida ej skogsförsöksanstaltens arbetskrafter, särskilt för dess uppgifter i Norrland, borde förstärkas. För den norrländska skogshushållningen, som i så många avseenden arbetade under olika förhållanden i jämförelse med andra landsdelar, vore nämligen denna verksamhet av mycket stor betydelse, då erfarenhet, som redan vunnits inom dessa senare områden, ej alltid kunde direkt tillämpas i Norrland. Mångfalden av spörsmål, som därför stode obesvarade, och på vilka de ovan anförda endast vore exempel, områdets stora utsträckning och de växlande jordmåns- och klimatiska förhållanden, som rådde inom detsamma, gjorde det ej blott önskvärt, utan även nödvändigt, att skogsförsöksanstaltens arbetskrafter erhöles en mot uppgiftens storlek och betydelse svarande omfattning. Om än detta delvis kunde nås genom att förlägga en del av försöks-

- [65.] verksamheten till reviren, så bleve dock helt säkert denna anordning ej tillräcklig, för att skogsförsöksanstaltens uppgift i Norrland genom densamma skulle kunna fyllas. Den stora vikten för staten av att detta skedde på ett fullt tillfredsställande sätt framginge tydligt av det faktum, att nio tiondelar av dess skogar vore belägna i Norrland och Dalarna, och att försöksverksamhetens resultat skulle bli bestämmande för sättet, huru skogsvården å dessa borde planläggas och utföras.

Med anledning av vad kommittén sålunda uttalat har styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt avgivit utlåtande den 23 oktober 1915. Styrelsen har därvid anført, att vid det möte, som på grund av instruktionen för statens skogsförsöksanstalt den 12 och den 13 april 1915 hållits inför styrelsen för nämnda anstalt och varvid närvarit, förutom föreståndarna för anstaltens båda avdelningar, tre särskilt tillkallade sakkunniga personer och professorerna vid skogshögskolan, framhållits, att tiden nu vore inne att i avsevärt större omfattning än hittills anlägga försök för att söka utreda de lämpligaste metoderna för de norrländska skogarnas föryngring. Detta vore nämligen nu synnerligen nödvändigt, då krav framförts på ökade och hastigare avverkningar i de gamla norrländsskogarna. Vidare hade en del förberedande undersökningar vid försöksanstalten, såsom proveniensförsök och markstudier, i så avsevärd grad belyst de norrländska skogarnas föryngringsproblem, att praktiska försök i större skala borde med fördel kunna genast påbörjas. I sådant syfte hade, enligt vad styrelsen vidare meddelat, av professor Schotte utarbetats ett av styrelsen gillat förslag till specialprogram för vissa frågor rörande de norrländska skogarnas föryngring. Detta förslag syntes styrelsen i all huvudsak täcka kommitténs å sid. 199 uttalade önskemål om utvidgning av försöksanstaltens undersökningar inom Norrland samt upptoge dessutom åtskilliga av de spörsmål, som framhållits i betänkandet å sid. 198. Kommittén hade emellertid utgått ifrån, att en del av ifrågakvarande försök skulle, sedan försöksanstalten anvisat lämpliga försöksfält, under anstaltens ledning utföras av vissa revirförvaltare. Erfarenheten hade likväl ådagalagt, att revirpersonalens andra göromål knappast lämnade tid övrig i nämnvärd mån för sysslande med dylika undersökningar, vilket vållat, att endast personer med särskilt intresse och färdighet för sådana undersökningar ägnat sig däråt. Efter år 1912, då kommitténs betänkande avlämnades, hade försöksanstaltens personal i någon mån utökats, varjämte samtidigt underökningstekniken utvecklats, vilket allt medfört ökade arbetsresultat. Synnerligast om till anstaltens förfogande ställdes nödiga medel för

anlitande av extra räknehjälp — varom styrelsen samma dag gjort framställning — skulle betydligt flera försöksytor kunna anläggas i Norrland, än som kunnat förmodas vid tiden för avgivandet av kommitténs betänkande.

[65.]

Av professor Schottes av försöksanstaltens styrelse åberopade specialprogram må här endast meddelas följande.

Den ifrågasatta nya serien försök, kompletterande skogsförsöksanstaltens allmänna program, syntes böra omfatta dels undersökning om norrlandsskogarnas fröproducerande förmåga, dels försök för erhållande av naturlig för yngning och dels olika skogsodlingsåtgärder, såsom sådder och planteringar. Härtill syntes böra eventuellt komma en utredning om de utförda stora myrdikningarna i Norrland och härvid vunna resultat.

Huvudmassan av de norrländska skogarna bestode av överåriga individer. Just härigenom hade man i allmänhet ansett, att det borde vara ganska vanskligt att på naturlig väg för yngna norrlandsskogarna. Ett stöd för detta antagande hade man haft i äldre undersökningar, enligt vilka framgått, att i allmänhet yngre och medelålders skog lämnade tyngre och mera grobart frö än äldre träd. Det uppgåves emellertid, att man genom senare undersökningar funnit, att även ganska gamla träd kunde giva en, om ock liten, kvantitet gott grobart frö. Det syntes vara av stor vikt, att dessa undersökningar finge verkställas i större skala och under en följd av år.

Fördelen av markberedning för erhållande av naturlig för yngning hade visat sig alltmera påtaglig. För att på enklaste, billigaste och bästa sätt åstadkomma beredning av markytan finnes sedan gammalt några redskap, varjämte flera nya apparater härför konstruerats under senaste tid. Dessa olika redskap borde noga utprovas å skilda markslag. Resultaten av dessa redskapsprovningar, som borde delvis upprepas, när eventuellt nya redskap tillkomme, borde kunna publiceras utan att man inväntade besättningsresultaten. Härigenom skulle bland skogsägarna tämligen snart kunna spridas kännedom om de bästa redskapen och uppfinnarna stimuleras för nya uppslag. Härjämte borde utrönas verkan av den markberedning, som erhöles genom stubbrytning, då denna i vissa delar av Norrland, särskilt där tjärbränning bedreves, kunde få praktisk betydelse även för för yngningen.

Vidare borde anläggas för yngningsytor av olika storlekar i de skilda skogshuvudtyper, som förekomme i Norrland. I varje sådan för yngningsserie skulle lämnas en orörd jämförelseyta, medan marken skulle be-

- [65.] handlas på olika sätt å de andra avdelningarna, exempelvis genom löpsvedning, markens sårande genom de bäst befunna markberedningsredskap eller andra liknande metoder.

Många av de hittills utförda skogssådderna i Norrland syntes hava misslyckats, dels och framför allt på grund av att olämpligt frö blivit använt (från sydligare delar av vårt land) och dels genom användande av olämpliga metoder. Dessa förhållanden borde tydligt påvisas genom en del såddförsök å olika skogstyper och å skilda delar av Norrland.

De planteringsmetoder, som kunde få någon större användning i Norrland, vore endast spettplantering och plantering i öppen grop. Jämförande försök med de båda metoderna för såväl tall som gran borde verkställas å olika marker i skilda trakter av Norrland. Skogsodlingarna borde eventuellt utföras dels å nya (färska) hyggen, dels å äldre sådana. Härjämte borde å utdikade mossar anläggas planteringsförsök i omvänd torva. Till planteringsförsöken hörde också försök med olika förband. Förbandskulturerna komme emellertid, ej att lämna några avgörande resultat under den 15-åriga försöksperiod, som nu föresloges, men de borde framdeles samarbetas med skogsavdelningens övriga dylika försök, som hittills mest anlagts i södra delarna av landet.

Vid alla sådd- och planteringsförsök borde givetvis användas frö av synnerligen omsorgsfullt vald proveniens.

I Norrland hade som bekant under de två senaste decennierna utförts synnerligen storartade dikningsföretag i skogsbrukssyfte. Tiden syntes nu vara inne för åstadkommande av en utförlig och objektiv redogörelse för dessa storartade arbeten å såväl statens som enskildas skogsmarker. Härvid skulle det bli av intresse att belysa de olika torrläggningsmetoder, som å olika markår och skilda mosstyper kommit till användning, kostnaderna härför och de hittills uppnådda resultaten. Även vidtagna direkta förnygringsarbeten å sålunda torrlagda marker borde ingående studeras.

Det för åren 1915—1917 framlagda arbetsprogrammet för skogs-försöksanstalten vore mer än tillräckligt omfattande för den nuvarande personalen vid anstalten. En inskränkning i detta program till förmån för de viktiga förnygringsförsöken i Norrland kunde ej heller ske. Det allmänna programmet innehölle nämligen också för skogshushållningen synnerligen viktiga spörsmål och redan påbörjade undersökningsserier måste fortfarande behandlas och delvis kompletteras för att de med dem avsedda ändamålen skulle kunna nås. Så t. ex. tarvade redan befintliga gallrings- och skogsodlingsytor upprepade revisioner. Redan detta arbete krävde exempelvis ungefär $\frac{3}{4}$ av den nuvarande personalens vid skogsavdelningen tid.

Dessutom vore de nu föreslagna föryngringsförsöken av den karaktär, att de borde kunna slutföras på en relativt kort, bestämd tid och därför med fördel anförtros åt extra personal. Under de närmaste 5 åren borde sålunda samtliga försöken anläggas och krävde då mycket arbete. Under de därpå följande fem åren, då de egentliga resultaten skulle förväntas, krävde ytorna blott en viss tillsyn samt smärre revideringar och kompletteringar. Under en sista 5-årsperiod borde slutligen ytorna fullständigt revideras och resultaten bearbetas för publicering.

Professor Schotte föresloge därför, att det nu framlagda specialprogrammet måtte utföras under en period av 15 år. Efter denna tid borde visserligen en del av dessa försök ej nedläggas utan allt fortfarande studeras, men de komme då ej att kräva så synnerligen avsevärd tid och borde kunna övertagas av skogsavdelningens fasta personal, eventuellt förstärkt med något biträde.

För det nu föreslagna arbetets ledande borde anställas en skogsman, som synnerligen väl kände de norrländska skogsförhållandena och som visat sig med noggrannhet och skicklighet kunna utföra jämförande försök. Vare sig härför kunde förvärvas någon ordinarie skogstjänsteman, som erhöle tjänstledighet, eller ej, fordrades likväl en så framstående förmåga för arbetets utförande, att hans arvode ej kunde sättas lägre än 6,400 kronor, då han vintertid måste vara bosatt i Stockholm och utföra undersökningar i försöksanstaltens institutionsbyggnad. Under första året behövde särskilt omfattande rekognosceringsresor utföras av denne. Under vinterhalvåret skulle han bliva sysselsatt med dels klängnings- och fröundersökningar och dels förberedande bearbetningar av materialet. Om han något av de första åren ej skulle bli helt upptagen under vintern med de föreslagna norrländska föryngringsarbetena, funnes i övrigt nog med arbeten och undersökningar åt honom vid skogsavdelningen, där han i så fall borde vara skyldig biträda. Till försöksledarens biträde borde vidare anställas ett skogsbiträde med kronojägares utbildning. Härtill fordrades en synnerligen dugande och praktisk man för att leda själva arbetsfolket vid försöken och i övrigt biträda med räknearbeten och utredningar. För honom föresloges ett arvode av 2,000 kronor per år. Det vore möjligt, att detta skogsbiträde under exempelvis månaderna oktober—januari de första åren ej finge full sysselsättning med dessa specialundersökningar, men han borde då kunna biträda med räknearbetet rörande skogsavdelningens övriga undersökningar.

Beträffande kostnaderna för dessa undersökningar innehåller specialprogrammet följande beräkningar.

[65.]

Engångsutgifter:

Möbler till två reservrum i försöksanstaltens byggnad jämte anskaffning av en del instrument (räknemaskin, fotografikamera, måttband och en del skogsodlingsinstrument)... .. kr. 3,000

Utgifter under första 5-årsperioden:

Arvode till försöksledare per år.....	kr. 6,400	
Resekostnader för d:o per år	» 3,000	
Arvode till skogsbiträde per år.....	» 2,000	
Resekostnader för d:o per år	» 1,400	
Hantlangning per år.....	» 3,500	
Hägnadskostnader per år	» 2,000	
Diverse expenser, blanketter, fotografier m. m.....	» 700	19,000 · 5 = kr. 95,000

Beräknade utgifter under andra 5-årsperioden:

Arvode till försöksledaren under 2 månader	kr. 1,088	
Reseersättning för d:o... ..	» 1,200	
Skogsbiträdes arvode och reseersättning	» 3,200	
Hantlangning och expenser	» 1,312	
Hägnadernas underhåll och tillsyn...	» 500	7,300 · 5 = kr. 36,500

Förslagskostnader under tredje 5-årsperioden:

Arvode till försöksledaren	kr. 6,400	
Reseersättningar för d:o.....	» 2,500	
Arvode till skogsbiträde och resekostnader till honom	» 3,500	
Hantlangningskostnader	» 800	
Hägnaders underhåll och tillsyn	» 500	
Diverse expenser, blanketter, fotografier m. m.....	» 1,000	14,700 · 5 = kr. 73,500

Summa kostnader kr. 208,000.

I detta kostnadsförslag inginge ej den föreslagna utredningen om de utförda skogsdikningarna. Dessa kunde antingen utföras av den föreslagne försöksledaren, därest denne vore förtrogen med denna specialgren av undersökningarna och i så fall under andra 5-årsperioden, eller också av en eller två härför lämpade personer. Härför tarvades ersätt-

ning till denne (dessa) under två (eller ett) år med 12,800 kronor, reseersättningar med 5,200 kronor samt 2,000 kronor i hantlangningsmedel och expenser eller tillsammans omkring 20,000 kronor.

Av denna överslagsberäkning framginge, att kostnaden för dessa speciella norrlandsundersökningar ej behövde överstiga 230,000 kronor, fördelade på 15 år — en kostnad, som ej borde kunna anses stor i förhållande till den ekonomiska betydelse det hade för landet, att i Norrland goda föryngringsförsök komme till utförande, av vilka skogsägarna direkt kunde hämta lärdom. •

Då ingen tid borde förhalas på lösningen av de norrländska skogsföryngringsproblemen, och då fröår vore att förvänta såväl vintern 1915—1916 (för gran) som vintern 1916—1917 (för tall), vore det av synnerligen stor vikt, om den nu föreslagna avdelningen av försöksanstalten finge träda i verksamhet den 1 april 1916. För detta år skulle tarvas ett anslag av:

engångsutgift	kronor	3,000
arvode till försöksledare	»	4,800
» » skogsbiträde	»	1,500
reseersättningar	»	4,400
hantlangningskostnader	»	3,500
hägnadskostnader	»	2,000
diverse expenser	»	700
		kronor 19,900.

För år 1917 skulle tillkomma arvode hela året för försöksledare och skogsbiträde eller en ökning med 2,100 kronor, medan engångsutgifterna skulle bortgå, vadan kostnaderna då skulle belöpa sig till 19,000 kronor.

I den förut omförmälda skrivelse den 23 oktober 1915, varuti styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt gjort framställning om ändringar i anstaltens stat samt om ökade anslag till anstalten, har styrelsen upptagit jämväl nu förevarande fråga och därom anfört följande.

De allt större krav, som med ökat skogsvärde ställdes på den personal, åt vilken de norrländska skogarnas skötsel vore överlämnad, nödvändiggjorde fördjupade kunskaper om de särskilda och egenartade förhållanden, som inverkade på deras uppkomst och utveckling under olika yttre omständigheter. De i flera avseenden mycket olika meningar, som vid diskussioner om dessa skogars behandling kommit till ynes,

[65.] vore för styrelsen fullgiltiga bevis för den tvingande nödvändigheten av att klarhet vunnes i många frågor, som ofta vore av rent fundamental natur. Redan det stora värde, som statens egna norrländska skogar representerade, gjorde det till ett framträdande statsintresse, att ett arbete i antydd riktning komme till utförande. Även för den enskilda skogshushållningen, vilken i dessa landsdelar arbetade med mycket stora och för landets ekonomiska liv betydelsefulla värden, bleve resultaten av sådana undersökningar vägledande. De komme i korthet sagt att åt den norrländska skogshushållningen skänka en fasthet och målmedvetenhet, som den nu helt visst ej ägde, men som ej skulle kunna annat än gynnsamt återverka på det ekonomiska utbytet av skogarna.

Särskilda omständigheter, nämligen stundande fröår å såväl tall som gran, gjorde det i högsta grad önskvärt, att de ifrågasatta undersökningarna kunde påbörjas redan under år 1916. Härom hade professor Schotte i en till styrelsen riktad skrivelse anfört följande, vari styrelsen ville till fullo instämma: »Som nästa år är att förvänta fröår hos tallen, bör detta fröår tillgodogöras för undersökningarna och således norrlandsavdelningen träda i kraft redan under år 1916. Under våren 1916 kan också, då det är gott om grankott, granfröundersökningen påbörjas. Man vet nämligen ej, när fröår kunna inträffa därefter. Litteraturen angives nämligen, att kottår blott skulle inträffa i Norrland vart 8—10 år. Även om de senare årens erfarenhet pekat på oftare förekommande fröår, kan man riskera, att fröåren efter 1916 låta vänta på sig, varigenom den planerade undersökningen skulle högst avsevärt fördröjas till stor skada för kännedomen om de norrländska skogarnas för yngning.»

Under hänvisning till det nu sagda och de i förberörda program framlagda förslag och beräkningar, vilka angåve kostnaderna för undersökningarnas utförande till ett belopp av 230,000 kronor, att fördelas på 15 år, finge styrelsen hemställa om anvisande för detta ändamål å 1917 års riksstat av 38,900 kronor med befogenhet för Kungl. Maj:t att därav under år 1916 förskottsvis utanordna intill 19,900 kronor.

*Departements-
chefen.*

Den i förevarande framställning behandlade frågan är förvisso av en mycket stor betydelse för vårt lands skogsskötsel och därmed för dess ekonomi och handelsbalans gent emot utlandet. De norrländska skogarna hava nästan ända intill vår tid till stora delar varit orörda av yxan, beroende huvudsakligen på deras avlägsna läge och de outvecklade kommunikationerna. Häri har numera under några tiotal av år

[65.] skett en fullständig förändring. En allt kraftigare exportindustri för trävaror har uppstått, vars produkter utgöra en av de allra viktigaste posterna å handelsbalansens kreditsida. Allt längre in åt landet, allt högre upp utefter älvdalarna hava avverkningarna kunnat bedrivas med ekonomisk fördel, sedan vattendragens reglering till flottleder reducerat transportkostnaderna i förut icke anad grad. Härmed har också följt, att virke av smärre dimensioner numera kan ekonomiskt tillgodogöras å trakter, från vilka förut knappast utdrivning av grovt timmer lönade sig. Vid dessa avverkningar hava vi tagit den skog, som naturen där ställt till vårt förfogande och som representerade långa tiders, ibland mellan 100 och 200 års produktion. Oss åligger nu skyldigheten att se till, att dessa för vårt land så oerhört värdefulla skogstillgångar komma att stå även våra efterkommande till buds. Mångahanda lagar och föreskrifter hava utfärdats och många åtgärder vidtagits i dylikt syfte. Men det låter sig icke förneka, att vår kännedom om själva grundvalarna för en rationell skogsskötsel i dessa trakter, om dessa skogars livsvillkor, särskilt deras förnygringsmöjligheter och sätten att befordra dessa möjligheter m. m., är i hög grad ofullkomlig och osäker. Många olika teorier därom hava uppställts, förfäktats och bestritts, utan att klarhet vunnits. En sådan klarhet kan näppeligen vinnas annat än på empirisk väg genom omsorgsfullt planlagda, utförda och kontrollerade försök, vilka måste pågå under en viss, ej alltför kort tid. Det nu framlagda förslaget, som avser att i viktiga delar söka fylla bristerna i vår kännedom om rätta sättet för norrlandsskogarnas skötsel och därpå inverkan omständigheter, synes mig därför till sitt syftemål vara i högsta grad betydelsefullt. Såväl på grund av skogsskötselns allmänna betydelse för landet som med hänsyn särskilt till att huvudmassan av statsskogarna är belägen i övre Norrlands inre delar, vilkas förhållanden i nu förevarande hänseenden torde vara mest olika mot de sydligare landsdelarnas, anser jag därför, att det för staten är av synnerligen stort intresse, att undersökningar i förslagets syfte komma till stånd. Bliva försöken verkligt vägledande för framtiden, vilket ju är att antaga, kommer förvisso vinsten av dem att mångfaldigt överstiga kostnaderna.

Själva planläggningen av de föreslagna försöken, vilken uppgjorts av på detta område speciellt sakkunniga vetenskapsmän i samråd med särskilt tillkallade praktiskt erfarna och kunniga personer samt uttryckligen gillats av skogsförsöksanstaltens styrelse, och för vilken jag här-
ovan endast i korthet kunnat redogöra, synes mig utmärkas av klar uppfattning om de frågor, vilka man vill hava besvarade, och de lämpligaste vägarna att erhålla dessa svar. Något bestämt fastslående av en

[65.] viss plan torde dock näppeligen nu böra äga rum, då ju under försökens fortgång både ändringar, tillägg och kanske även uteslutningar kunna visa sig behövliga eller lämpliga. Försöken böra uppenbarligen verkställas under skogsförsöksanstaltens allmänna ledning och tillsyn, men torde icke kunna utföras endast av anstaltens egen personal, som är upptagen av andra viktiga uppgifter. Särskild personal torde därför böra anställas och synes mig åtminstone för närvarande icke något vara att erinra mot vad i förberörda specialprogram föreslagits beträffande personalens sammansättning och arvoden åt densamma. Icke heller övriga poster i kostnadsberäkningen föranleda nu någon erinran från min sida. Jag vill dock betona, att jag härigenom icke avser, att denna beräkning nu skall fastslås såsom gällande för framtiden. Den torde för övrigt huvudsakligen vara avsedd att utgöra en ledning för bedömande av, vilka ungefärliga kostnader hela företaget kommer att betinga.

Erforderliga anslag, vilka uppenbarligen böra utgå å extra stat, torde därför böra efter utredning och förslag varje gång beviljas och anvisas år för år. Med hänsyn till den framhållna omständigheten, att just under innevarande vinter är rik tillgång på grankott och att dylik tillgång på tallkott är att förvänta nästa vinter samt att kottår lära i Norrland återkomma blott med jämförelsevis långa mellanrum, anser jag mig böra instämma i förslaget, att för utnyttjande av dessa gynnsamma förutsättningar för betydelsefulla undersökningar under år 1916 arbetet må få börja redan den 1 april innevarande år. Varken mot det för innevarande år beräknade beloppet 19,900 kronor, eller mot det belopp, som angivits såsom erforderligt för år 1917, 19,000 kronor, har jag någon erinran att göra.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring i huvudsaklig överensstämmelse med härovan angivna plan å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 38,900, ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna..... kronor 19,900.

g. Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 102,000.

h. *Fortsättningsskola för lärjungar från statens skogsskolor.*

Under erinran att genom den numera skedda omläggningen av den högre skogsundervisningen de lokaler vid Kloten, som förut varit upplåtna åt en kurs, avsedd att förbereda elever för inträde vid skogsinstitutet, blivit lediga för annat ändamål, har domänstyrelsen i skrivelse den 30 september 1915 gjort framställning om inrättande därstädes av en fortsättningsskola för sådana lärjungar, som utgått från statens skogsskolor samt ville förkovra sina insikter och därigenom förskaffa sig ökad kompetens. Styrelsen har därvid åberopat de skäl för dylika skolors inrättande, som styrelsen framlagt i utlåtande den 24 september 1908 över det betänkande angående ändamålsenligt ordnande av skogsundervisningen, som i mars 1908 avgavs av särskilt tillkallade sakkunniga.

[66.]
Fortsättnings-
skola för lär-
jungar från
statens skogs-
skolor.

(extra anslag.)

Dessa sakkunniga hade icke framställt något förslag om dylika fortsättningsskolor, utan såsom en mellan skogshögskolan och skogsskolorna ställd undervisningsanstalt tänkt sig ett till Kloten förlagt skogsläroverk, vilket dock förnämligast skulle utgöra en ersättning för skogsinstitutets lägre kurs, vilken av de sakkunniga föreslogs till indragning. I de yttranden, som avgåvos över betänkandet, riktades vägande anmärkningar mot det föreslagna skogsläroverket, och i proposition till 1912 års riksdag, angående ordnandet av den högre skogsundervisningen, upptog Kungl. Maj:t icke förslaget om inrättande av ett dylikt läroverk utan utgick från, att två kurser skulle anordnas vid högskolan, bägge förlagda till Stockholm. Riksdagen har även gillat denna mening och i de den 5 december 1914 utfärdade stadgarna för skogshögskolan kallas nämnda bägge kurser jägmästarkursen och forstmästarkursen.

Bland dem, som avstyrkte inrättandet av skogsläroverket, var även domänstyrelsen i ovannämnda utlåtande den 24 september 1908. Styrelsen framhöll emellertid i sammanhang härmed, att många uttalanden gjorts antingen för ökande av undervisningen i skogsskolorna eller för inrättande av fortsättningskurser för skogsskolornas lärjungar. Dessa lärjungar skulle därigenom bliva bättre rustade för det praktiska livet. För att inrätta en längre kurs vid samtliga skogsskolor vore dock nödigt att högst väsentligt utvidga dessa skolor, vilket skulle medföra särdeles avsevärda kostnader. Styrelsen ville därför ej förorda denna utväg. Däremot syntes mycket goda motiv kunna anföras för inrättande av

Domänstyrelsen 24/9 1908.

[66.] en skogsskolans fortsättningskurs, vilken skulle förse enskilda och i någon mån även staten med arbetsledare, vilkas kompetens vore större än de från allenast skogsskola utexaminerade lärjungarnas. Inrättandet av dylik fortsättningskurs skulle ock kunna ske utan allt för stora kostnader, enär tillsvidare härför erfordrades inrättandet av allenast två skolor efter huvudsakligen samma typ som skogsskolorna.

Ändamålet med dessa fortsättningskurser skulle vara att genom kostnadsfri undervisning meddela teoretisk insikt och praktisk färdighet i skogshanteringen till den utsträckning, som ansåges erforderlig för att kunna efter anvisning av skogsförvaltare leda och utföra de till skogshushållningen hörande arbeten. Personer, som efter att hava genomgått skogsskola inhämtat denna fortsatta utbildning, skulle bli lämpliga såsom skogsrättare, vartill skogsskolans kurs oftast visat sig medföra för svag kompetens, såsom avvägare och stakare vid upprättandet av dikningsförslag för torrläggning av skogsmark, sedan plan och synpunkter för dikningen bestämts, såsom arbetsledare vid flottledsbyggnader, såsom ledare vid timmeravverkning, sedan stämpling ägt rum, o. s. v. Vidare skulle de kunna erhålla anställning såsom över-skogsvaktare, faktorer och inspektorer, därvid åt dem efter hand skulle kunna anförtras även mera maktpåliggande arbeten och uppdrag än de ovan angivna, såsom värdering av till salu utbudna rotstående träd, utbudna avverkningsrätter o. s. v.

Vid skogsskolorna hade undervisningen i följd av den korta undervisningstiden måst begränsas och omfattat mera av den egentliga skogsskötseln än av skogstaxationen och skogsteknologien. Med iakttagande härav kunde under fortsättningskursen även de båda sistnämnda grenarna av skogshushållningsläran behörigen uppmärksammas. I övrigt skulle vid dessa kurser undervisning meddelas ej blott i fackämnen utan jämväl i för dessa grundläggande ämnen, nämligen i botanik, marklära med geologi och klimatologi, skogszoologi, skogs- och fältmätning samt matematik. Därjämte vore nödigt att även under fortsättningskursen öva lärjungarna i uppsatsskrivning, varvid skogligen ämnen kunde behandlas, så att de inom sitt kunskapsområde finge någon vana att uttrycka sig i skrift. Såsom fackämnen skulle ingå skogsskötsel, skogsuppskattning med något skogsindelning, skogsteknologi med byggnads- och avdikningslära, grunderna för jordbruksekonomin, författningskännedom, jakt- och fiskevård, bokföring, kart- och byggnadsritning samt kartskrift.

Undervisningen skulle meddelas genom lektioner på lärorummet, övningskurser, exkursioner och arbeten i skogen.

Lärokursen vid fortsättningsskolorna borde lämpligen omfatta samma tid av året som kursen vid skogsskolorna, nämligen från och med den 1 november till och med den 15 oktober påföljande år.

Lärjunges ålder, då han efter genomgången skogsskolekurs antoges vid fortsättningskursen, skulle ej få överstiga 28 år. Såsom kompetensvillkor för tillträde till denna kurs skulle gälla, att sökanden i avgångsbetyget från skogsskolan erhållit vackra vitsord såväl i teoretiska kunskaper som i praktiska färdigheter, varjämte betyget genom särskild anteckning skulle angiva, att sökanden visat begåvning samt synnerlig håg och lust för skogsmannayrket. I övrigt skulle sökanden genom särskilt intyg styrka, att han efter genomgången kurs vid skogsskola under minst ett år utövat praktisk verksamhet i skogshushållning. Inträde vid fortsättningskurs borde ej kunna vinnas senare än tre år efter avslutad skogsskolekurs, för att icke de under sistnämnda kurs förvärvade teoretiska kunskaperna skulle ha hunnit för mycket avtaga.

Lärjunge, som på ett förtjänstfullt sätt genomgått skogsskolans fortsättningskurs och därvid ådagalagt prov på större begåvning och särskild lämplighet för skogsmannens yrke, borde genom fortsatt utbildning kunna vinna kompetens såsom skogsförvaltare. Ifrågasättas kunde därför, om icke möjlighet borde beredas sådan lärjunge att vinna inträde vid skogshögskolan, oaktat han ej avlagt maturitetsexamen. Möjligheten att kunna vidga sin verksamhet och förbättra sin ställning innebure tvivelsutan en sporre till energiskt och redbart arbete. Det borde ock vara till fördel för skogshögskolan att såsom elev vinna den, som vid genomgåendet av skogsskolans fortsättningskurs kunnat förvärva betyg om särskild lämplighet och som tillika hade tillräcklig begåvning samt nödig energi och kraft att vidga sina kunskaper till ett sådant mått, att han bleve kompetent att tillgodogöra sig skogshögskolans undervisning. I sådant avseende vore nödigt, att han genom komplettering styrkte sig hava förvärvat ökade insikter i vissa läroämnen. För att möjliggöra hans inträde vid skogshögskolan borde maximiåldern för elev vid högskolan höjas beträffande sökande av nu angivet slag.

Domänstyrelsen ansåge vidare, att två fortsättningsskolor vore erforderliga, den ena belägen i mellersta Norrland, den andra inom eller strax söder om bergslagsområdet. Förhållandena inom norra och södra delarna av landet vore nämligen så olika, att en för praktiken avsedd kurs lättast och säkrast inlärdes å den trakt, där den skulle finna användning. I annat fall skulle studieresor behöva anordnas från norra till mellersta Sverige och tvärt om, vilket vore förenat med kostnader,

[66.] som flertalet av dessa skolors lärjungar måhända ej skulle kunna bära. Vid envar av ifrågavarande skolor borde utrymme finnas för 20 lärjungar.

Lärarkåren vid en fortsättningsskola skulle utgöras av en föreståndare, en assistent samt en skogsrättare och en biträdande skogsrättare. De båda förstnämnda skulle hava avlagt fullständig avgångsexamen vid skogsinstitutet eller vid skogshögskolan och därefter erhållit praktisk utbildning, varjämte särskilt föreståndaren borde hava ådagalagt framstående kunskaper samt håg och fallenhet för undervisning. Skogsrättarna, såväl den ordinarie som den biträdande, skulle innehava kunskaper, motsvarande minst fortsättningsskolans kurs, samt däri hava ådagalagt mycket goda kunskaper ävensom praktisk begåvning.

Läroämnenas fördelning mellan föreståndaren, assistenten, skogsrättaren och biträdande skogsrättaren syntes böra efter förslag av föreståndaren, och sedan fortsättningskursens inspektör häröver yttrat sig, bestämmas av domänstyrelsen. I vissa blämnerna, såsom fiskevård och jordbruksekonomi, syntes det åtminstone att börja med vara lämpligast att anställa extra lärare, som hade att under viss tid meddela undervisning vid fortsättningskurserna.

Till inspektör för dessa kurser syntes Kungl. Maj:t böra efter förslag av domänstyrelsen förordna lämplig person för viss tid, högst fem år i sänder. Det kunde nämligen äga betydelse, att fortsättningskurserna hade gemensam inspektör. Denne skulle äga att bekomma ersättning för sina inspektionsresor enligt tredje klassen av gällande rese-reglemente.

Avlöningens belopp för föreståndare och övriga lärare borde enligt domänstyrelsens åsikt bestämmas så högt, att de bästa aspiranter kunde påräknas till dessa befattningar. Sålunda borde föreståndaren erhålla en avlöning, som fullt motsvarade jägmästares å den trakt, där skolan vore belägen, men med allenast ett ålderstillägg till lönen, i syfte att föreståndaren ej skulle kvarstå på denna befattning, till dess han bleve allt för gammal. Han borde, om han vunne anställning som jägmästare, äga rätt räkna sig tillgodo sin tjänstgöringstid som skolföreståndare för åtnjutande av ålderstillägg. Assistentens arvode borde utgöra 3,000 kronor om året utan rätt till ålderstillägg. Skogsrättaren borde erhålla en lön av 1,200 kronor och 600 kronor i tjänstgöringspenningar jämte rätt till ålderstillägg å 200 kronor efter 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring. Biträdande skogsrättaren borde åtnjuta ett arvode av 1,500 kronor om året.

Åt 20 därav behövande lärjungar vid dessa fortsättningskurser,

under förutsättning att de vore två, men om allenast en kurs vore inrättad åt 10, skulle finnas anvisade stipendier à 250 kronor. För vardera skolan skulle anslås expensmedel till ett belopp av 1,200 kronor om året.

[66.]

Staten för en skogsskolans fortsättningskurs skulle i överensstämmelse med vad sålunda av domänstyrelsen anförts erhålla följande utseende:

	Lön.	Arvode.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.
1 föreståndare	2,300	—	1,800	4,100 ¹⁾
1 assistent	—	3,000	—	3,000 ²⁾
1 skogsrättare	1,200	—	600	1,800 ³⁾
1 biträdande skogsrättare	—	1,500	—	1,500 ³⁾
Stipendier	—	—	—	2,500
Expenser och underhåll	—	—	—	1,200
Summa kronor	—	—	—	14,100

¹⁾ Härförutom åtnjutes fri bostad med vedbrand. Efter 5 år kan lönen höjas med 400 kronor.

²⁾ Härförutom åtnjutes fri bostad och vedbrand.

³⁾ Härförutom åtnjutes fri bostad och vedbrand. Lönen kan efter respektive 5, 10 och 15 år höjas med 200 kronor varje gång.

Till att börja med borde fortsättningskursens lärare anställas på extra stat, då deras avlöningsförmåner komme att utgå i form av arvode. Detta borde dock till beloppet vara lika med ovan angivna summor, varjämte förmånen att efter ovan föreslagen tid erhålla ålderstillägg till angivna belopp borde tillförsäkras sålunda anställda lärare. Av arvodet skulle för föreståndaren 1,800 och för skogsrättaren 600 kronor räknas såsom tjänstgöringspenningar.

Kungl. Maj:ts förslag till 1912 års riksdag avsåg grunderna för ordnande allenast av den *högre* skogsundervisningen och samma omfattning hade det definitiva förslag, som var föremål för prövning vid 1914 års senare riksdag.

Stat för statens skogsskolor godkändes på Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen år 1908, varefter och sedan åtskilliga jämkningar däri skett ny stat fastställdes vid 1914 års senare riksdag.

[66.] Frågan om fortsättningskurser till skogsskolorna har däremot ännu icke varit föremål för statsmakternas prövning.

Domänstyrelsen
80/9 1915.

I sin nu ifrågavarande skrivelse den 30 september 1915 har domänstyrelsen föreslagit, att i första hand en dylik fortsättningsskola måtte anordnas vid Kloten samt att den första årskursen måtte få taga sin början den 1 november 1917 och avses för 20 lärjungar. Föreståndare för skolan jämte assistent borde emellertid förordnas redan från och med september månads ingång samma år, på det de måtte kunna för sitt blivande ändamål ordna skolans och dess personals lokaler, utarbeta förslag till stadgar för skolan och plan för undervisningen därstädes m. m. Tills vidare och till dess erfarenhet vunnits om fortsättningsskolans funktion och det gagn, som genom densamma kunde beredas skogsväsendet, syntes anslagen till densamma böra uppföras å extra stat. Det statförslag för en dylik fortsättningsskola, som vore inrymt i styrelsens utlåtande den 24 september 1908, hade uppgjorts under förutsättning att skolföreståndaren tillika skulle förvalta ett så kallat skolrevir eller för skolans verksamhet anvisade övnings-skogar. Då emellertid skogsförvaltningen vid Kloten ombesörjdes av revirförvaltaren därstädes, och den blivande skolföreståndaren sålunda skulle bli i tillfälle att odelat kunna ägna sig åt skolans verksamhet, syntes lärarkrafterna i fråga om en fortsättningsskola vid Kloten kunna något inskränkas. Och då anställande redan från början av skolans verksamhet utav lärarkrafter med lägre och huvudsakligast på det praktiska skogsarbetet inriktad utbildning mötte hinder i det förhållandet, att, innan en eller annan årskurs från skolan utexaminerats, lämpliga personer till dessa befattningar icke kunde erhållas, ansåge styrelsen en sådan inskränkning böra ske på det sätt, att de för en fortsättningsskola föreslagna båda skogsrättarbefattningarna icke tillsattes. Enär det likväl för vissa tider av året syntes bliva omöjligt för föreståndaren och hans assistent att ensamma medhinna undervisningen, föreslog styrelsen, att ett anslag av 2,000 kronor måtte uppföras för avlöning åt en repetitör att för sådana tider förordnas. Till expenser och underhåll borde i staten uppföras 1,600 kronor eller 200 mera än som anvisats för dylika ändamål vid statens övriga skogsskolor, vilket högre belopp styrelsen funne vara nödigt på grund av de något dyrbarare och flera inventarier för undervisningen, som torde bli erforderliga vid Kloten. För skolans förseende med nödiga möbler samt erforderliga handböcker, instrument och övriga inventarier m. m. beräknade styrelsen, att högst 5,000 kronor

skulle kunna erfordras redan under år 1917. För lärarpersonalen och lärjungarna ävensom för undervisningen och lärjungarnas hushåll erforderliga lägenheter finnes redan vid Kloten, och medel till dessa lägenheters iståndsättande och anordnande för sitt ändamål kunde tagas av den anslagspost till underhåll av skogsskolornas byggnader, vilken inginge i det ordinarie anslaget till skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet.

Staten för en sådan fortsättningsskola vid Kloten, vilken skulle få samma ställning till revirförvaltningen som den förberedande skogshögskolekursen vid Garpenberg, komme vid början av skolans verksamhet att enligt styrelsens förslag te sig sålunda:

1 föreståndare, arvode ¹⁾	kronor	4,100: —
1 assistent, arvode ¹⁾	»	3,000: —
Arvode åt repetitör ¹⁾	»	2,000: —
Stipendier	»	2,500: —
Expenser och underhåll	»	1,600: —
Summa kronor		13,200: —

¹⁾ Jämte fri bostad och vedbrand.

För tiden 1 september—31 december 1917 skulle erfordras en tredjedel av detta belopp, eller 4,400 kronor. Därtill skulle komma vad som erfordrades för inventarieanskaffning m. m., 5,000 kronor, vilket belopp bleve erforderligt i sin helhet redan under år 1917.

Domänstyrelsen har i enlighet härmed hemställt, att av 1916 års riksdag måtte äskas anslag å extra stat dels å 4,400 kronor till den föreslagna fortsättningsskolan och dels å 5,000 kronor till inventarier för densamma.

Förslaget om inrättande av en fortsättningsskola av nu angiven beskaffenhet synes mig särdeles tilltalande. Därigenom skulle för de mest begåvade och för skogsmannayrket lämpligaste av skogsskolornas lärjungar i hög grad underlättas möjligheten att skaffa sig ökad kompetens och därigenom kunna uppnå bättre avlönade anställningar, än som eljest antagligen stode dem till buds. Även för landets skogsskötsel bör det medföra fördel att kunna använda dessa lärjungar på något mer ansvarsfulla platser, vilka eljest kanske skulle krävt högre kvalificerade arbetskrafter. Då dessutom inrättandet av en dylik fortsättningsskola

*Departement-
chefen.*

[66.] nu kan äga rum utan dyrbara nybyggnader, genom att de redan befintliga lokalerna vid Kloten tagas i anspråk för ändamålet, anser jag mig böra tillstyrka förslaget därom.

Domänstyrelsen framhöll i sitt utlåtande år 1908, att fortsättningsskolans lärjungar borde under vissa villkor kunna vinna inträde vid skogshögskolan. Jag vill med anledning härav erinra, att enligt de den 5 december 1914 utfärdade stadgarna för nämnda högskola kan inträde i forstmästarkursen erhållas av, bland andra, den, som företer avgångsbetyg från någon statens skogsskola med betyget berömlig i ämnena skogsskötsel, matematik och naturlära jämte särskilt intyg av vederbörande skolföreståndare om sökandens synnerliga lämplighet för fortsatt skogsmannautbildning ävensom intyg av lektor vid allmänt läroverk eller examinator i realskoleexamen, att sökanden äger de kunskaper i modersmålet, matematik, biologi, fysik och kemi, som erfordras för minst betyget godkänd i dessa ämnen i realskoleexamen. Då sålunda redan nu en möjlighet är öppnad för framstående skogsskolelärjungar att under vissa förutsättningar vinna inträde vid forstmästarkursen, kommer alltså inträdesmöjlighet till denna kurs att stå öppen för dem, som genomgått fortsättningsskolan. Antagligen måste jämväl för dem fordras vissa kompletteringar och måhända måste någon mindre jämkning för dylika sökande göras i den för inträde nu föreskrivna maximialdern av 26 år. Huruvida efter fortsättningsskolans inrättande den nuvarande möjligheten för skogsskolelärjungar att direkt komma in i forstmästarkursen bör bibehållas, torde vara tvivelaktigt och böra närmare undersökas. Någon bestämmelse om rätt att vinna inträde i högskolans jägmästarkurs utan avlagd studentexamen finnes icke i stadgarna, ej ens för dem som genomgått forstmästarkursen, och dylik rätt bör därför ej heller kunna tillkomma fortsättningsskolans lärjungar.

I avseende å planläggningen av fortsättningsskolan, såväl i fråga om kompetensfordringar för inträde däri som beträffande undervisningens art och omfattning, kursens längd m. m. synes mig domänstyrelsens förslag i allt väsentligt förtjänt att vinna godkännande. Möjligen kan vid närmare granskning av blivande förslag till stadgar m. m. en och annan jämkning visa sig önskvärd. Jag vill dock nu såsom en välbetäckt föreskrift framhålla, att den inträdessökande skall hava under minst ett år efter genomgången kurs vid skogsskola utövat praktisk verksamhet i skogshushållning. Han bör härunder hava kunnat genom egen erfarenhet ytterligare tillgodogöra sig de kunskaper han inhämtat i skogsskolan samt fått blicken skärpt och omdömet utvecklat, så att han är bättre rustad att mottaga en något högre undervisning.

I fråga om lärarpersonalen vid den nu ifrågasatta skolan, som ju skall vara en överbyggnad å de egentliga skogsskolorna och därför måste kräva något mer kvalificerade lärarkrafter än dessa, ansluter jag mig till domänstyrelsens nu framlagda förslag, att denna personal skall tillsvidare utgöras av en föreståndare, en assistent och en repetitör. Huruvida framdeles en eller flera skogsrättarbefattningar böra inrättas, varvid väl repetitören skulle bli överflödig, torde icke nu behöva avgöras.

I likhet med domänstyrelsen anser jag lämpligt, att anslag till skolan tillsvidare utgår å extra stat och att lärarpersonalens avlöningar alltså utgöras av arvoden.

För föreståndaren har domänstyrelsen nu liksom år 1908 föreslagit en begynnelseavlöning av 4,100 kronor jämte fri bostad och vedbrand. År 1908 motiverade styrelsen detta förslag med att föreståndaren borde erhålla en avlöning, som fullt motsvarade jägmästares å den trakt, där skolan vore belägen. Denna utgångspunkt synes mig vara fullt befogad i betraktande såväl av den kompetens, vilken bör fordras av denne befattningshavare, som av arbetets art och omfattning. Den skillnad i avlöning, som härigenom uppkommer gent emot föreståndarna för skogsskolorna, vilkas avlöning uppgår till 3,400 kronor jämte fri bostad och vedbrand, synes fullt motiverad av skolornas inbördes ställning och de olika krav, som ställas på undervisningen.

Enligt gällande, av 1915 års riksdag godkända avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal, vilken stat i avseende å jägmästarnas avlöningstyper överensstämmer med den år 1908 godkända staten, utgör jägmästarnas lön — fränsett ålderstillägg — städse 2,300 kronor, varemot tjänstgöringspenningarna växla från 2,000 till 3,000 kronor. Om åt jägmästare upplåtes bostadslägenhet, skall han vidkännas avdrag å lönen, motsvarande skälig hyra. För jägmästarna i Klotens och Malingsbo revir utgöra tjänstgöringspenningarna 2,200 kronor och hela avlöningen, utom respenningsarna, alltså 4,500 kronor. I betraktande härav och då skolföreståndaren skall utöver sitt arvode åtnjuta fri bostad jämte vedbrand, vilka förmåner anses kunna i förevarande fall beräknas till 400 kronor, synes det föreslagna avlöningsbeloppet, 4,100 kronor, vara lämpligt avvägt. I enlighet med domänstyrelsens förslag år 1908 synes arvodet böra efter fem års tjänst höjas med 400 kronor. Emellertid synes avdrag böra ske, motsvarande den avgift till egen pensionering, som åligger en ordinarie tjänstinnehavare med jämförliga avlöningsförmåner, nämligen i avrundat tal 100 kronor, varigenom begynnelsearvodet sänkes till 4,000 kronor. För inträffande behov av vikariat synes lämpligt, att vissa delar av arvodet

[66.] förklaras motsvara lön, respektive tjänstgöringspenningar. För jägmästarna ske såväl bostadsavdraget som pensionsavdraget från lönen, och detta skulle väl närmast medföra, att för nu ifrågavarande skolföreståndare lönen skulle beräknas till allenast 1,800 kronor. Vid det förhållande att för skogsskolornas föreståndare, vilka ju också åtnjuta fri bostad och vedbrand, den egentliga lönen är bestämd till 2,000 kronor, anser jag dock, att av fortsättningsskolans föreständares arvode ett belopp av 2,200 kronor, motsvarande jägmästares lön efter avdrag för pensionsavgift, bör, i anslutning till vad domänstyrelsen år 1908 föreslog, anses motsvara egentlig lön och 1,800 kronor motsvara tjänstgöringspenningar. Arvodesförhöjningen bör tilläggas den del av arvodet, som motsvarar egentlig lön.

Om skolan framdeles överföres å ordinarie stat, bör föreståndare äga att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig den tjänstetid, varunder han uppburit allenast arvode.

Jag biträder även förslaget, att föreståndare skall, om han vinner anställning såsom jägmästare, äga tillgodoräkna sig tjänstgöring såsom föreståndare för erhållande av ålderstillägg. Föreståndarskap för vanlig skogsskola medför redan nu en dylik rätt.

Beträffande de föreslagna arvoden å assistent och repetitör har jag icke något att invända. Assistentarvode, som är lika med högsta arvode för revirassistent, förefaller visserligen att vara väl knappt, då ju denne assistent bör äga särskild kompetens, men jag anser mig för närvarande icke böra frångå domänstyrelsens förslag härutinnan.

De till stipendier samt expenser och underhåll föreslagna posterna giva mig icke anledning till någon erinran.

Den årliga kostnaden synes mig alltså med iakttagande av minskningen i föreståndarens arvode men i övrigt i överensstämmelse med vad domänstyrelsen föreslagit böra beräknas till 13,100 kronor.

Vad förhållandena under år 1917 angår, finner jag domänstyrelsen hava förebragt goda skäl för att befattningarna såsom föreståndare och assistent böra tillsättas redan från och med den 1 september. För dessa erfordras alltså en tredjedel av sammanlagda årsavlöningen, 7,000 kronor, eller sålunda 2,333 kronor 33 öre. Då själva skolan icke skall träda i verksamhet förrän den 1 november, torde övriga utgifter, nämligen till repetitör, stipendier och expenser, icke behöva beräknas för mer än två månader. Sjättedelen av de för dessa ändamål beräknade beloppen, 6,100 kronor, utgör 1,016 kronor 67 öre. Tillhopa skulle alltså för år 1917 erfordras 3,350 kronor, som torde böra jämnas till 3,400 kronor. Detta belopp synes nu böra äskas av riksdagen.

Därjämte kräves visst belopp för anskaffning av inventarier m. m. [66.]
 Mot det i detta hänseende för år 1917 föreslagna beloppet, 5,000 kronor, har jag icke något att erinra.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att å *extra stat* för år 1917 anvisa
dels till en fortsättningsskola vid Kloten för från
 statens skogsskolor utgångna lärjungar kronor 3,400;
dels ock till anskaffande av inventarier m. m. för
 samma fortsättningsskola kronor 5,000;
 eller tillhopa » 8,400.

i. Tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och
 Särna socken med Idre kapellag, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 170,000.

j. Tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och
 Norrbottens läns kustland, *oförändrat ordinarie anslag* » 102,400.

k. *Skogsodlingens befrämjande.*

För vart och ett av åren 1897—1916 har riksdagen beviljat anslag [67.]
 på extra stat för skogsodlingens befrämjande. Detta anslag utgår för
 närvarande med 100,000 kronor.

Anslag för ändamålet erfordras jämväl för nästkommande år och (extra anslag.)
 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för skogsodlingens befrämjande å *extra stat*
 för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 100,000,
 att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån
 av tillgång tilldelas antingen skogsvårdsstyrelser, till
 vilka landsting eller hushållningssällskap för ändamålet
 lämnat bidrag, eller i landstingsområde, där sådan
 styrelse icke finnes, landsting eller hushållningssällskap,
 under iakttagande att i intetdera fallet statsbidrag må

[67.]

till något landstingsområde utgå med högre belopp än det, varmed landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera av dem till ändamålet bidragit, samt att landsting eller hushållningssällskap, som undfått dylikt bidrag, skall vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande avgiva redogörelse över användningen av de utav staten samt av landsting eller hushållningssällskap lämnade bidrag.

1. Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

[68.]
Skogsvårds-
styrelsernas
verksamhet.
(extra anslag.)

Till detta ändamål har riksdagen anvisat å extra stat för vart och ett av åren 1905—1909 ett anslag av 60,000 kronor samt för vart och ett av åren 1910—1916, sedan genom riksdagens beslut en ny skogsvårdsstyrelse tillkommit för Gottlands läns landstingsområde, ett anslag av 67,500 kronor. Detta sistnämnda anslag har efter av domänstyrelsen upprättat förslag fördelats mellan skogsvårdsstyrelserna med vissa belopp till en var av dem, högst 4,000 kronor och lägst 1,000 kronor med undantag för Gottlands läns skogsvårdsstyrelse, till vilken utgått ett belopp av 7,500 kronor.

Då de sålunda beviljade anslagen varit nödiga för det med dem avsedda ändamål och enahanda anslag jämväl för år 1917 är väl behöfligt för skogsvårdsstyrelserna, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för uppehållande av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet å extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 67,500.

2. Reglering av flottleder.

[69.]
Reglering av
flottleder.
(extra anslag.)

Till bestridande av kostnaden för reglering av flottleder i de norrländska länen ävensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län anvisade riksdagen under en följd av år till och med år 1907 å extra stat för påföljande år anslag å 100,000 kronor och medgav tillika, att

de avgifter, som lades å flottningen, finge disponeras för enahanda ändamål. [69.]

Enligt 1906 års bokslut förefanns å ifrågavarande anslag en avsevärd behållning. Av sådan anledning åskades icke något särskilt anslag för ändamålet för år 1909, varemot riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, medgav, att under år 1909 inflytande flottningsavgifter finge användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket ävensom att de medel, som av ifrågavarande anslag för föregående år funnes disponibla vid 1908 års slut, finge under år 1909 användas till enahanda ändamål utan begränsning till vissa län.

Liknande medgivanden lämnades av riksdagen jämväl för åren 1910—1914.

De besparade medlen blevo emellertid redan under år 1913 uttömda. För arbetenas bedrivande i önskvärd omfattning under åren 1914 och 1915 erfordrades därför särskilt anslag utöver vad som kunde påräknas genom inflytande flottningsavgifter, varjämte ett under år 1913 förskotterat belopp av 85,000 kronor till dylika arbeten måste ersättas. Med anledning härav föreslog Kungl. Maj:t år 1914 riksdagen att dels för bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 285,000 kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t finge av tillgängliga medel låta härav under år 1914 förskottsvis utanordna högst 185,000 kronor, varav högst 85,000 kronor för ersättande av förberörda förskott från år 1913, dels ock medgiva, att under år 1915 inflytande flottningsavgifter finge användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket. Denna framställning bifölls av riksdagen.

Sedan domänstyrelsen föreslagit såsom ett lämpligt arbete, med vilket man i någon mån kunde möta den hotande arbetslösheten under vintern 1914—1915, utsträckta flottledsregleringar, för vilka kostnaderna förskötes av allmänna medel, medgav Kungl. Maj:t den 15 december 1914, att till utsträckta flottledsregleringsarbeten finge av 1914 och 1915 års avkastning av domänfonden förskotteras ett belopp av intill 100,000 kronor, därav för år 1914 högst 50,000 kronor och för år 1915 återstoden. Sedermera föreslog Kungl. Maj:t år 1915 riksdagen att dels för bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 200,000 kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t finge av tillgängliga medel låta härav under år 1915 förskottsvis utanordna högst 100,000 kronor för ersättande av sistberörda förskott dels ock medgiva, att under år 1916 inflytande

[69.] flottningsavgifter finge användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket. Riksdagen biföll denna framställning.

I skrivelse den 30 september 1915 har nu domänstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för flottledsregleringar å 1917 års stat. Domänstyrelsen har därvid anfört, att styrelsen beräknat, att av de 100,000 kronor, som skulle under år 1915 få förskottsvis utgå av 1916 års anslag, omkring 80,000 kronor komme att bli erforderliga. Av anslaget för år 1916 skulle alltså vid samma års ingång återstå ungefär 120,000 kronor. Härtill komme inflytande amorteringsavgifter för samma år, beräknade till 140,000 kronor, vadan omkring 260,000 kronor skulle kunna disponeras för regleringsarbeten år 1916. Dessa medel försloge emellertid icke till utförande av reglering ens utav de vattendrag, som nödvändigt måste i första hand flottbargöras för vinnande av avsättning för virke från i huvudsak kronoparkerna i Norrbottens och Västerbottens län, och beträffande vilka efter behörigen hållna syner Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande meddelat regleringsutslag. Domänstyrelsen ansåge sig därför nödsakad föreslå åtgärder för beredande av ökad medelstillgång till sådana regleringsarbeten, vilka styrelsen ansåge vara oundgängligen erforderliga under år 1916. Med ledning av upprättade och behörigen godkända regleringsförslag hade domänstyrelsen funnit, att under år 1916 erfordrades 380,000 kronor till flottledsbyggnader, inberäknat arvoden och reseersättningar åt flottledsbyggnadspersonalen. En brist å medel av 120,000 kronor beräknades alltså uppstå för år 1916. Medelsbehovet för år 1917 beräknades till omkring 330,000 kronor, varav omkring 150,000 kronor ansåges skola bli tillgängliga genom då inflytande amorteringsavgifter. Återstående 180,000 kronor behövde enligt styrelsens åsikt täckas med å extra stat anvisade medel. Domänstyrelsen har fördenskill hemställt, att av 1916 års riksdag måtte äskas ett anslag å extra stat för år 1917 av 300,000 kronor, varav under år 1916 förskottsvis borde få utanordnas högst 120,000 kronor. Tillika borde riksdagens medgivande sökas därtill, att under år 1917 inflytande flottningsavgifter finge användas till dylika flottledsregleringar. De skäl, som talade för ett mera skyndsamt bedrivande av statens flottledsregleringar i de vattendrag, vilka hade en avgörande betydelse för avsättningen av skogsalster från de kronans skogar, vilka ännu vore i saknad av all möjlighet att med fördel kunna avsätta virke av övervägande smärre dimensioner, vore så ofta framhållna, att domänstyrelsen ansåge ett uppreparande av dem överflödigt.

[69.]
Departements-
chefen.

Frågan om ändring i gällande bestämmelser angående statens flottleder och vad därmed äger sammanhang är, såsom jag i fjol erinrade, föremål för utredning. Sedan domänstyrelsen, med anledning av riksdagens framställning i ämnet, den 30 augusti 1912 erhållit befallning att verkställa utredning angående flottningsavgifter i på statens bekostnad flottbargjorda vattendrag samt avgifternas uppbörd, redovisning och räkenskapsföring m. fl. härmed sammanhängande förhållanden, har domänstyrelsen den 19 september 1914 inkommit med ett vidlyftigt utlåtande i frågan. I ärendet hava sedermera utlåtanden avgivits av Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande och statskontoret.

Därefter har ärendet remitterats till de sakkunniga, som tillkallats för verkställande av utredning och avgivande av förslag angående ändrad bokföring rörande statens domäner och därmed sammanhängande frågor. Enligt vad jag inhämtat hava dessa sakkunniga haft ärendet under omprövning och deras utlåtande är att förvänta inom ganska kort tid. Då emellertid detsamma torde böra remitteras till åtskilliga ämbetsverk och myndigheter, lärer förslag i ämnet, i den mån riksdagens medverkan påkallas, icke medhinnas förrän tidigast till 1917 års riksdag.

Jag anser fördenskull, att medel till de ytterst viktiga flottledsregleringarna böra för år 1917 beredas på samma sätt, som hittills skett, nämligen medelst anslag å extra stat jämte bemyndigande att använda inflytande avgifter. Mot domänstyrelsens beräkning av anslagsbehovet under år 1917 har jag icke något att erinra och biträder även förslaget, att högst 120,000 kronor må få förskottas under år 1916.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 300,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må av tillgängliga medel låta härav under år 1916 förskottsvis utanordna högst 120,000 kronor;

dels ock medgiva, att under år 1917 inflytande flottningsavgifter må användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket.

F. **Lantmäteriväsendet.**1. **Lantmäteristaten.**

a. Lantmäteristaten, *oförändrat ordinarie anslag*... kronor 536,400.

b. *Lantmäteriundervisningen.*

[70.]
Lantmäteri-
undervis-
ningen.
(extra anslag.)

Med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1911—1916 ställt medel till Kungl. Maj:ts förfogande att användas till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställt, i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 8 april 1910 närmare angivet förslag. Uti detta förslag hade kostnaderna för fullständigt genomförande av den däri angivna undervisningsplanen beräknats till 36,290 kronor, men samtidigt hade påvisats, att vissa inskränkningar i undervisningen kunde äga rum under de två första läsåren. De i enlighet med dessa kostnadsberäkningar av Kungl. Maj:t för ifrågavarande ändamål begärda anslag å extra stat, nämligen 33,300 kronor för år 1911, 34,300 kronor för år 1912 samt 36,300 kronor för vardera av åren 1913—1916, hava av riksdagen beviljats, med rätt för Kungl. Maj:t att varje gång förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp. Detta medgivande har föranletts därav, att läsåret tagit sin början året före det, för vilket anslaget anvisats.

I skrivelse den 15 oktober 1915 har nu lantmäteristyrelsen hemställt, att ett anslag å 36,300 kronor för ifrågavarande ändamål måtte även för år 1917 begäras av riksdagen.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag av kronor 36,300, att användas till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande under läsåret 1916—1917 i huvudsaklig överensstämmelse med det av lantmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställda, i statsrådsprotokollet för den 8 april 1910 närmare angivna förslag, med rätt för Kungl. Maj:t att utav sagda belopp under år 1916 av tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp.

c. *Lantmätares tjänsteresor.*

På extra stat för vart och ett av åren 1910—1916 har riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t beviljat förslagsanslag å 30,000 kronor till bestridande av kostnader för vissa av distriktslantmätare företagna tjänsteresor.

[71.]
Lantmätares
tjänsteresor.
(extra anslag.)

Enär de för ändamålet anvisade anslagen endast i mycket obetydlig utsträckning tagits i anspråk och detta ansågs åtminstone i viss mån kunna bero på, att bestämmelserna om bidrag från anslaget icke vore fullt lämpliga, framlades i det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 januari 1914 vissa riktlinjer för förändringar i dessa bestämmelser. På grundvalen av dessa och riksdagens uttalanden i ämnet utfärdade Kungl. Maj:t efter lantmäteristyrelsens hörande den 23 december 1914 kungörelse med nya föreskrifter angående ifrågavarande tjänsteresor att tillämpas från och med år 1915.

I skrivelse den 17 december 1915 har nu lantmäteristyrelsen hemställt om beredande av anslag för ändamålet även för år 1917 och därvid lämnat redogörelse för anslagets användning under år 1915. Härav framgår bland annat, att någon tjänsteresa enligt resplan icke förekommit inom 35 av rikets 110 distrikt. Hela antalet förrättningar, som ingått i årets resplaner, har varit 721, därav 456 avsöndringsförrättningar. Därav har största antalet, 121, förekommit inom Malmöhus läns södra distrikt. Närmast komma Kalmar läns södra, Blekinge läns västra, Sundsvalls, Gottlands läns södra och Värnamo distrikt med respektive 32, 26, 25, 23 och 21 förrättningar. Tjänsteresorna hava inalles tagit i anspråk 1,181.6 dagar. Statsverkets kostnader hava uppgått till 8,315 kronor 92 öre för resor och 4,353 kronor 14 öre för förrättningar, tillhopa 12,669 kronor 6 öre, vartill komma kostnader för vissa kungörelser. Sakägarnas kostnader för förrättningarna hava upptagits till 13,316 kronor 57 öre.

Lantmäteristyrelsen har framhållit, att denna redogörelse visar en avsevärd ökning i anslagets användning i jämförelse med föregående år. Emellertid syntes det knappast kunna anses, att ökningen skett i önskvärd utsträckning. Det vore ännu för tidigt att uttala sig om, huruvida detta förhållande kunde bero på att de ändrade bestämmelserna först något sent kommit till allmänhetens kännedom eller därpå, att den bestämda ordningen för anslagets användning fortfarande vore olämplig.

Då emellertid anslaget för mången fyllde ett förefintligt behov, hölle lantmäteristyrelsen före, att framställning om fortsatt anvisande

- [71.] av medel för ändamålet borde göras hos riksdagen. Anledning till ändring i anslagsbeloppet syntes saknas, men anslaget borde erhålla en i viss mån ändrad benämning för att komma i överensstämmelse med de bestämmelser, som nu gällde för dess användning.

Departements-
chefen.

I likhet med lantmäteristyrelsen anser jag anslag till ifrågavarande tjänsteresor böra beredas även för år 1917. Då anslagets tillvaro och de förmåner, dess begagnande erbjuder, bliva mer allmänt kända, kommer detsamma måhända att i högre grad tagas i anspråk. På grund härav torde någon ändring i anslagsbeloppet nu icke böra vidtagas.

Då ifrågavarande resor kunna företagas såväl av vissa extra lantmätare som av distriktslantmätare, synes anslagets benämning böra undergå en mindre jämkning.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för vissa av lantmätare företagna tjänsteresor å *extra stat* för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av kronor 30,000.

d. *Reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen.*

[72.]
*Reparation
och renovation
av kartor i
lantmäteri-
kontoren i
länen.*
(extra anslag.)

Med bifall till särskilda av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen till reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen på extra stat anvisat för år 1912 30,000 kronor samt för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 20,000 kronor. Av dessa anslag hava genom särskilda beslut anslagen för åren 1912—1914 ställts till lantmäteristyrelsens förfogande, i samband varmed föreskrivits, att högst 11,000 kronor av 1912 års anslag och högst 8,000 kronor av vartdera anslaget för åren 1913 och 1914 finge användas till renovation av kartor. Vad angår 1915 års anslag fann Kungl. Maj:t genom beslut den 17 november 1914 gott ställa endast ett belopp av 10,000 kronor till lantmäteristyrelsens förfogande att utgå efter ingången av år 1915 samt föreskrev, att högst 4,000 kronor finge användas till renovation av kartor, därav högst 2,000 kronor till renovation av i enskild ägo befintliga kartor av särskild betydelse, men av vilka kopior saknades i lantmäterikontoren.

I anslutning härtill föreslog Kungl. Maj:t år 1915 riksdagen allenast att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt å ifrågavarande anslag finge av Kungl. Maj:t under år 1916 användas till enahanda ändamål. Sedan riksdagen bifallit denna framställning,

har Kungl. Maj:t den 10 december 1915 förordnat, att den del av 1915 års anslag eller 10,000 kronor, som icke redan förut ställts till lantmäteristyrelsens förfogande, skulle utanordnas till styrelsen efter ingången av år 1916 samt att beträffande medlens användning skulle gälla enahanda bestämmelser, som meddelats i beslutet den 17 november 1914.

Alltså har för ifrågavarande ändamål intill utgången av år 1916 till lantmäteristyrelsens förfogande ställts ett sammanlagt belopp av 90,000 kronor, därav minst 55,000 kronor för reparation och högst 35,000 kronor för renovation. Av sistberörda belopp får en summa av högst 4,000 kronor användas för i enskild ägo befintliga kartor av särskild betydelse, av vilka exemplar saknas i lantmäterikontoren.

Till huvudsaklig grund för besluten om medlens anvisande har legat en av lantmäteristyrelsen den 24 oktober 1910 gjord framställning med däri intagen utredning rörande omfattningen av och kostnaderna för ifrågavarande arbeten. Till grund för denna framställning lågo yttranden, som efter utredning avgivits av vederbörande förste lantmätare, och hade styrelsen med ledning av dessa yttranden beräknat, att för berörda ändamål erfordrades 103,171 kronor, oberäknat ett belopp av något mer än 3,000 kronor, som antogs kunna bestridas av de årliga maximibelopp av expensmedel, som anvisats för vart och ett lantmäterikontor genom Kungl. Maj:ts brev den 28 januari 1910. Dessa beräkningar visade alltså, att i runt tal för ifrågavarande ändamål erfordrades 106,000 kronor, därav 63,000 kronor beräknats för reparation och 43,000 kronor för renovation av kartor.

Redan i sin framställning den 16 oktober 1912 med begäran om anslag för år 1914 framhöll lantmäteristyrelsen, att det visat sig, att ett väsentligt större antal kartor än det av styrelsen förut beräknade behövde repareras. Närmare utredning i denna del åstadkoms uti styrelsens framställning den 17 oktober 1913, däri anslag begärdes för år 1915. Styrelsen beräknade därvid, att för år 1914 och följande år skulle erfordras tillhopa omkring 78,000 kronor. Då för tidigare år redan 50,000 kronor anvisats, visade alltså styrelsens beräkning denna gång hän på ett medelsbehov för ifrågavarande ändamål av tillhopa omkring 128,000 kronor.

Uti sin framställning den 10 oktober 1914 angående utverkande av anslag för år 1916 meddelade lantmäteristyrelsen, att sammanlagda kostnaden för ifrågavarande arbeten intill utgången av år 1914 syntes kunna beräknas i runt tal till 60,000 kronor, av vilken summa 44,000 kronor borde beräknas hava åtgått för reparation och 16,000 kronor för renovation. Av den utredning lantmäteristyrelsen i detta samman-

[72.] hang sökte åstadkomma framgick, att ytterligare ett belopp av 36,000 kronor vore erforderligt för reparation av kartor. Omfattningen av återstående renovationsarbete hade visat sig svårare att konstatera på samma gång som en beräkning av kostnaderna för detta arbete vore vanskligare att verkställa. Styrelsens beräkning vid detta tillfälle torde böra anses utvisa en sammanlagd kostnad till belopp av omkring 120,000 à 125,000 kronor.

I skrivelse den 15 oktober 1915 har nu lantmäteristyrelsen meddelat, att intill utgången av september månad år 1915 73,611 kartor varit föremål för lagning för en kostnad av 51,277 kronor 64 öre samt 424 kartor kopierats för en kostnad av 21,399 kronor 52 öre, och att sammanlagda kostnaderna intill den 1 oktober 1915 alltså uppgått till 72,677 kronor 16 öre. Å dittills anvisade belopp, tillhopa 80,000 kronor, hade alltså vid sistberörda tidpunkt funnits en behållning av 7,322 kronor 84 öre, varav emellertid under återstående del av år 1915 torde komma att förbrukas minst 5,000 kronor. Med anledning härav borde utgifterna intill utgången av år 1915 beräknas till i runt tal 78,000 kronor, därav 55,000 kronor för reparation och 23,000 kronor för renovation.

Förnyad undersökning rörande omfattningen av återstående arbeten gäve — enligt vad lantmäteristyrelsen vidare anfört — vid handen, att för reparation av kartor efter utgången av år 1915 komme att erfordras omkring 30,000 kronor. Reparationen av kartor skulle alltså komma att inalles uppgå till en kostnad av 85,000 kronor. Anledningen till denna kostnadsökning uppgåves bland annat vara det flitiga bruk, vari kartorna vore, utom för andra ändamål, för arbetet med jordregistrets uppläggande samt undersökningar, som skedde rörande kronans rätt till vatten samt en del fiskeriförhållanden m. m. Särskilt borde meddelas, att enbart för Kopparbergs län 24,000 kronor ansetts icke för ändamålet förslå. Såvitt då kunde bedömas, skulle för renovation av kartor efter den 1 januari 1916 även fordras omkring 30,000 kronor, därav minst 5,000 kronor för renovation av i enskild ägo varande kartor med tillhörande handlingar, vilka lantmäteristyrelsen ansåge borde få renoveras. Sammanlagda kostnaden för renovation av kartor med tillhörande handlingar uppginge alltså enligt denna beräkning till 53,000 kronor och totalkostnaden för ifrågavarande arbeten till omkring 138,000 kronor. För ändamålet hade dittills anvisats av riksdagen 90,000 kronor och alltså skulle ytterligare erfordras 48,000 kronor. Hittills hade endast i undantagsfall kostnader för ifrågavarande ändamål och då till något mindre belopp bestritts av ovan omförmälda maximibelopp av expensmedel, och då utgifterna för andra ändamål från expensmedelsanslagen årligen ökades,

finnes inga utsikter, att några kostnader för reparation och renovation av kartor för framtiden skulle kunna betalas av sistberörda anslag.

[72.]

Det vore enligt lantmäteristyrelsens mening synnerligen önskvärt, att ifrågavarande arbeten finge påskyndas och avslutas. Detta syntes så mycket mer angeläget, som med stöd av redan vunnen erfarenhet anledning icke helt och hållet syntes saknas för antagande, att arbetenas fördelning på flera år komme att medföra ökning av kostnaderna. På grund härav och med hänsyn därtill, att endast ett belopp av omkring 12,000 kronor syntes bliva tillgängligt för år 1916, hade det legat närmast till hands för lantmäteristyrelsen att planlägga arbetet för slutförande under år 1918 och att för år 1917 ifrågasätta ett anslag å 30,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1916 förskottsvis utanordna erforderligt belopp. Rådande förhållanden föranledde emellertid styrelsen att föreslå arbetets utsträckning även till år 1919, och styrelsen ansåge, att anslagsbehovet för år 1917 i anledning härav borde kunna inskränkas till 15,000 kronor.

I anledning av vad sålunda anförts har lantmäteristyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

Av lantmäteristyrelsens nu lämnade redogörelse finner jag framgå, att ytterligare anslagsmedel erfordras för fortsättandet och avslutandet av ifrågavarande arbeten. Det för år 1917 ifrågasatta beloppet, 15,000 kronor, finner jag vara lämpligt beräknat. Jag vill erinra, att icke någon behållning å äldre anslag är att påräkna vid 1916 års utgång.

Departements-
chefen.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 15,000.

e. *Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen.*

I anledning av särskilda av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen på extra stat årligen allt sedan år 1913 anvisat medel till uppläggande av nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen med 24,000 kronor för år 1913, 18,000 kronor för år 1914, 10,000 kronor för år 1915 samt 15,000 kronor för år 1916 eller tillhopa 67,000 kronor.

[73.]

Nya registra-
tur och arki-
vens ordnande
i lantmäteri-
kontoren i
länen.

(extra anslag.)

[73.]

Enligt den utredning angående ifrågavarande arbeten och kostnaderna därför, som på grund av erhållen befallning efter förste lantmätarnas hörande avlämnades av lantmäteristyrelsen i skrivelse den 27 november 1911, beräknades kostnaderna till i runt tal 60,000 kronor. Uti denna skrivelse meddelade styrelsen, att inga åtgärder vore erforderliga beträffande registraturet i Kronobergs län, att erforderliga kompletteringar ansetts kunna medhinnas av förste lantmätarna själva och å kontoren anställda amanuenser i Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län, att vissa kompletteringsarbeten fordrades beträffande registraturen i Gävleborgs, Jönköpings och Kalmar län, samt att helt och hållet nya registratur erfordrades i samtliga återstående län. Styrelsen framhöll emellertid, att det icke vore helt och hållet uteslutet, att medel skulle visa sig erforderliga även i län, för vilka något belopp icke upptagits.

Uti skrivelse den 17 oktober 1913 angående anslag för år 1915 anförde lantmäteristyrelsen, att bristen på billiga fackkunniga biträden givetvis vore en av anledningarna till att kostnaderna för ifrågavarande arbeten, enligt vad infordrade förnyade yttranden från förste lantmätarna gäve vid handen, hotade att stiga till ej obetydligt högre belopp än vad förut beräknats. Den väsentliga orsaken härtill vore emellertid den, att arbetet visat sig vara betydligt mera tidsödande än flertalet förste lantmätare förutsett i de yttranden, som legat till grund för beräkningarna i lantmäteristyrelsens framställning den 27 november 1911, vartill komme, att många av förste lantmätarna dåmera ansåge sig icke kunna deltaga vid utförande av ifrågavarande arbeten i den utsträckning, som förut antagits, samt att fackkunnigt biträde på grund av detta förhållande erfordrades i större omfattning än som beräknats. Beträffande behovet av ytterligare medel hade flertalet förste lantmätare ansett väsentligt högre belopp än förut erforderliga. Medel begärdes även för Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län. Sammanlagda ökningen uppginge till omkring 14,000 kronor och totalkostnaden alltså till omkring 74,000 kronor.

Vid avlåtande den 10 oktober 1914 av framställning angående anslag för år 1916 meddelade lantmäteristyrelsen, att förnyad undersökning givit vid handen, att totalkostnaden snarare komme att över- än understiga resultatet av den beräkning, som lämnats i styrelsens framställning den 17 oktober 1913. Såsom särskilt skäl härtill anfördes, att anspråk på medel till nytt registratur dåmera framställt även av förste lantmätaren i Gävleborgs län, som förut uppgivit, att för hans kontor endast erfordrades 400 kronor till paginering av akter. Desslikes meddelades, att styrelsen beträffande tre län tillåtit registraturrets uppläggande

efter »kortsystem», som visat sig bliva något dyrare än den anordning, som eljest följts. Den ökade kostnad, som härigenom uppstode, medförde emellertid besparing i framtiden, därigenom att någon omläggning framdeles ej behövde ifrågakomma, då systemet medförde obegränsade utvecklingsmöjligheter. [73.]

Nu har lantmäteristyrelsen i skrivelse den 15 oktober 1915 gjort framställning om anslag för nu ifrågavarande ändamål för år 1917 och därvid meddelat, att av det för åren 1913—1915 anvisade anslagsbeloppet, 52,000 kronor, hade intill den 1 oktober 1915 förbrukats 45,739 kronor 54 öre. Med inräknande av anslagsbeloppet för år 1916, 15,000 kronor, finnes alltså för tiden från den 1 oktober 1915 till utgången av år 1916 tillgängligt ett belopp av 21,260 kronor 46 öre. Detta belopp motsvarade emellertid icke behovet enligt inkomna framställningar från förste lantmätarna, vilka enbart för år 1916 äskats sammanlagt 23,250 kronor.

Lantmäteristyrelsen har vidare anfört, att styrelsen sökt åstadkomma ytterligare utredning angående de återstående kostnaderna för ifrågavarande arbeten och i sådant syfte ånyo infordrat yttranden av rikets förste lantmätare. Tyvärr visade dessa yttranden, att kostnaderna icke läte sig begränsas till det belopp, som tidigare uppgivits.

Förste lantmätarnas beräkningar vore byggda på att ersättningen till examinerade biträden, som anlätades vid ifrågavarande arbeten, fortfarande icke finge utgå med högre belopp än efter 200 kronor i månaden. Emellertid inhämtades av det vid statsverkspropositionen till 1915 års riksdag fogade statsrådsprokollat över jordbruksärenden den 14 januari 1915, att jag då framhållit, att jag icke kunde undgå att finna, att lantmäteristyrelsen anfört beaktansvärda skäl för att arvode till examinerade biträden, vilka användes vid arbetet i fråga, i särskilda fall skulle kunna höjas till 300 kronor i månaden. Jag hade därvid erinrat, att Kungl. Maj:t den 15 december 1914 medgivit, att månatligt arvode till de examinerade biträden, vilka användes vid länens lantmäterikontor mot ersättning från nionde huvudtitelns expensanslag, finge uppgå till högst 300 kronor, varvid emellertid Kungl. Maj:t föreskrivit, att ifråga om dylikt biträdes tjänstgöringsskyldighet och rätt till semester skulle gälla enahanda föreskrifter, som stadgats den 24 april 1914 beträffande lantmätare, som förordnats att biträda vid jordregisterarbete å länslantmäterikontoren. Jag hade ansett det vara förestavat av billighet, att jämväl de examinerade biträden, som användes vid de nya registratures uppläggande, erhöle möjlighet till samma arvode, som sålunda bestämts för övriga examinerade biträden å länens lantmäterikontor, naturligtvis mot enahanda arbetskyldighet.

[73.]

För tillämpning av dessa ändrade avlöningsgrundsatser hade lantmäteristyrelsen underkastat förste lantmätarnas kostnadsberäkning någon höjning, till grund varför styrelsen i de fall, då sådan företagits, beräknat ersättningen till examinerade biträden efter 250 kronor i månaden. Såsom resultat av dessa beräkningar framginge, att den totala kostnaden komme att uppgå till 102,000 kronor. Det vore visserligen möjligt, att kostnaderna för ett eller annat län icke komme att uppgå till det belopp, som dessa beräkningar upptoge, men det borde å andra sidan framhållas, att beräkningarna för kontoren i Jönköpings, Malmöhus och Värmlands län vore grundade huvudsakligen på antaganden, alldenstund arbetet inom dessa län antingen icke alls eller endast obetydligt begynts och erfarenhet att grunda beräkningarna på alltså saknats. Emellertid ville lantmäteristyrelsen uttala den förhoppningen, att kostnaderna för samtliga län tillhoppa måtte kunna begränsas till 100,000 kronor.

Lantmäteristyrelsen har vidare framhållit, att det vore av vikt, att ifrågavarande arbeten ägde rum ungefär samtidigt med arbetena med jordregistrets uppläggande. Dessa syntes emellertid vad lantmäteriets verksamhetsområde anginge komma att föreligga fullbordade under år 1917. För ernående av även berörda syfte skulle alltså fordras, att hela den återstående kostnaden, såvitt densamma nu kunde bedömas, eller 33,000 kronor anvisades för år 1917. Lantmäteristyrelsen ansåge sig emellertid med hänsyn till rådande förhållanden böra inskränka sitt äskande till 20,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag vill först erinra, att Kungl. Maj:t den 10 december 1915 föreskrivit, att arvode för examinerat biträde, som förordnas vid ifrågavarande arbeten, icke må överstiga 300 kronor i månaden.

Kostnaderna för utförande av dessa arbeten hava visat sig stiga till avsevärt högre belopp än från början beräknats. Lantmäteristyrelsen har emellertid anfört åtskilliga förklaringsgrunder för denna stegring. Det är även att märka, att den första beräkningen uttryckligen angavs vara ganska osäker.

Då det är önskvärt, att ifrågavarande arbeten så vitt möjligt äga rum samtidigt med jordregisterarbetena, finner jag mig icke böra göra någon invändning mot lantmäteristyrelsens förslag, att av det beräknade återstående erforderliga beloppet, 33,000 kronor, 20,000 kronor äskas för år 1917.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 20,000.

f. *Inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen.*

Med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen till inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen på extra stat för åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 5,000 kronor för vartdera året. Till huvudsaklig grund för dessa beslut har legat en av lantmäteristyrelsen den 15 mars 1912 avlåten skrivelse, däri styrelsen på grundvalen av verkställd utredning beräknade, att för ifrågavarande ändamål erfordrades ett sammanlagt belopp av 33,500 kronor utöver vad som för samma ändamål kunde bli tillgängligt av det årliga belopp av det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., som genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 januari 1910 bestämts för vart och ett av lantmäterikontoren i länen.

[74.]
Inbindning av
handlingar i
lantmäteri-
kontoren i
länen.
(extra anslag.)

Uti sin framställning den 17 oktober 1913 angående anslag för ifrågavarande ändamål för år 1915 erinrade lantmäteristyrelsen om den ökade användning, som i länens lantmäterikontor förvarade akter på senaste åren fått genom jordregistret och även för andra ändamål pågående undersökningar, samt framhöll vidare, att den ökning, som skett och ytterligare vore att förvänta av verksamheten å lantmäterikontoren, medförde ökade krav för andra ändamål på ovan omförmälda årliga anslag av expensmedel, varigenom utsikterna minskades att därav kunna disponera några medel till inbindning av akter.

Uti framställning den 10 oktober 1914 angående anslag för år 1916 anmälde lantmäteristyrelsen, att enligt förnyade av förste lantmätarna gjorda beräkningar komme att för ifrågavarande ändamål erfordras, förutom de 10,000 kronor, som riksdagen beviljat, ytterligare 14,350 kronor, vilket i jämförelse med den först verkställda utredningen visade en minskning av ungefär 9,000 kronor.

Av förberörda 10,000 kronor ställdes 1914 års anslag å 5,000 kronor i sin helhet till lantmäteristyrelsens förfogande för samma år, varemot av 1915 års anslag å enahanda belopp endast 2,500 kronor ställdes till styrelsens disposition för år 1915, i anslutning vartill Kungl. Maj:t föreslog riksdagen medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt finge av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål. Denna framställning bifölls av riksdagen och återstående 2,500 kronor av 1915 års anslag hava därefter anvisats till lantmäteristyrelsens förfogande för år 1916.

I skrivelse den 15 oktober 1915 har nu lantmäteristyrelsen anmält,

[74.] att å 1914 års anslag vid utgången av samma år funnits en behållning av 1,454 kronor 23 öre. Med tillägg av det för år 1915 till styrelsens disposition ställda beloppet, 2,500 kronor, hade alltså för sistnämnda år funnits tillgängligt tillhopa 3,954 kronor 23 öre. Utgifterna under de nio första månaderna av år 1915 hade uppgått till 2,004 kronor 89 öre, och den 1 oktober 1915 hade alltså funnits oanvänt ett belopp av 1,949 kronor 34 öre.

Anledningen till att detta jämförelsevis stora belopp då innestått ansåge lantmäteristyrelsen vara, att en del förste lantmätare i syfte att kunna låta utföra största möjliga arbete på en gång föredragit att verkställa arbetet mot slutet av året, då bättre kunde bedömas om och i så fall huru stort belopp som därjämte kunde för ändamålet bliva tillgängligt av det anvisade maximibeloppet av nionde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. Andra åter hade ansett det belopp, som anvisats för år 1915, vara så jämförelsevis ringa, att de förklarat sig ämna uppskjuta arbetets igångsättande till år 1916 och på sådant sätt bliva i tillfälle att på en gång använda ett något större belopp för ändamålet i fråga.

Lantmäteristyrelsen har vidare anfört, att det visserligen kunde framhållas, att någon större våda icke vore att förvänta av uppskov ett eller annat år med ifrågavarande arbeten. Särskilt med hänsyn till de ökade göromål, som, i den mån arbetet med jordregistrets uppläggande nalkades sin fullbordan, mer och mer komme att åligga rikets förste lantmätare, ansåge lantmäteristyrelsen det emellertid angeläget, att fullständig ordning och reda bleve härskande å lantmäterikontoren i länen. För vinnande av detta syfte utgjorde registratures och arkivens iordningställande, vartill även hörde akternas förseende med omslag och i mån av behov inbindning eller häftning, en ingalunda oviktig förutsättning.

Infördrade nya uppgifter från förste lantmätarna upptoge för detta ändamål anslagskrav å 19,000 kronor utöver dem, som kunde tillgodoses av ännu icke förbrukad del av redan anvisade 10,000 kronor.

Lantmäteristyrelsens först framställda plan hade gått ut på arbetets fördelning på åren 1912—1916. Även under förutsättning att ett belopp av 5,000 kronor årligen erhöles, kunde emellertid arbetet, såvitt nu kunde bedömas, icke slutföras förr än i bästa fall under år 1919.

På grund härav och då arbetet med jordregistrets uppläggande åtminstone vad anginge lantmateriets uppgift därvid syntes komma att bliva avslutat under loppet av år 1917, tilläte sig lantmäteristyrelsen hemställa, att ett anslag å 5,000 kronor måtte för detta ändamål äskas å 1917 års stat.

Av förestående utredning framgår, att utgifterna från de till förevarande ändamål anvisade anslag utgjort under år 1914 3,545 kronor 77 öre samt under år 1915 till och med september månad 2,004 kronor 89 öre. Med inräknande av det belopp å 2,500 kronor, som för år 1916 anvisats till lantmäteristyrelsens förfogande, är för tiden från och med den 1 oktober 1915 till utgången av år 1916 tillgängligt ett sammanlagt belopp av 4,449 kronor 34 öre. Även om detta belopp fullständigt åtgår under år 1916, hava i medeltal blott 3,333 kronor 33 öre åtgått för varje år. Det synes mig då tillräckligt, att ett belopp av 3,500 kronor göres tillgängligt för år 1917, helst någon mer överhängande brådska med detta arbetes slutförande icke synes föreligga.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen å *extra stat* för år 1917

anvisa ett anslag av kronor 3,500.

g. *Anskaffande till lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor m. m.*

Till anskaffande för lantmäterikontorets i Umeå räkning av kopior utav vissa skifteskartor med tillhörande handlingar, varav de i lantmäterikontoret förut förvarade exemplaren förstörts vid den eldsvåda, som den 25 juni 1888 ödelade största delen av staden Umeå, har riksdagen med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar på extra stat anvisat 18,000 kronor för år 1913 samt 9,000 kronor för vartdera av åren 1914 och 1915, eller tillhopa 36,000 kronor.

Av det för år 1915 anvisade anslaget ställde Kungl. Maj:t endast 3,000 kronor till lantmäteristyrelsens förfogande för samma år, i anslutning vartill Kungl. Maj:t föreslog 1915 års riksdag att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt å anslaget ifråga finge av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enabanda ändamål. Detta förslag bifölls av riksdagen och det återstående beloppet, 6,000 kronor, av 1915 års anslag har därefter anvisats till lantmäteristyrelsen för år 1916.

Till grund för besluten om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål har legat en av lantmäteristyrelsen med skrivelse den 12 juni 1911 överlämnad beräkning, enligt vilken arbetet ifråga, som borde omfatta kopiering av 3,885 regalark kartor och avskrift av 16,267 ark beskrivningar, skulle betinga en sammanlagd kostnad av 45,000 kronor.

[74.]

Departementets-
chefen.

[75.]

Anskaffande
till lantmäteri-
kontorets i Umeå
av kopior av
vissa kartor
m. m.

(extra anslag.)

[75.] Denna beräkning utvisade för kopieringsarbetet en kostnad av 8 kronor 44 öre för regalark kartor samt 75 öre för avskrift av varje ark beskrivning.

I skrivelse den 15 oktober 1915 har lantmäteristyrelsen gjort framställning om anslag för ändamålet för år 1917 och därvid anfört huvudsakligen följande.

Intill utgången av september månad år 1915 hade kopierats 2,649 regalark kartor för en kostnad av 21,290 kronor 85 öre eller 8 kronor 4 öre för varje regalark samt avskrivits 12,825 ark beskrivningar för en kostnad av 7,083 kronor 89 öre eller 55 öre för ark. Inalles hade alltså åtgått 28,374 kronor 74 öre.

Enligt dessa uppgifter borde återstå att kopiera 1,236 regalark kartor och 3,442 ark beskrivningar.

Redan i sin framställning den 17 oktober 1913 angående ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål hade lantmäteristyrelsen, enligt vad styrelsen nu erinrat, framhållit, att det under arbetets utförande visat sig, att den förteckning å kartor och handlingar, vilken upprättats för utredning om arbetets omfattning och lagts till grund för kostnadernas beräkning, icke upptoge alla i styrelsens arkiv förvarade kartor och handlingar av sådant slag, att de bort medtagas i samma förteckning. Med hänsyn till förteckningens omfattning och det sätt, varpå registraturen i styrelsens arkiv vore uppställda, vore misstag rätt förklarliga. Detta förhållande borde emellertid enligt styrelsens uppfattning icke medföra, att man underlåte att kopiera akt, som av en eller annan anledning icke vore upptagen uti förteckningen men som anginge förrättning, vilken avsåges med riksdagens beslut. Så hade även skett vid arbetets utförande. Lantmäteristyrelsen ansåge sig nu böra utgå ifrån att till följd av dessa förhållanden återstående del av arbetet borde upptagas till 1,300 regalark kartor och 3,500 ark beskrivningar. Med hänsyn till vunnen erfarenhet borde kostnaderna för detta arbete enligt styrelsens mening beräknas efter 8 kronor 5 öre för regalark kartor och 55 öre för varje ark beskrivning. Enligt dessa beräkningsgrunder komme kostnaderna att uppgå för kopiering av kartor till 10,465 kronor samt för avskrift av handlingar till 1,925 kronor eller tillhopa 12,390 kronor.

Till täckande av dessa utgifter funnes redan tillgängliga dels innestående behållning å 1,625 kronor 26 öre av till lantmäteristyrelsens disposition ställda medel, dels ovanberörda återstående 6,000 kronor av 1915 års anslag eller tillhopa 7,625 kronor 26 öre. För arbetets utförande skulle alltså erfordras ett ytterligare anslag av 4,764 kronor 74

öre, som lantmäteristyrelsen emellertid ansåge kunna nedsättas till 4,700 kronor. [75.]

Styrelsen har vidare anfört, att vid ovan omförmälda, år 1911 gjorda beräkning angående arbetets omfattning och kostnaderna för densamma varit fogade två med I och II betecknade förteckningar över de kartor och handlingar, som borde bliva föremål för kopiering och avskrift. Förteckningen I hade upptagit, förutom laga skiften, jämväl 2 storskiften, 23 hemmansklyvningar, 2 ägoutbyten och 2 sämjedelningar eller icke fastställda storskiften, vilkas kartor och handlingar enligt lantmäteristyrelsens uppfattning närmast borde komma ifråga att ersättas. Det vore för utförande av detta arbete anslag hittills anvisats.

Frågan huruvida anslag skulle kunna erhållas för anskaffande för lantmäterikontorets i Umeå räkning av de kartor och handlingar, som upptagits i förteckningen II, hade ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts eller riksdagens prövning. Denna förteckning hade upptagit verkställda avvitringsförrättningar till den del dessa icke efterföljts av laga skiften, och hade orsaken till att berörda avvitringsförrättningar upptecknats varit, att i de fall, där laga skifte ej ägt rum, jordregistret skulle grundas på verkställd avvitrning. Väl vore det sant, att i synnerhet länets befolkning i större grad haft behov av att få den förefintliga bristen på kartor undanröjd beträffande sådana akter, som avsetts i förteckningen I, men detta uteslöte icke, att det vore av stor betydelse att kunna förse kontoret i Umeå med kopior och avskrifter även av de kartor och handlingar, som upptagits i förteckningen II. Behovet i sistberörda del hade särskilt vad anginge kronoöverlappsmarker och kronoparker enligt lantmäteristyrelsens mening fått ökad betydelse, sedan frågan om vidsträcktare användning av dessa marker för kolonisationsändamål kommit på dagordningen. Att emellertid särskilja kartor och beskrivningar över ovanberörda kronomarker låte sig icke lämpligen göra. På grund härav och med hänsyn jämväl till den av förste lantmätaren i länet K. Grubbström uti ingiven skrivelse framhållna synpunkten, att endast i sällsynta fall något exemplar av ifrågavarande akter finnes i orterna och att det därför vore en oersättlig förlust, om de i lantmäteristyrelsens arkiv förvarade i allmänhet unika exemplaren av samma akter komme att förstöras, ansåge sig lantmäteristyrelsen böra till Kungl. Maj:ts prövning hänskjuta frågan, huruvida icke åtgärder borde vidtagas jämväl för lantmäterikontorets i Umeå förseende med de kartor och handlingar, som finnes upptagna i ovanberörda såsom II betecknade förteckning.

Denna förteckning upptog 823 regalark avvitringskartor och

[75.] 1,186 vanliga ark beskrivning. Vad särskilt kartorna anginge upptoge därå uppritade ägofigurer en jämförelsevis stor medelareal, vilket jämte andra förhållanden föranledde, att de kunde kopieras för avsevärt lägre kostnad än skifteskartor. Uti sin framställning den 12 juni 1911 hade lantmäteristyrelsen beräknat kostnaderna för kopiering och avskrift av de akter, som vore upptagna i förteckningen II, till 5,000 kronor. Med ledning av numera vunnen erfarenhet ansåge styrelsen emellertid, att detta belopp kunde nedsättas till 4,300 kronor.

För utförande av återstående arbete enligt förteckning I samt det arbete, som funnes upptaget i förteckning II, komme alltså enligt nu gjorda beräkningar att fordras ett ytterligare anslag av 9,000 kronor. Kostnaden för utförandet av arbetet i dess helhet komme alltså att kunna utföras för 45,000 kronor eller den först beräknade kostnaden för endast de kartor och handlingar, som ingått i förteckningen I.

Utgifterna under år 1915 kunde beräknas till omkring 8,800 kronor, och för år 1916 komme att vara tillgängligt högst ett belopp av 6,000 kronor. För den händelse icke någon del av det anslag, som kunde bliva beviljat för år 1917, ställdes till disposition redan under år 1916, skulle härav föranledas en inskränkning i verksamheten med omkring en tredjedel i förhållande till år 1915. Redan för lantmäteristyrelsens del vore det emellertid angeläget att fortast möjligt kunna slutföra ifrågavarande arbete, i synnerhet som den lokal, där arbetet för närvarande bedreves, så snart som möjligt vore erforderlig för annat ändamål. Förhållandet till jordregistret liksom även hänsyn till användningen av en del av ifrågavarande kartor för åtgärder, som stode i samband med kolonisationsspörsmål, läte det även framstå såsom önskvärt, att arbetet i dess helhet måtte kunna avslutas i god tid under år 1917. Med hänsyn till det jämförelsevis ringa belopp, varom här vore fråga, funne sig lantmäteristyrelsen därför böra ifrågasätta, att hela det återstående anslagsbehovet måtte föreslås att täckas medelst anslag på extra stat för år 1917 och att erforderligt belopp härav måtte göras tillgängligt redan under år 1916. Att så finge ske, syntes erforderligt för att lantmäteristyrelsen, därest behov därav skulle visa sig föreligga, redan under år 1916 måtte kunna tillhandahålla kopior av avvittringskartor över kronoparker och andra kronomarker.

*Departements-
chefen.*

Att arbetet med kopiering och avskrift av de kartor och handlingar, som upptagits i den av lantmäteristyrelsen omförmälda förteckningen I vid styrelsens utlåtande den 12 juni 1911, samt av då uteglömda kartor och handlingar av enahanda natur som de i sagda förteckning

upptagna bör förtgå och snarast möjligt avslutas, synes mig uppenbart, [75.] liksom även att anvisande av medel härtill för år 1917 är erforderligt. Mot det härtill beräknade beloppet, 4,700 kronor, har jag icke någon erinran. Genom att arbetskostnaden nedbringats icke obetydligt under den förut beräknade har kostnaden för detta arbete blivit avsevärt lägre än förut ställdes i utsikt, och detta ehuru antalet kopierade regalarkartor och avskrivna ark handlingar något ökats.

Vad därefter vidkommer de avvitringsakter, som upptagits i styrelsens förteckning II, synas mig vägande skäl vara förebragta för att arbetet må utsträckas till att omfatta även de därtill hörande kartorna och handlingarna. Särskilt för kronans del och till underlättande av planlagda åtgärder för främjande av kolonisation å kronans marker i Västerbottens län synes detta vara av betydelse. Det härtill erforderliga kostnadsbeloppet, 4,300 kronor, är ganska måttligt och medför i allt fall icke, att den ursprungligen beräknade totalkostnaden, 45,000 kronor, överskrides.

Alltså finner jag anslag å inalles 9,000 kronor böra för detta ändamål begäras av riksdagen för år 1917. På av lantmäteristyrelsen anförda skäl tillstyrker jag, att befogenhet begäres för Kungl. Maj:t att härav låta utanordna erforderligt belopp redan under år 1916.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anskaffande för lantmäterikontorets i Umeå
räkning av kopior utav vissa kartor med tillhörande
handlingar å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag
av kronor 9,000,

ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav
under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis
utanordna erforderligt belopp.

h. *Skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen.*

Redan år 1908 vid genomförandet av omorganisationen av förste lantmätartjänsterna framhölls av dåvarande departementschefen, att ut- [76.]
över de till uppförande i staten då föreslagna sex amanuensbefatt-
ningarna torde, därest förslaget om jordregister bifölles, ytterligare bi-
träden å länens lantmäterikontor bliva erforderliga men att, då först
efter jordregistrets uppläggande det stadigvarande behovet av förstärk-
(extra anslag.)

[76.] ning i sådana extra arbetskrafter kunde tillförlitligen bedömas, något anslag till dylika biträden icke för det dåvarande påkallades.

Sedan svårighet yppats för en del förste lantmätare att medhinna sina göromål samt lantmäteristyrelsen hemställt bland annat om anslag å extra stat för år 1913 å 16,000 kronor till påskyndande av arbetena vid länens lantmäterikontor, anförde departementschefen den 13 januari 1912, jämte det han tillstyrkte Kungl. Maj:t att hos riksdagen begära anslag till uppläggande av nya registratur och arkivens ordnande vid länens lantmäterikontor, att, om än behovet av ytterligare biträden flerstädes gjorde sig starkt gällande, kostnaden för dylika biträden lämpligen kunde, intill dess större erfarenhet om det stadigvarande behovet vunnits, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall bestridas från nionde huvudtitelns expensanslag. Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran och i anslutning därtill anvisade Kungl. Maj:t sedermera efter framställningar av lantmäteristyrelsen vid åtskilliga tillfällen medel till biträden vid vissa lantmäterikontor.

Med anledning av inkomna framställningar om förstärkning av arbetskrafterna å länens lantmäterikontor anförde dåvarande departementschefen den 14 januari 1914 bland annat, att de behov, som legat till grund för dessa framställningar, syntes vara av två olika slag. Vissa finge anses vara av mera tillfällig natur, väsentligen beroende på det pågående arbetet med jordregistrets uppläggande och i varje fall av sådan beskaffenhet, att tillräcklig erfarenhet då ännu icke vunnits, i vad mån de kunde komma att fortfara. Bland nämnda behov förekomme dock även vissa, vilka redan då otvivelaktigt kunde anses hava stadigvarande egenskap och skulle komma att oförminskade förefinnas oberoende av jordregisterarbetets fortgång och avslutande. Detta syntes vara fallet med åtminstone en del av det behov av skrivhjälp, som anmälts från samtliga lantmäterikontor. Departementschefen funne det vara ett oekonomiskt slöseri med förste lantmätarens för viktigare värv avsedda arbetskraft att låta honom personligen verkställa en så stor mängd enkla och till avsevärd del rent mekaniska göromål, som utredningen utvisat vara händelsen. Att fortfarande anvisa från expensmedlen anslag till detta i nästan alla län förefintliga behov av skrivhjälp syntes icke lämpligt, utan borde särskilt anslag begäras av riksdagen. Dock syntes det vara tillräckligt att tillsvidare uppföra detsamma å extra stat. Anslagsbeloppet för år 1915 föreslogs till 12,000 kronor.

I enlighet härmed gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen, som biföll densamma. Mot att kostnaderna för avlöning åt examinerade

biträden fortfarande skulle av Kungl. Maj:t anvisas från expensanslaget, gjordes icke någon erinran. [76.]

För år 1916 hemställde lantmäteristyrelsen bland annat om ett anslag av 38,700 kronor till förstärkning av arbetskrafterna å lantmäterikontoren i länen, varav 18,000 kronor voro avsedda att användas till examinerade biträden och 20,700 kronor skulle utgå till skrivhjälp. Jag anförde härom den 14 januari 1915, att då frågan om definitivt ordnande av hithörande förhållanden ännu borde anstå, det vore lämpligast, att kostnaderna för examinerade biträdens anställande även för år 1916 finge bestridas av expensanslaget. Däremot ansåg jag medel böra äskas för tillgodoseende av det mera stadigvarande behovet av skrivhjälp, varvid jag framhöll, att på grund av departementschefens tidigare av riksdagen utan anmärkning lämnade uttalanden det borde stå Kungl. Maj:t fritt att för mera tillfälligt behov av skrivhjälp fortfarande anvisa medel från nionde huvudtitelns expensanslag utöver det anslag, som riksdagen anvisade till skrivhjälp å lantmäterikontoren. Det av lantmäteristyrelsen till skrivhjälp för år 1916 begärda beloppet, 20,700 kronor, syntes kunna sänkas till 18,000 kronor, vilket ock av Kungl. Maj:t begärdes och av riksdagen beviljades.

Den 17 september 1915 anvisade Kungl. Maj:t från nionde huvudtitelns expensanslag ett belopp av 1,650 kronor till anställande av ytterligare skrivhjälp.

I skrivelse den 25 oktober 1915 avgav lantmäteristyrelsen förslag rörande användningen av det för år 1916 av riksdagen anvisade anslag av 18,000 kronor samt meddelade, att de från förste lantmätarna inkomna yttrandena upptoge ett anslagsbehov för detta ändamål av tillhopa 23,000 kronor. Detta ökade behov ansåge lantmäteristyrelsen uteslutande bero på arbetet med jordregistrets *förande*, vilket ökades i samma mån, som detta register upplades. Det såge alltså ut, som om styrelsen även under år 1916 kunde bli nödsakad att anhålla om anvisande av ytterligare medel till skrivhjälp å länens lantmäterikontor. Beträffande anslagets användning föreslog styrelsen dels enahanda föreskrifter, som förut plägat meddelas, innefattande bland annat att betalning skulle ske i mån av verkställt arbete, dels ock ett tillägg, avseende att biträde, som anställdes å lantmäterikontor under år 1916 i dess helhet, skulle, i den mån sådant kunde ske utan hinder för göromålens behöriga gång och även om sådant biträde delvis sysselsattes med arbete, som ersattes från annat anslag (såsom för jordregistret, för reparation av kartor eller för nya registratur och arkivens ordnande), kunna erhålla ledighet under

[76.] högst tre veckor utan skyldighet att därunder avstå någon del av arvodet, i vilket fall arvodet under denna tid borde fördelas att utgå från respektive anslag i förhållande till omfattningen av det arbete av skilda slag, som under året ålåge biträdet.

I anledning härav ställde Kungl. Maj:t den 17 december 1915 det för år 1916 beviljade anslaget av 18,000 kronor till lantmäteristyrelsens förfogande på förut vanliga villkor och förklarade sig vilja framdeles, efter det tillfälle beretts riksdagen att yttra sig över framställningen i fråga om viss tids semester åt biträde, meddela beslut i detta hänseende.

Den 25 oktober 1915 har lantmäteristyrelsen därjämte i särskild skrivelse gjort framställning om anslag för år 1917 för beredande av skrivhjälp å länens lantmäterikontor. Styrelsen har därvid anfört bland annat följande.

»För år 1917 innebära förste lantmätarnas framställningar äskanden å tillhoppa 25,000 kronor. Enligt lantmäteristyrelsens mening äro emellertid flera av dessa framställningar icke byggda på tillräckligt förutseende rörande omfattningen av det arbete, som jordregistrets förande innebär, vilket arbete till väsentlig del betingar den årliga stegringen i behovet av anslag till beredande av skrivhjälp och därmed likartade göromål.

Till belysning av omfattningen och beskaffenheten av detta arbete tillåter sig lantmäteristyrelsen anföra följande.

Arbetet i fråga består främst uti föreskrivna införingar i jordregistret i anledning av skeende lantmåteriförrättningar, av vilka särskilt bör uppmärksammas sådana, som föranleda åsättande av nya registernummer och vilka i anledning härav skola särskilt insändas till kontoren och därifrån återställas till vederbörande förrättningsman. Med avseende å dessa förrättningar har man att taga i betraktande förutom arbetet med införingarna och registerbeteckningars anbringande å kartor och handlingar, det arbete, som består i akternas mottagande och registrering samt deras emballering och återsändande. Antalet dylika akter torde uppgå till minst 2,000 årligen, och många av dem äro både vad kartor och handlingar angår av anseelig omfattning. Antalet införingar i jordregistret till följd av nu berörda slag av förrättningar beräknar lantmäteristyrelsen till omkring 16,000 årligen, vartill kommer införing av fastställda avsöndringar, som enligt tillgänglig statistik uppgår till 13,687 i medeltal för åren 1909—1913.

Bestämmelserna i nu omförmälda ämnen återfinnas i 28—30 §§ i förordningen den 13 juni 1908 angående jordregister, varav även inhämtas, att lantmätare, som erhållit förordnande å förrättning, som innefattar delning av jord, vattenfall eller fiske i socken, för vilken jordregister anmålts vara upplagt, skall före förrättningens företagande hos förste lantmätaren rekvirera utdrag av jordregistret, upptagande den fastighet förrättningen avser ävensom de lägenheter, vilka avsöndrats från densamma eller från fastighet, ur vilken den blivit utbruten. I sammanhang härmed bör även erinras om bestämmelserna i 31—33 §§ i samma förordning, vilka samtliga, åsyftande att uppehålla överensstämmelsen mellan jordregistret, jordeboken och fastighetsböckerna, ålägga förste lantmätaren avsevärda expeditiösgöromål

av visserligen enkelt slag men i allt fall av sådan betydelse, att fel icke få förekomma. Slutligen bör här erinras om förste lantmätarens skyldighet att i enlighet med föreskrifterna i 35 § förordningen i fråga varje år under september månad tillställa häradsskrivaren uppgift å de fastigheter, som, efter det senaste uppgift lämnats, blivit införda i registret eller undergått förändring beträffande namn och registernummer.

Men utom nu berörda arbeten, som omedelbart sammanhänka med jordregistrets förande, förorsakar registrets fullbordan indirekt en högst väsentlig ökning av förste lantmätarnas åligganden, ett förhållande, som synes hava förbigått flertalet förste lantmätarens uppmärksamhet. Intill dess jordregistret för en socken förklaras upplagt, åligger det nämligen Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande att låta verkställa anteckning om avsöndring för alltid i kronans jordebok eller rättare uti den särskilda förteckning å avsöndrade lägenheter, vartill kammarkollegium i cirkulär den 20 mars 1874 fastställt formulär, vilken förteckning emellertid enligt samma cirkulär är att betrakta såsom del av jordeboken. Genom samtidigt med jordregisterförordningens tillkomst viddagen ändring av 26 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring har emellertid Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes sistberörda åliggande upphävts och i stället förordnats, att avsöndrad lägenhet skall införas i jordregistret. Till följd härav kommer Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande att sakna samlade uppgifter rörande lägenheter, som fastställas efter det jordregistret förklarats upplagt, och följden härav blir återigen den, att befallningshavanden finner sig böra inhämta yttrande av förste lantmätaren rörande alla avsöndringar före deras fastställelse för erhållande av uppgift bland annat angående areal och stamfastighet samt huruvida lägenheten ligger inom den tillåtna gränsen för avsöndring eller icke. Under åren 1909—1913 hava rikets förste lantmätare avgivit yttranden i medeltal årligen rörande 2,518 avsöndringsärenden, och då hos länsstyrelserna under samma period fastställes 13,687 avsöndringar ävenledes i medeltal årligen, kan ökningen å lantmäterikontoren av ärenden rörande jordavsöndring, som jordregistrets fullbordan kommer att medföra, beräknas till omkring 11,000.

Denna redogörelse torde visa, att det arbete, som direkt eller indirekt föranledes av jordregistrets förande, är av mycket stor omfattning. och det bör särskilt uppmärksammas, att arbetet i fråga icke kan samlas till vissa perioder utan måste ske successivt i mån som anledning därtill förekommer, vilket förhållande helt naturligt gör arbetet ännu mer besvärligt och tidsödande, samt att uppskov med åtgärd, som uti ifrågavarande del ankommer på förste lantmätaren, givetvis icke får förekomma. Ehuru arbetet är av stor vikt, torde det emellertid vara av sådan art, att en väsentlig del av detsamma kan anförtros åt ett övat skrivbiträde, dock givetvis under överinseende av förste lantmätaren, och håller lantmäteristyrelsen före, att arbetet med jordregistrets förande bör föranleda anställande å varje läns lantmäterikontor av ett ständigt skrivbiträde. Det förhåller sig visserligen så, att riksdagen år 1908 vid beviljande av medel till inrättande av ett jordregister framhöll angelägenheten av att detsamma icke anordnades på sådant sätt, att arbetet därmed krävde inrättandet av nya tjänster. Vid denna tid funnos emellertid icke några biträdesbefattningar inrättade, under det sådana för kvinnliga biträden numera upptagits i en del lönestater. Och då behovet av fasta biträden inom lantmäterikontoren gör sig gällande, anser sig lantmäteristyrelsen därför böra utgå ifrån att

[76.]

detta behov lämpligen bör tillgodoses genom inrättande av befattningar efter de normer, som under senare åren i allmänhet följts inom förvaltningen, dock med den skillnad att biträdesbefattningarna å lantmäterikontoren enligt lantmäteristyrelsens mening böra kunna innehavas även av män.

På grund av vad sålunda anförts och då arbetet med jordregistrets uppläggande, som kommit därhän, att registret redan förklarats upplagt för ett stort antal socknar, vilket anta för varje månad stiger, redan vid utgången av år 1916 torde vara slutfört inom större delen av landet, anser lantmäteristyrelsen, att tidpunkten nu varit inne för framläggande av förslag om uppförande av erforderliga biträdesbefattningar å 1917 års stat. Enligt ett inom lantmäteristyrelsen i ämnet nppgjort förslag skulle för ändamålet erfordras 12 biträden av lägsta normaltyp och 10 av andra klassen. Årliga utgifterna för dessa biträden — löner, tjänstgöringspenningar och ortstillägg — skulle enligt samma förslag uppgå till 31,975 kronor, vartill vid eventuellt genomförande torde komma en del ålderstillägg. På grund av nu rådande förhållanden anser sig lantmäteristyrelsen emellertid icke böra nu förelägga detta förslag till prövning och inskränker sig alltså till att göra framställning om uppförande för ifrågavarande ändamål av erforderligt anslag å extra stat.

Med avseende å frågan om det belopp, som härvid bör ifrågakomma, finner sig lantmäteristyrelsen böra erinra därom, att det årligen stegrade behovet enligt styrelsens mening icke berättigar till särskiljande av någon del därav såsom varande av tillfällig art. Under förutsättning därför att blivande anslag skall räcka att tillgodose behovet i dess helhet anser sig styrelsen icke kunna föreslå, att anslagets belopp sättes lägre än till 30,000 kronor.

Såsom ytterligare skäl för att beloppet föreslås jämförelsevis högt vill lantmäteristyrelsen framhålla, att enligt styrelsens mening den arbetshjälp, som är oundgänglig å lantmäterikontoren och som dagligen blir detta i allt större utsträckning, i främsta rummet bör tillgodoses genom icke examinerade biträden, och att strävandena böra såsom det ekonomiskt fördelaktigaste gå ut på att utnyttja sådana biträden i största möjliga utsträckning såväl för göromål av enklare slag, men för vilkas behöriga utförande i allt fall kräves en viss specialutbildning, som för göromål, vilka rätteligen borde ankomma på vaktmästare. Vad särskilt angår vaktmästargöromålen förhåller det sig så, att förste lantmätaren äger påkalla erforderligt biträde för utförande av dessa göromål av länsstyrelsens vaktmästare. Denna ordning, som bestämdes under den tid, då lantmäterikontoret icke skulle hållas tillgängligt för allmänheten mer än två dagar i månaden, medför, vid det förhållande att länsstyrelsens vaktmästare äro fullt upptagna av dem åliggande göromål inom länsstyrelsen, att förste lantmätaren i allmänhet icke kan påräkna biträde till vaktmästargöromål i vidare mån än vad angår hämtning och bortskaffning av post. I anledning härav kunde givetvis ifrågasättas inrättande av vaktmästarbefattningar vid lantmäterikontoren. Då emellertid å lantmäterikontoren förekommande vanliga vaktmästargöromål såvitt nu kan bedömas endast undantagsvis kunna bereda en vaktmästare full sysselsättning och dennes anlitan för andra göromål torde möta hinder, under det att åt ett skrivbiträde torde kunna uppdragas största delen av förekommande göromål av beskaffenhet att de vanligen åligga vaktmästare, anser lantmäteristyrelsen, att frågan om anställande av särskilda vaktmästare å lantmäterikontoren bör vila i avvaktan på erfarenhet, huruvida icke behovet av biträde i denna del må kunna till huvudsaklig del tillgodoses genom andra biträden.

Bland de skrivbiträden, som för närvarande finnas anställda å lantmäterikontoren i länen, finnas åtskilliga, som arbetat därstädes i flera år. Dessa erhålla i mån av verkställt arbete ersättning dels av medel, som anvisats för skrivhjälp, dels av medel, som ställts till disposition för arbetet med jordregistrets uppläggande eller för reparation och renovation av kartor eller för registratures iordningställande och arkivens ordnande. För arbetenas fortgång är det givetvis av betydelse att kunna bibehålla dessa biträden, och synes man därför böra förbättra deras ställning i så måtto, att de må kunna få någon tids ledighet utan avstående av avlöning, och torde denna fördel även böra beredas biträde, som för hela året anställs vid lantmäterikontor men som erhåller ersättning från olika till lantmäteristyrelsens disposition ställda anslag i förhållande till omfattningen av det arbete av skilda slag, vilket under året åligger biträdet. Ett bifall härtill synes lantmäteristyrelsen så mycket mer betingat av billighet, som flertalet biträden arbeta mot en skälig ringa ersättning och äro obemedlade, till följd varav de icke anse sig kunna taga någon tids ledighet, varav de emellertid i allmänhet torde vara i behov, om deras hälsa icke i förtid skall taga skada.»

I avvaktan på att mera stadigvarande förhållanden inträtt, sedan jordregistret blivit upplagt över åtminstone den allra största delen av landet, torde även för år 1917 anslag till skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen böra begäras å extra stat.

*Departements-
chefen.*

Av lantmäteristyrelsens nu lämnade utredning finner jag det ovedersägligen framgå, att anslagsbeloppet för år 1917 bör avsevärt höjas utöver 1916 års anslag å 18,000 kronor. Det av lantmäteristyrelsen föreslagna beloppet av 30,000 kronor synes mig dock väl högt, helst som Kungl. Maj:t väl fortfarande skall hava möjlighet att vid påvisat oundgängligt behov anvisa tillskott från expensanslaget. Ifall anslaget sättes till 25,000 kronor, innebär detta en förhöjning med 7,000 kronor, och anslaget kommer att motsvara det belopp, som förste lantmätarna själva ansett erforderligt.

Förslaget, att åt för helt år anställt skrivbiträde vid länslantmäterikontor må kunna beviljas ledighet under högst tre veckor årligen utan avstående av avlöning, synes mig vara förestavat av billighet och skälig hänsyn till dessa biträdens behov av någon tids arbetsvila. Därest de på arbetet vid länslantmäterikontoren inverkan förhållanden icke nu befunnit sig i en år för år växlande övergångsperiod, hade antagligen behovet av anställande på ett fastare sätt av dylika skrivbiträden redan måst tillgodoses, och därmed hade väl för dem liksom för andra biträden i statstjänst följt rätt till viss tids semester. En viss svårighet torde visserligen för närvarande i detta fall föreligga därutinnan, att biträdes avlöning hittills bestämts skola utgå i mån av utfört arbete och att alltså icke visst månadsarvode finnes fastslaget, vilket biträdet skulle behålla under semestern, men det torde icke vara omöjligt att fastslå

[76.] visst semesterarvode, kanske växlande allt efter olika förhållanden. Härom lärer Kungl. Maj:t efter förslag av lantmäteristyrelsen kunna i sinom tid fatta beslut.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen
å *extra stat* för år 1917 anvisa ett an-
slag av kronor 25,000.

i. *Fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor.*

[77.] Sedan den s. k. skiftesstadgekommittén i skrivelse den 1 februari 1909 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt autografisk reproduktion av kartor skulle kunna införas i det svenska lantmäteriväsendet, samt dylik utredning verkställes av lantmäteristyrelsen i utlåtande den 14 mars 1912, varvid styrelsen föreslagit, att till en början blott en försöksanstalt av minsta möjliga omfattning borde anordnas, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 3 augusti 1912 gott dels ställa till lantmäteristyrelsens förfogande för inköp av patent- eller utövningsrätt till lämplig metod för autografisk reproduktion av kartor ett belopp av högst 2,000 kronor från nionde huvudtitelns allmänna besparingar, dels ock medgiva styrelsen rätt att till bestridande av övriga kostnader för igångsättande inom styrelsen av en försöksanstalt för dylik reproduktion använda intill 5,050 kronor av det under riksstatens nionde huvudtitel uppförda anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

Sedan lantmäteristyrelsen inköpt utövningsrätt till två varandra kompletterande reproduktionsmetoder, påbörjades arbetet med försöksanstaltens igångsättande i slutet av år 1912, varefter försöksarbetena togo sin början i medlet av februari månad år 1913.

I skrivelse den 30 juni 1913 redogjorde lantmäteristyrelsen för dessa arbetens gång och resultat samt hemställde, att ett belopp av 2,500 kronor måtte anvisas styrelsen för fortsättande av dessa försöksarbeten.

Sedan statskontoret den 21 augusti 1913 avgivit utlåtande över denna framställning, anbefallde Kungl. Maj:t den 5 september 1913 statskontoret att för ifrågavarande ändamål av under händer varande medel till lantmäteristyrelsen på rekvisition utanordna nyssnämnda belopp, 2,500 kronor, att framdeles hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande.

I skrivelse den 2 oktober 1913 hemställde vidare lantmäteristyrelsen om avlåtande av proposition om anvisande av medel för fort-

*Fotomekanisk
reproduktion
av lantmäteri-
kartor.*

(extra anslag.)

sättande av arbetena vid omförmälda försöksanstalt samt anförde med avseende härå bland annat, att det beviljade anslaget av 2,500 kronor uppenbarligen vore så knappt, att det ej tilläte försöksarbetens utförande annat än i ganska ringa omfattning. Emellertid vore det nödvändigt, att försöksarbetena finge bedrivas i något större omfattning än hittills. Enligt av styrelsen i sådant avseende verkställda beräkningar skulle erfordras ökad personal, för vilken avlöningen skulle uppgå till 7,200 kronor för helt år. Då den ökade personalen vore avsedd att anställas från den 1 juli 1914, borde anslaget till försöksarbetena under åren 1914—1915 ej tilltagas lägre än 10,800 kronor. Statsmedel behövdes emellertid även till nödig komplettering under dessa år av maskiner, instrument och materialier. Sammanlagda anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål under åren 1914 och 1915 uppginge på grund härav till ett belopp av lägst 13,000 kronor. [77.]

I statsverkspropositionen den 14 januari 1914 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 15,500 kronor, därav 2,500 kronor skulle användas till täckande av de genom förenämnda beslut den 5 september 1913 förskottsvis bestridda utgifter för anstalten. Till statsrådsprotokollet uttalade dåvarande departementschefen, att försöken borde bedrivas med sådan kraft, att de skulle kunna anses avslutade åtminstone vid utgången av år 1915, samt att för sådant ändamål det syntes böra medgivas, att de inkomster för vid anstalten utfört arbete, som möjligen kunde inflyta intill sistnämnda tidpunkt, finge användas till anstaltens behov, dock naturligtvis så att de fördes i räkenskap och redovisades.

Denna framställning blev av riksdagen bifallen, varvid riksdagen lämnade departementschefens nyssberörda uttalanden utan erinran.

Den 19 juni 1914 bemyndigade Kungl. Maj:t lantmäteristyrelsen att av det belopp av 13,000 kronor av förenämnda anslag, som icke skulle åtgå till ersättande av omförmälda förskott för år 1913, disponera under år 1914 högst 5,800 kronor och återstoden efter ingången av år 1915.

Emellertid hade lantmäteristyrelsen redan i skrivelse den 19 februari 1914, med erinran om ovannämnda av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet till statsrådsprotokollet den 14 januari 1914 uttalade förväntan, att försöken vid ifrågavarande anstalt komme att bedrivas med sådan kraft, att de kunde anses vara avslutade åtminstone med utgången av å 1915, anført, att för sådant ändamål verksamheten vid anstalten borde omfatta icke allenast sådana arbeten, som erfordrades för styrelsen eller för länens lantmäterikontor, utan även sådana reproduktionsarbeten,

[77.] vilka rikets lantmätare samt möjligen andra tjänstemän, ämbetsverk och myndigheter eller enskilda önskade få utförda, varvid styrelsen skulle betinga sig skäligen ersättning. Emellertid saknade styrelsen tillräckliga medel till de behov av anstaltens ytterligare utrustning med maskiner, instrument m. m., som föranleddes av denna större verksamhet. På grund härav hade styrelsen, som förklarat sig anse inköp till anstalten av förbrukningsartiklar såsom kemikalier och oljor, papper, zinkplattor, tryckfärger m. m. kunna ske med anlitan av nionde huvudtiteln anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., hemställt om bemyndigande att för anstaltens övriga behov få använda medel, som intill utgången av år 1915 möjligen inflöte av verksamheten vid anstalten.

Statskontoret yttrade i utlåtande häröver den 17 mars 1914, med erinran om ovanberörda uttalande i statsrådsprotokollet den 14 januari 1914, att, då det hos 1914 års riksdag äskade anslag för anstalten vore avsett dels till avlöningar åt personalen och dels till komplettering av anstaltens utrustning men icke till inköp av förbrukningsartiklar, statskontoret icke hade något att erinra mot lantmäteristyrelsens uttalande, att nionde huvudtiteln expensanslag borde få användas till dylika inköp, helst som de till anstalten inflytande inkomster syntes komma att vara tämligen osäkra, så länge verksamheten befunne sig på försökets stadium. Ifall anstalten sedermera komme att erhålla en fast organisation, syntes det emellertid kunna med fog ifrågasättas, huruvida ej de inflytande inkomsterna borde i första hand användas till täckande av anstaltens driftkostnader.

Den 18 april 1914 medgav Kungl. Maj:t, att de inkomster för vid anstalten utfört arbete, som intill utgången av år 1915 kunde inflyta, finge användas för anstaltens behov, dock under villkor, att de fördes i räkenskap och redovisades.

I skrivelse den 9 november 1914 anförde lantmäteristyrelsen bland annat, att till följd av vissa av styrelsen vidtagna åtgärder för försöksverksamhetens kraftiga bedrivande åtskilliga arbeten hade både av lantmätare och andra tjänstemän samt ämbetsverk uppdragits åt anstalten, så att dess verksamhet redan då vore tämligen omfattande. Styrelsen vore därför övertygad om att försöksarbetena skulle kunna anses avslutade med utgången av år 1915.

Resultatet av dittills utförda arbeten hade bestyrkt riktigheten utav den av styrelsen förut uttalade uppfattningen, att lantmäterikartor likasom andra kartor och ritningar kunde i flera avseenden fördelaktigare reproduceras medelst fotomekanisk metod än medels hittills vanlig handritning, till följd varav och då berörda fördelar borde komma såväl

lantmäteriväsendet som andra allmänna institutioner tillgodo, den av lantmäteristyrelsen försöksvis bedrivna verksamheten syntes snarast möjligt böra understödjas genom en fastare organisation. Styrelsen förutsatte emellertid, att framgång för en framställning härom icke kunde påräknas förr än vid tidpunkten för försöksarbetenas slutförande. I anledning härav såge sig lantmäteristyrelsen nödsakad att göra framställning om anslag av medel för arbetenas bedrivande under år 1916.

Lantmäteristyrelsen ansåge sig böra beräkna det för fortsättande av arbetena under år 1916 erforderliga beloppet på följande sätt:

Till avlöningar:

till en förtryckare och en fotograf efter 55 kronor i veckan till vardera	kronor 5,720: —	
» ett tryckeribiträde eller lärling		
å 20 kronor i veckan	» 1,040: —	
» ritbiträde	» 1,800: —	
» granskning och kontroll	» 2,000: —	
» andre tryckare å 50 kronor i veckan	» 2,600: —	kronor 13,160: —.
<i>För inköp av maskiner och instrument m. m.</i>		» 2,500: —.
		<u>Summa kronor 15,660: —.</u>

Under förutsättning att möjligen uppkommande besparingar å det år 1914 till anstalten anvisade anslag ävensom anstaltens inkomster finge intill utgången av år 1916 av lantmäteristyrelsen användas dels för inköp av behövliga maskiner, instrument, möbler och annan utrustning och dels eventuellt även till avlöningar, samt att för inköp av förbrukningsartiklar såsom kemikalier och oljor, papper, plattor och stenar, tryckfärger och andra trycknings- och fotografimaterialier m. m. finge anlitas nionde huvudtiteln anslag till expenser m. m., ansåge lantmäteristyrelsen, att ett anslag för ändamålet av 10,000 kronor för år 1916 bleve tillräckligt. Av det anförda framginge, att de medel, som kunde komma att beviljas för år 1916, vore avsedda att användas endast i den mån anstaltens utgifter ej komme att täckas av dess inkomster.

Vid anmälan den 14 januari 1915 av detta ärende anförde jag, att, även om befogenhet tillerkändes lantmäteristyrelsen att jämväl under år 1916 anlita nionde huvudtiteln expensanslag till inköp av förbrukningsartiklar för anstalten samt någon besparing å 1915 års anslag

[77.] skulle uppstå, det icke kunde med säkerhet påräknas, att anstaltens egna inflytande inkomster skulle bliva tillräckliga för att bestrida alla övriga utgifter och uppehålla anstaltens verksamhet. Jag hyste visserligen förhoppning, att icke hela det av styrelsen begärda statsanslaget, 10,000 kronor, skulle visa sig erforderligt, men ansåg, att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att tillse, att anslaget allenast i mån av verkligt behov toges i anspråk.

På min hemställan föreslog därför Kungl. Maj:t 1915 års riksdag att dels medgiva, att besparing å anslaget vid 1915 års slut finge användas även under år 1916, dels ock för anstalten anvisa å extra stat för år 1916 ett anslag av 10,000 kronor att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas för ändamålet.

Under uttryckande av den förhoppningen, att under de fortsatta försöken frågan om reproduktion av lantmåterikartor på fotomekanisk väg snart måtte vinna en tillfredsställande lösning och anstalten härigenom bliva i tillfälle att i större utsträckning än hittills skett kunna åtaga sig arbeten såväl för allmänhetens som de statsinstitutioners räkning, som därav vore i behov, och med framhållande att under sådan förutsättning det icke heller borde vara uteslutet, att anstalten i framtiden genom de inkomster, som inflöte till densamma för sådana arbeten, skulle bliva i stånd att utan särskilda statsbidrag uppehålla sin verksamhet, anmälde riksdagen, att Kungl. Maj:ts nyssnämnda förslag bifallits av riksdagen.

I skrivelse den 5 oktober 1915 gjorde lantmåteristyrelsen framställning angående disponerande av medel för anstaltens uppehållande under år 1916. Styrelsen anförde därvid bland annat följande.

Anstaltens verksamhet under år 1916 borde fortgå huvudsakligen efter den plan, som angivits i lantmåteristyrelsens skrivelse den 9 november 1914. I planen upptagen personal och beräknade avlöningsbelopp syntes således komma att erfordras, dock att någon besparing torde kunna ske å beräknade utgifter för ritbiträde och andre tryckare, vilka endast tidvis skulle behöva anlitas. De i samma plan uppgivna maskiner och instrument m. m. måste under år 1916 anskaffas. Men därjämte bleve nödigt att snarast möjligt och, därest anstaltens lokalförhållanden medgäve ökning av arbetena, redan under år 1916 inköpa en mindre snällpress till pris av omkring 4,000 kronor. Anstalten måste alltså utom till förbrukningsartiklar vara beredd på en utgiftssumma av omkring 19,660 kronor under år 1916.

Den 1 oktober 1915 hade funnits inestående 2,067 kronor 87

[77.] öre av anvisade statsmedel och 2,751 kronor 78 öre av influtna medel eller tillhoppa 4,819 kronor 65 öre. Före utgången av samma månad beräknades med säkerhet komma att inflyta omkring 2,000 kronor för redan till huvudsaklig del verkställt arbete. Beställningar hade redan gjorts, som antoges tillförsäkra anstalten arbete under återstående del av året. Då den ersättning, som härför debiterades, kunde anses ungefärligen motsvara driftkostnaden, skulle ovanberörda behållning kvarstå även vid årsskiftet, vadan man alltså då skulle kunna räkna med en behållning av omkring 6,000 kronor. Allt tydde på att under år 1916 jämförelsevis goda resultat vore att förvänta av de åtgärder, som vidtagits för att förmå rikets lantmätare att i större utsträckning anlita anstalten. På grund härav borde inkomsterna under år 1916 kunna beräknas till 9,000 kronor. När härtill lades den beräknade behållningen vid utgången av år 1915 eller 6,000 kronor, erhöles en summa av 15,000 kronor. Då hela utgiftskontot enligt styrelsens beräkning, förutom förbrukningsartiklar, uppginge till 19,660 kronor, skulle alltså av anslaget för år 1916 endast erfordras 4,660 kronor. Emellertid borde uppmärksammas, att utgiftskontot vore beräknat under förutsättning av personalens ökning, vilken givetvis borde ske först i mån av behov. Till följd därav syntes utgiftskontot komma att bli mindre än som beräknats.

Härtill komme utgifterna för förbrukningsartiklar, men då härav funnes avsevärda lager hade styrelsen ej anledning att för år 1916 beräkna utgifterna för förbrukningsartiklar till högre belopp än omkring 2,000 kronor. Därjämte borde något belopp stå till styrelsens förfogande för oförutsedda utgifter. Styrelsen ansåge därför, att för bestridande av anstaltens utgifter under år 1916 erfordrades ett belopp i runt tal av högst 8,000 kronor.

När styrelsen skulle söka att genom erfarenhet utröna möjligheterna för anstalten att utan särskilda statsbidrag uppehålla sin verksamhet, syntes det ligga i sakens natur, att den första post, som borde gäldas av influtna medel, vore förbrukningsartiklar, och detta framträdde i synnerhet beträffande kostnaden för papper. Den ändring i hittills följd praxis syntes därför böra vidtagas, att anstalten själv ersatte kostnaderna för förbrukningsartiklar. Lantmäteristyrelsen utginge alltså i sin förevarande framställning ifrån, att möjligheten att anlita nionde huvudtitelns expensanslag till förbrukningsartiklar vid ifrågavarande anstalt icke vidare utan särskilt tillstånd borde komma till användning.

Vid föredragning den 31 december 1915 av lantmäteristyrelsens sistsnämnda skrivelse har Kungl. Maj:t dels förklarat, att efter ingången

[77.] av år 1916 nionde huvudtiteln's expensanslag icke må användas till bestridande av kostnader för inköp av förbrukningsartiklar till ifrågasvarande reproduktionsanstalt, dels bemyndigat lantmäteristyrelsen att för anstaltens behov under år 1916 använda ej allenast vid årets ingång kvarstående behållning å äldre anslag till anstalten utan även mot redovisningsskyldighet de under året inflytande inkomster, dels ock därutöver anvisat av det å extra stat för år 1916 beviljade anslaget ett belopp av 6,000 kronor.

I särskild skrivelse den 5 oktober 1915 har därjämte lantmäteristyrelsen yttrat sig angående anstaltens verksamhet och medelsbehov under år 1917 samt därvid bland annat anfört följande:

I tekniskt avseende måste försöksarbetenas resultat anses tillfredsställande, då därigenom ådagalagts bland annat, ej mindre att kopior i ett eller flera exemplar av lantmäterikartor och andra kartor och ritningar vare sig i samma skala eller i större eller mindre skala än originalet kunde medelst fotomekanisk reproduktion framställas avsevärt både tillförlitligare, snabbare och billigare än genom handkopiering och transporter, än även att de av styrelsen prövade och valda metoder och anskaffade apparater och maskiner vore för ändamålet lämpliga.

Sedan anstalten under år 1914 börjat att vid sidan av de rena försöksarbetena mot betalning utföra reproduktionsarbeten åt statsinstitutioner, ämbets- och tjänstemän samt enskilda, hade anstaltens inkomster för dylika under år 1914 utgjort 813 kronor 31 öre. Mot betalning utförda arbeten hade således under år 1914 varit av jämförelsevis mindre omfattning, men under år 1915 hade anstalten vid sidan av de rena försöken kunnat åtaga sig arbeten till större omfattning. Inkomsterna för sådana arbeten hade under tiden från den 1 januari till den 1 oktober 1915 uppgått till 4,181 kronor. För hela året 1915 hade styrelsen beräknat anstaltens inkomster till minst 6,000 kronor.

För att anstalten skulle få full sysselsättning för tillgängliga arbetskrafter fordrades emellertid, att rikets lantmätare allmänt begagnade sig av anstalten. Då till följd av lantmätarnas vana vid den gamla handritningsmetoden, som åtminstone i vissa fall tillförde dem större inkomst för kartkopiering än fotomekanisk reproduktion, det ej kunde förväntas, att rikets lantmätare på frivillighetens väg skulle anlita styrelsens reproduktionsanstalt, hade lantmäteristyrelsen samma dag gjort särskild framställning till Kungl. Maj:t om sådan ändring i den för styrelsen och rikets lantmätare gällande instruktion, att styrelsen skulle äga befogenhet att ålägga lantmätarna att vid kopiering av kartor medelst foto-

mekanisk reproduktion anlita den för sådant ändamål inom lantmäteristyrelsen inrättade reproduktionsanstalten. Därjämte hade styrelsen för att lantmätarna i tid skulle erhålla nödig erfarenhet om den fotomekaniska kartreproduktionen uti cirkulärskrivelse samma dag anmanat dem att i enlighet med ett av lantmäteristyrelsen den 13 maj 1914 utfärdat cirkulär mera allmänt använda fotomekanisk kartreproduktion och för sådant ändamål anlita reproduktionsanstalten. Även hade styrelsen beslutat avlåta skrivelse till vissa ämbetsverk med upplysning, att anstaltens försöksarbeten blivit huvudsakligen slutförda, så att anstalten kunde åtaga sig reproduktionsarbeten.

Lantmäteristyrelsen hade för avsikt att efter försöksarbetenas fullbordande för att få behålla den nu anställda väl fackutbildade personalen söka åt densamma utverka avlöning på fast stat. Styrelsen hade emellertid ej ansett lämpligt att göra framställning därom, innan styrelsens ovannämnda framställning om ändring i gällande instruktion vunnit bifall samt anledning funnes att antaga, att anstaltens lokaler skulle, såsom styrelsen jämväl i särskild skrivelse samma dag hemställt, bliva så utvidgade, att anstalten med hänsyn till erforderligt utrymme kunde åtaga sig arbeten i större utsträckning än nu vore fallet. Styrelsen hade ansett sig så mycket mindre böra redan nu söka utverka avlöning åt personalen på fast stat, som styrelsen för utredning i fråga om anstaltens förmåga att bära sig ansett det vara av betydelse att kunna lägga hela 1915 års rörelse till grund för beräkningarna därutinnan.

Lantmäteristyrelsen ansåge sig därför nödsakad att göra framställning om anslag å extra stat för arbetenas bedrivande under år 1917. Väl syntes anstaltens inkomster av utfört arbete vara i jämnt stigande, men då även kännbara utgifter förestode, vågade styrelsen ej bygga anstaltens verksamhet under nämnda år enbart på blivande inkomster. Om av en eller annan anledning de beräknade inkomsterna ej inflöte, kunde nämligen anstaltens verksamhet av brist på medel äventyras. Ett sådant avbrott skulle dock lända till olägenhet och skada ej allenast för ämbetsverk och enskilda utan även för rikets lantmätare, vilka redan börjat inrätta sina kartor för reproduktion genom anstalten, varjämte anstalten säkerligen ginge förlustig framstående arbetskrafter, som svårigen och endast med avsevärda kostnader och tidsutdräkt skulle kunna ersättas av andra.

Reproduktionsanstaltens verksamhet under år 1917 syntes böra fortgå huvudsakligen med för år 1916 beräknad personal, men dock med något ökade avlöningsbelopp, varjämte summan för granskning och kontroll för år 1917 borde höjas med 1,000 kronor eller till 3,000

[77.] kronor. Till inköp av maskiner, apparater och instrument m. m. behövdes ett belopp av 4,300 kronor. Det för anstaltens verksamhet under år 1917 erforderliga belopp ansåge sig styrelsen alltså böra beräkna på följande sätt:

Till en förtryckare och en fotograf tillhopa	kronor	6,700
» ett tryckeribiträde eller lärling	»	1,200
» andre tryckare	»	2,600
» ritbiträde	»	2,000
» granskning och kontroll	»	3,000
» inköp av erforderliga maskiner och instrument m. m.	»	4,300

Summa kronor 19,800.

Efter anförande av den utredning rörande medelsbehovet för anstalten under år 1916, som återfinnes i styrelsens förut härövan refererade framställning därom, har styrelsen vidare förmålt sig hava grundad anledning antaga, att vid utgången av år 1916 komme att finnas en behållning å anslagna medel och inkomster tillhopa till belopp av minst 4,000 kronor samt att inkomsterna under år 1917 skulle komma att uppgå till 11 å 12,000 kronor.

Under förutsättning att den hittills anlitade möjligheten att använda nionde huvudtitelns expensanslag till förbrukningsartiklar icke utan särskilt tillstånd borde komma till användning ävensom att eventuellt uppkommande behållning på det anstalten för år 1916 anvisade anslag finge användas för anstaltens behov under år 1917, ansåge lantmäteristyrelsen ett anslag för anstalten av 8,000 kronor tillräckligt för verksamhetens bedrivande under år 1917.

Departements-
chefen.

Den av lantmäteristyrelsen omförmälda fråga om utvidgning av anstaltens lokaler har, enligt vad chefen för finansdepartementet meddelat, ännu icke kunnat anmälas för Kungl. Maj:t.

Beträffande den av styrelsen föreslagna ändring i lantmäteriinstruktionen hava framställningar inkommit från medlemmar av lantmäterikåren och har ej heller denna fråga ännu kunnat underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Vid sådant förhållande och då för övrigt ännu något års erfarenhet bör avvaktas, anser jag i likhet med lantmäteristyrelsen, att frågan om beredande åt ifrågavarande reproduktionsanstalt av en fastare ställning i förvaltningen bör för närvarande uppskjutas.

Anledning synes mig visserligen icke saknas för antagande, att

anstalten skall under år 1917 kunna hållas i verksamhet med anlitande allenast av besparing å föregående års anslag samt inflytande inkomster. [77.] Då emellertid detta icke kan anses vara alldeles visst, synnerligast som nionde huvudtitelns expensanslag icke längre får anlitas för gäldande av kostnad för förbrukningsartiklar, torde det vara försiktigast, att något anslag därjämte ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att, därest verkligt behov av detsamma yppar sig, användas för verksamhetens uppehållande. Det synes mig tillräckligt, om detta anslag bestämmes till 6,000 kronor.

Jag vill särskilt framhålla, att den av lantmäteristyrelsen nu framlagda kostnadsberäkningen för år 1917 icke härigenom får anses vara av mig tillstyrkt. De i densamma upptagna höjningarna i vissa utgiftsposter synas mig tarva ytterligare utredning, vilken dock ej behöver eller, på grund av att anstalten ännu är stadd i utveckling och därvid röner inflytande av åtskilliga ännu oavgjorda frågor, ens lämpligen bör äga rum förrän närmare den tid, då beräkningen är avsedd att tillämpas.

Jag får därför nu tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å anslaget till fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor må av Kungl. Maj:t under år 1917 användas för enahanda ändamål;

dels ock till samma ändamål å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 6,000, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas för ändamålet.

j. *Anskaffande för lantmäterikontoren i länen av kopior av kartor m. m. angående statens järnvägars jorodområden.*

Enligt särskilda föreskrifter hava under vissa tider kartor och handlingar angående jorodområden, som, huvudsakligen genom expropriation, förvärvats för statens järnvägar eller eljest upplåtits till dessa, icke behövt redovisas till länenas lantmäterikontor. Detta förhållande har visat sig medföra allt större olägenheter, i mån som dessa områden blivt allt mer omfattande samt kraven på noggrannhet vid lantmäteriförrättningar alltmera stegrats. Även för jordregisterarbetena har sak-

[78.]

Anskaffande för lantmäterikontoren i länen av kopior av kartor m. m. rörande statens järnvägars jorodområden. (extra anslag.)

[78.] naden av kartor över järnvägsområdena vållat svårigheter. Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 5 november 1913 med anledning av framställning från Sveriges lantmätarförening hemställt om åtgärders vidtagande för avhjälpande av denna brist och därvid anfört huvudsakligen följande.

Lantmäteristyrelsen.

Uti 14 § 1 mom. i instruktionen för generallantmäterikontoret, provinslantmäterikontoren samt lantmätarna i riket den 4 maj 1827 hade stadgats, att i varje län tjänstgörande lantmätare skulle i fullständigt skick till provinskontoret ingiva konceptkartor, protokoll, ägobeskrivningar och övriga handlingar över de av dem verkställda tjänsteförrättningar. Uti 45 § 1 mom. av instruktionen hade vidare varit föreskrivet, att renovationer skulle till generallantmäterikontoret avlämnas av alla kartor, protokoll och beskrivningar rörande lantmäteriförrättningar.

Tveksamhet syntes hava rätt, huruvida och i vilken utsträckning dessa bestämmelser bort tillämpas i fråga om kartor med tillhörande beskrivningar, som upprättades över mark, vilken förvärvats för statens järnvägars räkning. Under år 1863 hade sålunda kommissionslantmätaren i Kronobergs län C. Åberg till överdirektören vid lantmäteriet ingivit en skrift, där han anhållit om föreskrifter i ämnet. I anledning härav hade överdirektören den 11 april 1863 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes förklara, att lantmateriatgärder för expropriation av jord till vägar, kanaler m. m. (varvid lantmätaren ej författade ny karta) skulle slutligen redovisas på det sätt, att de dels upptoges i lantmätarens dagbok och arbetsförteckning och dels vid det exemplar av den senare, som ingåves till förste lantmätaren det år förrättningen avslutades, bilades bevis av sökanden till förrättningen, att den av honom begärda åtgärd blivit avslutad samt erforderliga handlingar honom tillställda.

Denna framställning hade bifallits i samband med utfärdande av förnyade lantmäteriinstruktionen den 6 augusti 1864, där den föreslagna föreskriften återfunnes i mom. 2 av § 42 med förtydligande tillägg, att alla förrättningar av ifrågavarande slag i likhet med åtskilliga andra vore renovationsfria.

Uti sitt den 4 juli 1878 avgivna förslag till ändringar i lantmäteriinstruktionen i anledning av antagen ny stat för lantmäteristyrelsen m. m. hade styrelsen framhållit, att bestående äganderättsförhållanden ändrades genom expropriation av jord till vägar, kanaler m. m., och därför föreslagit, att av lantmätare upprättade akter i samband med dylika expropriationsåtgärder skulle redovisas till lantmäterikontoren i länen. Lantmäteristyrelsens förslag i denna del hade bifallits genom den lydelse,

som givits åt 42 § i instruktionen genom kungörelsen den 17 oktober 1879, vilken kungörelse trätt i kraft med ingången av år 1880. [78.]

I anledning härav hade styrelsen för statens järnvägstrafik redan den 19 augusti 1880 gjort en underdånig framställning av följande innehåll.

Dittills hade samtliga lantmåteriförrättningar för expropriation av jord till statens järnvägar utförts genom en av järnvägsbyggnadsstyrelsen antagen, med behörigt förordnande försedd lantmätare, som ävenledes vid behov betjänade trafikstyrelsen, och som efter slutade förrättningar ingåve konceptkartor jämte alla tillhörande handlingar till styrelsen över statens järnvägsbyggnader, vilken åter överlämnade dem till trafikstyrelsen för att av densamma begagnas och förvaras.

För trafikstyrelsen hade det visat sig vara av utomordentlig vikt att hava ständig tillgång till just dessa konceptkartor, enär titt och ofta frågor om ägo gränser, vattenavlopp m. m. förekomme, därom konceptkartorna måste lämna tillförlitligare upplysningar än efteråt tagna kopior. Hos styrelsen förvarades för det dåvarande dylika konceptkartor över all exproprierad jord till västra, södra, östra och nordvästra stambanorna samt till den norra från Stockholm till gränsen emellan Kopparbergs och Gävleborgs län vid Byvalla station, utgörande inalles en sträcka av 142.6 mil; varemot enligt det nya stadgandet konceptkartorna över den exproprierade jorden till återstoden av det då beslutade statsbanenätet, närmare 60 mil, skulle komma att förvaras i lantmåterikontoren inom Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, samt trafikstyrelsen till egen efterrättelse bliva inskränkt till kopior av dessa kartor, vilka kopior då måste av styrelsen särskilt bekostas.

För så vitt med konceptkartornas förvarande i de spridda lantmåterikontoren avsåges att därigenom bereda orternas därav intresserade invånare tillfälle att på nära håll kunna bekomma sådana för dem nödiga upplysningar, som kunde inhämtas av kartorna och därtill hörande handlingar, så vore detta ändamål, vad beträffade de dittills avslutade expropriationsförrättningarna, redan vunnet på ett för allmänheten vida bekvämare sätt, därigenom att styrelsen låtit förse samtliga bandirektörer och baningenjörer vid distrikten med fullständiga kopior av kartor och tillhörande handlingar, var och en för sitt distrikt eller sektion därav, varande dessa handlingar alltid tillgängliga vid dessa tjänstemäns expeditioner; och då styrelsen hade för avsikt att på samma sätt tillvägagå i avseende på därefter inkommande expropriationshandlingar, syntes det nämnda behovet även för framtiden bliva lika så väl tillgodosett.

[78.]

I betraktande av vad trafikstyrelsen sålunda anført och med hänsyn till den erfarenhet styrelsen under en lång följd av år vunnit om nyttan av att hava ständig tillgång till ifrågavarande konceptkartor och handlingar, vågade styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes medgiva undantag från bestämmelsen uti § 42 av kungörelsen den 17 oktober 1879 så till vida, att kartor och handlingar, som bleve av vederbörande lantmätare upprättade över till anläggning av statens järnvägar exproprierad eller annorledes förvärfvad jord, skulle därefter i samma ordning som dittills överlämnas till och förvaras hos styrelsen för statens järnvägstrafik.

Skulle det emellertid anses nödigt och nyttigt, att exemplar av expropriationskartorna även funnes tillgängliga uti länens lantmäterikontor, så syntes detta lämpligen kunna åstadkommas därigenom, att trafikstyrelsen låte taga noggranna kopior av kartorna med därtill hörande handlingar och överlämnade dem särskilt för varje län till vederbörande lantmäterikontor.

Uti häröver den 30 augusti 1880 avgivet utlåtande hade lantmäteristylelsen motsatt sig denna framställning, men vid föredragning av ärendet den 15 oktober 1880 hade Kungl. Maj:t medgivit, att den i 42 § i lantmäteriinstruktionen den 6 augusti 1864, sådan denna paragraf lydde enligt kungörelsen den 17 oktober 1879, meddelade bestämmelsen angående lantmätares redovisning för åtgärder i och för expropriation av jord till vägar, kanaler m. m. icke skulle gälla i fråga om expropriation av jord för statens järnvägar.

Sistnämnda medgivande hade emellertid upphört att gälla med ingången av år 1909, då instruktionen för lantmäteristylelsen och rikets lantmätare den 23 oktober 1908 trätt i kraft. Uti dess 48 §, som innehölle bestämmelser angående lantmätares redovisning för sina göromål, funnes intet undantag för ifrågavarande förrättningar, och genom samma instruktion hade upphävts ej mindre lantmäteriinstruktionen den 6 augusti 1864 med däri sedermera vidtagna ändringar än även i övrigt meddelade, mot den nya instruktionen stridande särskilda föreskrifter. Förhållandet hade icke ändrats genom tillkomsten av instruktionen för lantmäteristylelsen och rikets lantmätare den 22 oktober 1909, som trätt i stället för 1908 års instruktion.

Enligt nu gällande föreskrifter skulle alltså konceptakter till lantmäteriförrättningar rörande expropriation av mark för statens järnvägar redovisas till lantmäterikontoren i länen, varemot någon publik renovation av desamma till lantmäteristylelsens arkiv icke förekomme i likhet med

vad som gällt alltsedan den 1 januari 1865, då 1864 års instruktion trätt i kraft. [78.]

Vid sitt ordinarie årsmöte år 1911 hade nu Sveriges lantmätarförening beslutat uppdraga åt sin styrelse att hos lantmäteristyrelsen hemställa om vidtagande av erforderliga åtgärder för anskaffande till lantmäterikontoren i länen av bestyrkta kopior av kartor samt avskrifter av därtill hörande beskrivningar rörande lantmäteriförrättningar, vilka avsett uppmätning av mark, som tagits i anspråk för statens järnvägar.

Detta beslut hade föranletts av en vid mötet gjord framställning av förste lantmätaren i Kopparbergs län B. K. Mogensen, däri han anfört huvudsakligen följande. Genom ovan omförmälda bestämmelser hade det säregna förhållandet uppstått, att i lantmäterikontorens arkiv, vilka i övrigt innehölle de urkunder, varpå jordägarerätten territorialt bestämdes, saknades samtliga akter, varefter de för statens järnvägar exproprierade markområdena kunde till storlek, läge och gränser lagligen bestämmas. Att härigenom stora olägenheter uppstått ej blott vid utförandet av de lantmäteriförrättningar, som berörde samma områden, utan jämväl för de jordägare, vilkas ägor angränsade, vore påtagligt, ävensom att den granskning av lantmäteriförrättningar, vilken skulle utföras å lantmäterikontoren, icke kunde, då samma områden berördes, i behörig ordning genomföras, synnerligast som det sätt, varpå ifrågavarande förrättningsakter enligt styrelsens för statens järnvägstrafik uppgift förvarades och gjordes tillgängliga för allmänheten, omöjlig kunde anses tillfredsställande, då bland annat varje jämförelse mellan laggiltiga urkunder därigenom så gott som omöjliggjordes. Genom gällande lantmäteriinstruktion syntes det antydda missförhållandet i avseende å blivande förrättningar av ifrågavarande slag hava blivit undanröjt, men olägenheterna kvarstode beträffande de dittills utförda förrättningarna. Då emellertid dessa förrättningsakter vore införlivade med järnvägsstyrelsens arkiv och en förflyttning av desamma torde kunna anses mindre lämplig, särskilt då det för järnvägsstyrelsen syntes vara av »utomordentlig vikt att hava ständig tillgång till just ifrågavarande konceptkartor», syntes strävandena till undanröjande i möjligaste måtto av ovan antydda olägenheter böra inriktas på att å lantmäteriarkiven förvärva av fackmän utförda och bestyrkta kopior av berörda förrättningsakter.

I övrigt hade vid förenämnda möte framhållits, att de i landsorten befintliga, genom statens järnvägars försorg verkställda kopiorna av ifrågavarande expropriationskartor vore mindre omsorgsfullt utförda.

I anledning av det erhållna uppdraget hade föreningsstyrelsen hos

[78.] lantmäteristyrelsen gjort framställning i ämnet och därvid, alldenstund det ofta torde hava inträffat, att expropriationsnämnd beslutat ändringar av järnvägsområdes gränser, sedan karta och beskrivning upprättats, utan att dessa ändringar sedermera blivit utmärkta å kartan och införda i beskrivningen, hemställt, att för fullständigt vinnande av ändamålet ifråga åtgärder måtte vidtagas för att åt länens lantmäterikontor förvärva ej blott bestyrkta kopior av de förrättningsakter rörande expropriation av jord till statens järnvägar, som vore införlivade med järnvägsstyrelsens arkiv, utan även avskrifter av expropriationsnämndens protokoll och statens järnvägars lagfartshandlingar.

Uti häröver på begäran av lantmäteristyrelsen avgivet yttrande den 5 januari 1912 hade järnvägsstyrelsen meddelat, att styrelsen icke hade något att erinra mot framställningen ifråga, under förutsättning att statens järnvägar icke drabbades av några kostnader för åstadkommande av erforderliga kartkopior och avskrifter, men att, alldenstund statens järnvägars äganderättshandlingar icke utlämnades, all erforderlig kopiering måste ske i järnvägsstyrelsens arkivrum.

Över föreningsstyrelsens framställning hade lantmäteristyrelsen infortrat yttranden av rikets samtliga förste lantmätare. För egen del har lantmäteristyrelsen anfört huvudsakligen följande.

Bland rikets förste lantmätare förefunnes så gott som fullständig enighet angående behovet å lantmäterikontoren av ifrågavarande akter. Att detta behov först nu givit sig tillkänna, berodde givetvis på förhållanden, som stode i samband dels med den nyligen genomförda omorganisationen av lantmäteristaten i orterna dels med jordregistrets tillkomst.

Genom lantmäterikårens omorganisation hade förste lantmätarna så gott som uteslutande fått sin verksamhet förlagd till lantmäterikontoren. För var och en av dem hade det därför blivit av särskilt intresse att få allt vad som tillhörde kontoret eller sammanhänge med deras verksamhet därstädes så väl ordnat som möjligt. En betydelsefull del av denna verksamhet bestode i skyldighet att granska övriga lantmätares inom länet verksamhet. Den måhända viktigaste delen av denna granskning ginge ut på att övervaka, att fel icke förelupit i avseende å fastighetsredovisningen och den fastighetsbildning, som ägt rum genom verkställda jorddelningsförrättningar. Härvid hade förste lantmätarna att tillse, att allt, som tillhörde föremålet för förrättningen, medtagits och följaktligen även redovisats samt att gränserna för de särskilda områdena blivit upptagna i överensstämmelse med vad som genom tidigare lantmåteriförrättningar eller andra åtgärder eller domar bestämts. Med

avseende å rågångsförrättningar vore granskning i sistberörda del givetvis av alldeles särskild betydelse. Ett övervakande av nu angivet slag kunde givetvis icke utföras utan tillgång till ovan berörda material, och på detta sätt vore det helt naturligt, att lantmäterikåren på sätt som skett givit uttryck åt förefintlig brist av kartor och handlingar beträffande statens järnvägars områden. Att så skett bleve så mycket naturligare, då man toge i betraktande statsbanornas utsträckning och den mängd fastigheter, som berördes av deras områden.

Vid själva förrättningarnas utförande uppstode givetvis även för de praktiserande lantmätarna behov av kartor och handlingar angående statens järnvägars områden, och vad som ovan sagts angående omfattningen av detta behov för förste lantmätarna gällde därför även beträffande övriga lantmätare.

Förste lantmätare ålåge emellertid även att på anmodan av Kungl. Maj:ts befallningshavande verkställa utredningar och avgiva utlåtanden i ärenden, som vore beroende på handläggning hos dessa myndigheter. Ett avsevärt antal utlåtanden infordrades till följd härav från förste lantmätarna angående jordavsöndringar. Den utredning, som avfordrades förste lantmätare i avsöndringsärende, avsåge vanligen, huruvida ifrågasatt avsöndring för sig eller tillsammans med vad förut kunde vara avsöndrat överstege en femtedel av stamhemmanets ägovidd, eller huruvida vad anginge Kopparbergs och de fem norrländska länen den upplåtna lägenheten innehölle inägojord till den omfattning, att hemmanets jordbruk därigenom märkligen försvagades, eller huruvida avhandlingen kunde anses innehålla så noggrann beskrivning å den avsöndrade jordens storlek, läge och gränser, att någon osäkerhet därom ej kunde uppstå. Det vore klart, att förste lantmätare för att yttra sig i fråga om förstberörda förhållande måste verkställa utredning rörande såväl stamfastighetens areal som arealen av förut skedda upplåtelser. Vare sig det gällde att konstatera den ena eller andra av dessa arealer, hade förste lantmätare givetvis behov att känna arealen av det område, som till äventyrs tagits i anspråk av statens järnvägar, och så snart en upplåtelse berörde järnvägsområdet hade förste lantmätaren behov att på ett tillfredsställande sätt kunna bestämma läget och gränserna för järnvägens område.

Förste lantmätare ålåge emellertid även att meddela bevis om sådana förhållanden, varom i kontoret förvarade kartor och handlingar omedelbart lämnade upplysning. Till följd härav kunde det även på begäran av enskild person komma att åligga förste lantmätare att förebringa utredning i avsöndringsärende.

[78.]

Med anledning av vad sålunda anförts ansåge lantmäteristyrelsen det vara synnerligen angeläget, att åtgärder skyndsamt måtte vidtagas för att bereda lantmäterikontoren ett tillförlitligt material rörande areal, läge och begränsning av de områden, som tagits i anspråk av statens järnvägar.

Beträffande ifrågavarande områdens upptagande i jordregistret ville lantmäteristyrelsen erinra, att jämlikt 18 § i förordningen angående jordregister den 13 juni 1908 skulle område, som från fastighet avskilts i enlighet med bestämmelserna om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov, registreras på sätt som stadgats i fråga om avsöndrad lägenhet. Beträffande sådan lägenhet gällde, att i jordregistret skulle under särskilda registernummer upptagas bland annat lägenheter, å vilka, ehuru deras avsöndring ej varit föremål för prövning, lagfart dock meddelats, enär de antingen före den 1 januari 1897 upplåtits från egendomar under enskild äganderätt eller ock tillkommit i enlighet med bestämmelserna om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov eller om ändring eller utrivning av vattenverk. Därest dylika lägenheter ej blivit lagfarna, skulle de däremot ej upptagas i jordregistret, förrän lagfart ägt rum. De kommitterade, som utarbetat förslaget till förordningen angående jordregister, hade framhållit önskvärdheten därav att, på det jordregistret i detta hänseende ej måtte bli alltför bristfälligt, åtgärder måtte vidtagas i syfte att lägenheter, som tillkommit genom expropriation före 1876 års ingång, då lagfartslagen trätt i kraft, bleve lagfarna. Det ojämförligt största antalet sådana lägenheter utgjordes antagligen av områden, som exproprierats för statens järnvägar.

På sätt redan meddelats hade lantmätarföreningens styrelse icke inskränkt sig till att begära kopior av kartorna och avskrifter av därtill hörande beskrivningar utan hemställt, att till lantmäterikontoren måtte överlämnas jämväl avskrifter av expropriationsnämndens protokoll och statens järnvägars lagfartshandlingar. I denna del hade emellertid olika meningar gjort sig gällande bland förste lantmätarna. Lantmäteristyrelsen har efter en närmare utredning härom uttalat, att det icke syntes böra ifrågakomma, att med lantmäterikontorens arkiv införliva alla expropriationsnämndens protokoll och statens järnvägars lagfartshandlingar. I flertalet fall vore de icke av behovet påkallade. Redan detta förhållande komme att göra de upplysningar, varav man hade behov, jämförelsevis svåråtkomliga. Ändamålet komme sålunda icke att vinnas på ett tillfredsställande sätt, och kostnaderna bleve givetvis jämförelsevis höga.

Av förste lantmätarnas uppgifter framginge, yttrar styrelsen vidare,

att kartor rörande en del statsbanor finnes i vissa lantmäterikontor såsom i Malmöhus, Hallands, Västerbottens och Norrbottens län. Dessa kartor avsåge de områden, som intagits i samband med järnvägarnas byggande. Givet vore emellertid, att en del kartor över senare förvärvade områden inkomme till lantmäterikontoren tillsammans med de avsöndringsakter, som dit skulle avlämnas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i samband med jordregistrets uppläggande.

Styrelsen hölle nu före, att för tillgodoseende av lantmäterikontorens ifrågavarande behov kopior av kartor över statens järnvägars områden borde verkställas, i den mån kartor ej redan finnes i lantmäterikontoren, att till äventyrs befintliga kartor borde granskas och kompletteras, och att till kartorna borde upprättas beskrivningar med upplysningar i därför avsedda kolumner rörande areal, stamhemman, tid och sätt för förvärvet, tiden för fastställelse, då sådant förekommit, lagfart och i övrigt vad som kunde anses erforderligt till kännedom om lägenheten. I vissa fall skulle det måhända visa sig praktiskt att bilägga beskrivningen utdrag av expropriationsnämndens eller domstolens protokoll eller lagfartshandlingar, men i regel syntes dylika utdrag icke vara erforderliga.

Det vore givet, att den utredning, som för ändamålet sålunda erfordrades, icke kunde verkställas annorstädes än i järnvägsstyrelsens arkiv, och att dit alltså, i mån som arbetet komme att fortskrida, borde införskaffas det jämförelsevis ringa material, som finnes å lantmäterikontoren.

De förhållanden, som hittills rått å ifrågavarande område, hade emellertid, så vitt lantmäteristyrelsen varit i tillfälle att inhämta, icke ens för statens järnvägars egen del ansetts tillfredsställande. Ett bevis därför kunde hämtas därav, att Kungl. Maj:t den 8 november 1912 med anledning av framställning av järnvägsstyrelsen meddelat bestämmelser angående anställande av extra lantmätare i statens järnvägars tjänst. Härförutom kunde meddelas, att sedan två år tillbaka en särskild lantmäteritjänsteman varit sysselsatt med att ordna och registrera järnvägsstyrelsens lantmäteriakter och andra äganderätten rörande handlingar. Dessa förhållanden gäve vid handen, att järnvägsstyrelsen ansett angeläget att bringa ordning uti berörda material, och det syntes icke heller uteslutet, att järnvägsstyrelsen kunde komma att finna påkallat att företaga en allmän revision av ifrågavarande material. I sådant fall syntes resultatet av en dylik revision lämpligen böra bliva en beskrivning, huvudsakligen av det innehåll, som, på sätt ovan framhållits, vore av behovet påkallad för lantmäterikontoren i länen. Otvivelaktigt skulle i samband

[78.] med en dylik revision även komma att framstå önskvärdheten av att låta lagfara de fång, med avseende å vilka sådan åtgärd ännu icke vidtagits. Därigenom kunde även dessa lägenheter införas i jordregistret och bliva åsatta registerbeteckning, varigenom åtskilliga fördelar i avseende å särskiljande samt framtida ordning och reda givetvis skulle vinnas.

Av vad sålunda anförts syntes framgå, att enahanda önskemål om bringande av ordning och reda i avseende å statens järnvägars jordförvärv gjorde sig gällande, vare sig man såge frågan ur lantmäteriets, jordregistreringens eller statens järnvägars egen synpunkt, och att det väsentligaste arbetet för tillfredsställande av ifrågavarande önskemål bestode uti upprättande hos järnvägsstyrelsen av en beskrivning eller liggare rörande statens järnvägars områden, uti vilken liggare borde upptagas, utom vad ovan angivits, även jordregisterbeteckning. Av denna liggare borde utdrag tillställas lantmäterikontoren i länen och i samband därmed även kopior av kartorna, å vilka jordregisterbeteckningen givetvis borde införas. Vad särskilt kartmaterialet anginge, syntes det lantmäteristyrelsen böra tagas i övervägande, huruvida icke helt och hållet nya kartor borde upprättas i samband med ovannämnda beskrivning. Därigenom kunde alla områden inläggas i ett sammanhang och kartorna utföras på sådant sätt, att de med fördel kunde mångfaldigas på fotomekanisk väg. Hinder mötte ej heller att på samma sätt mångfaldiga beskrivningarna.

Vad kostnaderna för det sålunda ifrågasatta arbetet anginge vore de givetvis svåra att beräkna. De berodde i mångt och mycket på omfattningen av de brister, vilka kunde vidlåda de kartor och handlingar, som funnes rörande ifrågavarande områden. För arbetets utförande ansåge lantmäteristyrelsen böra anställas en yngre lantmätare med erfarenhet rörande fastighetsförhållanden. Ersättningen till honom beräknade lantmäteristyrelsen till 4,000 kronor för år. Desslikes erfordrades rit- och skrivbiträden till en kostnad av 3,000 kronor årligen. Utgifterna komme alltså att uppgå till 7,000 kronor för år, och hölle styrelsen före, att arbetet borde medhinnas på fem år. Totala kostnaden syntes alltså kunna beräknas till 35,000 kronor. I allt fall ansåge styrelsen, att högre än till 40,000 kronor borde kostnaderna icke kunna antagas uppgå.

Genom det medgivande, som givits i Kungl. Maj:ts brev den 15 oktober 1880, hade järnvägsförvaltningen inbesparat kostnaden för kopior och avskrifter av de lantmäteriakter, som angått uppmätning av statens järnvägars områden. Angående till vilket belopp denna besparing borde beräknas, kunde olika meningar råda. Lantmäteristyrelsen

ansåge sig kunna utgå från ett belopp av omkring 20,000 kronor. Såsom ovan sagts, syntes statens järnvägar redan för tillgodoseende av sitt eget behov med avseende å ifrågavarande material nödvändigtvis för framtiden vara betänkt på att underkasta sig avsevärda kostnader. Och tvivel syntes knappast kunna råda därom, att icke dessa kostnader skulle uppgå till 20,000 kronor. Det ville alltså synas, som om man med skäl kunde fordra, att alla kostnader för nu ifrågavarande ändamål skulle bestridas av järnvägsförvaltningens medel, i synnerhet som det icke vore uteslutet, att vad lantmäteristyrelsen nu föreslagit kunde för järnvägsförvaltningen medföra fördelar utöver dem, som lantmäteristyrelsen nu framhållit.

[78.]

På grund av vad lantmäteristyrelsen sålunda anfört har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes anbefalla järnvägsstyrelsen att i samråd med lantmäteristyrelsen låta upprätta och tillställa lantmäterikontoren i länen kartor och beskrivningar med uppgifter i ovan omnämnda avseenden angående de områden, som förvärvats för statens järnvägar eller eljest av dessa tagits i anspråk.

I utlåtande den 5 december 1914 över lantmäteristyrelsens ifrågavarande framställning har järnvägsstyrelsen, under återopande av sitt yttrande den 5 januari 1912, uttalat, att styrelsen icke funne något att erinra mot att, såsom lantmäteristyrelsen ifrågasatt, åtgärder vidtoges för åstadkommande av erforderliga kartkopior och avskrifter av äganderättshandlingar rörande statens järnvägar tillhörig mark.

*Järnvägs-
styrelsen.*

Järnvägsstyrelsen ansåge sig i detta sammanhang böra omförmäla, att sedan någon tid tillbaka pågått och fortfarande påginge ett planmässigt arbete med ordnande och komplettering av statens järnvägars fastighetshandlingar i syfte att behörigen säkerställa statens järnvägars på dessa handlingar grundade rätt. I detta arbete inginge givetvis som ett led även granskning och fullständigande av de kartor och handlingar, som förvarades i äganderättsarkivet, respektive anskaffande av där tilläventyrs icke förefintliga kartor och handlingar rörande statens järnvägars jordförvärv.

Vad kostnadsfrågan beträffade, kunde järnvägsstyrelsen icke känna sig övertygad om rättmätigheten av de skäl, som lantmäteristyrelsen anfört till stöd för sin mening, att statens järnvägar borde bestrida kostnaden för utförande av det kopierings- och avskriftsarbete, som avsåges i lantmäteristyrelsens framställning. Vad det här i första rummet gällde, vore tillgodoseendet av ett lantmateriväsendets intresse eller att bereda lantmaterikontoren i länen ett tillförlitligt material rörande areal,

- [78.] läge och begränsning av de områden, som under tidernas lopp förvärvats av statens järnvägar.

I sin av lantmäteristyrelsen återopade skrivelse den 19 augusti 1880 hade styrelsen för statens järnvägstrafik visserligen framhållit, att, om det skulle anses nödigt och nyttigt, att exemplar av expropriationskartorna även funnes tillgängliga uti länens lantmäterikontor, detta lämpligen kunde åstadkommas därigenom, att trafikstyrelsen låte taga noggranna kopior av kartorna med därtill hörande handlingar och överlämnade dem särskilt för varje län till vederbörande lantmäterikontor. I det beslut den 15 oktober 1880, varigenom Kungl. Maj:t i överensstämmelse med trafikstyrelsens hemställan medgivit, att då gällande bestämmelse angående lantmätarens redovisning för åtgärder i och för expropriation av jord till vägar, kanaler m. m. icke skulle gälla i fråga om expropriation av jord för statens järnvägar, förekomme emellertid icke något åläggande för trafikstyrelsen att, på sätt den ifrågasatt såsom lämpligt, tillhandahålla lantmäterikontoren kartkopior jämte tillhörande handlingar rörande för statens järnvägar förvärvad jord. Att under nu angivna förhållanden någon förpliktelse att betala de kostnader, som kunde bliva förenade med ifrågavarande arbetes utförande, icke kunde åligga statens järnvägar, syntes järnvägsstyrelsen uppenbart.

Härtill komme, att, i betraktande av den revision av statens järnvägars äganderättshandlingar och kartor, som för närvarande bedreves å äganderättsarkivet, järnvägsstyrelsen endast i obetydlig grad kunde vänta någon egentlig fördel av det arbete, varom här vore fråga.

Om järnvägsstyrelsen således, av sålunda anförda skäl, icke kunde anse statens järnvägar skyldiga att bestrida kostnaden för arbetets utförande, vore styrelsen dock villig att tillösa sig kopior av kartor och handlingar, som tilläventyrs icke skulle finnas i styrelsens äganderättsarkiv eller hos vederbörande distriktsförvaltningar och om vilkas anskaffande styrelsen icke själv ansåge sig böra gå i författning.

Styrelsen har slutligen hemställt, att kostnaderna för det ifrågasatta arbetet icke måtte förklaras skola utgå av trafikmedel.

Statskontoret.

Statskontoret har i infortrat utlåtande den 28 april 1915 anført, att ämbetsverket för sin del ej kunde finna, att lantmäteristyrelsen anført giltiga skäl för sin mening, att kostnaderna för ifrågavarande arbete borde bestridas av järnvägstrafikmedel.

Visserligen påginge, såsom järnvägsstyrelsen meddelat, även för dess räkning en revision av statens järnvägars fastighetshandlingar, däribland även kartor m. m. rörande järnvägarnas jordförvärv. Men

medan detta arbete avsåge dels ett ordnande och dels en komplettering av det befintliga kartmaterialet — för vilket senare ändamål järnvägsstyrelsen också förklarat sig villig att tillösa sig kopior av kartor och handlingar, som tilläventyrs icke skulle finnas i styrelsens äganderättsarkiv — åsyftade däremot lantmäteristyrelsens framställning en i lantmäteriväsendets intresse erforderlig kopiering av redan i nämnda arkiv förefintliga kartor m. m. I betraktande härav syntes det nu ifrågasatta arbetets beskaffenhet ej vara sådan, att med hänsyn därtill kostnaden borde bestridas av järnvägstrafikmedel; och den omständigheten, att intill år 1909 i fråga om lantmätarens skyldighet att till vederbörande lantmäterikontor insända konceptkartor m. m. undantag varit stadgat beträffande kartor över av statens järnvägar förvärvat jord, kunde enligt statskontorets mening ej heller anses grunda någon slags förpliktelse för järnvägsförvaltningen att nu efteråt bekosta det kopieringsarbete, som befundes önskvärt för lantmäterikontorens räkning.

Vid sådant förhållande syntes ifrågavarande utgift böra anses tillhöra riksstatens nionde huvudtitel; och då intet av de under denna huvudtitel för lantmäteriväsendet uppförda anslag torde lämna tillgång till utgiftens bestridande, ansåge statskontoret ej annan utväg återstå än att hos riksdagen för ändamålet äska ett extra ordinarie anslag.

Lantmäteristyrelsen synes mig hava förebragt vägande skäl för att den brist i länslantmäterikontorens arkiv, som frånvaron av kartor och handlingar rörande statens järnvägars jordområden innebär, bör bli fylld. Saknaden av tillgång till tillförlitliga uppgifter angående dessa områdens storlek, läge och gränser m. m. måste uppenbarligen medföra en osäkerhet, som dels i hög grad försvårar arbetet beträffande sådana förrättningar, som på ett eller annat sätt röna inverkan av nyssnämnda förhållanden, och dels kan för allmänheten medföra betänkliga följder.

I likhet med järnvägsstyrelsen och statskontoret anser jag, särskilt med hänsyn till de undantagsbestämmelser, som under vissa tider varit gällande beträffande redovisning av lantmäteriakter angående jord, som förvärvats för statens järnvägar, att kostnaden för det nu ifrågavarande kopieringsarbetet icke bör utgå av järnvägsstyrelsens medel. På sätt statskontoret föreslagit, lär anslag för ändamålet böra äskas av riksdagen.

*Departement-
schefen.*

Den av lantmäteristyrelsen framlagda kostnadsberäkningen gör, såsom styrelsen själv framhållit, ej anspråk på att vara annat än approximativ. Först vid noggrannare undersökning av materialets omfattning och beskaffenhet lär en säkrare beräkning vara möjlig. På kostnaden

[78.] torde även inverka, huruvida kartorna kunna utan vidare kopieras eller bära sammandragas till större, nyupprättade kartor. Jag anser därför, att det anslag, som nu må begäras av riksdagen, bör begränsas till den för ett år beräknade kostnaden, 7,000 kronor.

På grund av vad i detta ärende förekommit får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anskaffande för lantmäterikontorens i länen räkning av kopior av kartor m. m. angående statens järnvägars jorodområden å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 7,000.

2. Skiften och avvitrningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 63,000.

3. Utflyttningshjälp efter skiften, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

G. Rikets allmänna kartverk.

1. Rikets allmänna kartverk.

Avlöningar, <i>bestämt anslag</i>	kronor 167,920
Ålderstillägg, <i>förslagsanslag</i>	» 28,580
Kartarbeten m. m., <i>reservationsanslag</i>	» 144,300
<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 340,800.	

2. Namngranskning.

[79.] I likhet med vad under en följd av år ägt rum och i enlighet med framställning av chefen för rikets allmänna kartverk i skrivelse den 16 oktober 1915 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för namngranskning för rikets allmänna kartverks behov å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 3,000.

3. Observationspaviljong för rikets allmänna kartverks geodetiska avdelning m. m.

I Observatorielunden i Stockholm disponerar rikets allmänna kartverk för geodetiska observationer en år 1874 uppförd mindre observationspaviljong. Denna är numera i så förfallet skick, att den icke längre kan utan största olägenhet användas, samt är dessutom för trång och otidsenlig.

[80.]

Observationspaviljong för rikets allmänna kartverks geodetiska avdelning m. m.

(extra anslag.)

I samband med förslag om förläggande av nybyggnad för lantmåteristyrelsen och två av kartverkets avdelningar till ett område å norra Djurgården invid Göta livgardes kasern ifrågasattes att även förlägga det geodetiska observatoriet dit, och Kungl. Maj:t anbefalldes den 22 september 1911 överintendentsämbetet att dels uppgöra plan härtill dels inkomma med förslag till vissa reparationer m. m. å nyssnämnda observationspaviljong. Förslaget om en dylik stor nybyggnad har emellertid tillsvidare skjutits åt sidan. Det trängande behovet för kartverket av bättre förhållanden beträffande observatoriet har icke heller tillgodosetts.

Vid besiktning under hösten år 1911 befanns, att paviljongen i Observatorielunden vore i så dåligt skick, särskilt genom röta, att endast instrumentpelaren skulle kunna användas för ett nytt observatorium, men att även denna pelare vore dålig och skulle behöva förstärkas.

Efter samråd med professorn vid generalstaben K. D. P. Rosén, vilken förestår kartverkets geodetiska avdelning, och med iakttagande av dennes anvisningar uppgjorde under år 1913 arkitekten i överintendentsämbetet greve S. Cronstedt ritning till en helt ny observationspaviljong jämte förslag till nödtorftig reparation av den nuvarande paviljongen. Detta förslag har Rosén förklarat vara tillfredsställande och ändamålsenligt samt för observationsbruk lämpligt. Med skrivelse den 29 december 1913 överlämnade överintendentsämbetet handlingarna i ärendet och meddelade, att kostnaderna för förslaget skulle ställa sig sålunda:

byggnadskostnad	kronor 10,000
nödtorftig reparation av det gamla observatoriet	» 200
vattenledning och diverse inredning	» 2,300
oförutsedda utgifter, tillsyn, ritningar m. m.	» 3,000

Summa kronor 15,500.

Ämbetet fäste samtidigt uppmärksamheten på att det markområde, varom här vore fråga, icke vore statens egendom utan tillhörde Stockholms stad samt disponerades av vetenskapsakademien.

[80.] Över förslaget avgav chefen för rikets allmänna kartverk utlåtande den 24 januari 1914 och anförde därvid följande.

För bedömande av lämpligheten utav det observatorium, för vars uppförande överintendentsämbetet avgivit förslag, ansåge sig kartverkschefen först böra redogöra för ändamålet med den ifrågasatta byggnaden. Densamma vore avsedd att tjäna följande syften:

1. *Prövning och justering av instrument.* Innan ett nytt instrument godkändes och betalades, måste det — synnerligen i betraktande av de geodetiska instrumentens dyrbarhet — underkastas en ingående prövning. För denna prövning fordrades i regel en synnerligen fast uppställningsplats, där instrumentet kunde stå orubbat längre tider och från vilken man kunde iakttaga vissa stjärnor, enär observation av dylika vore den bästa metoden att pröva såväl små som stora geodetiska instrument. Vad särskilt beträffade prövningen av större universalinstrument, avsedda för såväl astronomisk ortbestämning som triangulering, samt av passageinstrument, pendelur och kronometrar kunde dylik prövning företagas allenast i ett observatorium. Men det vore ej endast vid inköpet, som prövning av ett instrument vore av nöden. En undersökning, vilken dock ej alltid behövde vara så grundlig som den första, borde i regel ske, då instrumentet utlämnades till eller återkomme från användning vid fältarbete, samt före och efter varje reparation, och härvid vore en stadig och skyddad uppställningsplats av nöden.

2. *Undervisning och övning av personalen.* Denna undervisning och övning erfordrades särskilt för de astronomiska ortbestämmelserna, vilka snart skulle återupptagas. Då, professorn vid generalstaben obäräknad, endast en av geodetiska avdelningens personal kunde utföra dessa observationer, måste observatoriet användas för utbildning i dylika arbeten.

3. *Utarbetande av lämpliga observationsmetoder.* På grund av vårt lands säregna förhållanden, synnerligen dess nordliga läge och stora utsträckning i meridional led, kunde ej de observationsmetoder, som utomlands visat sig lämpliga, utan vidare här användas, varföre observatoriet erfordrades för deras prövande och eventuellt utarbetande av förändrade metoder.

4. *Bestämning av instrumentkonstanter och i vissa fall av stjärnpositioner.* För varje instrument funnes ett antal konstanter, såsom nivåernas parsvärde, mikrometerskruvarnas gänghöjd m. m., för vilkas bestämmande — då det gällde andra än mycket små instrument — observatorium vore av nöden. Även kunde inträffa, att man för de astronomiska ortbestämmelserna behövde positioner för en eller flera stjärnor,

vilkas orter ej vore kända med tillräcklig noggrannhet, och observatoriet måste då användas för deras bestämmande. [80.]

5. *Fastställande av utgångspunkt för longitudbestämningar.* Vid longitudbestämningarna utginge man från en bestämd punkt, till vilken alla longituder hänförde sig, och som definierade nollmeridianen (Stockholms meridian). Vid observationerna på denna punkt kunde man visserligen använda ett tillfälligt observationstält, men ett permanent observatorium vore att föredraga, bland annat därför att man då kunde inbespara den ständiga vakthållning, som vore nödvändig, då instrumenten vore uppställda i tält, och därför att den elektriska ledningsinstallationen kunde ske en gång för alla.

Härtill komme nödvändigheten att hava ett för geodetiska avdelningens instrument lämpligt *förvaringsrum*, så att långa transporter kunde undvikas.

Då vetenskapsakademiens observatorium ej vore inrättat för sådana precisionsobservationer, som behövdes för de geodetiska arbetena, och dessutom ej kunde upplåtas för ändamålet, enär all plats därstädes vore upptagen dels för observatoriets egna undersökningar och dels för undervisningen vid Stockholms högskola, syntes ett särskilt observatorium för rikets allmänna kartverks geodetiska avdelning vara av behovet påkallat. För ändamålet erfordrades särskilda nybyggnadsarbeten, då det observatorium avdelningen redan ägde vore dels för litet och dels ytterst bristfälligt.

Vid den ifrågasatta förläggningen av observatoriet enligt föreliggande plan vore emellertid att märka, att den föreslagna byggnaden skulle komma att förläggas inom ett område, som ej vore statens utan stadens egendom, och till vilket vetenskapsakademien hade nyttjanderätten, varför ett uppförande av nytt observatorium måste föregås av underhandlingar såväl med Stockholms stad som med nämnda akademi. Dessa osäkra markförhållanden hade förmått kartverkschefen att, då fråga varit om uppförandet av en större nybyggnad för såväl lantmäteriet som två av kartverkets avdelningar, ifrågasätta, att det erforderliga observatoriet för geodetiska avdelningen skulle uppföras i samband med denna byggnad; men då dennas uppförande syntes vara uppskjutet på obestämd tid, ansåge kartverkschefen ingen lämpligare plats för den här ifrågasatta byggnaden finnas än den föreslagna i Observatorielunden. Då det nuvarande observatoriet byggdes, hade markförhållandena varit de samma som nu, men ingen svårighet hade då mött att erhålla tillstånd till byggandet.

Under förutsättning av att denna fråga kunde lösas på tillfredsställande sätt, och då den uti överintendentsämbetets skrivelse föreslagna

[80.] observatoriebyggnaden fyllde de anspråk, som från kartverkets sida för närvarande kunde ställas på densamma, hemställde kartverkschefen, att Kungl. Maj:t behagade träffa erforderliga anstalter för att densamma måtte snarast möjligt bliva uppförd och till kartverket upplåten.

Vetenskapsakademien, som den 22 april 1914 avgivit infortrat utlåtande i ärendet, har erinrat, att akademien enligt skrivelse från Stockholms överståthållare och magistrat den 4 oktober 1746 ägde inhägna och disponera observatorietomten för »varje handa astronomiska och fysiska för rättningar», men ej ägde rätt att utan särskilt tillstånd bebygga mer än en mindre del av tomtens. Då den för kartverkets observationspaviljong avsedda platsen låge utanför det område, som akademien utan vidare ägde att bebygga, fordrades således till paviljongens uppförande även tillstånd av Stockholms stadsfullmäktige.

För sin del ville akademien lämna sitt bifall till framställningen under villkor:

att byggnadens utseende och beskaffenhet bleve fastslagna i enlighet med nu föreliggande ritning eller att eventuella ändringar godkändes av akademiens förvaltningsutskott;

att platsen för byggnaden ävenledes godkändes av förvaltningsutskottet;

att rikets allmänna kartverk ansvarade för all den skada och det ohägn å observatorieområdet, som kunde uppstå genom paviljongens uppförande och framtida begagnande samt ställde sig till efterrättelse de bestämmelser rörande observatorieområdet, som nu vore gällande eller framdeles kunde bliva av akademien utfärdade;

att paviljongen jämte närmaste omgivning för framtiden underhölls i städat och prydligt skick;

att kartverket, därest akademien i framtiden skulle för något sitt ändamål behöva platsen och därtill erhöles vederbörligt tillstånd, förbunde sig att bortföra byggnaden och återställa platsen i orubbast skick; samt

att kartverket redan nu av Stockholms stad utverkade tillstånd för akademien att å samma plats för framtiden bibehålla och underhålla paviljongen, därest den skulle komma att av akademien övertagas, när den ej längre behövdes för kartverkets räkning.

Sedan därefter överståthållarämbetet anbefallts att inhämta Stockholms stadsfullmäktiges yttrande i ärendet, hördes stadens byggnadskontor, stadsplaneingenjör och stadsingenjör, vilka icke hade något att erinra mot det föreslagna byggnadsföretaget. Jämväl stadsfullmäktige hava i skrivelse den 16 november 1914 förklarat sig icke hava något att erinra mot överintendentensämbetets förslag till reparationer och nya

anordningar å geodetiska avdelningens nuvarande observatorium, avseende bland annat uppförande av en ny observationspaviljong i Observatorielunden, att där användas så länge vetenskapsakademiens observatorium där hade sin plats, dock att Stockholms stad frikallade sig från all skyldighet att lösa nu ifrågavarande byggnader, då fråga om återtagande av dispositionsrätten över Observatorielunden uppkomme.

[80.]

Efter remiss har överintendentsämbetet i utlåtande den 30 november 1915 anfört, att, sedan ovannämnda kostnadsberäkning gjordes, förhållanden inträffat, som i hög grad inverkade på nämnda beräkning, särskilt beträffande priset å järnarbeten och dylikt. De för närvarande gällande höga prisen ansåges knappast komma att sänkas under den närmaste framtiden, då vissa materialier ävensom arbetskostnaderna med all sannolikhet komme att förbliva dyra. Det syntes därför ämbetet vara nödvändigt att höja kostnadsberäkningen med ungefär 25 procent eller från 15,500 kronor till 19,400 kronor.

Förevarande byggnadsfråga är redan ganska gammal och för varje år har dess uppskjutande vållat allt större olägenhet för kartverkets arbeten. Jag anser mig därför nödsakad att nu tillstyrka, att densamma företages till avgörande. Den nya observationspaviljongen torde böra förläggas invid den nuvarande i Observatorielunden. Dispositionsrätten till nödigt markområde därstädes synes mig genom de av Stockholms stadsfullmäktige och vetenskapsakademien avgivna förklaringar vara i erforderlig mån betryggad.

*Departements-
chefen.*

Mot byggnadsplanen, vilken vunnit gillande av sakkunnig person, som på grund av sitt ämbete skall begagna byggnaden för dess avsedda ändamål, har jag icke något att erinra. Kostnadsbeloppet, som nu beräknats till 19,400 kronor, synes mig, då däri skulle ingå icke mindre än 3,750 kronor för oförutsedda utgifter m. m., kunna sänkas till jämnt 19,000 kronor.

Enär det lärers vara angeläget, att grundläggningsarbetena må kunna utföras redan innan tjälen gått i jorden nästkommande höst, torde någon del av beloppet böra få av Kungl. Maj:t förskottteras redan innevarande år.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppförande av en observationspaviljong för rikets allmänna kartverks geodetiska avdelning m. m. å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 19,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1916 låta härav förskottsvi av tillgängliga medel utanordna vad som kan finnas erforderligt.

H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.

1. Sveriges geologiska undersökning.

a. Sveriges geologiska undersökning, *oförändrat*
ordinarie anslag kronor 101,530.

b. *Fältarbeten m. m.*

[81.]
Fältarbeten
m. m.
 (extra anslag.)

Anslaget till Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten höjdes av 1914 års senare riksdag för år 1915 med 7,500 kronor till 43,500 kronor. Højningen berodde dels på att arbetet på det geologiska kartverket ansågs böra fullföljas med större kraft än de tillgängliga anslagsmedlen eljest kunde tillåta och att för detta ändamål sex extra geologer skulle anställas sommartiden, vartill beräknades åtgå 6,000 kronor, dels ock på att andra gradens tjänstemän vid undersökningen borde erhålla tilläggsarvode med 1 krona 50 öre för förrättningsdag, vilket påkallade ökad utgift med beräknat belopp av 1,500 kronor. Av anslaget voro tillsammans 28,500 kronor avsedda till egentliga fältarbeten för bestridande av rese- och traktamentsersättningar m. m. samt 15,000 kronor till tryckning av kartor, beskrifningar och uppsatser.

På grund av rådande förhållanden beslöt emellertid Kungl. Maj:t vid fastställande den 5 december 1914 av stat för geologiska undersökningen för år 1915 att av berörda anslagsökning icke disponera de 6,000 kronor, som avsetts för anställande av ytterligare antal extra geologer, och beloppet besparades alltså till år 1916. Då även för år 1916 det genom anställandet av dylika extra geologer avsedda påskyndandet av de geologiska kartarbetena ansågs böra av samma anledning som för år 1915 uppskjutas, kunde utgifterna för undersökningens fältarbeten och publikationer jämväl för detta år beräknas till allenast 37,500 kronor. Men då härtill fanns att tillgå nyssnämnda behållning å 6,000 kronor, erfordrades nytt anslag å allenast 31,500 kronor, vilket belopp också på Kungl. Maj:ts förslag anvisades å extra stat för år 1916.

Nu har t. f. chefen för Sveriges geologiska undersökning med skrivelse den 20 oktober 1915 överlämnat förslagsberäkning rörande undersökningens utgifter för fältarbeten och publikationer under år 1917. Han har därvid framhållit, att behovet av de år 1914 av riksdagen

beviljade extra arbetskrafterna för varje år som ginge bleve allt mera kännbart. Han skulle därför livligt önska, att anslaget för fältarbeten m. m. för år 1917 kunde få utgå med samma belopp, 43,500 kronor, med vilket det uppförts i 1915 års riksstat. Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle finna rådande förhållanden icke heller nu kunna medgiva beviljandet av hela det då anvisade beloppet utan anse anställandet av ytterligare arbetskrafter böra anstå under ännu något år, finge han dock under åberopande av nedan anförda skäl anhålla, att åtminstone en del av den under åren 1915 och 1916 inbesparade ökningen i anslaget för undersökningens fältarbeten måtte få utgå för år 1917.

På grund av under senare år betydligt höjda skjutslegor uppginge nämligen resekostnaderna särskilt vid revisionsarbeten och därmed jämförliga specialutredningar nu till ej oväsentligt större belopp än förut samt framtvungade härigenom en inskränkning i fältarbetena, jämfört med vad tidigare varit fallet, vilken visserligen vid nyrekognosceringarna vore av mindre betydelse men däremot vid revisionsarbeten och översiktsresor kunde bliva avsevärd. Under de närmast följande somrarna borde tjänstemännens samt en del av den extra ordinarie personalens fältarbeten ägnas huvudsakligen, förutom åt vissa specialutredningar, åt revisionsarbeten för under de sista åren färdigrekognoscerade kartblad i skalan 1:50,000 och för berggrundskartan, medan nyrekognosceringarna nästan uteslutande skulle komma att under vederbörande statsgeologers inseeende ombestyras av extra geologer. Med visshet kunde förutses, att redan under sommaren 1916 svårigheter skulle yppa sig att med det beviljade anslaget effektivt utnyttja den redan tillgängliga personalen, samt att det skulle bliva nödvändigt att antingen ytterligare begränsa tiden för de ordinarie tjänstemännens fältarbeten eller också tillsvidare entlediga åtskilliga i verkets tjänst anställda extra geologer. Därest samma inskränkningar måste vidtagas även under år 1917, skulle de givetvis förorsaka ytterligare stagnation i kartarbetet samt leda till, att undersökningen skulle definitivt förlora en del av sina mera erfarna extra geologer.

Med ledning av erfarenheterna från de senare åren beräknar t. f. chefen, att en ökning av det nu utgående anslaget till fältarbeten med 3,000 kronor, eller från 22,500 kronor till 25,500 kronor, erfordrades för att bereda den redan tillgängliga personalen full sysselsättning med de föreliggande fältarbetsuppgifterna under hela sommaren år 1917. Ett anslag av sistnämnda belopp måste därför betecknas såsom trängande av behovet påkallat, därest undersökningens arbeten under år 1917 skulle kunna fortskrida på ett någorlunda tillfredsställande sätt.

[81.]

Under förutsättning att Kungl. Maj:t skulle finna anslagets utgående med hela det år 1914 beviljade beloppet av 43,500 kronor böra anstå under ännu något år, anhölle t. f. chefen alltså, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att anvisa ett belopp av 40,500 kronor för fortsättande under år 1917 av undersökningens fältarbeten och utgivande av på dem grundade kartor och andra publikationer.

I skrivelse den 3 november 1915 har kommissionen för de allmänna kartarbetena tillstyrkt t. f. chefens ifrågavarande hemställan.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till de fortfarande rådande extraordinära förhållandena kan jag icke tillstyrka, att den år 1914 beräknade och godkända ökningen av Sveriges geologiska undersöknings arbetskrafter i syfte av kartarbetenas påskyndande träder i tillämpning ens under år 1917. Där- emot kan jag ej undgå att finna vägande skäl vara anförda för att i allt fall utgifterna för fältarbetena under sistnämnda år måste beräknas 3,000 kronor högre än för åren 1915 och 1916. Den återopade höj- ningen av resekostnaderna på grund av stegring i skjutslega har sin orsak dels i den nya skjutsstadgans bestämmelser och dels i de i allmänhet ökade kostnaderna för hållande av körsvenner, hästar och fordon. Då härvid ingenting nu kan åtgöras, skulle enda utvägen att få det förutvarande fältarbetsanslaget att räcka vara att inskränka fältarbetena, men då detta, såsom t. f. chefen framhållit, skulle medföra, att undersökningens nuvarande personal icke fullt utnyttjas för fältarbeten under den där- till tjänliga årstiden, torde denna utväg icke böra tillgripas.

Jag anser mig alltså icke böra göra någon erinran mot det för år 1917 beräknade beloppet av inalles 40,500 kronor. Då icke någon behållning från innevarande år är att påräkna, måste hela detta belopp anvisas såsom anslag.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Sveriges geologiska undersöknings fält-
arbeten m. m. å *extra stat* för år 1917 anvisa ett
anslag av kronor 40,500.

c. *Ökade medel till expenser.*

[82.]

Ökade medel
till expenser.
(extra anslag.)

För beredande av medel till mötande av de ökade expensutgifter, som förorsakas av Sveriges geologiska undersöknings inflyttning i de nya lokalerna vid Frescati, har riksdagen å *extra stat* för varje av åren

1914—1916 anvisat anslag, som för varterdera av de två senare åren uppgått till 8,800 kronor. [82.]

I skrivelse den 21 oktober 1915 har nu t. f. chefen för undersökningen hemställt om anvisande för år 1917 av anslag å samma belopp till enahanda ändamål och därvid, med erinran att anslaget föranletts av de ökade kostnaderna för värme, elektrisk belysning, gasförbrukning, underhåll av vägar, planteringar, inhägnader, städning och rengöring m. m. i samband med undersökningens inflyttande i de nya lokalerna, vidare anfört följande.

Uppenbarligen vore medel till täckandet av dessa utgifter erforderliga även för år 1917, liksom allt framdeles, och torde böra i sinom tid anvisas genom ökandet av det å ordinarie stat uppförda expensanslaget med nödigt belopp. Erfarenheterna från den korta tid, som förflutit sedan undersökningen tagit de nya lokalerna i full besittning, vore emellertid otillräckliga för ett tillförlitligt bedömande av storleken av det belopp, varmed det ordinarie expensanslaget borde ökas för att under normala förhållanden motsvara de ökade utgifterna. Särskilt gällde detta om de utgiftsposter (för värme m. m.), som Sveriges geologiska undersökning hade gemensamma med naturhistoriska riksmuseet, och för vilka undersökningen levererade ersättning till riksmuseet med fastställda andelsbelopp. De ökade expensutgifterna syntes t. f. chefen därför även för år 1917 böra bestridas genom ett på extra ordinarie stat uppfört tilläggsanslag, som beräknats till samma belopp som för år 1916. Visserligen torde posten för värme under nu rådande förhållanden möjligen komma att visa sig för låg och kräva ökat anslag, men då det icke för närvarande varit möjligt att angiva denna eventuella öknings belopp, hade chefen icke kunnat taga någon hänsyn därtill utan beräknat anslagsbehovet för år 1917 under förutsättning, att det i naturhistoriska riksmuseets stat för år 1916 upptagna beloppet för värme komme att vara tillräckligt. De övriga expensutgifterna vore emellertid lågt beräknade och kunde endast genom iakttagande av stor försiktighet täckas av de därför avsedda beloppen. Skulle därför framdeles någon ökning befinnas nödvändig för täckandet av sådana å riksmuseets stat uppförda utgifter, vartill Sveriges geologiska undersökning hade att bidraga med fastställda andelsbelopp, skulle behov uppstå av motsvarande ökning av anslaget till expenser för undersökningen.

Då med hänsyn till vad sålunda anförts anslag till enahanda Departements-
belopp som de vid sistförflutna riksdagar beviljade torde vara erforder-
chefen.

[82.] derligt jämväl för år 1917, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till expenser för Sveriges geologiska undersökning å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 8,800.

d. *Djupborrningar i Skåne.*

[83.] De allvarliga olägenheter, som under nu rådande internationella förhållanden visat sig vara förknippade med att Sverige för sin industri, sina kommunikationer och för andra ändamål är i hög grad beroende av införsel av utländskt bränsle i form av stenkol, göra, att jag efter samråd med chefen för finansdepartementet anser mig böra underställa Eders Kungl. Maj:ts prövning en länge dryftad, men hittills undanskjuten fråga, nämligen om verkställande av djupborrningar i Skåne å sådana platser, där det synes finnas icke alltför ringa utsikt för att i berggrunden påträffa brytvärda stenkolsförande lager.

Huvuddragen
av Skånes
geologiska
byggnad.

Innan jag ingår på själva djupborrningsfrågan, anser jag det nödvändigt att efter statsgeologen fil. doktor K. A. Grönwalls år 1913 utgivna arbete: »Frågan om djupborrningar i Skåne» i yttersta korthet lämna några uppgifter angående Skånes geologiska byggnad, varvid jag tillika kan nämna, att ingen anledning finnes att antaga, att någon brytvärd stenkolsfyndighet finnes i Sverige norr om Skåne och möjligen sydligaste Halland.

Till ledning vid denna framställning får jag hänvisa dels till bifogade schema, varå de i Skåne och det övriga Sverige förekommande geologiska formationerna angivas med prickade fält, dels till en geologisk karta över Skåne, vilken torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll.

Av schemat framgår, att Sveriges berggrund till alldeles övervägande del består av bildningar från jordens äldsta tider, d. v. s. tiderna till och med silurperioden. Endast i Skåne med de närmast angränsande delarna av Blekinge och Halland förekomma delar av trias, jura och krita samt obetydliga rester av den äldsta tertiären. Den egentliga stenkolsformationen, karbon, som bildat Englands och den europeiska kontinentens rika kolfält, saknas fullständigt i Sverige eller finnes åtminstone, så vitt man hittills vet, på praktiskt taget oåtkomligt djup. Den permiska formationen eller dyas har bland annat givit upphov till Tysklands

viktiga lager av koksalt och kalisalt, men har ej heller påträffats i Sverige. Av triasformationens olika delar förekommer keupern i Skåne. Den innehåller skifferar, skifferleror, sandstenar och i någon mån kalkstenar. Den allra översta delen av keupern kallas den rätiska formationen eller förkortat endast rät.

Av juraformationen förekommer lias i Skåne. Det är denna formation jämte den allra yngsta delen av trias, som bilda Skånes stenkolsförande formation, vilken man sammanfattat i benämningen rät-lias. De härtill hörande bildningarna förekomma dels i nordvästra Skåne, där de gå i dagen på några få ställen, men genom gruvdrift och undersökningsarbeten för sådan drift blivit kända över ett ganska vidsträckt område, dels i sydöstra Skåne huvudsakligen från Kurremölla till Tosterup, där de ligga inklämda mellan silurbildningar och krita.

Kritan bildar den översta berggrunden i en stor del av Skåne, nämligen hela sydvästra delen och trakten kring Kristianstad, varjämte den förekommer i sydligaste Halland.

Av genomgripande betydelse för Skånes geologiska byggnad äro de förkastningar, som ägt rum, huvudsakligen efter linjer från nordväst till sydost, varigenom landet sydväst om förkastningslinjen nedsänkts. Detta lägre land har sedan överlagrats med yngre bildningar och det kan därför antagas, samt har även

Schema, utvisande vilka geologiska formationer, som förekomma i Skåne, i det övriga Sverige.

Mesozoiska serien			Kvartär
			Tertiär
		Paleocen	Öfre
		Eocen	
		Oligocen	
		Turon	
		Cenoman	
		Crata	
		Neocom	Nedre
		Malm	Jura
		Dogger	
Paleozoiska serien		Lias	Trias
		Rät-Lias	
		Keuper	
		Musselkalk	
		Brokig sandsten	
Paleozoiska serien			Dyas
			Karbon
			Devon
		Gotlandium	Silur
Azoliska serien		Ordovicium	
		Kambrium	
			Algonk
			Urberg

- [83.] flerstädes konstaterats, att samma geologiska bildningar, som nu finnas nordost om förkastningen, även förefinnas sydväst om densamma, ehuru på visst djup, som växlar i mån av förkastningens språnghöjd. Huruvida djupt ned i berggrunden inom det nedsänkta landet finnas bildningar, som saknas i det övriga, måste anses ännu vara en öppen fråga, ehuru sannolikheten därför icke är stor.

*Historik an-
gående frågan
om djupborr-
ningar.
Riksdagen
1900.*

Frågan om djupborrningar i Skåne är, som sagt, icke ny. Utan att gå längre tillbaka i tiden, vill jag nu erinra, att vid 1900 års riksdag i en av herr Nils Persson i Hälsingborg väckt motion föreslogs, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, varest djupborrningar lämpligen kunde företagas och om kostnaden härför samt att Kungl. Maj:t därefter måtte hos riksdagen äska nödiga medel härför.

Efter det statsutskottet i anledning av denna motion avgivit utlåtande och däruti åberopat av utskottet från sakkunniga personer, professorn vid vetenskapsakademien A. G. Nathorst samt dåvarande chefen för Sveriges geologiska undersökning, professorn A. E. Törnebohm inhämtade yttranden jämte av utskottet åstadkommen utredning rörande kostnaderna för de ifrågasatta borrhningarna, avlät riksdagen den 12 maj 1900 till Kungl. Maj:t skrivelse i ämnet, däruti riksdagen framhöll, hurusom den utredning, riksdagen sökt åvägabringa, syntes giva vid handen, att det ingalunda kunde med visshet påräknas, att genom djupborrningar i Skåne stenkol eller andra värdefullare mineral verkligen skulle anträffas; att, om dylika fynd skulle göras på större djup, den möjligheten icke vore utesluten, att de funna mineralierna, på grund av de med deras upphämtande förenade kostnader och tekniska svårigheter, icke skulle kunna i någon avsevärd mån tillgodogöras; att kostnaderna för djupborrningars anställande måste bli högst betydliga; samt att åsikterna bland de sakkunniga om de platser, där sådana borrhningar borde företrädesvis ifrågakomma, icke vore fullt sammanstämmande. Riksdagen, som med hänsyn till dessa omständigheter ansett sig icke kunna i oförändrad form antaga motionärens förslag, hade emellertid, på grund av de möjligheter till för vårt land betydliga ekonomiska fördelar, som utförandet av de ifrågasatta djupborrningarna i allt fall skulle kunna ställa i utsikt, och då genom dem utan tvivel ett värdefullt resultat skulle vinnas för den geologiska vetenskapen, funnit önskvärt, att vidare utredning huruvida djupborrningar lämpligen borde företagas och om kostnaderna för sådana borrhningar måtte åstadkommas genom Kungl. Maj:ts föranstaltande, och hade därför ansett sig böra hos Kungl. Maj:t göra framställning

i sådant syfte, varemot riksdagen på grund av sin ovan angivna uppfattning av frågan ansett sig icke böra uttala någon önskan därom, att Kungl. Maj:t måtte ofter utredningens avslutande hos riksdagen äska anslag för borrhningar, då lämpligheten av en sådan framställning tydligen måste bliva beroende på utredningens resultat.

På grund av det anförda anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida djupborrningar lämpligen borde företagas i Skåne och sydligaste delen av Halland samt vilka kostnader sådana borrhningar kunna antagas medföra.

Med anledning härav avgavs först utlåtande av chefen för Sveriges geologiska undersökning, professor Törnebohm, vilken efter en längre utredning, som finnes återgiven å sid. 90—97 av det vid statsverkspropositionen till 1901 års riksdag fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 11 januari 1901, sammanfattade sin mening sålunda:

Riksdagen
1901.

att det kunde vara möjligt, ehuru väl det ej på grund av några då kända geologiska data kunde betecknas såsom sannolikt, att hittills okända geologiska formationer, innehållande stenkol, salt eller andra värdefulla ämnen, funnes i ännu icke på djupet undersökta delar av Skånes sedimentära formationsserie;

att en undersökning av de under sydvästra Skånes kritfält liggende lagren erbjöde den jämförelsevis bästa utsikten att uppdaga sådana okända formationer;

att en sådan undersökning hade icke blott praktisk betydelse, utan även ett mycket stort vetenskapligt intresse, varför den ock säkerligen komme att förr eller senare bliva utförd;

att en djupborrning i trakten av Trälleborg och beräknad att kunna drivas till ett djup av 1,500 meter borde i första rummet ifrågakomma;

att avgörandet om andra borrhål inom det syd-skånska kritområdet ej borde definitivt fattas, innan resultatet av den ovannämnda borrhningen vore känt; samt

att Ängelholms- och Laholms-slätterna borde undersökas, vardera med ett borrhål om 200 å 300 meter.

För ett borrhål å 1,500 meter ansågs kostnaden enligt från olika håll inhämtade upplysningar kunna beräknas till 175,000 å 320,000 kronor.

Utlåtande avgavs jämväl av vetenskapsakademien, som åberopade ett på akademiens uppdrag avgivet yttrande av professorerna friherre A. E. Nordenskiöld och Nathorst. Även detta yttrande är utförligt

[83.] återgivet i ovannämnda statsrådsprotokoll. Dessa vetenskapsmän intogo i vissa avseenden en annan ståndpunkt än Törnebohm. Om riksdagen i första rummet ville hava utrönt, ifall några för Skåne hittills okända formationer, innehållande stenkol, salt eller andra värdefulla ämnen, förekomme under kritformationen, då borde visserligen borrhningen vid Trälleborg ifrågakomma i första rummet. Men om riksdagen däremot främst ville erhålla visshet om de skånska stenkolslagrens förekomst utanför de hittills kända kolförande områdena, borde i första rummet borrhningar i trakten av Kävlinge och på Ängelholmsslätten förekomma. Även rekommenderades borrhningar söder om Eslöv och på Laholmsslätten. Kostnaden för dessa fyra borrhål beräknades efter ett djup för Kävlinge- och Eslöv-borrhålen av alternativt 300, 400 och 500 meter samt. för borrhålet å Ängelholmsslätten till 300 och å Laholmsslätten till 200 meter till belopp växlande mellan 80,000 och 128,000 kronor.

Med anledning av detta yttrande utvecklade professor Törnebohm i en skrivelse sina åsikter och beräkningar. Han framhöll, bland annat, att det föreslagna borrhålet vid Kävlinge måste för att lämna säkert resultat göras mycket djupare än vetenskapsakademiens kommitterade förutsatt och därmed också bliva vida dyrare, men att ett borrhål vid Trälleborg i allt fall skulle lämna resultat av betydligt större räckvidd.

Dåvarande chefen för jordbruksdepartementet anförde för egen del till ovannämnda statsrådsprotokoll den 11 januari 1901 huvudsakligen följande:

Den från det allmännas synpunkt viktigaste frågan, som man genom de ifrågasatta djupborrhningarna kunde vänta besvarad, syntes vara, huruvida under sydvästra Skånes kritområde förekomme antingen stenkolslager i samma formation som uti nordvästra Skåne eller ock för Skåne dittills okända formationer, innehållande stenkol, salt eller andra värdefulla ämnen.

Den sistnämnda möjligheten hade emellertid de sakkunniga enstämmigt ansett osannolik, och då chefen för Sveriges geologiska undersökning dessutom i sitt utlåtande framhållit, att, även om de rät-lias-lager, som möjligen kunde anträffas under kritlagren, vore stenkolsförande, det vore mycket möjligt, att de skulle befinnas mindre, men däremot knappast sannolikt, att de vore mera kolrika än rät-lias-lagren i nordvästra Skåne, syntes utsikterna att i dessa trakter av Skåne påträffa vare sig kolfötser av sådan mäktighet och belägna på sådant djup, att de kunde anses brytvärda, eller andra värdefulla ämnen än stenkol icke synnerligen stora.

Frågan om lagerföljden under kritformationen syntes dock departementschefen vara av så stort både praktiskt och vetenskapligt intresse,

att han för sin del ansåge, att, därest djupborrningar komme att företagas på statsverkets bekostnad i ifrågavarande trakter, dessa borde i första rummet gälla sydvästra Skånes kritfält. Härför talade också, att kostnaderna för de behövlige djupa borrhålen torde bliva så stora, att man svårligen kunde förvänta, det fullt tillräckliga dylika borrar skulle kunna komma till stånd utan statens mellankomst.

[83.]

Just emellertid med avseende på nämnda kritfält hade de sakkunniga stannat i olika meningar beträffande den plats, där borrhål lämpligast först och främst borde anläggas. Vid sådant förhållande och då departementschefen i betraktande av det ovan anförda rörande osannolikheten att vid ifrågavarande borrar påträffa brytvärda stenkol eller andra värdefulla ämnen icke kunde anse deras omedelbara företagande av omständigheterna påkallat, syntes det honom lämpligast, om därmed finge tills vidare anstå.

Beträffande de övriga föreslagna djupborrningarna inom Ängelholmsfältet, Laholmsslätten samt i trakten mellan Eslöv och Vombsjön, ansåg departementschefen det vara av mindre vikt, att dessa borrar utfördes genom statens försorg, och att därför icke heller djupborrning på dessa tre ställen borde företagas, åtminstone icke förrän de enligt hans förmenande viktigare inom sydvästra Skånes kritfält blivit utförda.

Beträffande Ängelholmsfältet hade blivit upplyst, att borrar där av enskilda förts ned till ganska stort djup från dagytan, därvid smärre kolfötser anträffats. Angående denna borrar liksom den i trakten mellan Eslöv och Vombsjön föreslagna, vilken huvudsakligen skulle avse att utreda, om Stabbarps kolfält fortsattes ditåt, ansåg departementschefen, att man kunde förvänta, det bolag eller enskilda skulle finna det med sin fördel förenligt att verkställa undersökningar, vilka kunde göra statens mellankomst obehöfvig.

Vidkommande slutligen Laholmsslätten hade chefen för Sveriges geologiska undersökning väl ansett en djupborrning där vara av stort intresse, men tillika anført, att de geologiska sannolikheterna talade för, att de under slätten antagligen befintliga kritlagrens underlag utgjordes av urberg, om ock den möjligheten, att rät-lias kunde finnas även här, ej kunde anses absolut utesluten. Sannolikheten för att under Laholmsslätten skulle påträffas stenkol syntes sålunda icke stor.

På grund av vad han sålunda anført ansåg departementschefen sig icke böra tillstyrka Kungl. Maj:t att för det dåvarande av riksdagen äska anslag till djupborrningar i Skåne och södra Halland.

[83.]
Riksdagen
1913.

Frågan kom ånyo under riksdagens prövning år 1913 på grund av motion av herr M. Sommelius, vilken under erinran om ärendets behandling vid 1900 års riksdag samt med bifogande av uttalanden av överingenjören I. Svedberg vid Billesholm och professorn A. Hennig i Lund hemställde, att riksdagen ville besluta, att djupborrningar skulle utföras i Skåne och södra delen av Halland å platser, som borde fastställas av Sveriges geologiska undersökning, samt för ändamålet anslå ett belopp av högst 500,000 kronor.

I anledning av denna motion, vilken remitterades till jordbruksutskottet, meddelade chefen för Sveriges geologiska undersökning, professorn J. G. Andersson utskottet att, sedan statsgeologen fil. doktorn K. A. Grönwall utarbetat en framställning i ämnet (Frågan om djupborrningar i Skåne, Stockholm 1913), samt yttranden inhämtats från f. d. statsgeologen fil. doktorn E. Erdmann, professorerna Nathorst, J. C. Moberg, G. De Geer och Hennig samt överingenjören Svedberg, dessa samtliga enat sig om följande uttalande.

»Förslaget att genom statens försorg företaga systematiska djupborrningar i Skåne med närmast angränsande trakter erbjuder stort intresse såväl ur praktisk som vetenskaplig synpunkt. De geologiska undersökningarna i denna provins hava hittills inskränkts till de lösa jordlagren och den översta delen av berggrunden, där naturliga skärningar, stenbrott, kolgruvor och smärre, av enskilda i praktiskt syfte företagna borrar, erbjudit tillfälle till iakttagelser. Rörande de djupare delarna av de mycket mäktiga sedimentära formationer, som intaga en stor del av provinsens yta, är därför vår kunskap mycket bristfällig. Medan i vissa av våra södra grannländer, såsom Tyskland och Holland, från det allmännas sida omfattande och dyrbara, av betydande praktiska resultat krönta djupborrningar blivit utförda, har svenska staten hittills ingenting åtgjort för att utforska de djupare delarna av Skånes sedimentära berggrund.

Möjligheten att genom djupborrningar i Skåne påvisa nu okända fyndigheter av praktisk betydelse får visserligen ej överskattas. Såsom framgår av doktor Grönwalls utredning i frågan, är det ytterst osannolikt att för provinsen alldeles nya mineraliska råmaterial, såsom karboniska stenkol eller permiska saltlager, skola genom djupborrningar anträffas; mest sannolikt är, att de i industriellt avseende beaktansvärda fynden komma att inskränkas till upplysande genomskärningar av den kolförande rätliasformationen, vilken i sydvästra Skåne dessutom säkerligen kommer att träffas först på ett djup, som ej ligger långt från djupgränsen för ekonomisk gruvdrift. Om än sålunda fackmannen finner sig föranlåten att varna mot alltför stora förväntningar på praktiska resultat av djupborrningarna, måste han dock å andra sidan betona, att kännedomen om Skånes djupare berggrund är i hög grad bristfällig samt att endast genom djupborrningar fullt tillförlitliga resultat kunna vinnas, varför möjligheten av oväntade och betydelsefulla fynd ej är alldeles utesluten.

Såsom framgår av doktor Grönwalls utredning och av förda överläggningar böra följande borrar i första hand ifrågakomma:

1) en borrhning inom sydvästra Skåne (Malmö—Ystad—Falsterbo-området) ned till cirka 2,000 meter för genomträngande av hela lagerserien från den yngsta kritan till siluren;

2) en borrhning i trakten av Kullemölla i sydöstra Skåne genom Skånes äldsta kritlager ned till siluren; djup cirka 1,000 meter;

3) en borrhning i Höganastrakten, börjande i rätlias för att dels utröna keuperns hela maktighet och utbildning, dels nå dess där okända underlag; djup högst 500 meter;

4) en borrhning i trakten av Ängelholm genom rätliaslagren ned till keupern; djup cirka 500 meter;

5) en borrhning i sydligaste Halland för att utröna, huruvida kolförande rätlias anstår under därvarande kritformation; djup högst 200 meter.

Borrhningen nr 1 erbjuder flera, om än ytterst osäkra möjligheter till praktiskt värdefulla fynd. Sannolikheten att genom denna borrhning vinna uppslag till en ny gruvindustri minskas i alla händelser i hög grad därigenom, att möjligen befintliga fyndigheter av ett eller annat slag måste antagas belägna på minst 1,000 meters djup. Å andra sidan måste det dock betonas, att just denna borrhning framför alla andra erbjuder möjligheter till alldeles nya och oväntade fynd. För den geologiska forskningen bleve denna borrhning av allra största betydelse, då den skulle giva en fullständig profil genom Skånes samtliga geologiska system åtminstone ned till den yngsta siluren. Då borrhningen av rent praktiska skäl måste utföras till ett djup av 2,000 meter, skulle måhända statsmakterna med hänsyn till vetenskapens intressen finnas villiga att eventuellt utsträcka den ytterligare 500 meter, alltså till 2,500 meters djup, varigenom man säkerligen skulle genomgå samtliga sedimentära system och uppnå deras arkaiska underlag. Det hittills djupaste borrhålet är det vid Gr. Czuchow i Oberschlesien, som förts ned till 2,239 meter.

Ett svenskt borrhål till 2,500 meters djup skulle sålunda komma att överträffa alla hittills utförda företag av detta slag på jorden och därmed också bringa säkra data rörande temperaturförhållandena inom djupare liggande delar av jordskorpan, än som hittills blivit nådda av direkta vetenskapliga iakttagelser.

Den av danska geologer bedrivna borrhningen i Gröndalseng nära Köpenhamn har, såsom framgår av doktor Grönwalls redogörelse, redan givit ytterst betydelsefulla upplysningar, vilka med hög grad av sannolikhet kunna tillämpas även på sydvästra Skåne. Då man torde kunna emotse, att denna borrhning sannolikt inom en nära framtid kommer att fortsättas till cirka 1,200 meters djup, synes det oss ändamålsenligt att avvakta resultatet av densamma, innan ett definitivt förslag framställles rörande den ifrågasatta djupborrningen i sydvästra Skåne. Emellertid bör här framhållas, att den omnämnda danska borrhningen ingalunda gör en djupborrning i sydvästra Skåne överflödigt ens för de delar av lagerserien, som redan blivit genomborrade, då den ju blivit utförd på sådant sätt, att dess resultat i vetenskapligt hänseende icke äro fullt tillfredsställande. Möjligen torde för utarbetandet av förslag till en stor djupborrning några smärre djupborrningar genom de lösa jordlagren böra utföras för fastställandet av lämpligaste platsen för djupborrningen. Vi anse sålunda, att frågan om djupborrningen i sydvästra Skåne till 2,000 meter eller i vetenskapligt syfte intill 2,500 meter bör uppskjutas till ett kommande år i avvaktan på en fullständig utredning rörande detta kostsamma men på samma gång högeligen betydelsefulla företag.

[83.]

Vad däremot beträffar borrhningarna 2)–5) synas oss alla skäl tala för att desamma med det snaraste igångsättas. Genom borrhningarna 2), 3) och 4) bör man erhålla en grundläggande inblick i rätliaslagrens utbildning och eventuella koltillgångar inom ifrågavarande områden, samtidigt som genom borrhningarna 2) och 3) upplysningar vinnas rörande den i såväl praktiskt som vetenskapligt syfte betydelsefulla frågan, huruvida för vårt land okända formationer förekomma mellan keupern och siluravlagringarna. Genom borrhningen 5) bör kunna definitivt fastslås, huruvida kolförande lager finnas under Hallands kritformation. Vi anse sålunda, att dessa fyra borrhningar, huru resultaten än utfalla, väl motivera på dem nedlagda kostnader.

Rörande sättet för borrhningarnas utförande vilja vi endast framhålla såsom nödvändigt, att — såvitt bergarternas beskaffenhet det medgiver — en sådan borrhningsmetod användes, att fullständiga serier av borrhkärnor erhållas. Endast därigenom blir det möjligt att närmare lära känna de fyndigheter, som vid borrhningen kunna anträffas, samt att genom fynd av bestämbara fossil fastställa lagrens ålder och avgöra den i praktiskt hänseende ytterst betydelsefulla frågan, huruvida lagren intaga horisontellt eller lutande läge.

Under hänvisning till vad ovan yttrats, få vi föreslå, att riksdagen, med uppskjutande till ett kommande år av frågan om en djupborrning till 2,000 à 2,500 meters djup i sydvästra Skåne, måtte bevilja nödigt anslag för utförande av ett borrhål till 1,000 meters djup i trakten av Kullemölla i sydöstra Skåne, ett borrhål till 500 meter nära Höganäs, ett borrhål till 500 meter i trakten av Ängelholm samt ett borrhål i sydligaste Halland till högst 200 meters djup. Ledningen av dessa arbeten torde böra anförtrös åt Sveriges geologiska undersökning, som också bör erhålla befogenhet att, om den fortsatta utredningen visar det önskvärt och de anslagna medlen det medgiva, företaga några smärre jordborrningar i sydvästra Skåne för fastställande av lämpligaste platsen för en eventuell borrhning till 2,000 à 2,500 meters djup.»

Jordbruksutskottet refererade detta uttalande och anförde vidare:

»Av detta uttalande, vilket synes stå i ganska nära överensstämmelse med de yttranden, som från sakkunnigt håll avgåvos vid behandlingen av frågan om djupborrningar under 1900 års riksdag, framgår, att djupborrningar av nu ifrågavarande slag ansetts böra i första hand ifrågakomma på fem särskilda, i uttalandet närmare angivna platser, att med verkställandet av den borrhning, som skulle utföras till det största djupet, nämligen 2,000 eller eventuellt 2,500 meter, emellertid befunnits böra i avvaktan på fullständig utredning rörande sättet för arbetets bedrivande anstå till ett kommande år, samt att de fyra övriga borrhningarna enligt de sakkunnigas åsikt borde med det snaraste igångsättas.

Beträffande den förstnämnda djupborrningen anser utskottet på grund av vad bemälda på området sakkunniga uttalat, att något anslag till densamma icke för närvarande bör komma i fråga.

Vad de fyra övriga borrhningarna angår lär vi visserligen icke kunna bestrida det ur rent vetenskaplig synpunkt önskvärda i att dessa komma till utförande, då härigenom skulle vinnas en tillförlitlig kännedom om de olika geologiska formationerna uti de delar av landet, där borrhningarna enligt förslaget skulle äga rum, men då det på grund av innehållet i berörda uttalande från fackmannahåll vill synas, som om det ekono-

miska resultat, vilket vore att förvänta av sistnämnda borrhningar, enligt fackmännens egen åsikt är ganska ovisst, och då väl den ekonomiska synpunkten bör tillmätas avgörande betydelse, när fråga är om så betydande anslag som det nu ifrågasatta. finner utskottet sig icke heller kunna tillstyrka, att medel anvisas ens för de av de sakkunniga förordade borrhningarna till mindre djup, vilka i allt fall skulle komma att draga högst avsevärda kostnader.

Under återopande av vad sålunda anförts och då frågan om företagande av djupborrhningar, såsom ock av motionären framhållles, redan blivit bragt under bedömande av Kungl. Maj:t, som icke lärer underlåta att för riksdagen framlägga det förslag, vartill fortsatta undersökningar i frågan kunna föranleda, får utskottet hemställa, att förevarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

I enlighet med detta yrkande blev motionen av riksdagen avslagen.

Beträffande utskottets yttrande, att frågan om företagande av djupborrhningar, såsom ock av motionären framhållits, då redan blivit bragt under bedömande av Kungl. Maj:t, bör här erinras, att i motionen väl omförmålts riksdagens skrivelse år 1900 men icke det därå i statsrådsprotokollet vid 1901 års statsverksproposition lämnade svaret, varigenom frågan för det dåvarande avförts från vidare behandling av Kungl. Maj:t.

Vid 1915 års riksdag bragtes frågan ånyo på tal genom lika lydande motioner i första kammaren av herr C. F. Beckman och i andra kammaren av herr Sommelius, vilka yrkade, att riksdagen ville besluta, att djupborrhningar skulle utföras i Skåne och sydligaste delen av Halland i huvudsaklig överensstämmelse med det i jordbruksutskottets utlåtande vid 1913 års riksdag intagna yttrande av sakkunniga, och att för detta ändamål anslå ett belopp av 500,000 kronor, därav 150,000 kronor för år 1916, samt att åt Sveriges geologiska undersökning anförtra ledningar av djupborrningsarbetena med rätt för denna institution att vidtaga de förändringar i den år 1913 förordade planen för arbetets utförande, som av förhållandena kunde påkallas.

Riksdagen
1915.

Jordbruksutskottet yttrade i sitt utlåtande nr 3, att utskottet sökt utröna, huruvida, efter det frågan om djupborrhningar i Skåne och södra Halland senast varit föremål för riksdagens behandling, några särskilda förhållanden inträffat, genom vilka denna otvivelaktigt mycket betydelsefulla fråga skulle kunna sägas hava kommit i ett förändrat läge eller varigenom utsikterna att genom borrhningarna erhålla ekonomiskt gynnsamt resultat skulle hava ökats. Härvid hade utskottet från sakkunnigt håll erfarit, att så icke syntes vara fallet. Varken av den i Köpenhamns närhet verkställda, numera avslutade djupborrningen eller av de i mindre omfattning bedrivna lokala undersökningarna eller av andra på frågan

[83.] inverkan omständigheter hade nämligen några slutsatser ansetts kunna dragas i fråga om möjligheterna att genom de ifrågasatta borrhningarna påträffa lager av stenkolk eller kalialter. Under sådana förhållanden och med hänsyn till att under den rådande ekonomiska situationen anvisandet av ett så stort belopp, som det, varom nu vore fråga, säkerligen skulle medföra avsevärda svårigheter vid riksstatens uppgörande, föranleddes utskottet avstyrka den föreliggande framställningen. Utskottet ville emellertid uttrycka den förvissningen, att frågan alltjämt komme att vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Utskottets avstyrkande hemställan bifölls av riksdagen.

Under den förflutna sommaren hade jag överläggningar i detta ämne med chefen för Sveriges geologiska undersökning, överdirektören J. G. Andersson. Något bestämt förslag kunde emellertid då icke åvägabringas, innan överdirektör Andersson måste återvända till Kina för fullföljandet av det uppdrag, för vilket han erhållit tjänstledighet av Kungl. Maj:t.

*Framställning
av M. Som-
melius.*

I en till chefen för finansdepartementet ställd, till mig överlämnad skrift av den 4 oktober 1915 har nu direktör Sommelius ånyo tagit initiativ i frågan. Han påpekar där, att den nuvarande situationen tvingar oss att uppsöka och tillvarataga våra egna resurser, och att vissa möjligheter att finna stenkolk kunna förefinnas. Särskilt framhålles i skrivelsen:

att de nuvarande under bearbetning varande kolformationerna i nordvästra Skåne ligga på ett djup av cirka 100—120 meter;

att de engelska stenkolsflötserna, som åt söder utkila sig till Frankrike, Belgien och Tyskland, förefinnas i dessa länder på ett djup av cirka 1,000—1,300 meter;

att han lika litet som någon annan kunde hysa absolut övertygelse utan endast en förhoppning, att dessa senare formationer kunde återfinnas här;

att, om djupborrningar skulle företagas, dessa i främsta rummet borde utföras för att utforska, i vilken omfattning de nu bearbetade stenkolsflötserna sträcka sig utöver de koncessioner, som redan innehavas av Höganäs—Billesholmsbolaget;

att även om kostnaden, som borde kunna begränsas till ett anslag av cirka 150—200,000 kronor per år, skulle gå upp till cirka 700,000 kronor, denna summa med hänsyn blott till det vetenskapliga intresset icke kunde anses hög;

att möjligheten att finna kalisalter icke torde vara utesluten; samt [83.]
att enligt lagen av den 28 maj 1886 rätt till eftersökande och
bearbetande av stenkolsfyndigheter koncessioneras av Kungl. Maj:t.

På min anmodan har Sveriges geologiska undersökning, vars t. f. *Sveriges geo-*
chef under överdirektörens frånvaro är statsgeologen A. Gavelin, den 13 *logiska under-*
november 1915 avgivit utlåtande i ämnet och därvid anfört huvudsak- *sökning.*
ligen följande.

»Den i de remitterade handlingarna framställda frågan om möjligheten att
genom djupborrningar i Skåne anträffa tekniskt värdefulla råämnen kan uppdelas i
följande punkter, vilka lämpligen dryftas var för sig, nämligen

1:o) möjligheten att de redan i Skånes stenkolsgruvor exploaterade stenkols-
lagren i omedelbar fortsättning hava en betydligt större utsträckning än de om-
råden, inom vilka man för närvarande vet, att de äro brytvärda, och att inom det
nu under brytning varande området Höganäs—Söderåsen nya schakt skulle kunna
sänkas;

2:o) möjligheten att finna brytvärda stenkolsflötser inom andra trakter, där
Skånes stenkolsförande formation bildar berggrunden;

3:o) möjligheten att under Skånes krita på för brytning lämpligt djup an-
träffa Skånes stenkolsförande formation;

4:o) möjligheten att anträffa nya och hittills för Skåne okända bildningar,
innehållande praktiskt brukbara råämnen, i främsta rummet Englands, västra Tysk-
lands och Belgiens produktiva stenkolsformation med dess kolfötser, eller Tysklands
permformation med dess kalisalter.

Det föreliggande materialet för dessa frågors bedömande finnes i huvudsak
koncentrerat i två av Sveriges geologiska undersöknings publikationer, den ena be-
handlande 'De skånska stenkolsfälten och deras tillgodogörande' (E. Erdmann, S. G. U.
Ser. Ca, nr 6, Stockholm 1911—1915) och den andra behandlande 'Frågan om
djupborrningar i Skåne' (K. A. Grönwall, S. G. U. Ser. C, nr 254, Stockholm 1913).

1:o) *Frågan om borrningar i närmaste omgivningen av de nuvarande stenkols-*
gruvorna (området Höganäs—Söderåsen).

I Erdmanns ovannämnda arbete redogöres bl. a. för de borrningar, som blivit
utförda inom Höganäs—Söderåsområdet, och på grundlag av dessa borrningar samt
gruvdriften betecknas på en karta de delar av detta område, som ha befunnits
innehålla brytvärda kolfötser. Härav ligga endast två mindre områden av inalles
cirka 740 hektars areal utanför de nu verksamma stenkolsbolagens genom koncession
eller utmål förvärvade arbetsområden.

Om man i Erdmanns omtalade arbete genomgår listan över borrningar inom
Höganäs—Söderåsområdet, finner man, att det vida övervägande antalet borrningar,
i vilka stenkol anträffats och som ge hopp om ett förmånligt tillgodogörande av
stenkolsflötserna, faller inom de nuvarande gruvområdena och att av dessa flera,
som äro mest ägnade att ge förhoppningar om en framgångsrik gruvdrift, såsom
Vikens Ryd, Flundrapp (norr om Viken) och Hulta (mellan Mjöhult och Ingelstråde

[83.] station) falla inom Höganäs gruvnas område. I fråga om samtliga dessa områden torde emellertid borringar för att vinna större visshet om där befintliga kolförråd vara en uppgift, som knappast kan sägas åligga statsverket utan bör tillkomma gruvbolagen själva.

Snarare vore det av mera allmänt intresse att genom rationellt skötta borringar utforska områdena närmast norr och öster om Hälsingborg. I dessa trakter finnas nämligen borrhålen nr 10, NO om Pilshults gård, och nr 1 Påarp, strax NO om Välluvs kyrka, vilka bägge förete kolförekomster, — den förra flera kolförande nivåer, vilkas mäktighet dock icke är känd, och den senare på 66 meter en kolflöts av 0.77 meter mäktighet. Emellertid ha i närheten av dessa borrhål andra blivit nedslagna, vilka givit tämligen negativa resultat, varför man, även om en borring skulle ge kolförekomst vid handen, näppeligen har rättighet att från en enda sådan borring draga slutsatser för ett större område. En eller flera borringar i denna trakt torde därför böra skjutas tillbaka för andra, som möjligen kunna anses hava beviskraft för större områden.

Frågan om djupborringar inom Höganäs—Söderåsområdet torde därför böra besvaras så, att borringar i de områden, som närmast gränsa till de nuvarande gruvområdena, är en uppgift, som ligger närmare för gruvbolagen, och att de mera allmänt intresse ägande borringarna i trakten närmast norr och öster om Hälsingborg böra ställas *efter* största delen av de borringar, som i övrigt kunna komma i fråga.

2:o) *Borringar inom övriga områden för Skånes stenkolsformation.*

De andra områden, där den skånska stenkolsformationen (rät-lias) bildar berggrunden, utanför Höganäs—Söderåsområdet, äro a) Ängelholmstrakten, b) Stabbarpsfältet norr om Eslöv, c) Kullemöllaområdet norr om Ystad, längs Köpingsån.

a) Vad *Ängelholmsområdet* beträffar, har detta tidigare varit föremål för undersökningar genom djupborringar, vilka dock icke lämnat några tillfredsställande resultat och icke heller giva full säkerhet angående de geologiska förhållandena, i det att t. ex. kontrollborringar i närheten av en äldre borring icke bestyrkt dennas resultat. Bortses från de borringar, mot vilkas resultat av en eller annan grund invändningar kunna göras, finnas dock flera, som uppvisat kolflötsar; bland dessa bör man särskilt lägga märke till den djupaste inom Ängelholmsområdet företagna borringen, vid Ävarp i Höja socken, där man gått ned 233 meter och på 210 meters djup anträffat kollager av 0.68 meters mäktighet.

Emellertid har största delen av dessa borringar blivit utförda med relativt enkla och mindre tillförlitliga metoder, varför det vore synnerligen av behovet påkallat att här genom en diamantborring, som går ned till tillräckligt djup och vars resultat noggrant kontrolleras, förvissa sig om beskaffenheten av berggrunden inom Ängelholmsområdet. En dylik borring bör helst föras ned till den kolförande formationens underlag, keupern, och med kännedom om lagerbeskaffenheten hos Skånes rät-lias och de mäktigheter, som blivit iakttagna såväl i borringar som i förekomster i dagen, kan man vänta att på ett borrdjup av 500 meter nå igenom rät-lias-bildningarna och träffa keupern. Den lämpligaste platsen för en dylik borring skulle vara 3—4 kilometer S eller SSO om Ängelholm.

b) *Stabbarpsområdet* innehaves av Höganäs—Billesholms A.-B. och kan sålunda lämnas utom räkningen.

c) *Kullemöllaområdet* har visat sig innehålla kolflötser av icke obetydlig mäktighet, i det professorn Moberg 1909 i en profilgrävning konstaterat fyra kollager, resp. 0.85, 0.85, 0.55 och 0.40 meters mäktighet. Den lagerserie av sand och lera, i vilken dessa kol förekommo, hade en nästan lodrät ställning. De uppgivna mäktigheterna för kollagren antyda visserligen ett relativt stort förråd inom serien härstädes, men områdets ringa utsträckning, med en bredd av på detta ställe högst 1 kilometer, sannolikt blott cirka hälften, och den branta lagerställningen gör sannolikheten för ett praktiskt användande av de påträffade kolflötserna mycket ringa. Emellertid har denna kolförekomst en ganska stor betydelse för bedömandet av de ekonomiska utsikterna för en djupborrning i syfte att nå Skånes rät-liasbildningar under kritan i väster.

3:o) *Borrningar efter Skånes stenkolsformation inom kritområdena.*

Vid överbägandet av möjligheterna att under Skånes kritbildningar anträffa Skånes stenkolsförande formation med kolflötser måste man först och främst taga hänsyn till kritbildningarnas mäktighet, alldenstund de i Skånes rät-lias förekommande kolflötserna, på grund av vad man hittills känner om deras beskaffenhet och mäktighet, näppeligen med fördel kunna tillgodogöras genom arbeten på mycket stora djup.

Huvudkällan för vår kännedom om mäktigheten av Skånes krita är två djupborrningar, den ena i närheten av Köpenhamn och den andra vid St. Köpinge kyrka, cirka 1 mil ONO om Ystad. Borrningen vid Köpenhamn börjades i den där flerstädes i dagen gående Saltholmskalken, som tillhör den yngre kritan, vilken utgör berggrunden också i sydvästra Skåne SO om Romeleåsen. Saltholmskalken har här en mäktighet av endast 27 meter; hela borrningen fördes ned till ett djup av 861 meter, utan att man trängde igenom kritbildningarna eller ens nådde lager, motsvarande det äldsta i Skåne kända lagret av kritan, Eriksdalsmargeln, vilken går i dagen i trakten cirka 15 kilometer N om Ystad. Då Saltholmskalken inom området SV om Romeleåsen sannolikt har en ännu större mäktighet (minst 100 meter) än vid Köpenhamn, kan man av Köpenhamnsborrningens resultat, jämfört med en del andra fakta, draga den slutsatsen, att en borrning i denna del av Skåne för att tränga genom kritbildningarna och nå rät-lias måste gå ned till ett ansenligt djup, vilket för Skånes sydvästra hörn — trakten Malmö—Trälleborg — får räknas till minst 1,000 meter och för platser längre åt öster, till närheten av Ystad till minst 700 meter.

Den andra borrning, som ger upplysningar angående mäktigheten av Skånes kritbildningar, är den vid St. Köpinge. Denna börjades i något äldre lager, den där förekommande Köpingsesandstenen, och fördes ned till ett djup av 450 meter utan att genomtränga kritbildningarna; troligen utgjordes de nedersta 30 meterna av den redan som det äldsta ledet av Skånes kritformation omtalade Eriksdalsmargeln. Dessa förhållanden ge tydlig anvisning på, att man vid en försöksborrning i nu ifrågasatt syfte för att behöva borra igenom så litet som möjligt av kritan bör välja en plats, där de äldsta delarna av kritformationen gå i dagen; detta är fallet vid Köpingeåns dalgång 12—16 kilometer N om Ystad. Här begränsas kritbildningarna mot NO av en förkastning, på vars nordöstra sida starkt uppresta rät-liasbildningar förekomma; kritbildningarna ligga däremot nästan vågrätt eller stupa svagt åt sydväst. Platsen för en borrning bör bestämmas också med hänsyn till

[83.] förkastningens närhet och förläggas icke allt för nära densamma samt helst börjas i fast klyft. Dessa omständigheter utpeka som den fördelaktigaste platsen för en försöksborrning Kullemölla i Baldringe socken, beläget 3 kilometer SSO om Högestad station på Malmö—Tomelilla järnväg.

Frågan om beskaffenheten av de yngre liaslager, som man skulle vänta att möta i en borrning på denna plats, framställer sig givetvis här. De stenkolsförande bildningarna i nordvästra Skåne tillhöra den yngsta delen av rät och överlagras där av bildningar tillhörande den äldsta lias. Närmast yngre lager träffa vi dels i sydöstra Skåne, trakten av Kullemölla, på Bornholm samt i Pommern, och genom studium av dessa bildningar har det varit möjligt att sammanställa en lagerserie ända upp till yngsta lias. I denna förekomma färskvattens och terrestra bildningar med kolflötser flerstädes, exempelvis vid Kullemölla, på Bornholm samt vid Kammin i Hinterpommern. Särskilt torde man böra fästa uppmärksamheten vid den förut omnämnda kolförekomsten vid Kullemölla, då man ju vid den ifrågasatta borrningen närmast skulle hava utsikt att få träffa fortsättningen av samma slags liasbildningar, som vid Kullemölla.

I fråga om kriterområdet i nordöstra Skåne, Kristianstadsområdet, måste sägas, att utsikterna att där under kritlagren påträffa rätliasbildningar med kolflötser äro ytterst små, alldenstund på de ställen, där man kan draga slutsatser angående kritformationens underlag, allt talar för att detta utgöres av urberg eller omvandlingsprodukter därav.

Däremot finnas en del omständigheter, som tala för att man vid en borrning genom kritavlagringarna på Laholmsslätten i sydligaste Halland skulle på relativt ringa djup påträffa rätliasbildningar, som möjligen kunna innehålla stenkolsflötser.

4:o. *Utsikterna att genom borrningar påträffa hittills i Skåne okända formationer med värdefulla råämnen.*

Vad beträffar frågan om möjligheten att i Skånes berggrund anträffa nya och hittills okända formationer innehållande praktiskt brukbara råämnen, varvid man huvudsakligen haft i tankarna Englands, västra Tysklands och Belgiens produktiva stenkolsformation och permformation med dess saltlager och särskilt kalisalter, ber jag att få hänvisa till den utredning, som av Sveriges geologiska undersökning genom statsgeologen Grönwall förebragtes till 1913 års riksdag. Sedan nämnda utredning avgavs, hava nämligen inga fakta tillkommit, som äro ägnade att ställa detta spörsmål i väsentligen annan belysning. Fortfarande måste man på grund av geologiska sakförhållanden säga, att utsikterna till *praktiskt värdefulla resultat i dessa hänseenden äro ganska små.*

Den produktiva stenkolsformationen liksom permformationen skulle i serien av Skånes sedimentära bildningar skjuta sig in mellan keupern och siluren. På ett par ställen i keuperområdet mellan Öttarp och Kågeröd har man emellertid borrar igenom keuperbildningarna och som deras underlag påträffat silurisk skiffer, vadan *här* ingen möjlighet förefinnes för närvaron av vare sig karbon- eller permformation.

Emellertid finnes åtskilligt, som talar för att de jordskorperörelser, som åstadkommit de stora förkastningar, vilka bestämma Skånes topografi, börjat så tidigt, att redan under mellantiden mellan siluren och keupern nivåskillnader förefunnits mellan olika delar av Skåne, så att landet legat lägre i sydväst än i nord-

ost. Beaktas dessa omständigheter, kommer man till den slutsatsen, att olikheterna i förhållandena inom olika delar av Skåne under ifrågavarande tidsskeden mycket väl *kunna* hava varit så pass stora, att i sydvästra och ytterst nordvästra Skåne andra formationer kunna hava kommit till utbildning mellan keupern och siluren. ehuru man vid Ottarp och Ekeby funnit den förra direkt överlagra den senare.

Från teoretisk synpunkt borde denna fråga helst undersökas genom borrhning i sydvästra Skåne, t. ex. i trakten av Trälleborg. Först måste man emellertid då borra igenom hela kritan, som här har en mäktighet av minst 1,000 meter, där- efter gå igenom hela rät-lias, som, i enlighet med vad som 1913 framlades, kan beräknas till cirka 500 meter, och slutligen även genomborra keupern om cirka 200 meters mäktighet. Först på ett djup av cirka 1,700 meter, kanske mera, skulle man alltså här kunna nå perm- eller produktiva stenkolsformationen, och i dessa tilläventyrs befintliga salt- eller stenkolslager skulle få bearbetas genom schakt av minst 1,700 meter, möjligen 2,000 meters djup eller mera. Detta är emellertid ett så stort djup, att det på teknikens nuvarande ståndpunkt omöj- liggör ett ekonomiskt tillgodogörande av de råämnena, som möjligen skulle kunna anträffas.

Då just ifrågavarande borrhning ur vetenskaplig synpunkt skulle vara av den allra största betydelse och lämna det mest avgörande svaret på frågan om, vad man kan finna under kritan och keupern även i andra delar av Skåne, vore det i synnerhet för vetenskapen av utomordentligt intresse, om den kunde komma till stånd. På grund av de dryga kostnaderna (sannolikt omkring 500,000 kronor) i förening med de ringa utsikterna till ett *direkt* praktiskt resultat, torde emellertid denna borrhning böra uppskjutas till gynnsammare tidpunkt än den närvarande.

Vill man undersöka frågan om befintligheten under keuperbildningarna av den produktiva stenkolsformationen eller permformationen på ett ställe, där dessa formationer skulle befinna sig på måttligt eller ringa djup, synes trakten vid Höga- näs i främsta rummet böra komma i betraktande. Man kunde där börja borrh- ningen direkt i keupern eller kanske ännu bättre i de understa delarna av rät-lias och har utsikt att på ett så relativt ringa djup som omkring 300 meter nå keuperens underlag.

Sammanfattning.

Såsom sammanfattning av det anförda kan sägas, att under nuvarande för- hållanden försöksborrningar i Skånes berggrund med syfte att ernå praktiskt värde- fulla resultat i främsta rummet synas böra inriktas på en närmare undersökning av Skånes stenkolsformation i Ängelholmstrakten samt i andra rummet på ett av- görande, huruvida denna formation med brytvärda kolflötser bildar underlaget för kritbildningarna i trakten av Kullemölla norr om Ystad. Det är möjligt, om än långt ifrån säkert, att borrhningar inom dessa båda områden skulle kunna leda till upptäckter av koltillgångar, som kunde bli ett avsevärt tillskott till Sveriges mineraliska bränsleförråd, och jag vill därför livligt tillstyrka, att dessa så snart som möjligt bringas till utförande.

Då utsikterna att uti hittills i Skåne okända geologiska formationer påträffa värdefulla råämnena under brytvärda förhållanden synas små, torde för närvarande eventuella borrhningar i sådant syfte böra ställas i tredje rummet. Lämpligaste platsen ur praktisk synpunkt för en borrhning i enbart sådant syfte skulle vara vid Höganäs.

[83.]

Slutligen och i fjärde rummet skulle komma frågan om en borrhning på Laholmsslätten med syfte att där finna Skånes stenkolsformation med kolfötser under kritbildningarna.

Beträffande de djup, till vilka ifrågavarande borrhningar kunna antagas behöva fortgå, kan man i anslutning till doktor Grönwalls utredning och de sakkunnigas uttalanden till 1913 års jordbruksutskott såsom approximativa sannolikhetsvärden uppgiva:

1)	Borrhningen i Ängelholmstrakten	cirka	500	meter,
2)	» » Kullemölla	»	1,000	»
3)	» » vid Höganäs	högst	500	»
4)	» » på Laholmsslätten	»	200	»

I doktor Grönwalls utredning av år 1913 ingick även en beräkning av kostnaderna för dylika borrhningar, åtföljda av anbud från olika firmor. Det lägsta anbudet för borrhningar till de djup, varom nu är fråga, avgavs av Svenska diamantbergborrningsaktiebolaget, och samma bolag har nu förklarat sig villigt att nedsätta sitt då gjorda anbud med cirka 25 procent, dock under förutsättning att normala konjunkturen äro rådande vid den tidpunkt, då borrhningarna eventuellt skulle komma till utförande.

Under förutsättning, att Svenska diamantbergborrningsaktiebolaget avgiver ett bindande anbud i överensstämmelse med sitt ovannämnda preliminära meddelande, skulle kostnaderna uppgå till:

För borrhning vid Ängelholm	cirka	46,200	kronor.
» » » Kullemölla	»	110,250	»
» » » Höganäs	»	46,200	»
» » » på Laholmsslätten	»	16,500	»
sålunda alla tillsammanlagda	»	219,150	»
eller i runt tal	»	220,000	»

Till de uppgivna beloppen skulle dessutom komma kostnader för övervakande av borrhningarna genom vetenskapligt kompetent person, utpreparerande av fossil ur borrhkärnorna, utförande av analyser å bergartsproven m. m. Dessa omkostnader uppskattades år 1913 till cirka 6 kronor per borrhad meter och skulle alltså för 2,200 meter uppgå till cirka 13,200 kronor.

Om *alla* eller *flertalet* av de angivna borrhningarna skulle bringas till utförande, vill jag hemställa, att den ordningsföljd, vari de företagas, med hänsyn till att det största såväl ekonomiska som vetenskapliga utbyte må erhållas, ordnas så, att om någon av borrhningarna kan avslutas, innan det bestämda djupet blivit uppnått, det överskjutande borrhdjupet kan läggas till någon eller några av de borrhningar, som senare företagas. Om *samtliga* tre förstnämnda borrhningar komma till stånd, borde alltså först borrhningen vid Ängelholm utföras samt avslutas, så snart keuperlager nåtts. Därefter skulle borrhningen vid Höganäs vidtaga samt avslutas, så snart under keupern säkra silurlager påträffats; sist skulle då borrhningen vid Kullemölla vidtaga samt i mån av behov kunna fortsättas, så långt medlen tillåta. Skulle borrhningen vid Höganäs giva till resultat bildningar mellan keupern och siluren av sådan art, att ett nedträngande till större djup än de bestämda 500 meterna bleve önskvärt, bör ett sådant få bero på omständigheterna och kunde motsvaras av, att i sådant fall borrhningen vid Kullemölla kunde få avslutas redan då man nått keupern, vilket efter allt att döma bör inträffa långt före 1,000 meters djup.»

På min anmodan har därefter svenska diamantbergborrningsaktiebolaget den 10 december 1915 avgivit anbud å utförande av de ifrågasatta djupborrningarna, vilket anbud bolaget givit formen av ett kontraktsförslag.

[83.]
Svenska
diamantberg-
borrnings-
aktiebolaget.

Till grund för anbudet har lagts en detsamma vidfogad plan för borrningsarnas verkställande, vilken uppgjorts efter samråd med statsgeologerna Gavelin och Grönwall. Borrhålen förutsättas bliva fyra med belägenhet och djup enligt geologiska undersökningens ovanintagna utlåtande. Borrningen i fast grund skall hela tiden bedrivas såsom roterande borrrning med kärnutvinning, huvudsakligast som diamantborrrning, möjligen till någon del såsom stålsandborrrning. Borrhålen inklädas successivt med klädnadsrör. Kärndiametern vid hålens botten skulle överallt vara 42 millimeter, dock att vid Ängelholmshålet uträknats två alternativ med respektive 52 och 42 millimeters kärndiameter vid botten. Vid Ängelholmshålet antages keupern hava nåtts på 500 meters djup. Borrhålet, vid Kullemölla antages komma att vid ungefär 450 meters djup träffa keupern och vid omkring 1,000 meter silur. Vid Höganäs antages keupern träffas redan före 50 meters djup och vara genomborrad vid ungefär 300 meter, varefter den underliggande siluren skulle genomborras till inalles 500 meter. Laholmshålet antages skola vid något mer än 150 meter träffa rät-lias och sedan fortsätta genom denna till 200 meter. Dessa antaganden om lagerföljden samt lagrens mäktighet äro naturligtvis endast grundade på sannolikhet. Först genom borrrningarna kan man få visshet härutinnan samt upplysning om lagrens halt av värdefulla mineral.

Anbudet förutsätter vidare, att alla fyra borrhålen skola utföras och att de få utföras i tidsföljd efter varandra, så att samma maskinella utrustning kan användas. Om blott ett eller några av borrhålen komma till utförande, har bolaget förbehållit sig att omräkna anbudet, enär en del för företaget i dess helhet nödvändiga kostnader nu blivit fördelade på samtliga borrrhål.

Enligt kostnadsförslaget skulle arbetet utföras av bolaget för statens räkning mot betalning enligt vissa angivna grunder, som huvudsakligen innefatta betalning dels för personalens resekostnader, dels för transport av borredskap, dels för vissa arbetsmaterialier, dels ock för själva arbetet med visst belopp per arbetsskift och per borrad meter, vilket sistnämnda belopp är större vid de djupare borrhålen och mindre vid de grundare.

Vid anbudet är fogad en beräkning över de sannolika kostnader,
Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[83.] till vilka ett antagande av bolagets anbud kunde komma att leda. Dessa kostnader hava jämte behöflig arbetstid beräknats sålunda:

Gemensamma kostnader		kronor	14,500		
Borrhål vid Ängelholm,	500 m., 42 mm.	»	54,500	3 à 4 månader	
» » Kullemölla,	1000 »	» »	116,000	8 à 10 »	
» » Höganäs,	500 »	» »	44,550	3 »	
» » Laholm,	200 »	» »	19,080	2 à 3 »	
Summa kronor			248,630	16 à 20 månader	

Om Ängelholmshålet utföres med en bredd av 52 millimeter i botten, vilket tillstyrkts av de bågge statsgeologerna med hänsyn till den stora praktiska betydelsen av särskilt detta hål, blir dess kostnad 63,100 kronor och totalkostnaden 257,230 kronor eller i runt tal 260,000 kronor.

Bergmästaren
i södra
distriktet.

Till följd av remiss har därefter kommerskollegiet avgivit utlåtande i frågan den 31 december 1915 och därvid överlämnat yttrande av t. f. bergmästaren i södra bergmästardistriktet, vilken anför följande:

»I överensstämmelse med den i Sveriges geologiska undersöknings yttrande verkställda uppdelningen av frågan och med instämmande i det däri upptagna förslaget, att i första hand 4 borrhningar borde komma till utförande, får jag om de skilda punkterna anföra följande.

1. Beträffande området Höganäs—Söderåsen vill jag understryka det gjorda uttalandet, att vidare undersökning av detta, vad beträffar gällande koncessioner och utmål, måste anses helt och hållet åligga de gruvbolag, som där innehåva rätt till stenkols- och lerbrytning, och som även tid efter annan verkställt borrhningar för detta ändamål, varemot en noggrannare undersökning av trakten omkring Hälsingborg vore av mera allmänt intresse, då inga nu gällande utmål eller koncessioner finnas därstädes.

2. Beträffande övriga områden, där Skånes stenkolsförande formation bildar berggrunden, må framhållas, att det egentligen endast är i trakten omkring Ängelholm, som formationen har sådan utbredning, att någon betydligare gruvindustri kan tänkas uppstå på dess fyndigheter, om borrhning härstädes giver gynnsamt resultat.

3. Beträffande uppsökandet av Skånes stenkolsförande formation under kritbildningar må framhållas, att flötser med så ringa mäktighet, som hittills i Skåne kända och bearbetade flötser äga, icke äro brytvärda på tillnärmelsevis så stort djup som de mäktigare flötserna från karbontiden, vilka dessutom ofta förekomma flera tillsammans, så att de kunna tillgodogöras genom samma schaktanläggningar. Borrhningar för detta ändamål måste därför anläggas på sådana ställen, där kritlagren hava sin minsta mäktighet, för att ett resultat av praktisk betydelse överhuvudtaget skall vara möjligt. Då enligt anförda observationer den kolförande formationen vid Kurremölla innehåller åtminstone 4 flötser, som sannolikt få anses

vara brytvärda, och därjämte de vid Kullemölla, i grannskapet därav, anstående lagren höra till de äldsta kritavlagringarna i landet, måste den i denna trakt föreslagna borrhningen anses hava goda utsikter att giva resultat, som kunna få praktisk betydelse. I den kolförande formationen på Bornholm, som till sin ålder motsvarar den vid Kurremölla, hava ock på sin tid flera flötser varit belagda med gruvarbete.

Kritformationen på Laholmsslätten anses hava ringa mäktighet, varför även här en möjlighet förefinnes att för måttlig kostnad erhålla kännedom, om de stenkolförande lagren finnas eller saknas under kritformationen inom området ifråga.

4. Vid borrhning för uppsökande av i Skåne hittills okända formationer emellan silur och trias, vilka i andra länder innehålla stenkols- och saltlager, vore påvisandet av dylika fyndigheters förekomst av så stor betydelse för bergshantering, övrig industri och jordbruk, att starka skäl måste anses tala för att borrhning för undersökning därav verkställes på allmän bekostnad. Då dessa formationer, om de förekomma, kunna tänkas vara olika utbildade i nordvästra och i sydöstra Skåne, torde det även vara välbetänkt att, såsom förslaget upptager, utföra två borrhål för detta ändamål, vid Höganäs och Kullemölla. En avsevärd besparing i kostnaden skulle visserligen ernås, om borrhningen vid Kullemölla endast avses för besvarandet av det första spörsmålet, d. v. s. förekomsten och beskaffenheten av Skånes kolförande formation under kritan, men för ett slutgiltigt besvarande av den synnerligen viktiga frågan om andra, hittills okända formationers förekomst eller frånvaro under trias måste ett enda borrhål anses vara alldeles för litet.

Då endast resultatet av borrhålet vid Höganäs kan tänkas inverka på utförandet av borrhålet vid Kullemölla, men de övriga äro fullständigt oberoende av varandra och av de två förnämnda, borde den ordning, i vilken de särskilda borrhningarna skulle utföras, bestämmas enbart med hänsyn till att rese- och fraktkostnader, för vilka borrhbolaget skall åtnjuta ersättning, bliva så små som möjligt, varför borrhningen borde utföras i följande ordning: Laholm, Ängelholm, Höganäs och Kullemölla.

Vår nuvarande gruvlagstiftning omfattar icke saltfyndigheter, varför det torde vara lämpligt att, då salt och stenkol förekomma under likartade förhållanden och helt olika mot i 1884 års gruvestadga omhandlade malmer och mineral, utsträcka lagen »om eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter» av den 28 maj 1886 till att även omfatta saltfyndigheter, för att, om sådana skulle anträffas, lagbestämmelserna för deras förvärvande och bearbetande skulle på förhand vara fastställda.

Slutligen torde även böra framhållas, att, om ett gott resultat erhålles i ett eller flera av de ifrågavarande borrhålen, ytterligare undersökningar måste utföras av de personer eller bolag, som eventuellt kunna komma att förvärva rätten till fyndigheternas tillgodogörande, innan tillredningsarbeten för verklig gruvbrytning kunna sättas igång, och att dessa undersöknings- och tillredningsarbeten icke kunna tänkas fullbordade på kortare tid än 3 à 4 år, men väl att avsevärt längre tid kan komma att erfordras, innan gruvdriften kommer i gång.»

För egen del har kommerskollegiet yttrat sig sålunda:

»Av vad uti förevarande ämne förekommit, torde få anses framgå, att möjligheten icke är utesluten av upptäckandet i Skåne av befintligheten av ytterligare tillgångar av fossilt bränsle och av andra värdefulla mineral under sådana omstän-

[83.] digheter, att de kunna tekniskt och ekonomiskt tillgodogöras. Ur synpunkten av de intressen, kollegium har att företräda, måste det givetvis för kollegium framstå såsom synnerligen önskvärt, att åtgärder vidtagas för att genom tillförlitliga undersökningar få utrönt verkliga förhållandet uti ifrågavarande hänseende.

Beträffande den nu föreliggande planen för anställande för statens räkning av djupborrningar och vidkommande de för dessa av diamantbergborrningsaktiebolaget beräknade kostnaderna har kollegium icke funnit anledning till erinran. För den händelse emellertid att Eders Kungl. Maj:t skulle, i betraktande av den nuvarande situationen, finna nödigt att ur kostnadssynpunkt en inskränkning sker av de ifrågavarande undersökningarna, anser kollegium på grund av den förebragta utredningen, att djupborrningar företrädesvis böra äga rum inom Ängelholmsområdet och vid Kullemölla.

Bergmästaren har i sitt förenämnda yttrande, med erinran om att vår nuvarande gruvlagstiftning icke omfattar saltfyndigheter, såsom sin åsikt uttalat, att, med hänsyn härtill och då salt och stenkol förekomma under likartade förhållanden och helt olika mot de i 1884 års gruvestadga omhandlade malmer och mineral, det vore lämpligt utsträcka lagen av den 28 maj 1886 om eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter till att även omfatta saltfyndigheter, för att, om sådana skulle vid ifrågavarande undersökningar anträffas, lagbestämmelser för deras förvärvande och bearbetande skulle på förhand vara fastställda.

Med avseende härå får kollegium anförä, att kollegium skall hava sin uppmärksamhet fäst å ifrågavarande angelägenhet och, därest omständigheterna befinnas därtill föranleda, däri göra särskild framställning.»

*Departements-
chefen.*

Av vad jag förut anförut om de orsaker, som nu förmått mig att underställa denna fråga Eders Kungl. Maj:ts prövning, följer, att jag anser, att vid dess bedömande huvudvikten bör läggas å det praktiska intresset av att utröna, huruvida Skåne, utöver vad redan är känt, i sina innandömen hyser brytvärda tillgångar på fossilt bränsle. Ehuru jag ingalunda vill underkänna betydelsen för den geologiska vetenskapen av, att kännedomen om de djupare delarna av den skånska berggrunden blir utvidgad, och väl inser, att därigenom vetenskapligt betydelsefulla resultat skulle kunna vinnas, kan jag ingalunda tillstyrka, att enbart för den skull statsverket skulle, särskilt under de nu rådande förhållandena, ikläda sig några uppoffringar av den storlek, som det här uppenbarligen skulle bli fråga om. Av dessa skäl anser jag det under ärendets föregående behandling föreslagna djupa borrhålet vid Trälleborg, om vilket de sakkunniga enstämmigt förklarat, att utsikterna att av detsamma erhålla praktiskt värdefulla resultat vore ytterst små, om ens några, nu icke böra ifrågakomma.

En annan grundsats, som bör iakttagas vid frågans bedömande, synes mig vara, att staten icke bör nedlägga arbete och kostnad å sådana undersökningar, om vilka det kan förväntas, att enskilda personer eller

industriföretag själva skola utan statshjälp åstadkomma dem på grund av det ekonomiska intresse, de för dem erbjuda. I likhet med vad som anföres i Sveriges geologiska undersöknings nu avgivna utlåtande och vari bergmästaren instämt, anser jag därför frågan om borrrning i närmaste omgivningen av de nuvarande stenkolsgruvorna (Höganäs—Söderåsen och Stabbarp) ävenledes kunna lämnas å sido. I det ovan återgivna yttrandet år 1901 av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet förklarar sig visserligen denne anse, att man även beträffande borrrning å Ängelholmsfältet borde kunna förvänta, att bolag eller enskilda skulle finna det med sin fördel förenligt att verkställa undersökningar, som kunde göra statens mellankomst obehöfelig. Erfarenheten under den hittills förflutna tiden har emellertid icke givit stöd för denna förväntan och det synes mig på grund av resultatets ovisshet också knappast sannolikt, att på enskild bekostnad ett borrrhål skulle här neddrivas till sådant djup, som nu ansetts vara nödvändigt för vinnande av tillräckligt upplysande resultat.

Vad därefter beträffar de fyra i geologiska undersökningens nyssnämnda utlåtande förordade borrrhålen, är att märka, att de äro desamma, om vilka år 1913 de åtta sakkunniga uttalade, att alla skäl syntes tala för, att de med det snaraste måtte igångsättas. Jag har dock ej kunnat undgå att få det intrycket, att sannolikheten för att erhålla ett praktiskt värdefullt resultat vid vissa av dessa borrrningar är ytterst ringa och att i ett fall arbetet föreslagits att fortsättas längre än till den punkt, där ett sådant resultat icke gärna vidare kan väntas.

Såsom av den förut lämnade kortfattade geologiska redogörelsen framgår, tillhöra de nu kända skånska stenkolslagren rät-liasformationen. Däremot har det icke visats, att vare sig keupern eller siluren innehålla några brytvärda mineral. Men nu är det föreslagna borrrhålet vid Höganäs avsett att neddrivas direkt i keupern eller möjligen i de understa delarna av rät-lias samt fullföljas åtminstone intill dess man nått keuperns underlag. Anledningen till att denna borrrning skulle företagas, skulle, såsom i geologiska undersökningens merberörda utlåtande yttras, vara, att man ville utröna, huruvida under keuperbildningarna kan anträffas den produktiva stenkolsformationen (karbon) eller permformationen (dyas). Ändamålet vore alltså att undersöka, huruvida några bildningar, liknande de stora engelska och kontinentala stenkolslagren, eller möjligen saltlager, skulle kunna sträcka sig ända upp till Skåne. Den möjlighet, som kan förefinnas härför, synes dock av vetenskapsmännen själva anses vara ganska ringa. I den vid diamantbergborrrningsbolagets anbud fogade, av statsgeologerna Gavelin och Grönwall god-

[83.] kända planen antages också underlaget under keupern vara — liksom å övriga kända ställen inom Skåne — silur. Utsikterna att genom detta borrhål vinna praktiskt resultat synas mig därför vara så små, att jag ej kan tillstyrka, att staten nu nedlägger kostnader på detsamma. Sveriges geologiska undersökning har även, under anförande att utsikterna att uti hittills i Skåne okända geologiska formationer påträffa värdefulla råämnen under brytvärda förhållanden syntes små, satt detta borrhål endast i tredje rummet.

Även synas mig skälen för anbringande av det i samma utlåtande i fjärde rummet satta borrhålet å Laholmsslätten vara ur det praktiska intressets synpunkt ganska svaga. Genom borrningen skulle först utrönas, huruvida rät-liasbildningar förekomma under kritan, och sedan komme spörsmålet, huruvida denna rät-lias innehåller brytvärda kolfötser. Då detta område, såsom statsgeologen Grönwall framhåller i sin ovan omförmälda bok, i allt fall ej kan vara synnerligen stort, eftersom urberg går i dagen vid Laholm, Vallberga station och Tormarp nära Vallen, torde sannolikheten för att här påträffa sådana kolfötser, att de löna brytningen, få anses vara ganska ringa. Det synes mig därför tillrådligt att nu lämna detta område å sidan och i stället koncentrera arbetet till andra ställen, som kunna antagas lämna bättre resultat.

Dessa ställen synas mig vara de bägge återstående föreslagna platserna, Ängelholmsslätten och Kullemölla, vilka också främst förordats av kommerskollegiet. Å det förra stället har genom borrning redan påträffats ett icke obetydligt kollager på föga mer än 200 meters djup, men borrningarna hava skett på otillfredsställande sätt och till otillräckligt djup. Nu föreslås att fortsätta, tills keupern nåtts, vilket antages skola ske på ungefär 500 meters djup. Detta synes tillrådligt. Vad diametern i botten av detta borrhål angår, torde det vara för ändamålet tillräckligt, om den blir 42 millimeter.

Jämväl borrhålet vid Kullemölla synes mig ur praktisk synpunkt vara av synnerligen stort intresse. Det är vid den närliggande förkastningen konstaterat, att kolförande rät-liasbildningar förekomma nordost om förkastningen, och det är då antagligt, att den rät-lias, som underlagrar kritan sydväst om förkastningen, även är kolförande. Emellertid synas mig mot fortsättandet av detta borrhål, även sedan man nått keupern, samma anmärkningar kunna göras, som jag nyss framställt beträffande förslaget om ett borrhål vid Höganäs, och torde borrhålet därför, åtminstone tillsvidare, böra neddrivas endast till dess keuperlagret nåtts, men icke längre. Härigenom ernås även en mycket betydlig kostnadsbesparing. I geologiska undersökningens utlåtande

yttras nämligen, att efter allt att döma skulle man vid Kullemölla nå keupern långt före det föreslagna djupet av 1,000 meter. I den vid diamantbergborrningsbolagets anbud fogade planen antages detta inträffa på 450 meters djup. Om borrhålet nu för erhållande av kostnadsberäkning antages skola bli högst 600 meter djupt, synes det mig kunna med så stor säkerhet, som nu är möjlig, antagas, att det betydelsefulla rät-liaslagret då genomborrats. För den händelse detta mot förmodan icke skulle bli händelsen, lär Kungl. Maj:t kunna förskottera ytterligare erforderligt belopp för borrningens fortsättande intill ett maximumdjup av 1,000 meter.

På min begäran har bemälda bolag verkställt omräkning av sitt anbud under de av mig nu angivna förutsättningarna. Bolaget har därvid i skrivelse den 18 december 1915 förklarat sig villigt att, för den händelse endast Ängelholmshålet och Kullemöllahålet komme till utförande, likväl fasthålla grunderna för prisberäkningen i bolagets anbud den 10 i samma månad samt vidare anført, att beräkningarna över de sannolika kostnaderna för hela borrningsarbetet komme att för detta alternativ undergå följande förändring. För hela borrningen gemensamma kostnader syntes komma att minskas med 5,000 à 6,000 kronor. För Kullemöllahålet intill 600 meters djup kunde kostnaden beräknas till 68,250 kronor. Därvid vore antaget, att vid borrningen vid Kullemölla skulle användas de diametrar, som angåves i den ursprungliga planen, så att vid 600 meters djup diametern vore 72 mm. Borrningen av detta hål antoges draga en tid av fem månader. De sammanlagda kostnaderna, om borrningen erhöles denna mindre omfattning, kunde alltså beräknas till omkring 132,000 kronor. Bolaget har tillika till förtydligande av sitt anbud framhållit, att detta givetvis förutsatte, att det markområde, som erfordrades för borrningens bedrivande, av statsverket ställdes till förfogande. Detta område behövde dock ej vara större, än att dess yttergränser hade ett kortaste avstånd av 10 meter från hålet.

Mot sistnämnda kostnadsberäkning finner jag icke skäl till någon erinran. Visserligen kunde det synas onödigt att, om borrningen vid Kullemölla stannar vid 600 meter, bibehålla de grövre dimensioner å borrhålet, som beräknats för att, med nödvändig avsmalning nedåt, tillåta borrning ända till 1,000 meters djup, men då det kan komma att visa sig lämpligt att neddriva detta borrhål till ett djup av mer än 600 meter, torde möjligheten till borrningens fortsättande icke böra omintetgöras genom att hålets diameter göres för liten.

Till kostnadsbeloppet för själva borrningen, 132,000 kronor, bör

[83.] emellertid, i enlighet med geologiska undersökningens förslag, läggas visst belopp för borrhningens övervakande genom vetenskapligt kompetent person, utpreparerande av fossil, analyser å bergartsproven m. m. Dessa kostnader skulle efter 6 kronor per borrhad meter uppgå för 1,100 meter till 6,600 kronor. För avgifter till jordägare samt oförutsedda ändamål torde totalbeloppet lämpligen böra avrundas till 140,000 kronor. Härav torde erforderligt belopp böra få förskottteras redan innevarande år för arbetenas påskyndande.

Handhavandet av borrhningarna å statens vägnar torde böra anföras åt Sveriges geologiska undersökning.

På grund av vad jag nu anfört får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för verkställande av djupborrningar i Skåne i enlighet med den av mig tillstyrkta planen å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 140,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

2. Hydrografiska undersökningar.

Hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten.

[84.] Till utförande av hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten har riksdagen anvisat medel å *extra stat* för vart och ett av åren 1908—1916. Dessa undersökningar bedrivs dels vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer dels genom meteorologiska observationer, utförda genom meteorologiska centralanstaltens försorg, och dels genom av Sveriges geologiska undersökning utförda hydrogeologiska specialundersökningar. Anslaget till de meteorologiska observationerna har anvisats under åttonde huvudtiteln men anslagen till de övriga ändamålen under nionde huvudtiteln.

På 1915 års stat anvisades sålunda under nionde huvudtiteln tillhoppa 64,900 kronor, varav 60,200 kronor till nämnda byrå och observationsstationer, 3,000 kronor till hydrogeologiska specialundersökningar och 1,700 kronor för beredande av vissa arvodesförhöjningar redan under år 1914 åt personal vid hydrografiska byrån.

Hydrografiska
undersök-
ningar av
Sveriges
färskvatten.
(extra anslag.)

För år 1916 har under nionde huvudtiteln anvisats dels för uppehållande av verksamheten vid nämnda byrå och observationsstationer 60,900 kronor dels ock för verkställande av de hydrogeologiska specialundersökningarna 2,000 kronor, varjämte riksdagen medgivit, att vid 1915 års slut kvarstående behållningar å för samma ändamål beviljade anslag finge under år 1916 användas för enahanda ändamål. Vid beräkning av beloppet 60,900 kronor hade Kungl. Maj:t utgått från, att till hyra för lokaler åt byrån i arméförvaltningens förra hus Munkbrogatan 2 i Stockholm, varest byrån redan förut hade sina lokaler, men vilket hus försålts till Stockholms stad, åtginge för år 1916 2,700 kronor utöver det för år 1915 beviljade anslaget till byrån, men att på grund av anbefalld inskränkning i byråns fältarbeten under år 1915 en behållning av 2,000 kronor skulle vid 1916 års början vara disponibel, vadan en höjning av anslaget med allenast 700 kronor erfordrades. För de hydrogeologiska specialundersökningarna hade ett belopp av 3,000 kronor ansetts erforderligt, men då på grund av inskränkning i 1915 års arbeten en behållning av 1,000 kronor påräknats, hade blott 2,000 kronor ansetts behöva anvisas.

I skrivelse den 2 november 1915 har nu styrelsen för nämnda byrå framlagt beräkning av kostnaderna för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten år 1917, upptagande för den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer 62,900 kronor, för de meteorologiska observationerna, liksom föregående år, 12,100 kronor och för de hydrogeologiska specialundersökningarna 3,000 kronor. Beträffande anslag till de meteorologiska observationerna har chefen för ecklesiastikdepartementet förut denna dag gjort hemställan. Höjningarna av de för nämnda byrå och observationsstationer ävensom för de hydrogeologiska specialundersökningarna erforderliga beloppen beror därpå, att någon behållning från innevarande år icke torde bli tillgänglig för år 1917. De särskilda utgiftsposterna till dessa bägge ändamål äro samtliga i den nu framlagda beräkningen upptagna till enahanda belopp som för år 1916.

Såsom jag nästföregående år vid framläggande av förslag till anslag för ifrågavarande ändamål erinrade, är frågan om hydrografiska byråns uppförande å ordinarie stat, vilken fråga sammanhänger med väckt förslag om vissa ändringar beträffande jämväl andra vetenskapliga mindre statsinstitutioner, hänvisad till utredning av löneregleringskommittén. Denna kommittés utlåtande har ännu ej inkommit och jag har inhämtat, att det icke är att förvänta så snart, att med anledning därav

*Departementets
chefen.*

[84.] något förslag kan föreläggas den nu sammanträdande riksdagen. Jag vill nämna, att styrelsen för hydrografiska byrån under hösten år 1915 inkommit med nytt förslag till ordinarie stat för byrån, innebärande åtskilliga utvidgningar av densamma och dess verksamhet, samt att även detta förslag överlämnats till löneregleringskommittén.

Under sådana förhållanden torde anslag till ifrågavarande hydrografiska undersökningar bära även för år 1917 begäras å extra stat. Mot de för detta år föreslagna anslagsbeloppen under nionde huvudtiteln har jag icke något att erinra.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

	att å <i>extra stat</i> för år 1917 anvisa	
	<i>dels</i> för hydrografiska byrån med observationsstationer ett anslag av.....	kronor 62,900;
	<i>dels ock</i> för hydrogeologiska specialundersökningar ett anslag av ...	kronor 3,000;
	eller tillhopa	» 65,900.

I. Veterinärväsendet.

1. Veterinärundervisningsanstalter.

a. Veterinärundervisningen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 179,000.

b. Statens veterinärbakteriologiska anstalt, *oförändrat ordinarie anslag* » 42,700.

2. Veterinärstaten.

Länsveterinärer och veterinärstipendiater, <i>bestämt anslag</i>	kronor 86,500.
Distriktsveterinärers avlönande, <i>förslagsanslag</i>	» 146,000.
<i>oförändrat ordinarie anslag</i>	kronor 232,500.

J. **Vägunderhållet och skjutsväsendet.**1. **Vägunderhållet.**

a. Bidrag till vägunderhållet på landet, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 1,350,000.

b. *Kostnad för vägdelningar.*

Med anledning av stadgandet i 84 § av lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 därom att, då vägdelning enligt samma lag äger rum första gången, halva kostnaden därför skall bestridas av statsverket, har riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, för tiden från och med år 1895 årligen på extra stat till bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar anvisat förslagsanslag, vars belopp uppgått för varje år till och med år 1910 till 50,000 kronor, för vart och ett av åren 1911—1915 till 35,000 kronor och för år 1916 till 25,000 kronor.

Anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för år 1917. Då någon anledning till ändring i det för innevarande år anvisade beloppet icke förefinnes, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 anvisa för bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar såsom förslagsanslag kronor 25,000.

c. *Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt.*

För varje av åren 1907—1916 har riksdagen till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat anvisat ett anslag av 150,000 kronor.

Då anslag för ifrågavarande ändamål synes böra finnas tillgängligt även för år 1917 och någon ändring i anslagsbeloppet icke nu torde böra ifrågasättas, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 150,000.

[85.]

*Kostnad för
vägdelningar.
(extra anslag.)*

[86.]

*Understöd åt
synnerligt
betungade
väghållnings-
distrikt.*

(extra anslag.)

d. Svenska vägföreningen.

[87.] Uti en till Kungl. Maj:t ingiven skrift av den 28 september 1915 har styrelsen för svenska vägföreningen anfört följande.

Svenska vägföreningen.
(extra anslag.)

»De svenska allmänna vägarnas tillstånd är, såsom allmänt erkännes, mycket bristfälligt. Detta beror till en del på alltför svag byggnad, men har framför allt sin grund i ett olämpligt underhåll. Till följd av denna vägnätets bristfälliga beskaffenhet åsamkas landet och den enskilde stora förluster genom fördyrade transporter.

Å andra sidan behöver ett gott vägunderhåll ej med nödvändighet vara dyrare än ett dåligt. Vid bedömandet av vikten för landet av att hava goda vägar bör även ihåggas, att starka och lätt trafikabla vägar äro av en utomordentlig betydelse för försvaret.

För att i sin mån verka för åstadkommandet av *goda vägar* bildade ett antal intresserade personer den 26 januari 1914 svenska vägföreningen. Hans Maj:t Konungen har täckts stöda den nybildade föreningen dels genom att bliva dess höge beskyddare, dels genom att ställa ett större penningbelopp till dess förfogande för verksamhetens organisering.

Föreningen räknar för närvarande cirka 2,000 medlemmar dels personliga, dels korporativa (vägstyrelser, kommuner, myndigheter, ämbetsverk och firmor). Till inkomsterna av medlemsavgifter hava även kunnat läggas donationer om 13,624 kronor, som föreningen fått mottaga.

Dessa sammanlagda medel hava möjliggjort, att arbetet redan från början kunnat läggas på en bred bas.

Såsom framgår av föreningens här bifogade stadgar samt arbetsprogram för innevarande år, söker föreningen bringa landets inbyggare till insikt om betydelsen av goda vägar samt klarlägga den ekonomiska och tekniska möjligheten av åstadkommandet av sådana vägar.

De verksamaste medlen härför hava varit anordnandet av föreläsningar (hitintills 103 stycken med 7,700 åhörare), föreläsningar samt praktiska vägbesök, vid vilka åskådliggöras ej endast huru goda vägar böra byggas och underhållas, utan jämväl visas huru enkla verktyg, mekaniska redskap samt i orten tillgängliga materialier lämpligen böra komma till användning för erhållande av goda vägar.

Sådana vägbesök hava hållits under år 1914 i Stockholm, Katrineholm och Boden samt innevarande år i Stockholm, Gävle, Mora, Uppsala, Umeå, Svedala, Karlsborg, Gamleby och Kil, tillsammans 12 kurser.

För att göra sin upplysningsverksamhet så effektiv som möjligt har föreningen vid några av sina kurser bland annat vänt sig till schaktmästare och förmän vid allmänna vägarbeten. I anslutning härtill har också kungl. järnvägsstyrelsen beordrat ett 30-tal överbanmästare och banmästare till årets vägbesök i Stockholm, varjämte även särskilda föreläsningar anordnats för denna personal vid statens järnvägar.

Då det visat sig, att på detta sätt snabba resultat kunna vinnas till vägnätets förbättrande, planeras för närvarande en 4 veckors teoretisk och praktisk vägbesökskurs för utbildning av vägarbetsledare (vägmästare).

Utöver dessa åtgärder och till hjälp vid föreningens ovannämnda undervisningsverksamhet utgiver föreningen en serie publikationer i hithörande frågor, vilka publikationer här bifogas.

Slutligen har föreningen för en summa av 7,500 kronor inköpt till begagnande vid vägkurser och föredrag en större samling modeller och redskap.

Med stöd av den inom föreningen samlade erfarenheten har föreningens styrelse varit i tillfälle att på därom gjord framställning kostnadsfritt avgiva sakkunniga utlåtanden i vägfrågor, som hänskjutits till densamma från enskilda och från statens verk. Sålunda hava besvarats fyra remisser från kungl. järnvägsstyrelsen angående automobilvägar, en remiss från kungl. fortifikationen angående tekniska bestämmelser för militära vägarbeten, en remiss från Konungens befallningshavande i Östergötlands län angående tvist mellan väghållare och länsman, en remiss från Konungens befallningshavande i Norrbottens län angående tekniska bestämmelser för vägunderhållet inom länet samt från generalstabens angående vägnas bärighet i viss del av landet.

Den militära vägbyggnadsverksamheten har föreningen i övrigt varit i tillfälle att stöda genom vägkurser vid kungl. fortifikationens förläggningar i Boden, Stockholm och Karlsborg samt genom föredrag om vägbyggnad och vägunderhåll inför ett flertal regementen. Vidare har föreningen under innevarande år tagit initiativ till samt genom att ställa erforderlig materiel till generalstabens disposition möjliggjort verkställandet av omfattande militära fordonsprov, avsedda ej blott att undersöka lämpligheten av motordrift vid militära transporter, utan jämväl att utröna bärigheten hos en hel del militäriskt viktiga vägar med däri ingående broar och färjor. Till detta prov, som omfattade ej mindre än 1,500 kilometer tillryggalagd vägsträcka, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt brev av den 21 maj innevarande år givit sitt samtycke.

Slutligen må framhållas, att föreningens verksamhet sträckt sig till hela vårt land, varigenom det varit möjligt att samla ett avsevärt material till olika vägfrågors belysande och därigenom erhålla en god överblick över hithörande förhållanden.

Det ligger i sakens natur, att det här ovan berörda omfattande programmet ej kunnat genomföras, med mindre frivillig arbetskraft utnyttjats i största möjliga utsträckning, och ändock hava föreningens årsinkomster varit otillräckliga till täckandet av de med verksamheten förenade omkostnaderna. De för igångsättandet av verksamheten till föreningen överlämnade donationerna hava därför fått helt anlitas.

Föreningens budget för nästkommande år visar därför ett deficit, vilket närmare framgår av nedanstående.

Tablå över inkomster och utgifter för år 1916.

Årliga inkomster:

Medlemsavgifter:

Årsbetalande	nuvarande	personliga medlemmar	kr. 3,000: —		
»	»	korporativa	» 3,640: —	kronor	6,640: —
»	nya	personliga	» kr. 1,000: —		
»	»	korporativa	» 2,000: —	»	3,000: —

[87.] Räntor	kronor	500:—
Hans Maj:t Konungens understöd.....	»	2,000:—
	kronor	12,140:—
Brist	»	10,000:—
	Summa kronor	22,140:—

Utgifter:

Sekretariatet (8 medlemmar)	kr.	4,000:—	
Skrivbiträden	»	2,800:—	kronor 6,800:—
Lokalhyra			» 900:—
Vägbkurser och möten 8 st. à 600	kr.	4,800:—	
Resor och föredrag 15 st. à 100	»	1,500:—	» 6,300:—
Publikationer 6 st. à 500			» 3,000:—
Reklamtryck			» 1,500:—
Porto och telefon			» 2,000:—
Facklitteratur			» 150:—
Tidningsurklipp			» 100:—
Inventarieinköp			» 500:—
Skrivutensilier			» 350:—
Diverse oförutsedda utgifter			» 540:—
	Summa kronor	22,140:—	

För täckandet av den i tablån beräknade bristen, måste, om verksamheten enligt ovanstående beräkning skall kunna fortfarande bedrivas, föreningen tillgripa sin enda kapitaltillgång, de ständiga medlemmarnas fond, för närvarande utgörande 10,000 kronor, ehuru rätteligen endast räntan härå bör ingå bland årsinkomsterna.

Som framgår av tablån har bland utgifterna ej kunnat upptagas lön till en fast anställd sekreterare, detta fastän föreningen är i starkt behov av att erhålla en högt kvalificerad person, som helt ägnar sin tid åt föreningens omfattande arbete med dess vidlyftiga expedition och för upplysningsverksamhetens bedrivande be-
tingade talrika resor.

Ehuru väl arvoden till sekretariatets medlemmar, som nu tillsammans verkställa alla föreningens arbeten, såsom författande av skrivelser och publikationer, hållandet av föredrag och vägbkurser m. m., kan minskas i och med tillsättandet av en sekreterare, torde likväl utöver de i tablån upptagna 4,000 kronor erfordras ytterligare 5,000 kronor. Hela bristen uppgår sålunda till 15,000 kronor årligen.

Det är med tanke härpå, som föreningens styrelse måste vidtaga åtgärder för att trygga fortsättningen av det som påbörjats, ty man kan ej påräkna att för framtiden i samma grad som hittills åtnjuta stöd av enskild offervillighet i fråga om en verksamhet, som främst tillgodoser det allmänna.

Att föreningen trots sina begränsade medel mäktat åstadkomma en effektiv insats till det svenska vägväsendets höjande ger oförtydligt vid handen, att dess verksamhet funnit förståelse och att dess upprätthållande är av nationell betydelse. Under sådant förhållande har styrelsen ansett det som sin plikt att bringa situationen till Eders Kungl. Maj:ts kännedom och att i underdånighet anhålla om statsmakternas hjälp för tryggnad av föreningens fortsatta, gagneliga verksamhet.

Genom att tillgripa de ständiga medlemmarnas fond kan visserligen verksamheten under år 1916 bedrivas ungefär som förut, men därefter står föreningen givetvis inför utsikten att nödgas antingen helt och hållet upphöra med sitt arbete eller ock omlägga verksamheten efter linjer, som ej uppfylla det med föreningen avsedda ändamålet. Då det, såsom ovan anfördes, synes, som om svenska vägföreningen under sin hittills varande verksamhetstid varit till stort gagn i en för hela landet viktig fråga och alltså torde vara värd ett understöd från det allmännas sida för möjliggörandet av dess fortsatta verksamhet, får föreningens styrelse härmed i underdånighet anhålla

att Eders Kungl. Maj:t ville hos nästkommande års riksdag göra nådig framställning om beviljandet från och med år 1917 av ett årligt anslag av 15,000 kronor att tilldelas svenska vägföreningen för bedrivande av dess verksamhet.»

I häröver den 30 november 1915 avgivet utlåtande har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrat sig sålunda.

»Senare tiders starka utveckling av snart sagt alla områden av näringslivet har givit ökad betydelse åt landsvägssamfärdseln, men också ställt väsentligt större fordringar på vägarnas beskaffenhet. Den numera utvecklade automobiltrafiken, som så avsevärt vidgat landsvägarnas betydelse för landets befolkning i allmänhet, kräver sålunda exempelvis vägar av dyrbarare anläggning och omsorgsfullare underhåll än den förut vanliga landsvägstrafiken.

Under det att landsvägsförbindelserna alltjämt få ökad betydelse för vårt land, är emellertid vägarnas beskaffenhet numera icke sådan, att de motsvara den modernare tidens sålunda stegrade krav, och det är framför allt i fråga om vägarnas underhåll, som bristerna skarpast framträda. Härutinnan medför nämligen det nuvarande systemet med en ofantlig massa naturaunderhållare betänkliga olägenheter icke blott med hänsyn till vägbördans fördelning utan även därigenom, att det hindrar vägarbetenas organiserande och utförande på ändamålsenligt sätt.

Vägunderhållsfrågans otillfredsställande läge har även föranlett Eders Kungl. Maj:t att redan år 1911 tillkalla särskilda sakkunniga för verkställande av utredning angående åtgärder för åvägbringande av en jämnare fördelning av väghållningsbesvären samt utarbetande av förslag till erforderliga förändringar i gällande väglag, m. m., och läser dessa sakkunnigas förslag vara att emotse inom den allra närmaste tiden.

För att åt vägfrågan tillvinna det intresse, som verkligen motsvarar dess stora nationella betydelse, och därigenom även underlätta dess lyckliga lösning inom en snar framtid, torde det emellertid vara av vikt att så allmänt som möjligt bringa ökad insikt om betydelsen av goda vägar, och från denna synpunkt anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen det av svenska vägföreningen påbörjade upplysningsarbetet förtjänt av understöd.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som med uppmärksamhet och intresse följt svenska vägföreningens verksamhet, anser sig emellertid nu, då fråga uppstått om statens understödande av föreningens verksamhet, böra därom göra följande erinringar.

I föreningens verksamhet ingår såsom huvudsaklig del anordnande av praktiska övningar, s. k. vägkurser, för direkt åskådliggörande av ett rationellt väg-

[87.]

underhåll samt användande av därför avsedd arbetsredskap. Dessa övningar synas emellertid hava i flera fall kommit att i allt för hög grad utgöra en uppvisning av sådana dyrbarare arbetsmaskiner och redskap, vilka kunna vara väl på sin plats vid arbeten å gator eller vägar inom och invid villastäder och andra tätt bebyggda samhällen, men vilka, så länge vägunderhållet icke är övertaget av staten eller åtminstone av länen, endast undantagsvis kunna anskaffas av nuvarande vägunderhållare eller lämpligen komma i fråga för arbeten å vanlig landsväg ute i landsbygden, där underhållet måste utföras med tillhjälp av enklare arbetsmetoder och enklare redskap. I stället för vältning och makadamisering av gator med användande av stora motorvältar, vattenvagnar och dylika dyrbarare arbetsredskap, synas kurserna sålunda böra huvudsakligen omfatta istandsättande och underhåll av vanlig landsväg med användande av plog, harv, sladd, m. fl. sådana arbetsredskap, över vilka de nuvarande naturaunderhållarna redan förfoga eller som de med lätthet kunna anskaffa, samt undervisning om den stora ekonomiska betydelsen både för dem själva och för vägtrafikanterna av ett noggrant och oavsläktligt vägunderhåll, ävensom för underlättande härav fördelen av att frivilliga sammanslutningar bildas för gemensamt handhavande av sådant kontinuerligt vägunderhåll. Genom »flickning» eller omedelbar lagning av uppkommen mindre skada i vägbanan kan med de enklaste hjälpmedel och för måttlig kostnad vinnas avsevärd förbättring av vägnätets beskaffenhet. Då det nämligen icke för närvarande låter sig bedöma, huruvida inom en närmare framtid vägunderhållet kommer att övertagas av staten eller länen och sålunda upphöra att vila å de mindre sammanslutningarna, vägdistrikten, så är det också för närvarande närmast av vikt att fästa väghållarnas uppmärksamhet på vad som kan göras för vägnarnas förbättring även under nuvarande förhållanden. Därest med nuvarande lagstiftning något verkligen skall kunna uppnås till förbättrande av vägunderhållet, är det därför förvisso nödvändigt att inrikta vägkurserna att omfatta huvudsakligen undervisning i flickningsförfarandet och påvisande av detta enkla förfarandes praktiska och ekonomiska fördelar och att ej avskräcka de nuvarande vägunderhållarna därigenom, att kurserna ordnas på sådant sätt, att deltagarna få den uppfattningen, att för åstadkommande av ett tillfredsställande vägunderhåll på landet måste tillgripas samma dyrbara arbetsmetoder, som erfordras vid underhåll å gator och därmed jämförliga vägar. I de undantagsfall, då vägunderhållare verkligen skulle med fördel kunna anskaffa och använda dyrbarare arbetsredskap, torde det icke erbjuda svårighet att få sakkunnig ledning för dess användning.

En sådan upplysningsverksamhet, som här i korthet antytts, anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vara av den betydelse, att den bör av staten understödjas.

Enligt föreningens uti ansökningsskriften lämnade tablå över inkomster och utgifter beräknas verksamheten åsamka föreningen en brist av 10,000 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten att erhålla en kvalificerad person, som helt ägnade sin tid åt föreningens arbete, har föreningen emellertid ansett det vara erforderligt att erhålla ytterligare 5,000 kronor till lön åt en fast anställd sekreterare. Då det under nu rådande förhållanden torde vara nödvändigt att i möjligaste mån begränsa statens utgifter och då svenska vägföreningen genom en upplysningsverksamhet i antydd riktning allt mer torde vinna anslutning från den stora allmänhetens sida och därifrån erhålla åtminstone till en del det erforderliga ekonomiska understödet, och då det sannolikt låter sig göra att med tillräckligt tillfredsställande resultat i stor ut-

sträckning bedriva föreningens verksamhet liksom hittills med frivilliga biträden, anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att vägföreningens anslagskrav bör kunna för närvarande inskränkas till ett något lägre belopp att försöksvis utgå under ett år.

[87.]

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får sålunda i underdånighet förorda, att svenska vägföreningen för år 1917 meddelas ett understöd av statsmedel till belopp av 10,000 kronor med villkor, att under nämnda år på lämpliga platser i olika delar av landet anordna minst 8 så kallade vägkurser eller praktiska övningar i vägunderhåll, vid vilka skola företrädesvis visas och komma till användning sådana enklare verktyg och mekaniska redskap, som kunna med fördel anskaffas och brukas av nuvarande vägunderhållare eller deras sammanslutningar.»

På sätt i vägföreningens skrivelse samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande framhålles, är det tyvärr obestridligt, att de svenska allmänna vägarna i regel icke befinna sig i ett skick, som kan anses tillfredsställande. Till detta beklagliga förhållande medverka många faktorer, av vilka de viktigaste torde vara det nuvarande systemet för vägunderhållets utgörande in natura, det nu allmänt brukade sättet att blott en eller möjligen två gånger om året ägna vägarna, den tid marken är bar, något underhållsarbete samt den blott med vissa bestämda, långa mellantider återkommande inspektionen. Dessa förhållanden medföra, att något mera rationellt underhåll knappast för närvarande kan förväntas, annat än där längre sammanhängande vägsträckor tillhöra en enda väghållare såsom t. ex. en vägstyrelse, en större jordbruks- eller bruksegendom, en stad eller dylikt. Dock är det uppenbart, att ett gott vägväsen och isynnerhet ett gott vägunderhåll är i många hänseenden för landet och dess inbyggare av en vikt, som näppeligen kan överskattas. De allmänna vägarna hava under senare år alltmera vunnit i betydelse, i samma mån som livligheten i landsbygdens omsättningsförhållanden stegrats och så effektiva medel att tillgodose landsbygdens transportbehov som automobiler, särskilt för lasttrafik, alltmera kommit i bruk. Med nutidens ökade pris å olika slags förnödenheter och prestationer har det för övrigt visat sig ekonomiskt nödvändigt att även i vanlig trafik efter dragare söka framföra å vägarna vida tyngre och större lass än förut, men för en sådan trafik kräves oundgängligen, att landets vägar befinna sig i bättre skick än nu, särdeles vid de kritiska perioderna under våren och hösten. Till dessa under alla förhållanden gällande skäl för ett förbättrat vägunderhåll — vilka för övrigt skulle kunna ytterligare utvecklas, om jag ansåge nödigt att längre dröja vid en så självklar sak — kan läggas den stora och ibland kanske avgörande betydelse, som förefintligheten av eller bristen å goda vägar utövar i

*Departements-
chefen.*

[87.] militärt hänseende, vilket ytterligare bestyrkts av erfarenheten från det nu pågående kriget.

Till avhjälpande av de sålunda påpekade missförhållandena och ernående av åsyftad förbättring torde visserligen först och främst krävas ändringar i väglagen. För detta ändamål äro också sakkunniga tillkallade och deras arbete lär hava fortskridit därhän, att betänkande snart är att förvänta. Måhända kan förslag i ämnet föreläggas redan nästa års riksdag.

Dock är det givet, att åtskilligt gott kan även före en dylik omorganisation genomföras på vägfrågaus område. Svenska vägföreningen har därvid redan utfört ett synnerligen gagnande och förtjänstfullt arbete, särskilt genom att kraftigt framhålla olägenheterna av den nuvarande allmänna bristen på tillfredsställande vägunderhåll samt påvisa möjligheterna att åstadkomma förbättringar. Föreningen torde härigenom även hava öppnat ögonen på mången, som förut icke insett behövligheten av bättre vägunderhåll, och därigenom så att säga banat väg för åstadkommande av de för detta ändamål nödvändiga bestämmelser, vilka äro under förberedelse. Dess verksamhet är även ägnad att medföra det betydelsefulla resultatet, att, då sådana bestämmelser komma till stånd, erforderlig sakkunskap må finnas hos allmänheten för deras rätta efterlevnad.

Vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført om önskvärdheten av att företrädesvis enklare väglagningsmetoder förevisas och rekommenderas vid föreningens vägkurser, är otvivelaktigt riktigt såsom allmän regel. Det har emellertid även sin betydelse att å orter, där dyrbarare redskap kunna med ekonomisk fördel användas, kunskap om sådana redskap sprides. I fråga om de ovedersägliga fördelarna av det s. k. flickningssystemet är jag fullt ense med styrelsen, men då även vägföreningen bestämt hävdar samma ståndpunkt, förefinnes härutinnan icke någon skiljaktighet.

Jag anser alltså vägföreningens arbete vara av en stor nationell betydelse. Då utredningen visar, att detta arbete icke längre kan med kraft bedrivas utan bistånd från det allmännas sida, anser jag sådant bistånd icke böra vägras. I fråga om beloppet och i huvudsak jämväl beträffande villkoren för anslagets utgående ansluter jag mig till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag och vill härutinnan endast erinra, att enligt de föreslagna villkoren vägföreningen skulle vara skyldig att vid sina kurser och övningar visa och låta komma till användning företrädesvis sådana verktyg och redskap, som i allmänhet lämpa sig för dem, vilka enligt gällande lagstiftning hava vägunderhållet sig ålagt.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå [87.]
riksdagen

att till understöd åt svenska vägföreningen å *extra*
stat för år 1917 anvisa ett anslag av... kronor 10,000.

2. Färjor och färjkarlar.

<i>Bestämt anslag</i>	kronor 354
<i>Friheter, förslagsanslag</i>	» 25
<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 379.	

3. Bidrag till skjutsentreprenader, *oförändrat ordinarie förslags-*
anslag kronor 300,000.

K. Fattigvård.

1. Fattigvården i Stockholm och landsorten, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 9,564.

2. Fattigvården i allmänhet, *oförändrat ordinarie*
förslagsanslag kronor 350,000.

3. Svenska fattigvårdsförbundet.

Till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet har riksdagen på [88.]
extra stat anvisat för vart och ett av åren 1909, 1910 och 1911 ett
anslag av 8,000 kronor, för vartdera av åren 1912 och 1913 ett belopp
av 14,000 kronor samt för vart och ett av åren 1914, 1915 och 1916 ett
anslag av 17,000 kronor. Av anslagen för de fem sistnämnda åren har
ett belopp av 3,000 kronor varit avsett såsom bidrag till ordnande av
konsulentverksamhet för barnavård. (Svenska fattigvårdsförbundet. extra anslag.)

[88.]

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu förbundet gjort framställning om erhållande för år 1917 av statsanslag å 17,000 kronor eller enahanda belopp, som det för år 1916 beviljade.

I infortrat utlåtande den 20 december 1915 har statskontoret tillstyrkt förevarande framställning.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet
å *extra stat* för år 1917 anvisa ett
anslag av kronor 17,000,
därav 3,000 kronor såsom bidrag till ordnande av
konsulentverksamhet för barnavård.

Därest detta anslag beviljas, lär Kungl. Maj:t vilja liksom hittills meddela särskilda bestämmelser för anslagets åtnjutande och därvid föreskriva, att förbundet skall till Kungl. Maj:t avgiva berättelse över sin verksamhet under år 1917, innefattande jämväl redogörelse för förbundets utgifter och inkomster under samma år, ävensom att ett av chefen för jordbruksdepartementet förordnat ombud skall äga deltaga i revisionen av förbundets räkenskaper för året.

L. Diverse.

1. Ålderstillägg, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 100,000.
2. Odlingshjälp åt krononybyggare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 4,500.
3. Odlingshjälp till innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 20,000.
4. Belöningar för rovdjurs dödande, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 38,000.
5. Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 2,100,000.

6. Jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1912—1915 anvisat anslag av 20,000 kronor till anordnande av jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

[89.]

*Jordförmed-
lingsbyråer
för egnahems-
rörelsen.*

(extra anslag.)

Enär, även om 1915 års anslag fullt toges i anspråk, det likväl, med anledning av avsevärda besparingar under föregående år, kunde beräknas, att de behållningar, som komme att finnas vid 1915 års utgång, skulle väl förslå till täckande av statsbidragsbehovet för år 1916, ansågs nytt anslag för år 1916 icke erforderligt, utan Kungl. Maj:t begärde endast riksdagens medgivande att under sistnämnda år för ändamålet använda vad som vid 1915 års utgång kunde kvarstå oanvänt å ifrågavarande anslag. Denna framställning bifölls av riksdagen.

Kungörelse angående statsbidrag till ifrågavarande jordförmedlingsbyråer är utfärdad den 22 november 1912.

I skrivelse den 30 september 1915 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning om äskande å extra stat för år 1917 av ett anslag å 20,000 kronor för detta ändamål.

Statskontoret har i utlåtande den 24 november 1915 erinrat, att av de för åren 1912—1915 anvisade anslagen Kungl. Maj:t anvisat statsbidrag med tillhopa allenast 48,665 kronor 45 öre, därav från 1915 års anslag 15,200 kronor, vadan ett belopp av 31,334 kronor 55 öre återstode odisponerat, vilket enligt riksdagens medgivande finge användas under år 1916. Under förutsättning att icke för vart och ett av de närmaste två åren behövde för ändamålet användas större belopp än år 1915, syntes berörda reservation förslå även för behovet under år 1917.

Det normala beloppet av ifrågavarande anslag är 20,000 kronor. Även om hittills detta belopp icke tagits fullt i anspråk, synes det dock icke böra beräknas, att anspråken på anslaget under kommande år skola stanna ungefär vid 1915 års siffra. Det vore beklagligt, om befogade anspråk för detta ändamål icke skulle kunna tillmötesgå av brist på medel. Jag anser därför försiktigheten bjuda att, jämte det tillstånd för Kungl. Maj:t utverkas att under år 1917 använda behållning från år 1916, anslaget för år 1917 erhåller en mindre tillökning, förslagsvis 8,000 kronor, varigenom för de bägge åren 1916 och 1917 blir disponibelt ett belopp av inemot 40,000 kronor.

*Departments-
chefen.*

[89.] I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1917 till jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen använda vad som vid utgången av år 1916 kan kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 8,000.

7. Jordbruksstatistiken.

[90.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913, 1914, 1915 och 1916 anvisat ett anslag av 25,000 kronor till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar.

Uti skrivelse den 26 november 1915 hava nu statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen gjort framställning om anslag av 25,000 kronor till ifrågavarande ändamål jämväl för år 1917, och hava nämnda ämbetsverk därvid anfört, att, så vitt av de från hushållningssällskapen uppgivna kostnaderna för de under åren 1913, 1914 och 1915 verkställda lokalundersökningarna kunde slutas, det hittills beviljade årliga beloppet vore för ändamålet väl avpassat.

*Departements-
chefen.* För fullföljande av ifrågavarande undersökningar anser jag anslag böra äskas av riksdagen för år 1917. I anslagets belopp finner jag ej anledning att föreslå någon förändring. Vidare anser jag, att i överensstämmelse med vad som skett för innevarande år riksdagens medgivande bör utverkas för användande under år 1917 av möjligen uppstående överskott å tidigare års anslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 kan kvarstå oanvänt å anslaget till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar må under år 1917 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 25,000.

8. Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen.

Allt sedan år 1897 hava medel varit av riksdagen anvisade å extra stat till befrämjande av avsättningen i främmande länder av alster av svensk industri och svenska näringar. Från och med år 1910 har beträffande dessa anslag skett den förändring, att under nionde huvudtiteln anvisats å extra stat särskilt anslag till befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen. Anslaget användes till uppehållande av en mejeri- och lantbrukskonsulentbefattning i England samt en konsulentbefattning i Berlin för tillvaratagande av lantbrukets och fiskerinäringens i Sverige intressen. För innevarande år är för detta ändamål beviljat ett anslag av 29,000 kronor, som den 16 oktober 1915 av Kungl. Maj:t anvisats att utgå med 9,000 kronor i arvode åt vardera konsulenten samt med 6,000 kronor till expenser och resekostnader för konsulenten i England och med 5,000 kronor till samma ändamål för konsulenten i Berlin.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1915 hemställt om åtgärder för att medel till ifrågavarande ändamål måtte göras tillgängliga för år 1917 till samma belopp som för år 1916.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag
av kronor 29,000,
att av Kungl. Maj:t användas till befrämjande av
avsättningen i främmande länder av alster av svenska
lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen.

[91.]
*Befrämjande
av avsätt-
ning i främ-
mande länder
av alster av
svenska lant-
bruket och dess
binäringar
samt fiskeri-
näringen.
(extra anslag.)*

9. Internationella lantbruksinstitutet i Rom.

Riksdagen anvisade, på Kungl. Maj:ts förslag, för vart och ett av åren 1907—1913 å extra stat ett belopp av 5,000 kronor för bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande i internationella lantbruksinstitutet i Rom.

Då Kungl. Maj:t år 1906 första gången av riksdagen äskade anslag för ifrågavarande ändamål, meddelade dåvarande departements-

[92.]
*Inter-
nationella
lantbruks-
institutet i
Rom.
(extra anslag.)*

[92.] chefen, att Sveriges kostnader komme att bestå dels i årsbidrag av två gånger bidragsenheten, 2,500 francs, eller sålunda 5,000 francs, dels ock kostnaden för utsändande av fackman till sammanträdena med institutets generalförsamling.

Under de första åren var emellertid bidragsenheten nedsatt till 1,500 francs och först år 1914 har det förut beräknade beloppet av 2,500 francs per bidragsenhet utgått.

Till följd härav och enär generalförsamlingens sammanträden höllos blott vart annat år, hade å de beviljade anslagen uppstått besparingar. Vid detta förhållande föreslog Kungl. Maj:t 1913 års riksdag allenast att medgiva, att Kungl. Maj:t finge under år 1914 till bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande uti internationella lantbruksinstitutet i Rom använda erforderligt belopp av vad som vid samma års ingång icke blivit använt av tidigare för samma ändamål anvisade anslag. Denna framställning bifölls av riksdagen.

För år 1915 anvisade riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för detta ändamål ett anslag å extra stat av 7,000 kronor. Ökningen var föranledd dels av förberörda höjning av bidraget till institutet och dels av ökning i utgifterna i Sverige för anskaffande av begärda meddelanden och utredningar m. m. samt härav föranledda kanslikostnader.

Jag erinrade i fjol vid framläggande av förslag till nionde huvudtiteln utgifter för år 1916, att Kungl. Maj:ts minister i Rom friherre Bildt anmält, att institutets permanenta kommitté beslutat föreslå de deltagande ländernas regeringar att till tid, som borde bestämmas efter det nu pågående krigets slut, uppskjuta det sammanträde med institutets generalförsamling, som eljest skulle ägt rum under år 1915, samt att med anledning härav Kungl. Maj:t den 5 december 1914 förklarat hinder från Sveriges sida icke möta för ett dylikt uppskov. Med förmålan att lantbruksakademien beräknat medelsbehovet för år 1916 för ifrågavarande ändamål till 8,000 kronor, men att påräkneliga besparingar syntes komma att lämna erforderlig tillgång härtill, föreslog jag tillika, att Kungl. Maj:t skulle begära riksdagens medgivande att under år 1916 för ändamålet använda sådan behållning. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avlåtna framställning bifölls av riksdagen.

Jag har inhämtat, att ministern friherre Bildt i skrivelse den 1 november 1915 meddelat, att den permanenta kommittén kort förut återupptagit sina sammanträden; att institutets verksamhet kuunnat fortgå och att regelbundna förbindelser upprätthållits med representanterna för de stater, som befinna sig i krig med Italien. Det vore klart, att de statistiska uppgifterna företedde stora luckor och att de utkomme senare

än förut, men på det hela taget vore verksamheten mindre hämmad än man fruktat. [92.]

Lantbruksakademien har i skrivelse den 13 december 1915 hemställt, att för år 1917 måtte till bestridande av Sveriges andel i kostnaderna för detta institut beredas tillgång till 8,000 kronor. Detta belopp har beräknats under förutsättning, att utöver Sveriges bidrag, som efter vanlig kurs uppginge till 3,600 kronor, samt diverse omkostnader i Sverige för utredningar m. m., 1,600 kronor, skulle behöva bekostas utsändande av två representanter till institutets generalförsamling.

Vid utgången av oktober månad år 1915 fanns å de för detta ändamål anvisade medel en behållning av i runt tal 12,350 kronor. Då väl icke någon generalförsamling kommer att hållas under innevarande år, synes det kunna beräknas, att härav komma att vid utgången av år 1916 återstå minst 6,000 kronor. Även om utgifterna under år 1917 skulle uppgå till 8,000 kronor, torde därför icke behövas ytterligare anslag till större belopp än 2,000 kronor. Departements-
chefen.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å anslaget till bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande uti internationella lantbruksinstitutet i Rom må under år 1917 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 2,000.

10. Understöd åt föreningar för jordbrukskredit.

Då Kungl. Maj:t den 16 april 1915 till riksdagen avlät proposition angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bland annat att å extra stat för år 1916 under nionde huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag å 10,000 kronor till statsbidrag åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk. Detta anslag blev även av riksdagen beviljat. [93.]
Understöd åt
föreningar för
jordbruks-
kredit.
(extra anslag.)

Enligt de i samma proposition föreslagna, av riksdagen jämväl godkända reglerna för dylikt statsbidrag utgår sådant dels för en gång

[93.] till centralkassas organisationskostnader och dels under de första tio åren näst efter det, då godkännande givits, till såväl centralkassas som jordbrukskassas årliga förvaltningskostnader. Uti det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet fanns intagen en tabell, vari de under några år framåt behövliga statsbidragen approximativt beräknats. Jag framhöll emellertid, att anledning funnes att antaga, att statsverkets kostnader i verkligheten skulle komma att snarare ej så obetydligt understiga än överstiga de beräknade.

För år 1917 upptager nämnda tabell ett statsbidragsbelopp av 22,000 kronor.

Med hänsyn till ovan anförda uttalande och då anslaget fortfarande bör hava förslagsanslags natur, anser jag det fullt tillräckligt, om det samma för år 1917 bestämmes till 20,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt föreningar för jordbrukskredit å *extra stat* för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av kronor 20,000.

11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott.

[94.] Ersättning för av stats- kontoret gjorda förskott. (extra anslag.)	Enligt vad statskontoret anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, vilka torde anmälas till ersättande av riksdagen under nionde huvudtiteln, nämligen:	
	kostnader för fattigvårdslagstiftningskommittén	kronor 52,226: 85
	kostnader för hemslöjdskommittén	» 7,401: 76
	kostnader för uppskattning av arrendeavgift till kronan för jordägarandel i åtskilliga gruvor	» 161: 80
	kostnader för sakkunniga för utredning angående egnahemsfrågan	» 17,045: 38
	kostnader för skogslagstiftningskommittén	» 22,247: 18
	kostnader för sakkunniga för utredning rörande förvaltning och skötsel av kronans och andra allmänna skogar i mellersta och södra delarna av riket m. m.	» 8,780: 04
	kostnader för sakkunniga för utredning av frågan om upplåtelse av kronojord till egna hem	» 17,331: 84
	ersättning till ett skrivbiträde hos domänstyrelsen för vissa kostnader i följd av arsenikförgiftning..	» 50: —
	transport kronor 125,244: 85.	

	transport kronor	125,244: 85	[94.]
ersättning till revisionssekreteraren B. E. V. Lilienberg för biträde vid beredande av vissa på jordbruksdepartementets föredragning beroende ärenden.....	»	3,441: 66	
kostnader för sakkunniga för viss utredning ifråga om samfällad skog inom Kopparbergs län	»	74: 45	
kostnader för sakkunniga för utredning rörande det s. k. Köpingskomplexet	»	4,794: —	
kostnader för statens livsmedelskommission	»	33,799: 69	
kostnader för sakkunniga för utredning angående en förändrad bokföring rörande statens domäner m. m.	»	21,162: 41	
kostnader för anskaffande av möbler, inventarier m. m. för lantbruksstyrelsens lokaler.....	»	6,522: —	
kostnader för inköp för lantbruksstyrelsens räkning av vissa inventarier i bankinspektionens förutvarande lokal.....	»	565: —	
kostnader för undanröjande av arsenik i skogshögskolans byggnader vid Garpenberg	»	12,853: —	
kostnader för införande av elektrisk belysning i skogshögskolans byggnader vid Garpenberg	»	5,590: —	
kostnader för sakkunniga för utredning beträffande ändringar i gällande bestämmelser angående utarrendering av kronans jordbruksdomäner.....	»	5,490: 38	
kostnader för sakkunniga för utarbetande av plan till undersökning av statens för kolonisationsändamål tillgängliga och tjänliga marktillgångar inom de sex nordligaste länen.....	»	190: 20	
ersättning för mark, exproprierad från soldattorpet nr 57 Nissaryd i Jönköpings län	»	27: 10	
odlingshjälp åt kronolägenhetsinnehavare	»	20,500: —	
kostnader för fiskeritillsyningsmän för tillsyn av regala laxfisket i Torne älv samt till båtlega	»	1,994: 50	
vägs katt för regala laxfisket i Torne älv	»	388: 92	
försvarsavgift för utmål å magnesitfyndigheter.....	»	150: —	
utskylder för staten tillhöriga tomter å fiskelägena Hunnebostrand och Bovallsstrand	»	158: 67	
eller tillhopa kronor			242,946: 83.

[94.] Med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av ovan omförmälda av statskontoret förskottsvis bestridda utgifter anvisa å *extra stat* för år 1917 ett anslag av kronor 242,947.

12. Rese- och traktamentspenningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 150,000.

13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m., *oförändrat ordinarie förslagsanslag* » 100,000.

14. Extra utgifter, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* » 10,000.

15. Extra lönetillägg.

[95.] Under åberopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande åt en del tjänstemän och betjante av extra lönetillägg för innevarande år, att uppföras i riksstaten för år 1917, och med förmälan att anslagsbeloppet kan, enligt vad erfarenheten visat, utan olägenhet sänkas i jämförelse med tidigare år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Extra löne-
tillägg.
(extra anslag.)*

att till beredande i enlighet med de i statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag angivna grunder av extra lönetillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjante vid under jordbruksdepartementet lydande verk och stater å *extra stat* för år 1917 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av kronor 2,000.

16. Tryckningskostnader.

Till tryckningskostnader är å ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag av 32,198 kronor.

För jämnande av huvudtitelnslutsumma torde detta anslag böra höjas med 22 kronor och hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[96.]
Trycknings-
kostnader.
(ordinarie
anslag.)

att höja förslagsanslaget till tryckningskostnader	
från	kronor 32,198
med	» 22
till	» 32,220.

Av nionde huvudtitelnslutsumma ordinarie anslag, som för innevarande år uppgå till

kr. 8,316,341: —

komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen:

till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar

med kr. 40,000: —

» undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar

» » 78,800: —

» hästavelns förbättrande

» » 60,000: —

» skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt

» » 7,200: —

» tryckningskostnader

» » 22: —

» 186,022: —

så att de ordinarie anslagen komma att för år 1917 uppgå till

kr. 8,502,363: —.

Summan av de av mig för år 1917 tillstyrkta extra anslagen överstiger

med kr. 803,778: —

vad som under nionde huvudtiteln anvisats å extra stat

för år 1916, eller

» » 4,608,959: —

varande å extra stat för år 1917 inalles tillstyrkta anslag å

» 5,412,737: —

vadan huvudtitelnslutsumma kommer att uppgå till

kr. 13,915,100: —

och överstiga nuvarande summa för år 1916

» 12,925,300: —

med

kr. 989,800: —

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen tacktes därtill lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll överlämnas till finansdepartementet såsom ledning vid författandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Curt Rohlieb.

Innehållsförteckning.

	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Departementet.			
1. Departementschefen	17,000		2
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli	59,300		2
[1.] 3. Provisorisk lönerreglering		6,760	2
[2.] 4. Extra kanslisekreterare		5,050	3
[3.] 5. Extra föredragande m. m.		4,000	3
B. Lantbruksstyrelsen.			
1. Lantbruksstyrelsen	79,900		4
Byrådirektörsbefattningen i lantbrukssty- relsen			4
[4.] 2. Ingenjörbiträden hos lantbruksstyrelsen ...		10,000	9
[5.] 3. Extra biträden hos lantbruksstyrelsen m. m.		17,500	19
C. Lanthushållningen.			
1. <i>Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar</i>	372,450		26
[6.] Premiering av nötboskap			26
2. <i>Lantbruksingenjörer och deras biträden</i>	101,900		27
3. <i>Undervisningsanstalter</i>	697,750		28
[7.] a. Trädgårdsundervisningen			28
[8.] b. Reseunderstöd för lantbrukets studerande			29
[9.] c. Lantmannaskolor			30
[10.] d. Lanthushållsskolor			31
[11.] e. Elektrisk anläggning vid Ultuna		22,000	32
[12.] f. Undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp		3,000	33

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[13.]	g. Hovbeslagsskola vid Alnarp		4,500	33
	h. Försäljning av vindmotor vid Alnarp			35
[14.]	i. Utbildningskurser för kontrollassisten- ter		14,800	37
[15.]	j. Utbildningskurser för ladugårdsförmän			38
[16.]	k. Jordbrukskonsulenter		70,000	39
[17.]	l. Vandringsrättare		42,000	41
[18.]	m. Stipendiat i boskapsskötsel och mejeri- hushållning		1,500	43
[19.]	n. Fredrika-Bremer-förbundets lanthus- hållningsskola vid Rimforsa		8,000	44
[20.]	o. Lanthushållningsskolan å Brogård ...		5,500	45
	4. <i>Hästaveln.</i>			
	a. Hästavelns förbättrande	310,470		46
[21.]	Prisbelöningar av hästar			46
[22.]	b. Extra personal vid Flyinge hingstdepå		4,630	48
[23.]	c. Åtgärder för inhemska häststammar		20,000	48
[24.]	d. Stamboksföring rörande hästar		6,000	50
	5. <i>Boskapsskötsel m. m.</i>			
	a. Förekommande och hämmande av smitt- samma sjukdomar bland husdjuren	50,000		52
[25.]	b. Karantänsanstalten i Haparanda för husdjur		750	52
[26.]	c. Avelscentra för nötboskap		12,000	52
[27.]	d. Nötboskapsaveln inom Norrbottens län		5,000	53
[28.]	e. Förekommande och hämmande av tuber- kelsjukdomar hos nötkreaturen		75,000	54
[29.]	f. Svinavelns höjande		50,000	56
[30.]	g. Fjäderfäavelns befrämjande		20,000	57
	6. <i>Lantbruksmöten.</i>			57
[31.]	7. <i>Redskapsprovvningsanstalter</i>		21,000	58
	8. <i>Kemiska stationer m. m.</i>			
[32.]	a. Kemiska stationer		48,000	58
[33.]	b. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län		15,000	59

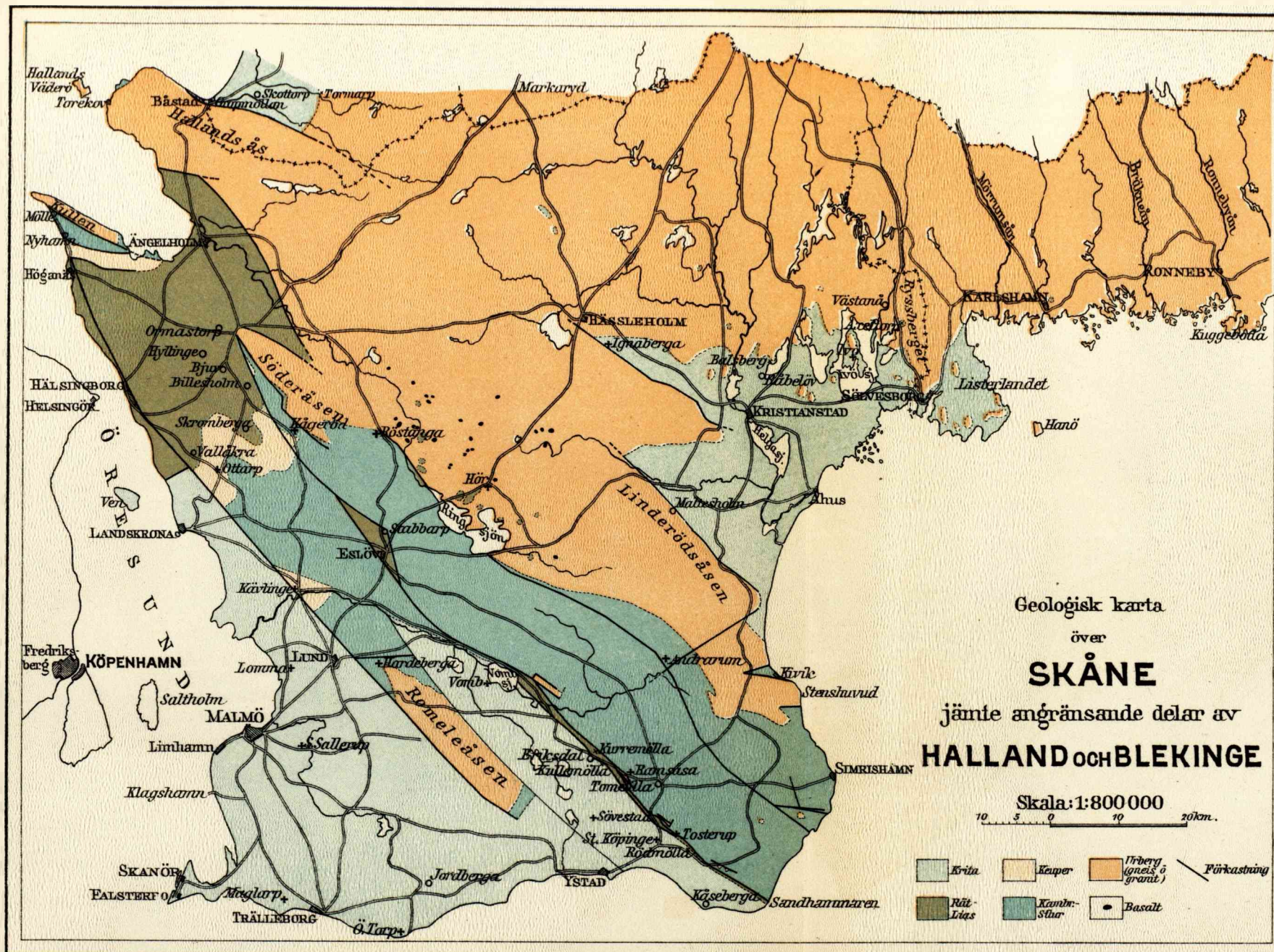
		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[34.]	9. Svenska mosskulturföreningen		50,000	63
	10. Befrämjande av fröodlingen.			
[35.]	a. Frökontrollanstalter		10,000	65
[36.]	b. Befordrande av inhemsk fröodling		20,000	66
[37.]	c. Statskonsulent i fröodling		7,000	67
[38.]	d. Sveriges utsädesförening		66,000	69
[39.]	e. Sveriges utsädesförenings filial i mel- lersta Norrland		9,500	71
	11. Mindre jordbruket.			
[40.]	a. Höjande av det mindre jordbruket ...		240,000	71
[41.]	b. Statskonsulent för det mindre jord- bruket		7,000	73
[42.]	c. Ordnad bokföring vid mindre jordbruk		15,000	74
[43.]	12. Smörprovningar m. m.		16,000	75
	13. Vattenavtappningar m. m.			
[44.]	a. Norrländska avdikningsanslaget	1,500,000		76
[45.]	b. Allmänna avdikningsanslaget	250,000		79
	14. Torvtillgångarnas tillgodogörande.			
[46.]	a. Tillgodogörandet av den i landets torv- mossar befintliga bränsletillgång m. m.		40,000	81
[47.]	b. Torvingenjörer och torvassistent		27,500	83
[48.]	c. Torvskola		7,000	84
[49.]	d. Utredning angående torvtillgångar		30,000	85
	15. Husslöjden.			
	a. Befrämjande av husslöjden	25,000		85
[50.]	b. Andre instruktör i husslöjd		3,500	85
[51.]	16. Lindring av fraktkostnader för kalk		450,000	87
D. Fiskeriväsendet.				
	1. Fiskerinäringens understöd	111,000		89
[52.]	2. Undervisningskurser i navigation för bo- huslänska fiskare		1,400	89
[53.]	3. Södra Sveriges fiskeriförening		18,500	92
Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.				37

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
	4. <i>Hydrografisk-biologiska havsundersökningar.</i>			
[54.]	a. Hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven		25,000	94
[55.]	b. Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak		36,000	97
[56.]	c. Försäkring av fartyget Skagerak		5,200	98
[57.]	5. <i>Underhålls- och driftkostnad för fartyget Eysstrasalt</i>		8,500	99
[58.]	6. <i>Ett armerat ångfartygs stationerande vid rikets kuster.</i>			100
[59.]	7. <i>Fiskehamnar</i>		590,000	103
E. Skogsväsendet.				
	1. <i>Skogsundervisning m. m.</i>			
[60.]	a. Skogshögskolan och statens skogs-försöksanstalt	192,600		134
[61.]	b. Docentstipendium och studieunderstöd vid skogshögskolan		4,900	151
[62.]	c. Utgifter för skogshögskolans förberedande kurs vid Garpenberg		4,500	156
[63.]	d. Extra räknebiträde vid statens skogs-försöksanstalt		1,200	158
[64.]	e. Ökade expensmedel för statens skogs-försöksanstalt under år 1916		2,300	158
[65.]	f. Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring		38,900	160
	g. Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet	102,000		170
[66.]	h. Fortsättningsskola för lärjungar från statens skogsskolor		8,400	171
	i. Tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken	170,000		181
	j. Tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland	102,400		181

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[67.]	k. Skogsodlingens befrämjande		100,000	181
[68.]	l. Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet		67,500	182
[69.]	2. <i>Reglering av flottleder</i>		300,000	182
F. Lantmäteriväsendet.				
	1. <i>Lantmäteristaten.</i>			
	a. Lantmäteristaten	536,400		186
[70.]	b. Lantmäteriundervisningen		36,300	186
[71.]	c. Lantmätarens tjänsteresor		30,000	187
[72.]	d. Reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen		15,000	188
[73.]	e. Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen		20,000	191
[74.]	f. Inbindning av handlingar i lantmäteri- kontoren i länen		3,500	195
[75.]	g. Anskaffande till lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor m. m.		9,000	197
[76.]	h. Skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen		25,000	201
[77.]	i. Fotomekanisk reproduktion av lant- mäterikartor		6,000	208
[78.]	j. Kopior av kartor m. m. angående statens järnvägars jorodområden		7,000	217
	2. <i>Skiften och avvitringar</i>	63,000		230
	3. <i>Utflyttningshjälp efter skiften</i>	50,000		230
G. Rikets allmänna kartverk.				
	1. Rikets allmänna kartverk	340,800		230
[79.]	2. Namngranskning		3,000	230
[80.]	3. Observationspaviljong för kartverkets geodetiska avdelning		19,000	231
H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.				
	1. <i>Sveriges geologiska undersökning.</i>			
	a. Sveriges geologiska undersökning	101,530		236
[81.]	b. Fältarbeten m. m.		40,500	236

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[82.]	c. Ökade medel till expenser		8,800	238
[83.]	d. Djupborrningar i Skåne		140,000	240
	2. <i>Hydrografiska undersökningar.</i>			
[84.]	Hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten		65,900	264
I. Veterinärväsendet.				
	1. <i>Veterinärundervisningsanstalter.</i>			
	a. Veterinärundervisningen	179,000		266
	b. Statens veterinärbakteriologiska anstalt	42,700		266
	2. <i>Veterinärstaten</i>	232,500		266
J. Vägunderhållet och skjutsväsendet.				
	1. <i>Vägunderhållet.</i>			
	a. Bidrag till vägunderhållet på landet	1,350,000		267
[85.]	b. Kostnad för vägdelningar		25,000	267
[86.]	c. Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt		150,000	267
[87.]	d. Svenska vägföreningen		10,000	268
	2. <i>Färjor och färjkarlar</i>	379		275
	3. <i>Bidrag till skjutsentreprenader</i>	300,000		275
K. Fattigvård.				
	1. Fattigvården i Stockholm och landsorten	9,564		275
	2. Fattigvården i allmänhet	350,000		275
[88.]	3. Svenska fattigvårdsförbundet		17,000	275
L. Diverse.				
	1. Ålderstillägg	100,000		276
	2. Odlingshjälp åt krononybyggare	4,500		276
	3. Odlingshjälp åt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter	20,000		276
	4. Belöningar för rovdjurs dödande	38,000		276

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
	5. Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel	2,100,000		276
[89.]	6. Jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen		8,000	277
[90.]	7. Jordbruksstatistiken		25,000	278
[91.]	8. Befrämjande av avsättningen i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen		29,000	279
[92.]	9. Internationella lantbruksinstitutet i Rom		2,000	279
[93.]	10. Understöd åt föreningar för jordbrukskredit		20,000	281
[94.]	11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott		242,947	282
	12. Rese- och traktamentspenningar	150,000		284
	13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.	100,000		284
	14. Extra utgifter	10,000		284
[95.]	15. Extra lönetillägg		2,000	284
[96.]	16. Tryckningskostnader	32,220		285
		8,502,363	5,412,737	

Tionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari
1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Sedan de till nionde huvudtiteln hörande frågor blivit på föredragning av vederbörande departementschef prövade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten, att få anmäla de frågor, som rörde regleringen av

tionde huvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna, och anförde därvid till en början beträffande

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

A. Det civila pensionsväsendet.

1. Pensionering av civila tjänst innehavare.

[1.]
Pensionering
av civila
tjänst inne-
havare.

Till pensionering av civila tjänst innehavare beviljade 1907 års riksdag å ordinarie stat under tionde huvudtiteln ett förslagsanslag å 100,000 kronor. Detta anslag har på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar av riksdagen höjts år 1912 till 600,000 kronor, år 1913 till 1,100,000 kronor, år 1914 till 1,550,000 kronor och år 1915 till 1,700,000 kronor.

Enligt en av statskontoret överlämnad uppgift rörande utgifterna å förslagsanslagen å tionde huvudtiteln hava utgifterna från förevarande anslag under tiden 1910—1914 ökats med i medeltal för år 194,175 kronor 15 öre och för år 1914 uppgått till 1,302,443 kronor 2 öre. Då man vid fastställande av anslagsbeloppet för år 1917 torde böra räkna med en liknande stegring av ifrågavarande utgifter som hittills förekommit, synes anslaget nu böra ökas med 200,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det under tionde huvudtiteln å <i>ordinarie</i>	
<i>stat</i> uppförda <i>förslagsanslaget</i> till pensionering av civila	
tjänst innehavare med	kronor 200,000
till	» 1,900,000.

Departementschefen omnämnde härefter följande ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, nämligen:

2. Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupillkassa för civilstaten, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 35,000.

3. För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 15,000.

4. För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ... kronor 25,000.

5. Bidrag till sjuksköterskors pensionering, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 6,700.

6. Till bestridande av statens bidrag till pensionering av barnmorskor, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 30,000.

7. Till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*, högst kronor 13,000.

8. Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 101,000.

Härefter anförde departementschefen:

9 och 10. **Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt.**

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett av åren 1910—1916 till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat under riksstatens tionde huvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 31,000 kronor. Med anslaget har avsetts att höja pensionsbeloppet i anstaltens fjärde klass, omfattande sjöfolk, som icke äro fartygsbefälhavare, styrmän eller maskinister, från 60 till 90 kronor.

[2 o. 3.]
Förbättring
av pensione-
ringen från
handels-
flottans pen-
sionsanstalt.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen därjämte till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt å extra stat för vardera av åren 1913, 1914, 1915 och 1916 beviljat under riksstatens tionde huvudtitel ett anslag av likaledes 31,000 kronor.

Vid föredragning den 11 juni 1915 av riksdagens skrivelse den 28 därförutgångna maj, däri riksdagen anmält sitt beslut att för år 1916 bevilja omförmälda tvenne anslag, bemyndigade Kungl. Maj:t direktionen över handelsflottans pensionsanstalt att till en var, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för handelsflottans pensionsanstalt och direktionens därå grundade beslut komme att för år 1916 eller någon del därav uppbära pension inom fjärde klassen, för motsvarande tid utbetala fyllnadspension efter 30 kronor för år räknat, ävensom att efter ingången av år 1916 hos statskontoret, i mån av behov och mot

redovisningsskyldighet, rekvirera för utbetalande av dylika fyllnadspensioner erforderliga medel, som statskontoret skulle hava att till direktionen utanordna från förstnämnda, av riksdagen till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt anvisade förslagsanslag å 31,000 kronor.

Beträffande omförmälda till förbättring av pensioneringen inom anstaltens tre första klasser beviljade anslag å 31,000 kronor förordnade Kungl. Maj:t,

att anslaget skulle användas uteslutande för pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt;

att de i § 4 av reglementet för nämnda pensionsanstalt den 29 januari 1864 meddelade bestämmelser angående proportionen av pensionsrummens antal i de olika klasserna icke skulle i fråga om användningen av det nya anslaget äga tillämpning;

att de tre första klasserna skulle vid anslagets fördelning betraktas såsom en pensionsklass och de inom desamma pensionssökande sålunda erhålla pension från anslaget i den ordning, de blivit inom anstalten pensionsberättigade, oavsett vilken klass de tillhörde; samt

att utbetalningen av de med tillhjälp av ifrågavarande anslag beviljade nya pensionerna skulle verkställas å de tider, i den ordning och efter de grunder, som sagda reglemente i övrigt föreskreve; och anbefalldes Kungl. Maj:t tillika statskontoret att efter ingången av år 1916 till direktionen, på rekvisition och mot redovisningsskyldighet, utbetala sistberörda anslag.

I skrivelse den 8 december 1915 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning om beredande åt pensionsanstalten av anslag för enahanda ändamål å extra stat för år 1917 med samma belopp, som för år 1916 beviljats.

På grund härav och då anslag för ifrågavarande ändamål är av behovet påkallat jämväl för år 1917, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 under riksstatens tionde huvudtitel bevilja

dels till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt ett *förslags-*

anslag å kronor 31,000;

dels ock till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt ett *anslag* å kronor 31,000.

Departementschefen erinrade häruppå, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag förut beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, som jämte ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, skulle här antecknas, nämligen:

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

11. **Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.**

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 90)

att riksdagen måtte, dels för beredande av delaktighet i lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa för de i den nya staten för Chalmers tekniska institut uppförda fem andra-lärarna ävensom verkstadsingenjören samt läraren i frihandsteckning, dels ock med anledning av inrättande vid institutet av en ny professur i oorganisk kemi jämte mineralogi och geologi, öka det å riksstatens tionde huvudtitel under rubriken: bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. uppförda *ordinarie anslaget*

[4.]
Bidrag till
pensionering
av änkor
och barn efter
lärare vid
allmänna
läroverk,
pedagogier,
seminarier
m. m.

från	kronor 144,554
med	» 1,226
till	kronor 145,780.

12. Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 68,000.

13. Bidrag till dövstumlärares pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 35,000.

14. Bidrag till folkskollärares pensionering, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 681,892.

på justitiedepartementets föredragning:

Delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för en tredje lärartjänst vid statens uppfostringsanstalt å Bona m. m.

(se bil. 1 vid detta prot., sid. 31)

[5.]
Delaktighet i
folkskollärar-
nas pensions-
inrättning för
en lärartjänst
vid uppfostrings-
anstalten
å Bona.

att riksdagen måtte, under förutsättning att riksdagen beviljar medel till avlönande under år 1917 av en tredje lärare vid statens uppfostringsanstalt å Bona,

dels medgiva, att för tredjelärartjänsten vid anstalten måtte från och med år 1917 vinnas delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, såsom vore tredje läraren innehavare av ordinarie folkskollärartjänst,

dels bestämma

att med delaktigheten i pensionsinrättningen skall följa skyldighet att inträda såsom delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa,

att behöriga pensionsavgifter skola inom föreskrivna tider av uppfostringsanstaltens styrelse insändas till pensionsanstalterna med rätt för styrelsen att från anslag, som beviljats eller komma att beviljas till kost och beklädnad åt elever m. m., bestrida den avgift, som motsvarar vad skoldistrikt är skyldigt att gälda såsom pensionsavgift för lärartjänst, samt genom avdrag å tredje lärarens avlöning uttaga återstående avgift till pensionsinrättningen ävensom avgiften till änke- och pupillkassan, samt

att genom styrelsens försorg vederbörliga årsuppgifter skola i föreskriven ordning ingivas till pensionsinrättningens direktion,

dels ock ytterligare medgiva,

att tredje läraren vid uppfostringsanstalten må under den tid, delaktighet för tjänsten äger rum i nämnda pensionsanstalter, få beräkna tjänstår för pension såsom folkskollärare för den tid, han varit tredje lärare vid anstalten, samt

att tjänstgöring såsom tredje lärare vid anstalten må anses lika med tjänstgöring såsom ordinarie lärare vid folkskola såväl i avseende å rätt för sådan lärare att efter viss tids tjänstgöring komma i åtnjutande av ålderstillägg som i avseende å rätt för skoldistrikt att erhålla statsbidrag för hans avlönande.

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

Pension åt vaktmästaren hos direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning P. J. Andersson Berling.

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 93)

att vaktmästaren hos direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning Per Johan Andersson Berling må, därest han senast med utgången av juni 1916 avgår från sin tjänst, från och med månaden näst efter den, under vilken avgången äger rum, under sin återstående livstid från folkskollärarnas pensionsinrättning uppbära en årlig pension av kronor 900.

[6.]
Pension åt vaktmästaren P. J. Andersson Berling.

Lönetursrätt för t. f. vaktmästaren hos direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning C. G. E. Blomqvist.

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 97)

att den hos direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning såsom vikarie tjänstgörande vaktmästaren Carl Gustaf Emil Blomqvist må, därest han vid den nuvarande tjänstinnehavarens avgång antages till ordinarie vaktmästare hos direktionen, för åtnjutande av löneförhöjning å vaktmästarbefattningen tillgodoräkna sig den tid, varunder han efter 1911 års ingång såsom vikarie uppehållit befattningen.

[7.]
Lönetursrätt för vaktmästaren C. G. E. Blomqvist.

15. Understöd åt vissa äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare.

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 98)

att riksdagen måtte i avvidan på proposition angående understöd åt äldre behövande med låg pension avgångna folkskollärare beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på *extra stat* för år 1917 ett anslag av kronor 20,000.

[8.]
Understöd åt vissa äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare.

16. Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 99)

att riksdagen måtte för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning nu utgå eller till följd av de utav 1906 och 1907 årens riksdagar

[9.]
Extra pensionsavgifter till folkskol-

*lärarnas pensions-
inrättning.* beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, bevilja på *extra stat* för år 1917 under riksstatens tionde huvudtitel ett *förslagsanslag* å kronor 114,000.

17. Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 73,725.

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

18. Förstärkande av det ordinarie anslaget: bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 99)

[10.] att riksdagen måtte anvisa under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1917 till förstärkande av det ordinarie anslaget: bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, ett *anslag* av ... kronor 2,700.

på *jordbruksdepartementets* föredragning:

19. Tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare.

(se *bil. 10* vid detta prot., sid. 146)

[11.] att riksdagen måtte å *extra stat* under tionde huvudtiteln för år 1917 uppföra ett *förslagsanslag* av kronor 2,000 för utdelande av tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter och antingen erhållit avsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor eller ock under år 1908 erhållit avsked med avkortad pension från anslaget till pensionering av civila tjänstinnehavare, samt att i avseende å understödets storlek iakttages, att detsamma jämte den utgående pensionen icke må tillsammans överstiga 500 kronor.

20. Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 3,000.

21. Till bestridande av statsverket på grund av lagen angående olycksfall i arbete åliggande utgifter för livräntor m. m., *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 5,000.

B. Det militära pensionsväsendet.

1. Ersättning till arméns pensionskassa för mistade löneinnehållningar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 4,640.

2. Ersättning till arméns pensionskassa för nådårs- och begravningshjälpsbesparingar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 28,080.

på lantförsvarsdepartementets föredragning:

3 och 4. **Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén.**

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 40)

att riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* uppförda *anslaget* för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

[12 o. 13.]

Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén.

nu kronor 124,239
med » 4,109
till kronor 128,348;

dels ock till förstärkande av det i 1916 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å *extra stat* för år 1917 anvisa ett *anslag* av kronor 4,109.

5. **Extra anslag till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering samt till fyllnadspensioner.**

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 42)

att riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1917 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 3,500,000
att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen

[14.]

Extra anslag till upprätthållande av

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

arméns pensionskassas egen pensionering m. m. pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

6. Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 42)

[15.] att riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1917 bevilja ett *förslagsanslag* av kronor 19,000 för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års riksdag bestämda grunder.

7. Till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 106,000.

8. Vadstena krigsmanshuskassa, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 137,640.

9. Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär tjänstgöring, *oförändrat ordinarie anslag* ... kronor 30,000.

10. Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 648,000.

på lantförsvarsdepartementets föredragning:

11. Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 44)

[16.] att riksdagen måtte under tionde huvudtiteln å *extra stat* för år 1917 anvisa ett *anslag* av kronor 911 för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till trehundra kronor.

12. Ersättning till flottans pensionskassas pensionsfond för minskade inkomster, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 36,320.

13. Ersättning till flottans pensionskassas gratialfond för minskade inkomster, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 16,650.

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:

14 och 15. Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond samt till förstärkande av det i 1916 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag.

(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 66)

att riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* uppförda *anslaget* för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond,

[17 o. 18.]
Bidrag till
flottans pen-
sionskassas
gratialfond.

nu	kronor 28,700
med	» 800
till	kronor 29,500;

dels ock, till förstärkande av det i 1916 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å *extra stat* för år 1917 anvisa ett *anslag* av kronor 800.

16. Till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 253,300.

17. Till pensionering av flottans gemenskap, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 251,300.

på sjöförsvarsdepartementets föredragning:

Pension åt förre båtsmannen J. V. Lindström Lidberg.

(se *bil. 4* vid detta prot., sid. 52)

[19.] att förre båtsmannen vid Roslags 1:a båtsmanskompani nr 36
Pension åt Johan Valentin Lindström Lidberg må tilldelas pension såsom hade han
båtsmannen tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.
J. V. Lind-
ström Lidberg.

Pension åt förre båtsmannen K. F. Backman Gallin.

(se *bil. 4* vid detta prot., sid. 54)

[20.] att förre båtsmannen vid Norrlands 2:dra båtsmanskompani nr 19
Pension åt Karl Fredrik Backman Gallin må tilldelas pension såsom hade han tjänat
båtsmannen i tjugu år från tjugu års ålder.
K.F. Backman
Gallin.

Pension åt förre båtsmannen O. Forsberg Warg.

(se *bil. 4* vid detta prot., sid. 55)

[21.] att förre båtsmannen vid Norrlands 4:de båtsmanskompani nr 106
Pension åt Olof Forsberg Warg må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år
båtsmannen från tjugu års ålder.
O. Forsberg
Warg.

Pension åt förre båtsmannen O. F. Johansson Kummelberg.

(se *bil. 4* vid detta prot., sid. 56)

[22.] att förre båtsmannen vid Roslags 1:a kompani nr 35 Oscar Fredrik
Pension åt Johansson Kummelberg må tilldelas pension såsom hade han tjänat i
båtsmannen tjugu år från tjugu års ålder.
O. F. Jo-
hansson
Kummelberg.

18. Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen.

(se *bil. 5* vid detta prot., sid. 63)

[23.] att riksdagen måtte å *extra stat* för år 1917 under tionde huvud-
Tillfälliga titeln uppföra ett *förslagsanslag* av..... kronor 19,455
understöd åt för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare,
f. d. daglönare sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt
vid marinen. bestämmelser, äldre än de, som meddelats genom nådiga kungörelsen
 den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

19. Invalidhusfonden, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 60,350.

20. För blesserade över- och underofficerare, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* kronor 2,400.

Beträffande härefter

C. Allmänna indragningsstaten

erinrade föredragande departementschefen om Kungl. Maj:ts på nedan-nämnda departements föredragning förut fattade beslut om avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

på *justitiedepartementets* föredragning:

Tilläggs pension åt justitierådet H. Billing.

(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 25)

att justitierådet Herman Billing må från och med månaden näst efter den, vari han efter uppnådd ålder av 67 år avgår från justitierådsämbetet, under sin återstående livstid åtnjuta, utöver den pension, som tillkommer honom enligt bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, en tilläggs pension å allmänna indragningsstaten till sådant belopp, att de båda pensionerna tillhoppa uppgå till 8,000 kronor för år.

[24.]
Tilläggs-
pension åt
justitierådet
H. Billing.

Tilläggpension åt f. d. byråchefen J. J. A. Robbert.(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 28)

[25.] att före detta byråchefen i fångvårdsstyrelsen Jöns Johan Adam Robbert må från och med den 1 juli 1915 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta, utöver honom redan tillerkänd pension, en årlig tilläggpension av kronor 320.

Tilläggs-
pension åt f. d.
byråchefen J.
J. A. Robbert.

på *utrikesdepartementets* föredragning:**Pension åt vaktmästaren F. Berwick.**(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 36)

[26.] att kanslivaktmästaren vid svenska generalkonsulatet i London Frederick Berwick må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigas från nämnda befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 1,180.

Pension åt
vaktmästaren
F. Berwick.

på *lantförsvarsdepartementets* föredragning:**Pension åt maskinisten A. G. Täckström.**(se *bil. 3* vid detta prot., sid. 45)

[27.] att maskinisten vid Livgardet till häst Anders Gustaf Täckström må från och med månaden näst efter den, under vilken han efter fyllda 60 år erhåller entledigande från sin befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av kronor 720.

Pension
åt maskinisten
A. G. Täck-
ström.

Pension åt kokerskan vid Svea artilleriregemente Augusta Fredrika Ljungmark, född Lagerquist.(se *bil. 3* vid detta prot., sid. 46)

[28.] att kokerskan vid Svea artilleriregemente, änkan Augusta Fredrika Ljungmark, född Lagerquist, må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 400

Pension
åt kokerskan
Augusta
Fredrika,
Ljungmark.

att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken hon entledigas från sin anställning vid regementet.

**Pension åt arbetskan vid ammunitionsfabriken å Marieberg Byngs
Johanna Larsdotter.**

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 48)

att förra arbetskan vid ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg Byngs Johanna Larsdotter må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 300 att utgå från och med den 1 oktober 1915.

[29.]
Pension
åt arbetskan
Byngs Jo-
hanna Lars-
dotter.

Pension åt fästningsbyggnadsarbetaren A. Andersson-Flodin.

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 49)

att förre fästningsbyggnadsarbetaren August Andersson-Flodin må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 200 att utgå från och med år 1916.

[30.]
Pension
åt fästnings-
byggnads-
arbetaren A.
Andersson-
Flodin.

på sjöförsvarsdepartementets föredragning:

**Understöd åt underofficerskorpralen A. Johanssons änka och
minderåriga barn.**

(se bil. 4 vid detta prot., sid. 57)

att underofficerskorpralen August Johanssons änka Johanna Fredrika Petersdotter och makarnas minderåriga barn Thyra Viktoria, Sigrid Hanna Augusta, Marit Sofia och Inez Elisabeth må från allmänna indragningsstaten från och med år 1916 åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbliver samt vart och ett av nyssnämnda minderåriga barn intill uppnådd ålder av 15 år, till belopp och under villkor i övrigt, som finnas angivna i 4 § 3:o b) av nådiga förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

[31.]
Understöd åt
underofficers-
korpralen A.
Johanssons
änka och
barn.

Pension åt konservatorn vid Vegaexpeditionen T. A. Boström.(se *bil. 4* vid detta prot., sid. 60)

[32.] att förre konservatorn vid Vegaexpeditionen Thomas Anton Boström må under sin återstående livstid uppbära pension å allmänna indragningsstaten med..... kronor 450 årligen, att utgå från och med år 1916.

Pension åt
konservatorn
T. A. Bo-
ström.

på *civildepartementets* föredragning:**Tilläggs-pension åt skrivbiträdet Hulda Andrietta Katarina Ström.**(se *bil. 7* vid detta prot., sid. 69)

[33.] att skrivbiträdet Hulda Andrietta Katarina Ström må, under villkor att hon med 1915 års utgång från sin tjänst avgår, från och med januari 1916 under sin återstående livstid, utöver henne från anslaget till pensionering av civila tjänstinnehavare tillkommande pension av 960 kronor, tillika å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig tilläggs-pension till belopp av..... kronor 30.

Tilläggs-
pension åt
skrivbiträdet
Hulda
Andrietta
Katarina
Ström.

Pension åt förre länsmanen E. G. Rosengrén.(se *bil. 7* vid detta prot., sid. 71)

[34.] att förre länsmanen i Uppvidinge härads övre distrikt inom Kronobergs län Ernst Gustaf Rosengrén må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av kronor 600 att utgå från och med den 1 september 1915.

Pension åt
förre läns-
manen E. G.
Rosengrén.

Fyllnadspension åt länsmanen E. T. Nordenstam.(se *bil. 7* vid detta prot., sid. 74)

[35.] att länsmanen Eugén Theodor Nordenstam må från och med månaden näst efter den, varunder avsked från tjänsten varder honom beviljat, under sin återstående livstid, utöver honom från anslaget till pensionering av civila tjänstinnehavare tillkommande pension av 1,200 kronor, tillika å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig fyllnadspension till belopp av kronor 600.

Fyllnads-
pension åt
länsmanen
E. T. Norden-
stam.

Pension åt t. f. extra provinsialläkaren A. Ottoson.(se *bil. 7* vid detta prot., sid. 75)

att tillförordnade extra provinsialläkaren Anders Ottoson må från och med den 1 januari 1916 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 1,500.

[36.]
Pension
åt t. f. extra
provinsial-
läkaren
A. Ottoson.

Understöd åt järnvägsarbetaren J. Alin.(se *bil. 7* vid detta prot., sid. 78)

att förre järnvägsarbetaren Jonas Alin må, utöver det honom av 1908 års riksdag tillerkända årliga understöd av 300 kronor, från och med år 1916 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett ytterligare årligt understöd av kronor 150.

[37.]
Understöd åt
järnvägs-
arbetaren
J. Alin.

Pension åt järnvägsarbetaren S. Carlsson m. fl.(se *bil. 7* vid detta prot., sid. 83)

att en var av nedannämnda vid vattenfallsstyrelsens arbeten anställda eller förut anställda personer, nämligen förre järnvägsarbetaren Salomon Carlsson, bergarbetaren Johan Fredrik Karlsson, smeden Johan Edvard Johansson och förre järnvägsarbetaren Johannes Pettersson må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigats eller varder entledigad från sin anställning vid vattenfallsstyrelsens byggnadsarbeten — dock icke i något fall för tid före den 1 januari 1916 — under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av kronor 300, under villkor emellertid att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till ett för en var beräknat årligt medelinkomstbelopp av respektive 1,200 kronor för förman och yrkesarbetare samt 900 kronor för vanlig arbetare eller därutöver, pensionen skall, så länge sistnämnda anställning varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppgår till högre belopp än nämnda medelinkomst.

[38.]
Pension åt
järnvägs-
arbetaren
S. Carlsson
m. fl.

på ecklesiastikdepartementets föredragning:

Understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare.

(se bil. 8 vid detta prot., sid. 101)

[39.] att riksdagen måtte i avbidan på proposition angående understöd
*Understöd åt äldre be-
 hövande, utan pension av-
 gångna folkskollärare.* åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare beräkna för
 ändamålet å allmänna indragningsstaten för år 1917 ett
 anslag av kronor 4,200.

Understöd åt äldre behövande, utan understöd avgångna småskollärare.

(se bil. 8 vid detta prot., sid. 102)

[40.] att riksdagen måtte i avbidan på proposition angående understöd
*Understöd åt äldre be-
 hövande, utan understöd av-
 gångna småskollärare.* åt äldre behövande, utan understöd från småskollärares m. fl. ålderdoms-
 understödsanstalt avgångna småskollärare beräkna för ändamålet å all-
 männa indragningsstaten för år 1917 ett anslag av kronor 25,000.

Understöd åt äldre behövande, med lågt understöd avgångna småskollärare.

(se bil. 8 vid detta prot., sid. 102)

[41.] att riksdagen måtte i avbidan på proposition angående understöd
*Understöd åt äldre be-
 hövande, med lågt under-
 stöd avgångna småskol-
 lärare.* åt äldre behövande, med lågt understöd från småskollärares m. fl. ålder-
 domsunderstödsanstalt avgångna småskollärare beräkna för ändamålet å
 allmänna indragningsstaten för år 1917 ett anslag av ... kronor 15,000.

Pension åt assistenten G. Flink.

(se bil. 8 vid detta prot., sid. 103)

[42.] att assistenten vid naturhistoriska riksmuseets mineralogiska avdel-
*Pension åt
 assistenten
 G. Flink.* ning Gustaf Flink må från och med månaden näst efter den, varunder
 han avgår från sin ifrågavarande befattning, under sin återstående livs-
 tid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp
 av kronor 867.

Ersättning åt vaktmästaren J. G. Andersson för mistad avlöning.

(se bil. 8 vid detta prot., sid. 106)

att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Kalmar Johan Gottfrid Andersson må, såsom ersättning för mistad avlöning i egen-
skap av vaktmästare vid indragna domkapitlet i Kalmar, från och med
år 1916 under sin återstående livstid uppbära från allmänna indragnings-
staten ett årligt belopp av kronor 300,
mot skyldighet för Andersson ej mindre att, därest styrelsen för Kalmar
stifts enskilda änke- och pupillkassa anställer honom såsom vaktmästare
hos kassan, utan ersättning från kassan biträda styrelsen i nämnda
egenskap, så länge sådant av styrelsen påkallas, än även att, oberoende
av vad i sådant avseende må åligga Andersson såsom vaktmästare vid
allmänna läroverket, utan särskild ersättning lämna vaktmästarbiträde
åt den genom nådigt brev den 10 december 1915 vid läroverket inrättade
delegationen för förvaltning av vissa av domkapitlet förut förvaltade
fonder.

[43.]
Ersättning åt
vaktmästaren
J. G. Anders-
son för mistad
avlöning.

Personlig professur för medicine doktorn C. G. A. Forssell.

(se bil. 8 vid detta prot., sid. 110)

att riksdagen måtte

dels medgiva, att för medicine doktorn Carl Gustaf Abrahamson
Forssell må vid karolinska mediko-kirurgiska institutet med ingången av
år 1917 inrättas en personlig professur i medicinsk radiologi med de
åligganden för Forssell såsom innehavare av omförmälda professur, som
av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande bestämmas, samt med
skyldighet för Forssell såväl att i tillämpliga delar vara underkastad de
för professorer vid nämnda institut i allmänhet för åtnjutande av nu
gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna som
ock att vid den ålder, då annan professor vid institutet är skyldig att
avgå från tjänsten, mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma
grunder som stadgats beträffande övriga professorer därstädes, frånträda
sin ifrågakvarande professur,

dels ock för berörda ändamål å allmänna indragningsstaten till
årlig avlöning åt Forssell anvisa ett belopp av kronor 7,200,
därav 4,700 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, jämte
ett ålderstillägg å 600 kronor efter fem års tjänstgöring.

[44.]
Personlig
professur för
medicine dok-
torn C. G. A.
Forssell.

Pension åt vaktmästaren och städerskan Anna Matilda Pettersson.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 116)

[45.] att vaktmästaren och städerskan vid samskolan i Askersund Anna
Pension åt vaktmästaren och städerskan Anna Matilda Pettersson. Matilda Pettersson må från och med månaden näst efter den, i vilken hon entledigas från sin anställning vid skolan, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av kronor 300.

Pension åt vaktmästaren K. L. Almén.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 118)

[46.] att vaktmästaren vid realskolan i Söderhamn Karl Leonard Almén
Pension åt vaktmästaren K. L. Almén. må från och med månaden näst efter den, i vilken han entledigas från sin anställning vid skolan, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av ... kronor 400.

Pension åt eldaren J. Persson.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 120)

[47.] att eldaren vid högre allmänna läroverket i Halmstad Johannes
Pension åt eldaren J. Persson. Persson må från och med månaden näst efter den, i vilken han entledigas från sin anställning vid läroverket, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av kronor 500.

Tilläggs pension åt rektorn C. O. Arcadius.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 122)

[48.] att rektorn vid folkskoleseminariet i Växjö Carl Olof Arcadius må,
Tilläggs-pension åt rektorn C. O. Arcadius. därest han med utgången av juli 1916 avgår från rektorstjänsten, från och med den 1 augusti 1916 under sin återstående livstid uppbära utöver den pension, vartill han enligt gällande bestämmelser är berättigad, en tilläggs pension från allmänna indragningsstaten till belopp av kronor 640 årligen.

Pension åt specialläraren vid tekniska högskolan R. L. Haglund.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 131)

att specialläraren i frihandsteckning vid tekniska högskolan Robert Ludvig Haglund må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigas från sin befattning, under sin återstående livstid åtnjuta å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 1,400. [49.]

*Pension åt
specialläraren
R. L. Hag-
lund.*

Pension åt verkmästaren C. Nordendahl.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 132)

att verkmästaren vid tekniska elementarskolan i Borås Carl Norden- dahl må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigas från verkmästarbefattningen, under sin återstående livstid uppbära å all- männa indragningsstaten en årlig pension av kronor 1,670. [50.]

*Pension åt
verkmästaren
C. Norden-
dahl.*

Pension åt maskinisten C. J. Persson.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 135)

att maskinisten vid institutet och förskolan för blindas Tomte- boda Carl Johan Persson må från och med månaden näst efter den, under vilken han avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 1,300. [51.]

*Pension åt
maskinisten
C. J. Persson.*

Pension åt jordbruksbefallningsmannen P. V. Karlsson.(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 138)

att jordbruksbefallningsmannen vid åkerbrukskolonien Hall Per Viktor Karlsson må från och med månaden näst efter den, varunder han efter uppnådda 65 år erhåller avsked från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 1,000. [52.]

*Pension åt
befallnings-
mannen P. V.
Karlsson.*

på jordbruksdepartementets föredragning:

Pension åt andre instruktören i husslöjd J. Wallander.

(se bil. 9 vid detta prot., sid. 141)

[53.]
Pension åt
instruktören
J. Wallander.

att andre instruktören i husslöjd Jonas Wallander må efter uppnådda 67 års ålder från och med månaden näst efter den, då han upphör att vara förordnad å befattningen, under sin återstående livstid uppbära pension å allmänna indragningsstaten till belopp av kronor 3,000 årligen.

Föredragande departementschefen anförde slutligen:

1. Anslaget till allmänna indragningsstaten.

[54.]
Anslaget till
allmänna
indragnings-
staten.

Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten är i nu gällande riksstat upptaget till 2,127,506 kronor.

Utgifterna från detta anslag hava i runda tal nedannämnda år uppgått till följande belopp:

år 1904	kronor 2,299,200: —
» 1905	» 2,403,800: —
» 1906	» 2,488,900: —
» 1907	» 2,596,600: —
» 1908	» 2,609,600: —
» 1909	» 2,483,200: —
» 1910	» 2,420,000: —
» 1911	» 2,336,200: —
» 1912	» 2,208,600: —
» 1913	» 2,139,900: —
» 1914	» 2,026,500: —.

Utgifterna under anslaget hava alltså på senare tid visat en bestämd nedåtgående tendens. Desamma hava sålunda under åren 1908—1914 befunnit sig i jämnt sjunkande med under femårsperioden 1910—1914 i avrundat medeltal för år 98,400 kronor. Anslaget synes därför kunna minskas med ett belopp, som för jämnande av riksstatens slutsumma upptages till 139,271 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att det under tionde huvudtiteln å *ordinarie stat*
uppförda *förslagsanslaget* till allmänna indragningsstaten
måtte minskas med kronor 139,271
eller från » 2,127,506
till » 1,988,235.

Beträffande här ovan upptagna ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring.

Av tionde huvudtiteln *ordinarie anslag*, som för innevarande år uppgå till kronor 6,791,996: —
komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen:

till pensionering av civila tjänst-
innehavare med kronor 200,000: —
» bidrag till pensionering
av änkor och barn efter
lärare vid allmänna läro-
verk, pedagogier, semi-
narier m. m. med » 1,226: —
» bidrag till pensionering
av änkor och barn efter
befäl och underbefäl med
vederlikar vid armén med » 4,109: —
» bidrag till flottans pensions-
kassas gratialfond med .. » 800: —
Summa kronor 206,135: —

Om från denna summa dra-
ges den av mig föreslagna
minskningen av förslags-
anslaget till allmänna in-
dragningsstaten » 139,271: —

skulle de ordinarie anslagen ökas med kronor 66,864: —
och således för år 1917 komma att uppgå till .. » 6,858,860: —

Tionde huvudtiteln.

Summan av de utav mig nu tillstyrka <i>extra</i> <i>anslagen</i>	kronor	3,744,975: —
överstiger med	»	107,235: —
vad under tionde huvudtiteln anvisats å extra stat för år 1916, nämligen	»	3,637,740: —

Huvudtitelns <i>slutsumma</i> , som utgör för inne- varande år	»	10,429,736: —
skulle under förutsättning av bifall till mitt för- slag uppgå för år 1917 till.....	»	10,603,835: —

Vad departementschefen sålunda rörande tionde
huvudtiteln hemställt biträdades av statsrådets övriga
ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat
och godkänt.

Ur protokollet:

Albert Tondén.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 14 januari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BRÖSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde:

— — — — —

2.

nedannämnda ärenden rörande regleringen av riksstatens tionde
huvudtitel, så vitt angår justitiedepartementet:

Föredraganden anförde därvid:

1:o.

»Uti en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har justitierådet Herman
Billing anhållit, att Kungl. Maj:t måtte förklara honom berättigad att
vid avskedstagandet efter uppnådd 67 års ålder komma i åtnjutande av
den justitieråd tillförsäkrade pension eller, därest denna ansökning skulle
finnas ej kunna bifallas, vidtaga erforderliga åtgärder för beredande av

[24.]
Angående
tilläggs pension
för justitie-
rådet H.
Billing.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

pensionsrätt åt honom vid avskedstagandet efter uppnående av sagda ålder.

Av vid ansökningen fogade handlingar framgår, att Billing, som är född den 16 september 1849, antagits till auskultant vid hovrätten över Skåne och Blekinge den 20 december 1875 och vid Göta hovrätt den 16 juni 1876 samt att han den 17 december 1877 blivit av sistnämnda hovrätt utnämnd till vice häradshövding. Efter att den 20 april 1878 hava antagits till extra ordinarie kanslist i ecklesiastikdepartementet, befordrades han den 21 januari 1879 till amanuens i samma departement, i vilken egenskap han tjänstgjorde till och med den 31 juli 1884. Efter sistnämnda tid tjänstgjorde Billing i Stockholms rådhusrätt och blev den 13 mars 1891 av Kungl. Maj:t utnämnd till rådmän i Stockholm. I sin befattning som rådmän kvarstod Billing, till dess han den 18 augusti 1897 utnämndes till justitieråd.

Av övriga Billing meddelade uppdrag må nämnas följande. Sedan nya lagberedningen den 15 november 1884 erhållit bemyndigande att under utförandet av visst lagarbete anlita erforderligt kanslibitråde, blev Billing av beredningen antagen till sådant biträde. Den 29 augusti 1888 blev Billing av Kungl. Maj:t förordnad att vara ledamot av den under år 1885 tillsatta så kallade bolagskommittén, vilket uppdrag fortfor till den 30 juni 1890. Efter att den 4 december 1891 hava erhållit uppdrag att vara ledamot av nya lagberedningen, förordnades han den 30 december 1894 att från och med den 1 januari 1895 vara ledamot av lagbyrån, från vilket förordnande han på ansökan entledigades den 16 april 1897.

Statskontoret.

Över ifrågavarande ansökning har statskontoret avgivit infordrat underdånigt utlåtande, däri statskontoret anförde:

Av handlingarna inhämtades bland annat:

att Billing, som inträtt i statens tjänst den 20 december 1875, lämnat densamma med utgången av juli 1884, men återinträtt i statstjänst den 18 augusti 1897, då han utnämndes till sitt ännu innehavande justitierådsämbete; samt

att han under mellantiden dels tjänstgjort vid Stockholms rådhusrätt, där han enligt den 13 mars 1891 av Kungl. Maj:t utfärdad fullmakt blev rådmän, dels ock verkat såsom ledamot av bolagskommittén, kanslibitråde och ledamot av nya lagberedningen samt ledamot av lagbyrån.

Enligt 1907 års riksdags beslut och nådigt brev den 28 juni samma år hade, jämte det justitieråden förklarats berättigade till en pension av 8,000 kronor och skyldiga att erlägga en pensionsavgift av 360 kronor årligen, tillika bestämts, att justitieråden skulle i övrigt vara underkastade bestämmelserna i den av riksdagen antagna lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension. Detta torde få anses innebära, bland annat, att justitieråd, som uppnått 67 års ålder, vore be-

rättigad att, om han innehade minst 35 för pension beräkneliga tjänstår enligt den civila pensionslagen, komma i åtnjutande av hel pension å 8,000 kronor, men i annat fall av den avkortade pension, vartill enligt samma lags bestämmelser tjänstårens antal föranledde.

Redan vid tillämpning av de bestämmelser om pensionering av civila tjänst-innehavare, som fastställts, innan den civila pensionslagen tillkommit, och i vissa fall ännu tillämpades, hade anställning vid rådhusrätt icke ansetts medföra rätt till tjänstårsberäkning för pension av statsmedel i vidare mån, än att borgmästare eller av Kungl. Maj:t utnämnd rådman, som övergått till statens tjänst, fått i fråga om pensionsrätt tillgodoräkna sig den tid, han beklätt sådant ämbete. Den civila pensionslagen, som åtminstone i vissa avseenden måste anses innefatta skärpta bestämmelser i fråga om tjänstårsberäkning för pension, stadgade i detta avseende i 17 §, att »tjänstår för erhållande av pension enligt denna lag beräknas icke allenast för tid, under vilken tjänstinnehavaren innehaft tjänst, som i denna lag avses, utan även för tid, under vilken han innehaft annan statstjänst eller ock i statens tjänst haft extra ordinarie anställning eller förordnande». I betraktande av dessa bestämmelser och då rådmansämbete i Stockholm, som visserligen tillsattes av Kungl. Maj:t, men vore förenat med avlöning å kommunens stat, icke torde kunna hänföras till statstjänst i den bemärkelse, vari detta ord toges i den civila pensionslagen, ville det synas tvivelaktigt, huruvida anställning vid rådhusrätt numera kunde ens i den omfattning, som ovan angivits, få tillgodoräknas för pension av statsmedel. Vad beträffade ledamotskapet av lagberedningen eller lagbörån, vilket vore ett offentligt uppdrag, närmast jämförligt med deltagande i av Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer eller kommissioner av sakkunniga, torde detsamma, lika litet som ledamotskapet av bolagskommittén, kunna betraktas såsom statstjänst av beskaffenhet att författningsenligt grundlägga beräkning av tjänstår för pension. Därest alltså sökanden i pensionsavseende icke kunde jämlikt pensionslagen få räkna sig till godo berörda mellantid, torde han vid den tidpunkt, då han uppnådde 67 år, blott kunna räkna något mer än 27 år 9 månader i verklig statstjänst och alltså vara berättigad att efter avgången uppbära endast avkortad pension motsvarande $\frac{27}{35}$ av 8,000 kronor eller, efter föreskriven avrundning, 6,180 kronor. Med hänsyn emellertid därtill, att sökanden även under största delen av berörda mellantid faktiskt tjänat staten i offentliga uppdrag, för vilka, om han då innehaft statstjänst och för uppdragens fullgörande åtnjutit ledighet, avdrag vid tjänstårsberäkningen författningsenligt icke skolat äga rum, och alltså med fog kunde påstås hava ägnat mer än 35 år åt verksamhet i statens tjänst, ansåge statskontoret skäl föreligga att genom framställning till riksdagen söka bereda honom hel pension såsom justitieråd.

På grund av vad sålunda anförts, har statskontoret i sitt utlåtande hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva, att Billing finge vid avgång efter uppnådda 67 år komma i åtnjutande av hel pension å 8,000 kronor att utgå enligt bestämmelserna i den civila pensionslagen.

Även om den tid, justitierådet Billing varit rådman i Stockholm på grund av fullmakt, utfärdad av Kungl. Maj:t, kan beräknas såsom

*Departements-
chefen.*

tjänstår för erhållande av pension enligt nya pensionslagen, komma Billings för pension beräkneliga tjänstår icke att vid tiden för hans inträde i pensionsåldern uppgå till 35. Billing skulle sålunda icke bliva berättigad till full pension med 8,000 kronor. Under nästan hela den tid, Billing tillhörde Stockholms rådhusrätt, var han emellertid använd i lagstiftningsarbete för statens räkning, och med inräknande av denna åt statens tjänst ägnade tid bliva de erforderliga tjänståren väl fyllda. Jag anser det därför överensstämmande med rättvisa och billighet, att oavkortad pension beredes Billing.

Då härför kräves medgivande av riksdagen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att justitierådet Herman Billing må från och med månaden näst efter den, vari han efter uppnådd ålder av 67 år avgår från justitierådsämbetet, under sin återstående livstid åtnjuta, utöver den pension, som tillkommer honom enligt bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, en tilläggs pension å allmänna indragningsstaten till sådant belopp, att de båda pensionerna tillhoppa uppgå till 8,000 kronor för år.

2:o.

[25.]
*Angående
 tilläggs pension
 för f. d. byrå-
 chefen J. J.
 A. Robbert.*

Uti en till Kungl. Maj:t ställd, till fängvårdsstyrelsen ingiven ansökning av den 11 september 1915 har före detta byråchefen i fängvårdsstyrelsen Jöns Johan Adam Robbert anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes till riksdagen avlåta proposition om tillgodoräkning för honom av den tid, han varit anställd vid åkerbrukskolonien å Hall, till erhållande av full pension såsom byråchef å 5,600 kronor.

Robbert, som är född den 4 april 1848, antogs den 15 december 1875 av styrelsen för föreningen till minne av konung Oscar I och drottning Joseфина till lärare vid dess åkerbrukskoloni å Hall samt blev, efter att hava kortare tid bestritt skolföreståndarbefattningen vid dåvarande straffängelset å Långholmen, den 24 mars 1879 antagen till föreståndare vid nyssnämnda åkerbrukskoloni från och med den 1 maj samma år. Han förordnades därefter den 10 januari 1882 att från och med den 1 februari 1882 bestrida befattningen såsom bevakningsbefälhavare vid kronohäktet å Långholmen samt konstituerades den 30 juni 1884 till direktör vid dåvarande länsfängelset i Karlstad. Den 29 maj

1885 blev Robbert kassör och bokhållare i fängvårdsstyrelsen, varefter han utnämndes den 12 november 1886 till kamrerare och den 10 oktober 1890 till byråchef för kameralärenden i samma styrelse.

I anledning av en utav Robbert därom i underdånighet gjord ansökning medgav Kungl. Maj:t den 19 mars 1915, att med avsked för Robbert, vilken den 4 april 1915 uppnått i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension stadgad pensionsålder och som vore underkastad bestämmelserna i samma lag, men då ännu ej räknade mer än 33 fulla tjänstår, finge anstå tills vidare till den 1 september 1916. Med förmälan att han drabbats av sjukdom, som sannolikt komme att hindra honom att efter utgången av den semesterledighet, varav han då vore i åtnjutande, inträda i tjänstgöring, anhöll Robbert emellertid i underdånig skrivelse redan den 31 maj 1915 dels om avsked från byråchefsämbetet, dels ock att Kungl. Maj:t täcktes förklara honom berättigad att under sin återstående livstid uppbära en mot hans innehavande lön med ålderstillägg svarande pension.

Genom nådigt beslut den 26 juni 1915 beviljade Kungl. Maj:t Robbert, vilken enligt den från och med år 1911 gällande lönestaten för fängvårdsstyrelsen ägt uppbära, förutom tjänstgöringspenningar och ortstillägg, lön till belopp av 5,000 kronor jämte ålderstillägg å 600 kronor eller tillhoppa 5,600 kronor, nådigt avsked från byråchefsämbetet samt förklarade honom berättigad att från och med den 1 juli 1915 från det under riksstatens tionde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till pensionering av civila tjänstinnehavare uppbära avkortad pension till belopp, motsvarande $\frac{33}{35}$ av pensionsunderlaget 5,600 kronor eller således 5,280 kronor årligen att utgå enligt bestämmelserna i ovan omförmälda lag av den 11 oktober 1907.

I den underdåniga skrivelse av den 14 oktober 1915, varmed fängvårdsstyrelsen överlämnat handlingarna i ärendet, har styrelsen till en början framhållit, att, därest Robbert ägt tillgodoräkna sig den tid, han varit föreståndare eller som det ock kallades direktör för åkerbrukskolonien Hall, sammanlagda antalet tjänstår skulle för honom uppgått till åtkilligt mer än 35, samt att han följaktligen i så fall skulle vid sitt avskedstagande varit berättigad till hel pension. Styrelsen fortsätter därefter i sin skrivelse:

*Fängvårds-
styrelsen.*

Åkerbrukskolonien Hall vore visserligen ej en statsinstitution i egentlig mening, men en uppfostringsanstalt för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, till vilken statsbidrag utginge. Under den tid, anstalten föreståts av Robbert, hade densamma dessutom fyllt den uppgift, som numera huvudsakligen över-

tagits av statens uppfostringsanstalt å Bona. Kolonien å Hall hade alltså ej minst under nämnda tid tillgodosett ett viktigt statsändamål, vilket eljest för visso måst bekostas av statsmedel. Vid nämnda förhållande syntes det styrelsen rättvist och billigt, att den tid, Robbert utövat en med statstjänst så nära likartad verksamhet, borde räknas honom till godo i pensionshänseende. Det vore uppenbart, att han anstälts såsom direktör vid anstalten just på grund av sin fortsatta utbildning såsom fängvårdstjänsteman och att, om han ej åtagit sig befattningen å Hall, han nu haft en oavbruten fängvårdstjänst att tillgodoräkna sig för full pension.

Ett medgivande i nu angivna riktning hade ock redan gjorts, i det att vid 1914 års förra riksdag, efter framställning av Kungl. Maj:t (1914 års förra riksdag, 10:de huvudtiteln sid. 55), pension av statsmedel beviljats Robberts efterträdare vid åkerbrukskolonien Hall, direktören Fredrik Fant, vilken även övergått till nämnda tjänst från fängvården.

Under åberopande av vad styrelsen sålunda anført har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen göra framställning om medgivande att den tid, Robbert haft fast anställning såsom föreståndare för åkerbrukskolonien å Hall, finge i pensionsbänseende räknas lika med tjänstår i statens tjänst.

Statskontoret.

Statskontoret har därefter i ärendet avgivit underdånigt utlåtande och därvid anført:

För sin del kunde statskontoret visserligen icke finna den omständigheten, att pension av allmänna medel beviljats förutnämnde Fant med hänsyn till hans allmännyttiga och förtjänstfulla verksamhet vid kolonien å Hall, böra föranleda till medgivande, att tjänstgöringstid vid nämnda koloni finge räknas såsom tjänstår för pension av statsmedel för fyllande av pensionsbelopp, som författningsenligt avpassats efter antalet tjänstår i statens tjänst. Emellertid hade i ett föregående fall av med nu förevarande likartad beskaffenhet en tilläggspension beviljats. Genom 1912 års riksdags beslut hade nämligen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (1912 års riksdag, tionde huvudtiteln, sid. 55) blivit medgivet att lektorn K. O. Fyhrvall, vilken förutom sin tjänstgöring vid allmänt läroverk, vilken tjänstgöring berättigat honom till avkortad pension, räknat några års verksamhet vid allmänna institutet för dövstumma och blinda, finge från allmänna indragningsstaten åtnjuta en fyllnadspension till sådant belopp, att densamma jämte den avkortade lektorspensionen motsvarade hel lektorspension. På grund härav och med avseende å de i nu ifrågavande fall föreliggande omständigheter ville statskontoret ifrågasätta, huruvida icke skäl kunde anses föreligga att i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att Robbert finge från allmänna indragningsstaten uppbära en tilläggspension å 320 kronor årligen att utgå från och med den 1 juli 1915.

*Departements-
chefen.*

Ehuru icke statsinstitution har åkerbrukskolonien Hall dock till uppgift att främja ett viktigt statsändamål, för vilket, om det icke på annat sätt tillgodosetts, staten med största sannolikhet måst ikläda sig hela kostnaden. Särskilt var detta fallet under den tid, då, såsom

fångvårdsstyrelsen frambållit, kolonien fyllde den uppgift, som sedermera övertagits av statens uppfostringsanstalt å Bona, och under vilken tid Robberts föreståndarskap vid kolonien infaller. Fångvårdens och koloniens verksamhetsområden ligga ock nära varandra. I likhet med fångvårdsstyrelsen och statskontoret anser jag därför, att Robberts verksamhet såsom föreståndare för nu ifrågavarande koloni varit av sådan art, att han skäligen bör få uppbära lika stor pension som den, vartill han varit berättigad, därest hans tjänstgöring vid kolonien varit att betrakta som statstjänst.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att före detta byråchefen i fångvårdsstyrelsen Jöns Johan Adam Robbert må från och med den 1 juli 1915 under sin återstående livstid å allmänna in-
dragningsstaten åtnjuta, utöver honom redan tillerkänd pension, en årlig tilläggspension av 320 kronor.

3:o.

Lärarpersonalen vid statens uppfostringsanstalt å Bona utgöres för närvarande av en pastor och förste lärare samt en andre lärare, tillika avdelningsföreståndare. Emellertid har Kungl. Maj:t förut denna dag på min hemställan beslutit föreslå riksdagen att för år 1917 bevilja så stort anslag till avlöningar åt tjänstemän vid anstalten, att därav skulle kunna bestridas avlöning jämväl till en tredje lärare vid anstalten.

På sätt framgår av den vid anmälan av nyssnämnda anslagskrav förebragta utredningen vore meningen den, att den nye tredje läraren skulle, liksom andre läraren, få till huvudsakligt åliggande att deltaga i de å anstalten intagna elevernas undervisning, vilken avser att i folkskolans läroämnen bibringa eleverna åtminstone det kunskapsmått, som är föreskrivet för avgång från folkskolan. För att antagas till tredje lärare skulle, i likhet med vad nu är fallet med andre läraren, fordras att vederbörande uppfyllde de villkor, som äro stadgade för anställning såsom lärare vid folkskola. Avlöningsförmånerna skulle för tredje läraren bliva desamma som för andre läraren eller, fränsett det mot pensionsavgift svarande avdrag å avlöningen, en begynnelseavlöning av 1,600 kronor, därav 900 kronor skulle beräknas som lön och 700 kronor såsom tjänstgöringspenningar, samt två ålderstillägg, vardera å 200 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänst, ävensom fri bostad med bränsle.

Den 7 mars 1913 avlät Kungl. Maj:t en proposition till riksdagen

[5.]

*Angående
delaktighet i
folkskollärar-
nas pensions-
inrättning för
tredjelärar-
tjänsten vid
statens upp-
fostrings-
anstalt å
Bona m. m.*

om delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för andrelärartjänsten vid Bonaanstalten m. m. Vid anmälan av ärendet i statsrådet nämnda dag framhöll dåvarande chefen för justitiedepartementet såsom skäl för en dylik framställning i huvudsak följande. Andrelärartjänsten vid Bona vore avsedd att besättas med en folkskollärare, och antagligt vore, att den, som erhöle befattningen, i allmänhet ej komme att kvarstå i densamma till den ålder, då hans pensionerande borde ifrågakomma. Med det synnerligen ansträngande arbete, andre läraren hade att utföra, vore det ej heller lämpligt, att han kvarstannade till mera framskriden ålder. Såväl statens som hans eget intresse torde bjuda, att han på äldre dagar återginge till den mindre krävande verksamhet, som en folkskollärartjänst kunde erbjuda. Även om avlöningarna åt anstaltens tjänstemän skulle bli uppförda å ordinarie stat, borde därför pensionsrätt *vid anstalten* ej beredas andre läraren. Att under anställningen vid anstalten lämna honom utan all pensionsrätt kunde emellertid medföra svårigheter med avseende å möjligheten att för befattningen vinna lämplig person. Den naturligaste utvägen vore då, att andre läraren beviljades rätt att tillhöra folkskollärarnas pensionsinrättning även under den längre eller kortare tid, hans anställning vid Bona varade. Bereddes andre läraren pensionsrätt under anställningen vid uppfostringsanstalten, borde han givetvis även erhålla rätt att vid pensionering å folkskollärartjänst, var till han sedermera kunde komma att övergå, räkna sig tillgodo tjänsttiden vid Bona, och sådant tillgodoräknande syntes skäligen jämväl böra ske med avseende såväl å rätt för folkskollärarna till ålderstillägg som å rätt för skoldistriktet att för hans avlönande erhålla statsbidrag.

I nyssnämnda proposition föreslog Kungl. Maj:t därefter riksdagen att

dels medgiva, att för andrelärartjänsten vid statens uppfostringsanstalt å Bona måtte från och med år 1914 vinnas delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning så som vore andre läraren innehavare av ordinarie folkskollärartjänst,

dels bestämma,

att med delaktigheten i pensionsinrättningen skulle följa skyldighet att inträda såsom delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa,

att behöriga pensionsavgifter skulle inom föreskrivna tider av uppfostringsanstaltens styrelse insändas till pensionsanstalterna med rätt för styrelsen att från anslag, som beviljats eller komme att beviljas till kost och beklädnad åt eleverna m. m., bestrida den avgift, som motsvarade vad skoldistriktet vore skyldigt att gälda såsom pensionsavgift för lärartjänst, samt genom avdrag å andrelärarens avlöning uttaga återstående

avgift till pensionsinrättningen ävensom avgiften till änke- och pupillkassan, samt

att genom styrelsens försorg vederbörliga årsuppgifter skulle i föreskriven ordning ingivas till pensionsinrättningens direktion,

dels ock ytterligare medgiva,

att andre läraren vid uppfostringsanstalten måtte under den tid, delaktighet för tjänsten ägde rum i nämnda pensionsanstalter, få beräkna tjänstår för pension såsom folkskollärare för den tid, han varit andre lärare vid anstalten, samt

att tjänstgöring såsom andre lärare vid anstalten måtte anses lika med tjänstgöring såsom ordinarie lärare vid folkskola såväl i avseende å rätt för sådan lärare att efter viss tids tjänstgöring komma i åtnjutande av ålderstillägg som i avseende å rätt för skoldistrikt att erhålla statsbidrag för hans avlönande.

Denna Kungl. Maj:ts proposition blev av riksdagen bifallen.

I den underdåniga skrivelse av den 5 november 1915, i vilken styrelsen för Bonaanstalten framlagt sina anslagskrav för år 1917 och vari styrelsen, bland annat, äskat medel till inrättande av förutnämnda tredjeläraryrbesättning vid anstalten, har styrelsen framhållit, hurusom alla skäl syntes styrelsen föreligga för att även denna nya tredjeläraryrbesättning vid anstalten gjordes delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning samt ifråga om skyldighet till inträde i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, pensionsavgiftens gäldande, tjänstårsberäkning för pension och för ålderstillägg såsom folkskollärare med mera i allo likställdes med andreläraryrbesättningen vid anstalten; och har styrelsen därför i sin skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte därom avlåta proposition till riksdagen.

*Styrelsen för
statens upp-
fostrings-
anstalt å
Bona.*

Denna Bonastyrelsens framställning har i avgivna underdåniga utlåtanden tillstyrkts av statskontoret, folkskolöverstyrelsen och styrelsen för folkskollärarnas pensionsinrättning, därvid folkskolöverstyrelsen såsom skäl för sitt tillstyrkande särskilt framhållit, att de föreslagna nya läraryrbesättningen komme att i fråga om ansvar och arbetsbörda bliva fullt likartad med andreläraryrbesättningen vid Bonaanstalten.

*Statskontoret,
folkskolöver-
styrelsen och
styrelsen för
folkskollärar-
nas pensions-
inrättning.*

Samma skäl, som talat för att beträffande andreläraryrbesättningen vid uppfostringsanstalten å Bona i nu ifrågavarande hänseenden meddelats ovan omförmälda bestämmelser, gälla tydligen i lika grad den föreslagna nya tredjeläraryrbesättningen.

*Departements-
chefen.*

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, under förutsättning att riksdagen beviljar medel till avlönande under år 1917 av en tredje lärare vid statens uppfostringsanstalt å Bona,

dels medgiva, att för tredjelärartjänsten vid anstalten må från och med år 1917 vinnas delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, såsom vore tredje läraren innehavare av ordinarie folkskollärartjänst,

dels bestämma

att med delaktigheten i pensionsinrättningen skall följa skyldighet att inträda såsom delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

att behöriga pensionsavgifter skola inom föreskrivna tider av uppfostringsanstaltens styrelse insändas till pensionsanstalterna med rätt för styrelsen att från anslag, som beviljats eller komma att beviljas till kost och beklädnad åt elever m. m., bestrida den avgift, som motsvarar vad skoldistrikt är skyldigt att gälda såsom pensionsavgift för lärartjänst, samt genom avdrag å tredje lärarens avlöning uttaga återstående avgift till pensionsinrättningen ävensom avgiften till änke- och pupillkassan, samt

att genom styrelsens försorg vederbörliga årsuppgifter skola i föreskriven ordning ingivas till pensionsinrättningens direktion,

dels ock ytterligare medgiva,

att tredje läraren vid uppfostringsanstalten må under den tid, delaktighet för tjänsten äger rum i nämnda pensionsanstalter, få beräkna tjänstår för pension såsom folkskollärare för den tid, han varit tredje lärare vid anstalten, samt

att tjänstgöring såsom tredje lärare vid anstalten må anses lika med tjänstgöring såsom ordinarie lärare vid folkskola såväl i avseende å rätt för sådan lärare att efter viss tids tjänstgöring komma i åtnjutande av ålderstillägg som i avseende å rätt för skoldistrikt att erhålla statsbidrag för hans avlönande.»

Till föredragandens under 1:o—3:o härövan gjorda hemställanden, i vilka statsrådets övriga ledamöter instämde, lämnade Hans Maj:t Konungen bifall; och skulle utdrag av protokollet angående dessa ärenden tillställas finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering för år 1917 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag ur protokoll över utrikesdepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 29 november 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

[26.]

Ang. pension åt
kanslivaktmästaren
vid generalkonsulatet i
London F.
Berwick.

Herr ministern för utrikes ärendena anförde:

»Med skrivelse den 3 maj innevarande år har svenske generalkonsuln i London A. Berencreutz insänt en underdånig skrift den 13 nästföregångna april, däri kanslivaktmästaren vid generalkonsulatet Frederick Berwick, vilken sedan den 28 februari 1877 varit anställd som vaktmästare vid dåvarande svenska och norska generalkonsulatet och sedermera vid svenska generalkonsulatet i London, anhållit att, enär han numera på grund av sjukdom vore urståndsatt att förrätta sin tjänst och därför nödgad att avgå från sin befattning, bliva vid avskedet tilldelad pension. Till stöd för ansökningsen har Berwick närslutit ett läkarbetyg av innehåll, att han lider av kronisk reumatism och är för all framtid

urståndsatt att utföra något arbete, samt meddelat följande uppgifter om sig själv:

Han vore född den 5 september 1844 och hade sedan ovannämnda den 28 februari 1877 varit i oavbruten tjänstgöring vid generalkonsulatet till år 1910, varefter han på grund av genom reumatisk värk minskad arbets- och rörelseförmåga av dåvarande generalkonsuln i London erhållit tillåtelse att mot avstående av en del av lönen anlita ställföreträdare, som han dock under de första åren, så ofta hans krafter det tillätit, varit behjälplig att sköta vaktmästarbefattningen. Under de senaste åren hade hans hälsotillstånd dock förvärrats, och han vore numera, framför allt genom svårigheten att gå, fullständigt oförmögen till arbete. Då han, utom £ 1.0.0 i julgratifikation, i lön uppburit under åren 1911—1913 £ 1.8.0 och från 1914 £ 1.5.0 i veckan, och detta sistnämnda belopp under ökade levnadskostnader visat sig vara det minsta möjliga, varpå han kunde i ålderns dag draga sig fram, hemställde han, att pensionen icke måtte understiga sagda belopp, eller för år £ 65.0.0, efter parikursen 18: 16 motsvarande kr. 1,180: 40.

Vid ansökningens insändande har generalkonsuln erinrat därom, att, enligt Eders Kungl. Maj:ts beslut den 8 mars 1907, kanslivaktmästarens vid generalkonsulatet lön bestämts till £ 124.16.0, efter kurs 18: 16 motsvarande kr. 2,266: 37, men att intet stadgats i avseende å pension åt vaktmästaren vid avskedstagande. Med vitsordande av de i den underdåniga ansökningen lämnade uppgifter har generalkonsuln vidare fäst uppmärksamheten vid ohållbarheten av den nu varande anordningen, enligt vilken generalkonsulatet för vaktmästarsysslans utförande vore hänvisad till ett av den egentlige och otjänstbare vaktmästaren anställt och avlönat biträde. Frågan kunde icke ordnas, utan att vaktmästaren Berwick erhöle avsked med pension, ty det syntes icke kunna ifrågakomma att lämna den gamle mannen avsked utan att samtidigt sörja för hans uppehälle under återstoden av den livstid, han alltsedan sitt trettiotredje år ägnat generalkonsulatet. Det vore sant, att han icke hade lagligt anspråk på pension, och att han vore brittisk undersåte, men billighetsskälén vore här så talande, att de syntes icke kunna avvisas. Att Berwick under sin krafts dagar fullgjort sina åligganden på ett synnerligen tillfredsställande sätt och gjort sig förtjänt av sina överordnades fulla förtroende, framginge därav, att honom tilldelats, 1897 patriotiska sällskapets guldmedalj samt 1907 Vasamedaljen i guld, 5:te storleken. Vad pensionens belopp anginge, syntes detta böra påverkas av förhållandena i det land, där pensionstagaren skulle åtnjuta den. Enligt av generalkonsuln inhämtade upplysningar rörande pensionsförhållandena i England räknades pensionerna där efter

lönen vid tiden för avskedstagandet och antalet tjänstår enligt vissa grunder, vilka vore enahanda för pensionsberättigade civila tjänstemän av alla klasser. Jämlikt dessa grunder skulle Berwick, om han varit i brittisk tjänst, på grundval av en lön av £ 124.16.0 och 34 tjänstår, hava varit berättigad till en årlig pension av £ 70.14.4, motsvarande kronor 1,284: 22. Då Berwick ifrågasatt en pension av £ 65.0.0 årligen, motsvarande vad han under det senaste året fått av sin lön behålla, vore detta belopp således understigande vad han skulle hava uppburit i brittisk tjänst, och syntes i och för sig, med de ökade levnadskostnader, som inträtt, ingalunda för högt, och torde billigtvis icke kunna sänkas; och har generalkonsuln hemställt, att av riksdagen måtte äskas beviljandet från 1915 års utgång av pension åt kanslivaktmästaren Berwick till belopp av £ 65.0.0 eller i svenskt mynt, efter en kurs av kronor 18: 16, kronor 1,180: 40.

Över ifrågavarande ansökning har statskontoret den 1 nästlidne oktober avgivit underdånigt utlåtande och därvid anført, att med hänsyn till sökandens långvariga, väl vitsordade tjänstgöring såsom kanslivaktmästare vid svenska generalkonsulatet i London det torde få anses billigt att, då han nu på grund av ålder och sjukdom nödgades avgå från befattningen, honom bereddnes något årligt understöd efter erhållet avsked. På grund härav och då statskontoret, med avseende å vad i ärendet meddelats och anförts, icke hade något att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet, som dock torde avrundas till närmaste krontal, har statskontoret hemställt, det tacktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att kanslivaktmästaren vid svenska generalkonsulatet i London Frederick Berwick må från och med månaden näst efter den, under vilken han från tjänsten avgår, å allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 1,180 kronor.

På grund av vad sålunda förekommit anser jag, lika med generalkonsuln i London och statskontoret, att Berwick vid en levnadsålder av över 70 år och en tjänstetid vid generalkonsulatet i nämnda stad av mer än 38 år bör efter avskedstagandet erhålla pension av svenska staten, och då jag icke har något att erinra beträffande den föreslagna storleken av pensionen, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att kanslivaktmästaren vid svenska generalkonsulatet i London Frederick Berwick må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigas från

nämnda befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,180 kronor.»

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av protokollet överlämnas till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Axel Stridbeck.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde härefter:

1:o.

[12 o. 13.]

Ang.
dels höjning
av ordinarie
anslaget för
bidrag till
pensionering
av änkor och
barn efter
befäl och
underbefäl
med vederlikar
vid armén.

»1883 års riksdag beviljade enligt skrivelse den 13 juni 1883 ett
årligt bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och under-
befäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med 1 1/2
procent årligen på summan av de löner och beklädnadsbidrag, vilka
enligt gällande stater kunde läggas till grund för bestämmandet av
fyllnadspension.

Ifrågavarande anslag, som tillgodokommer även änkor och barn
efter sådana krigsmän, som överflyttats från armén till kustartilleriet

men bibehållits vid sin delaktighet i arméns änke- och pupillkassa, är naturligtvis av ordinarie natur, men då det skall beräknas »enligt gällande stater» har det pläгат giva anledning till även ett årligt extra ordinarie anslag. Eftersom staterna för samma år, det ordinarie anslaget avser, icke äro kända vid den tidpunkt, då anslaget begäres, plägar nämligen detta bestämmas enligt staterna för året före det, då anslaget begäres; och plägar därefter riksdagen nästa år vidtaga nödig rättelse, vilken, då staterna nästan ständigt ökas, plägar bestå i ett särskilt extra ordinarie anslag såsom tillägg till föregående års ordinarie.

dels ock ett därmed sammanhängande extra ordinarie anslag.

Sålunda beviljade 1915 års riksdag *dels* ett ordinarie anslag, som, beräknat efter 1914 års stater, uppgick till 124,239 kronor, *dels ock* å extra ordinarie stat 2,049 kronor till förstärkande av det ordinarie anslag, som 1914 års riksdag beviljat.

Direktionen över arméns pensionskassa har uti underdånig skrivelse den 10 november 1915 anmält, att med hänsyn till 1915 års stater det ordinarie anslaget bör beräknas till 128,348 kronor. På sedvanligt sätt har direktionen därefter lagt detta belopp till grund för det ordinarie anslag, som 1916 års riksdag bör bevilja, och för det extra ordinarie anslag, som av samma riksdag bör äskas till fyllande av det år 1915 beviljade ordinarie anslaget. *Direktionen* har nämligen begärt, att det ordinarie anslaget för år 1917 höjes med 4,109 kronor till 128,348 kronor och att såsom extra ordinarie anslag för samma år anvisas ett belopp av 4,109 kronor.

Uti avgivet utlåtande har *arméförvaltningen* icke haft något att erinra rörande nu anmälda anslagsbehov.

Jag får i anslutning härtill hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda *anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,*

nu	kronor 124,239: —
med.....	» 4,109: —
till	kronor 128,348: —

dels ock att till förstärkande av det i 1916 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 4,109 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

2:o.

[14.]

Ang. extra
anslag till
upprätt-
hållande av
arméns pen-
sionskassas
egen pensio-
nering samt
till fyllnads-
pensioner.

I en följd av år har riksdagen å extra stat beviljat ett förslagsanslag dels till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de av riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående. För innevarande år utgår ifrågavarande anslag med 3,400,000 kronor. Liksom föregående år är pensionskassan tillförbunden att till gengäld under anslagsåret avstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna.

Direktionen över arméns pensionskassa har nu uti underdånig skrivelse den 10 november 1915 anhållit, att då hittills ökningen i pensionsstaten för varje år utgjort cirka 100,000 kronor och så antagligen även komme att bliva förhållandet, till dess pensionsutgiften blivit mera konstant, å extra stat för år 1917 måtte för ändamålet beviljas ett förslagsanslag å 3,500,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti den 30 november 1915 avgivet yttrande instämt i denna hemställan.

Då jag icke har något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av 3,500,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

3:o.

[15.]

Ang. extra
anslag till
utdelande av
tillfälliga
understöd åt
avskedade

»Uti den till 1907 års riksdag avlåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att å extra stat under tionde huvudtiteln för år 1908 uppföra ett förslagsanslag av 34,360 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor:

att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkt sig vara i behövande omständigheter och före år 1902 erhållit avsked med pension från arméns pensionskassa eller, på grund av punkt 8 i kungl. cirkuläret den 22 juni 1877, från allmänna indragningsstaten, samt

underofficerare och vederlikar vid armén.

att i avseende å understödets belopp iakttoges, att för den, vilkens pension och fyllnadspension icke uppginge till 200 kronor, understödet icke finge tillsammans med pensionen och fyllnadspensionen överstiga 300 kronor, och att till annan pensionär understöd icke finge utgå med högre belopp än 100 kronor eller tillsammans med pension och fyllnadspension överstiga 600 kronor.

Berörda framställning blev av riksdagen bifallen.

Då det för varje år erforderliga anslagsbeloppet för nu ifrågasvarande ändamål är beroende på antalet understödsbehövande underofficerare och storleken av deras pensioner, anbefalldes direktionen över arméns pensionskassa genom brev den 18 oktober 1907 att årligen till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående det anslagsbelopp, som för nästpåföljande år kunde beräknas för ifrågasvarande ändamål erforderligt med hänsyn till de under löpande året utbetalda belopp samt de understödstagare, som under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått.

På grundvalen av dylika uppgifter, som därefter årligen infordrats, har Kungl. Maj:t sedermera äskat och riksdagen för vart och ett av åren 1909—1916 å extra stat beviljat ett för ändamålet erforderligt förslagsanslag. För år 1916 utgör anslaget 20,000 kronor.

Uti underdånig skrivelse den 10 november 1915 har nu *direktionen över arméns pensionskassa* meddelat, att av de personer, som år 1914 vid beräklandet av anslagsbehovet för år 1916 upptagits såsom eventuella sökande av understöd från detta anslag, 10 avlidit. Högsta möjliga understödsbelopp, verkliga eller beräknade, hade för dessa uppgått till sammanlagt 980 kronor. Direktionen ansåge därför, att ifrågasvarande anslag för år 1917 borde uppföras med allenast 19,000 kronor.

Då jag icke har något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1917 bevilja ett förslagsanslag av 19,000 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års riksdag bestämda grunder.

4:o.

[16.]

Ang.
extra anslag
för utdelande
av tillfälligt
understöd åt
f. d. förråds-
vaktmästare.

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition beviljade 1915 års riksdag, i likhet med vad under föregående år ägt rum, under tionde huvudtiteln å extra stat ett anslag för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelades annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämdes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppginge till 300 kronor.

För år 1916 bestämdes anslagsbeloppet till 911 kronor.

I brev till arméförvaltningen den 16 juli 1915 föreskrev Kungl. Maj:t, att det skulle åligga arméförvaltningen att inom den tid, då de till statsregleringen för år 1917 hörande ärenden borde vara till Kungl. Maj:t inkomna, till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående *dels* de personer, vilka under år 1915 åtnjutit understöd från ifrågavarande anslag, *dels* de till dessa personer utbetalade belopp, *dels* de understödstagare, vilka under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått, *dels* ock det anslagsbelopp, som kunde beräknas för år 1917 bliva erforderligt för ifrågavarande ändamål.

Uti skrivelse den 4 oktober 1915 har nu *arméförvaltningen* anmält, att 11 f. d. förrådsvaktmästare under år 1915 redan uppburit eller komme att uppbära understöd från ifrågavarande anslag, därav tio med en var 76 kronor och en med 151 kronor eller tillhopa 911 kronor, samt att samtliga dessa ännu levde och styrkt sig vara i behov av understöd.

Då jag icke har något att häremot erinra, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 911 kronor för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till 300 kronor.

5:o.

Uti underdånig skrivelse den 22 juni 1915 har *sekundchefen för Livgardet till häst* hemställt, att en årlig pension av 1,000 kronor måtte beredas maskinisten vid regementet Anders Gustaf Täckström. Till stöd för framställningen har sekundchefen framhållit, att Täckström, som vore född den 9 november 1856, varit anställd såsom maskinist vid regementet sedan den 31 augusti 1904 och dessförinnan varit i statens tjänst i sammanlagt 21 år. Då han den 9 november 1916 fyllde 60 år, hade han alltså haft anställning i statens tjänst i 33 år. Täckström fullgjorde visserligen fortfarande sin tjänst vid regementet, men hans arbetsförmåga nedsattes årligen av tilltagande reumatism, varför det vore önskvärt, att pensionen kunde tilldelas honom snarast möjligt efter fyllda 60 år. Täckströms löneförmåner vid regementet utgjordes av 1,500 kronor i årligt arvode, fri bostad om ett rum och kök, fri vedbrand och lyse samt en naturaportion om 60 öre om dagen. Såväl under sin tjänstgöring vid regementet som å sina förut innehavda anställningar hade Täckström ådagalagt duglighet i facket samt ett utmärkt gott och hedrande uppförande.

[27.]
Ang. pension
åt maskinisten
vid Livgardet
till häst A. G.
Täckström.

Enligt ett framställningen vidfogat läkarintyg lider Täckström av kronisk led- och muskelreumatism och är fördenskull mindre arbetsför.

Chefen för fjärde arméfördelningen har framhållit, att Täckström i avlöningshänseende vore närmast likställd med sergeanter av första klassen, vilka erhöles i årlig pension 900 kronor, vartill de dock genom erläggande av pensionsavgifter själva bidragit. Oaktat frågan om maskinisternas vid armén anställning och avlöning och i sammanhang därmed deras pensionering ännu ej varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, ville arméfördelningschefen, med hänsyn till att Täckström länge och förtjänstfullt tjänat staten och enligt läkarintyg på grund av sjukdom vore mindre arbetsför, tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen föreslå tillerkännande åt honom av årlig pension efter fyllda 60 år av 500 kronor.

Med hänsyn till Täckströms långa och väl vitsordade verksamhet i statens tjänst och då hans arbetsförmåga nu blivit inskränkt, har *arméförvaltningens intendantsdepartement* funnit det vara med rättvisa och billighet förenat, att något understöd för ålderdomen bereddes honom. I fråga om storleken av dylikt understöd ville departementet framhålla, att den beräkningsgrund, som i allmänhet av Kungl. Maj:t och riks-

dagen under de senare åren följts vid beviljandet av dylik pension, nämligen densamma bestämmande till två tredjedelar av den årsinkomst, pensionären under senare delen av sin anställningstid av staten uppburit, i detta fall, på de av arméfördelningschefen anförda skäl, icke syntes fullt tillämplig. Pensionen till Täckström syntes nämligen icke skäligen böra bestämmas till högre belopp än 900 kronor eller den pension, som författningsenligt tillkomme sergeanter av första klassen, med vilka beställningshavare Täckström i avlöningshänseende vore närmast likställd. I anledning härav hemställde departementet, att Täckström måtte få från och med månaden näst efter den, under vilken han efter fyllda 60 år erhöle entledigande från sin befattning, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 900 kronor.

Statskontoret har, med hänsyn till vad i ärendet blivit meddelat och anført, förklarat sig icke hava något att erinra mot arméförvaltningens intendentsdepartements förevarande framställning och fördenskull tillstyrkt bifall till densamma.

I likhet med vederbörande myndigheter anser även jag med rättvisa och billighet förenat, att Täckström efter erhållet entledigande från sin beställning kommer i åtnjutande av pension av statsmedel. Vad pensionsbeloppet angår, torde detta av skäl, som arméfördelningschefen anført, böra sättas något lägre än det till sergeanter av första klassen utgående. Pensionen synes mig skäligen böra bestämmas till 720 kronor, motsvarande den till sergeant av första klassen av statsmedel utgående fylluadspensionen.

Jag får alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att maskinisten vid Livgardet till häst Anders Gustaf Täckström må från och med månaden näst efter den, under vilken han efter fyllda 60 år erhåller entledigande från sin befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 720 kronor.

6:o.

[28.] »Uti underdånig skrivelse den 7 oktober 1915 har chefen för Svea artilleriregemente gjort framställning om beredande av pension åt den Aug. pension åt kokerskan vid Svea artilleriregemente, änkan Augusta Fredrika Ljungmark, född Lagerquist. Till stöd härför har regementschefen anført, att änkan Ljungmark, som vore född den 27 juni 1849, varit anställd såsom kokerska

vid regementet sedan den 1 januari 1874 och därunder nitiskt och troget skött sin tjänst, att hon på grund av sin höga ålder ej längre kunde fullgöra sina åligganden såsom kokerska vid regementet, samt att hon saknade möjlighet att på annat sätt själv försörja sig. Beträffande hennes löneförmåner meddelade regementschefen, att hon åtnjöte en lön av 720 kronor om året förutom portion, bostad med lyse och vedbrand. Med anledning härav hemsällde regementschefen, att pensionsbeloppet måtte bestämmas till 500 kronor om året.

Augusta
Fredrika
Ljungmark,
född Lager-
quist.

Av ett framställningen vidfogat läkarintyg framgår, att änkan Ljungmark lider av kronisk lungkatarr och hjartsvaghet samt att hon på grund härav ävensom med hänsyn till sin ålder är oförmögen att försörja sig med arbete.

Chefen för fjärde arméfördelningen har tillstyrkt framställningen.

Med hänsyn till änkan Ljungmarks långa och väl vitsordade tjänstgöring vid regementet och hennes på grund av ålder och sjukdom ned-satta arbetsförmåga har *arméförvaltningens intendentsdepartement* funnit det vara med rättvisa och billighet förenat, att något understöd för ålderdomen bereddes henne; och har departementet, som icke haft något att erinra mot den föreslagna pensionens storlek, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ifrågavarande kokerska finge från och med månaden näst efter den, under vilken hon erhöles avsked från sin befattning vid regementet, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 500 kronor.

Statskontoret har förklarat sig icke hava annat att erinra mot före-varande framställning, än att det föreslagna pensionsbeloppet, 500 kronor, syntes vara väl stort. Det högsta belopp, som hittills av riksdagen tilldelats befattningshavare av motsvarande slag, utgjorde 360 kronor, som av 1905 års riksdag beviljats en vid Kronprinsens husar-regemente anställd kokerska, vilken uppnått 60 års ålder och tjänat vid regementet under 29 år. Med hänsyn härtill och då en å fängvårdsstaten anställd kokerska, som innehade ordinarie befattning med rätt till pension och efter intjänade ålderstillägg enligt den från och med år 1915 gällande staten åtnjöte avlöningsförmåner, jämförliga med dem, som tillkomme änkan Ljungmark såsom kokerska vid Svea artilleri-regemente, icke kunde komma i åtnjutande av högre pension än 500 kronor och dock för sådan rätt erlagt avgifter, syntes det statskontoret, som om pensionsbeloppet i förevarande fall borde begränsas till 400 kronor.

Även jag anser det vara med billighet överensstämmande, att änkan Ljungmark, som i 41 år varit anställd i kronans tjänst, beredes

något understöd på sin ålderdom. Beträffande pensionsbeloppets storlek ansluter jag mig till den av statskontoret uttalade meningen. Med anledning härav får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att kokerskan vid Svea artilleriregemente, änkan Augusta Fredrika Ljungmark, född Lagerquist, må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken hon entledigas från sin anställning vid regementet.

7:o.

[29.]
Ang. pension
åt arbeterskan
vid ammu-
nitionsfabriken
å Marieberg
Byngs Jo-
hanna Lars-
dotter.

Uti underdånig skrivelse den 18 september 1915 har *arméförvaltningens artilleridepartement* anmält, att styresmannen för ammunitionsfabriken hos departementet gjort framställning om utverkande av årligt understöd från och med den 13 september 1915 åt arbeterskan vid ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg Byngs Johanna Larsdotter, som den 11 i samma månad blivit entledigad från berörda anställning. Av styresmannens framställning vidfogade handlingar hade inhämtats, att Byngs Johanna Larsdotter, som vore född den 9 april 1850, sedan den 21 juli 1869 eller i något över 46 år haft anställning vid ammunitionsfabriken, att hon enligt läkarbetyg till följd av kärlsjukdom och ålderdomssvaghet vore oförmögen att fullgöra det med hennes anställning förenade arbetet och för framtiden bleve urständsat att med eget arbete försörja sig, att hon under år 1914 utom fri bostad och vedbrand kontant uppburit 717 kronor 49 öre, samt att hon enligt styresmannens vitsord ådagalagt ett hedrande uppförande och visat god arbetsduglighet. I likhet med styresmannen ansåge departementet billigt, att ifrågasvarande arbeterska, som till följd av sina nedsatta arbetskrafter ej längre kunde kvarstå i sin tjänst, bereddes erforderlig hjälp till livsuppehälle genom årligt understöd, vartill hennes långvariga och väl vitsordade stats-tjänst gäve henne berättigade anspråk. Med fästat avseende vid hennes löneinkomster och å de belopp, som förut i likartade fall av riksdagen beviljats såsom pension, ansåge departementet pensionsbeloppet böra bestämmas till 400 kronor årligen. På grund av vad sålunda anförts, hemställde departementet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmänna indragningsstaten bevilja Byngs Johanna Larsdotter en årlig pension av 400 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den,

under vilken hon blivit entledigad från sin anställning vid ammunitionsfabriken, eller från och med den 1 oktober 1915.

Med hänsyn till Byngs Johanna Larsdotters långvariga, väl vitsordade arbete vid statens ammunitionsfabrik har *statskontoret* förklarat sig anse billigt, att någon pension bereddhes henne, då hon nu på grund av ålder och sjuklighet nödgats frånträda sin anställning vid fabriken och icke längre kunde med arbete försörja sig. Då pensionsbeloppet för arbeterskor vid ammunitionsfabriken i föregående fall bestämts till 300 kronor, syntes även i nu förevarande fall samma belopp böra förordas.

På grund av vad i ärendet blivit upplyst och med hänsyn till vad statskontoret anfört rörande pensionsbeloppets storlek, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att förra arbeterskan vid ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg Byngs Johanna Larsdotter må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 300 kronor, att utgå från och med den 1 oktober 1915.

8:o.

I underdånig skrivelse den 24 april 1915 har *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* anmält, att förra fästningsbyggnadsarbetaren August Andersson-Flodin hos departementet gjort framställning om utverkande åt honom av en årlig pension. Andersson-Flodin, som vore 58 år gammal, hade, enligt uppgifter, som bekräftats av fortifikationsbefälhavaren å Karlsborg, varit stamanställd i 4 ½ år samt arbetat dels såsom lamptändare vid volontärskolan å Karlsborg, dels ock under 13 ½ år vid fästningsbyggnaden därstädes. Enligt ansökningen vidfogade intyg vore Andersson-Flodin sjuk, fattig och oförmögen att förtjäna något nämnvärt till sitt och sin familjs uppehälle. Jämväl hustrun vore oförmögen till arbete, och av sina fem ännu levande barn kunde han desto mindre vänta något understöd, som de, själva sjuka, snarare syntes vara i behov av hjälp. Ehuru Andersson-Flodin varken i avseende å levnadsår eller tjänstår uppfyllde de villkor (60 levnads- och 30 tjänstår), departementet i vanliga fall brukade fordra för tillstyrkan av pensionsansökan, hemställde dock departementet, med fästat avseende å de ömmande omständigheter, som i detta fall föreläge, att

[30.]

Ang. pension
åt förra fäst-
ningsbygg-
nadsarbe-
taren August
Andersson-
Flodin.

Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bevilja Andersson-Flodin pension, vilken likväl syntes böra bestämmas till något lägre belopp, än som i allmänhet beviljades gamla arbetare i kronans tjänst, exempelvis till 200 kronor årligen, att utgå från allmänna indragningsstaten.

Av ett i ärendet företett läkarintyg framgår, att Anderson-Flodin, som lider av bröst- och nervsjukdom, ej är i stånd att med arbete fullt försörja sig. Kommunalnämndsordföranden i S:t Johannis kommun har intygat, att Andersson-Flodin på grund av sjukdom är mindre arbetsförmåg och till följd därav medellös, samt att han tidtals erhållit understöd för sig och sin familj från församlingens fattigvård.

Statskontoret har uti avgivet utlåtande framhållit, att av handlingarna i ärendet inhämtats, att Andersson-Flodin räknade endast omkring 18 år i statens tjänst samt att inemot 20 år förflutit, sedan han vid 38 års ålder lämnade sin anställning i sådan tjänst. På grund härav och då föregående framställningar att under liknande förhållanden bereda pension av statsmedel ansetts icke böra föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd, såsom framginge av breven den 29 september 1911 angående förre fästningsbyggnadsarbetaren J. Andreasson-Skoglund, den 1 december samma år angående förre fästningsbyggnadsarbetaren P. J. Danielsson och den 30 maj 1913 angående förre fästningsbyggnadsarbetarna J. A. Söderström, A. Abrahamsson och J. Svensson Ed, kunde statskontoret icke undgå att finna det i viss mån betänkligt att förorda bifall till förevarande framställning. Emellertid kunde det icke förnekas, att i detta fall föreläge bevekande omständigheter av liknande beskaffenhet med dem, som föranlett riksdagen tillmötesgå av enskilda motionärer framlagda förslag om pension åt förenämnda Andreasson-Skoglund och Danielsson; och vid sådant förhållande ansåge sig statskontoret icke böra avstyrka, att förslag framlades för riksdagen om beviljande för Andersson-Flodin av pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 200 kronor, motsvarande vad riksdagen beviljat en var av förenämnda Andreasson-Skoglund och Danielsson.

Ehuru Andersson-Flodin icke uppnått den levnads- och tjänstålder, som pläгат fordras för tilldelande av pension åt f. d. fästningsbyggnadsarbetare, anser jag dock i förevarande fall sådana ömmande omständigheter föreligga, att ett årligt understöd av statsmedel synes böra tillerkännas honom. Vid sådant förhållande och då jag finner det föreslagna beloppet skäligt, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att förre fästningsbyggnadsarbetaren August Andersson-Flodin må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 200 kronor, att utgå från och med år 1916.»

Vad departementschefen ovan under punkterna 1:o—8:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
Gustaf B. v. Schwerin.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3
december 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Broström:

29:o.

[19.] Direktionen över flottans pensionskassa har i underdånig skrivelse
den 17 juni 1915 till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutit en utav befäl-
havaren för uppfordrade båtsmanskompanier vid flottans station i Stock-
holm för förre båtsmannen vid Roslags 1:a båtsmanskompani nr 36 Johan
Valentin Lindström Lidberg gjord anmälan till erhållande av pension;
och har direktionen därvid anført, bland annat, följande.

Lindström Lidberg vore född den 30 april 1853 och avskedades

Ang. pension
till förre
båtsmannen
J. V. Lind-
ström Lidberg.

den 27 juli 1897 efter en tjänstetid av $19\frac{9}{12}$ år från 20 års ålder med vitsord att under tjänstetiden hava skickat sig redligt och utmärkt väl.

Enär Lindström Lidberg icke tjänat kronan i 20 år från 20 års ålder, kunde direktionen reglementsenligt icke tilldela honom någon pension, men då endast 3 månader i pensionsberättigande tjänstetid fattades för honom, hemställde direktionen, att Lindström Lidberg, som vore medellös, måtte få tilldelas pension såsom hade han tjänat i 20 år från 20 års ålder.

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänstår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt riksdagen att, med bifall till pensionsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Lindström Lidberg är, såsom direktionen över flottans pensionskassa anført, reglementsenligt icke berättigad till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att han, i likhet med vad tidigare i dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande.

I sådan händelse kommer Lindström Lidberg, som med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedat manskap, bort få åtnjuta höjning av pensionen med 25 kronor årligen, jämväl att på grund av sin levnadsålder bliva delaktig av den pensionsförbättring för f. d. båtsmän, som riksdagen år 1914 beslutit. Den årliga pension, Lindström Lidberg till följd härav komme att få uppbära, utgör 100 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t föreslår riksdagen medgiva,

att förre båtsmannen vid Roslags 1:a båtsmanskompani nr 36 Johan Valentin Lindström Lidberg må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

30:o.

[20.]
*Ang. pension
 till förre
 båtsmannen
 K. F. Back-
 man Gallin.*

Direktionen över flottans pensionskassa har i underdånig skrivelse den 17 juni 1915 till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutit en av förre båtsmannen vid Norrlands 2:dra båtsmanskompani nr 19 Karl Fredrik Backman Gallin gjord ansökan om erhållande av pension; och har direktionen därvid anført, bland annat, följande:

Backman Gallin vore född den 15 mars 1859 och avskedades den 7 januari 1897 efter en tjänstetid av $19\frac{2}{12}$ år, därav 17 år 9 månader 22 dagar från 20 års ålder, med vitsord, att han under tjänstetiden skickat sig redligt och utmärkt väl.

Enär Backman Gallin icke tjänat kronan i 20 år från 20 års ålder, kunde direktionen reglementsenligt icke tilldela honom någon pension, men då i en tjänstetid av 20 år för honom fattades endast 10 månader, hemställde direktionen, att Backman Gallin, som levde under knappa ekonomiska omständigheter, måtte få tilldelas pension såsom hade han tjänat i 20 år från 20 års ålder.

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänstår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt riksdagen att, med bifall till pensionsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Sökanden är, såsom direktionen över flottans pensionskassa anført, reglementsenligt icke berättigad till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att han, i likhet med vad tidigare i dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande. I sådan händelse lär med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedat manskap, sökanden jämväl få åtnjuta höjning av pensionen med 25 kronor årligen, varjämte han vid uppnådd ålder av 60 år torde

komma att bliva delaktig av den pensionsförbättring för f. d. båtsmän, som riksdagen år 1914 beslutit och som för sökanden innebär, att det årliga pensionsbeloppet uppbringas till 100 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att förre båtsmannen vid Norrlands 2:dra båtsmanskompani nr 19 Karl Fredrik Backman Gallin må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

31:o.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har förre båtsmannen vid Norrlands 4:de båtsmanskompani nr 106 Olof Forsberg Warg i underdånighet anhållit att komma i åtnjutande av pension.

Häröver har direktionen över flottans pensionskassa den 21 oktober 1915 avgivit underdånigt utlåtande och däruti anført, bland annat, följande:

Forsberg Warg, som vore född den 24 september 1832, avskedades den 1 september 1873 efter en tjänstetid av 19 år från 20 års ålder med vitsord att under tjänstetiden hava skickat sig troget och väl.

Enär Forsberg Warg icke tjänat i 20 år från 20 års ålder vore han reglementsenligt icke berättigad till pension. Med hänsyn till sökandens höga ålder och de ytterst fattiga omständigheter, vari han enligt bifogat intyg befunne sig, tillstyrkte direktionen, att sökanden måtte få tilldelas pension såsom hade han tjänat kronan i 20 år från 20 års ålder.

[21.]
*Ang. pension
till förre båts-
mannen O.
Forsberg
Warg.*

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanuskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänstår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt riksdagen att, med bifall till pensionsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Sökanden är, såsom direktionen över flottans pensionskassa anført, reglementsenligt icke berättigad till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att han, i likhet med vad tidigare i dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande.

I sådan händelse kommer sökanden, som med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedat manskap, bort få åtnjuta höjning av pensionen med 25 kronor årligen, jämväl att på grund av sin levnadsålder bliva delaktig av den pensionsförbättring för f. d. båtsmän, som riksdagen år 1914 beslutit. Den årliga pension, sökanden till följd härav komme att få uppbära, utgör 200 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t föreslår riksdagen medgiva,

att förre båtsmannen vid Norrlands 4:de båtsmanskompani nr 106 Olof Forsberg Warg må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

32:o.

[22.] Direktionen över flottans pensionskassa har i underdånig skrivelse den 21 oktober 1915 till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutit en utav *Ang. pension till förre båtsmannen O. F. Johansson Kummelberg.* befälhavaren för uppfordrade båtsmanskompanier vid flottans station i Stockholm för förre båtsmannen vid Roslags 1:a kompani nr 35 Oscar Fredrik Johansson Kummelberg gjord anmälan till erhållande av pension; och har direktionen därvid anført, bland annat, följande:

Kummelberg vore född den 20 juni 1860 och avskedades den 9 november 1898 efter en tjänstetid av $21\frac{2}{12}$ år, därav $18\frac{4}{12}$ år från 20 års ålder, med vitsord att under tjänstetiden hava skickat sig redligt. Kummelberg hade under tjänstetiden ådragit sig följande bestraffningar: år 1882 fyra dagars sträng arrest för undanhållning och övergivande av post, samma år fyra dagars sträng arrest för fylleri, och år 1884 tre dagars sträng arrest för undanhållning.

Enär Kummelberg icke tjänat kronan i 20 år från 20 års ålder och vid avskedet icke erhållit gott vitsord om uppförandet, kunde direktionen reglementsenligt icke tilldela honom någon pension, men då han emellertid tjänat kronan över 20 år och de förseelser, för vilka han undergått bestraffningar, icke syntes hava varit av svårare art, hemställde direktionen, att Kummelberg måtte få tilldelas pension såsom hade han tjänat i 20 år från 20 års ålder samt avskedats med gott vitsord om uppförandet.

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänstår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt riksdagen att, med bifall till pensionsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Kummelberg är, såsom direktionen över flottans pensionskassa anført, reglementsenligt icke berättigad till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att han, i likhet med vad tidigare i dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande. I sådan händelse lär med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedad manskap, Kummelberg jämväl få åtnjuta höjning av pensionen med 25 kronor årligen, varjämte han vid uppnådd ålder av 60 år torde komma att bliva delaktig av den pensionsförbättring för f. d. båtsmän, som riksdagen år 1914 beslutit och som för Kummelberg innebär, att det årliga pensionsbeloppet uppbringas till 100 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att förre båtsmannen vid Roslags 1:a kompani nr 35 Oscar Fredrik Johansson Kummelberg må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

33:o.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd ansökning har avlidne underofficerskorpralen vid 3:dje matroskompaniet nr 174 August Johanssons änka Johanna Fredrika Petersdotter anhållit att komma i åtnjutande av något understöd och därvid anført, bland annat, följande:

Sökandens man hade enligt bifogat prästbevis avlidit den 1 juli 1915, efterlämnande i behövande levnadsvillkor förutom sökanden, som

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[31.]

Ang. understöd åt underofficerskorpralen A. Johanssons änka och minderåriga barn.

vore född den 9 mars 1873, följande barn, nämligen Essie Elisabeth, född den 3 december 1896, Thyra Viktoria, född den 1 oktober 1901, Sigrid Hanna Augusta, född den 13 augusti 1904, Marit Sofia, född den 20 september 1905, och Inez Elisabeth, född den 18 november 1908.

Efter sin avlidne man, som enligt bifogat utdrag ur kompanirulla oförvitligt tjänstgjort i närmare 23 år, vore sökanden nu lämnad utan medel till sitt livsuppehälle, och då hon själv ej vore fullt arbetsför på grund av svag hälsa, kunde hon ej förtjäna tillräckligt att försörja sig och sina barn.

Över förevarande ansökning hava, efter särskilda nådiga remisser, underdåniga utlåtanden avgivits av marinförvaltningen den 23 september 1915 och av statskontoret den 15 november samma år.

Marinförvaltningen, som i ärendet inhämtat yttrande från stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona, har i sitt utlåtande anfört huvudsakligen följande.

Av stationsbefälhavarens yttrande framginge, att avlidne underofficerskorpralen Johansson på grund av sjukdom, lungtuberkulos, blivit förbigången vid underofficersbefordran den 15 februari 1915 och förden skull ej kunnat förvärva delägar rätt i flottans pensionskassa. I anledning härav hade Johanssons änka och minderåriga barn ej kunnat komma i åtnjutande av det gratial, som eljest eventuellt skolat tillkomma dem jämlikt §§ 22 och 27 i förnyade reglementet för flottans pensionskassa den 17 november 1899, såsom dessa paragrafer lydde enligt nådig kungörelse den 5 december 1913, eller för änkan, som i sitt äktenskap ägde fyra barn under 15 år, ett gratial av 400 kronor, ökat med 15 procent av gratialbeloppet eller 60 kronor för ett barn och med ytterligare 10 procent eller 40 kronor för vart och ett av de övriga barnen.

Med hänsyn till å ena sidan Johanssons under tjänstetiden ådaga lagda berömliga uppförande och duglighet och det förhållandet, att endast Johanssons i tjänsten ådragna sjukdom varit orsak till att han ej vunnit befordran och sålunda kunnat bereda gratial till sina efterlevande, samt å andra sidan de i ärendet förekommande bevekande omständigheter ansåge marinförvaltningen, att sökanden och hennes minderåriga barn borde komma i åtnjutande av något årligt understöd.

I nådig proposition den 12 februari 1915 till 1915 års riksdag hade Kungl. Maj:t hemställt, att änkor efter två konstaplar vid flottans poliskår samt makarnas minderåriga barn skulle få från allmänna indragningsstaten från och med år 1915 åtnjuta årliga understöd, vardera änkan, så länge hon i sitt dåvarande änkestånd förbleve, till belopp av 250 kronor samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 15 år

till belopp av 50 kronor. Denna hemställan hade även vunnit riksdagens bifall.

I likhet med vad sålunda ägt rum hemställde marinförvaltningen, det tacktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen, att underofficerskorpralen Johanssons änka samt makarnas fyra minderåriga barn måtte från allmänna indragningsstaten få komma i åtnjutande av årliga understöd till belopp och under villkor i övrigt, som för nyssnämnda änkor och deras barn medgivits.

Statskontoret har i sitt ovanberörda utlåtande anført, bland annat, följande.

Sökanden hade uppgivit, att hennes man under sjötjänst vid flottan år 1912 ådragit sig den sjukdom, lungtuberkulos, som medfört döden. Därom torde numera någon utredning icke kunna åvägabringas. Om emellertid militärtjänstgöringen skäligen skulle kunna antagas hava till sjukdomen bidragit, skulle sökanden och makarnas minderåriga barn jämlikt bestämmelserna i 4 § 3:o b) av nådiga förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, varit berättigade att bekomma i ersättning änkan en årlig livränta å 180 kronor och ett vart av de minderåriga barnen ett årligt belopp av 90 kronor, till dess det uppnått 15 års ålder, dock att ankans och barnens sammanlagda ersättningsbelopp skulle uppgå till högst 450 kronor för år. Statskontoret, som, med hänsyn till sannolikheten därav, att krigstjänsten bidragit till den sjukdom, varav sökandens man avlidit, funne billighetsskäl tala för att något understöd bereddes sökanden och hennes minderåriga barn, ansåge, att detta understöd lämpligen borde avpassas i överensstämmelse med vad som skulle hava tillkommit dem, därest nämnda förordning varit i detta fall tillämplig. Statskontoret hemställde alltså, det tacktes Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att till sökanden och hennes minderåriga barn finge från och med år 1916 från allmänna indragningsstaten utgå understöd till belopp och under villkor i övrigt, som i 4 § 3:o b) av nämnda förordning funnes angivna.

Med avseende å vad sålunda förekommit och då även jag anser sökanden och hennes minderåriga barn på grund av de i ärendet föreliggande särskilda omständigheter böra komma i åtnjutande av årliga understöd enligt av statskontoret föreslagna grunder, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att underofficerskorpralen August Johanssons änka
Johanna Fredrika Petersdotter och makarnas minder-
åriga barn Thyra Viktoria, Sigrid Hanna Augusta,

Marit Sofia och Inez Elisabeth må från allmänna in-
dragningsstaten från och med år 1916 åtnjuta årliga
understöd, änkan så länge hon i sitt nuvarande änke-
stånd förbliver samt vart och ett av nyssnämnda min-
deråriga barn intill uppnådd ålder av 15 år, till belopp
och under villkor i övrigt, som finnas angivna i 4 §
3:o b) av nådiga förordningen den 18 juni 1909 an-
gående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen
under militärtjänstgöring.

34:o.

[32.]
*Ang. pension
åt f. konserva-
torn vid Vega-
expeditionen
T. A. Boström.*

I underdånig skrivelse den 27 oktober 1915 har amiralen A. A. L. Palander, såsom förutvarande befälhavare å ångfartyget Vega under dess expedition åren 1878—1880, anhållit om pension till deltagaren i nämnda expedition Tomas Anton Boström.

Till stöd för denna framställning har amiralen Palander erinrat om riksdagens åren 1912 och 1914 fattade beslut om tilldelande av pensioner till åtskilliga personer av besättningen å Vega under dess segling kring Asien och Europa åren 1878—1880; och har amiralen Palander vidare anfört följande.

Vid tiden för avgivandet av den nådiga proposition i ämnet, varå riksdagens beslut år 1912 var grundat, hade amiralen Palander av dåvarande chefen för sjöförsvarsdepartementet anmodats att lämna uppgift på vilka av Vegas svenska manskap, som då levde. Amiralen Palander hade vid avlämnande av denna uppgift icke upptagit förenämnde Boström, vilken deltagit i hela expeditionen såsom konservator och professor A. E. Nordenskiölds hjälpreda, och hade detta berott därpå att Boströms kamrater bestämt uppgivit, att Boström för många år sedan avlidit utomlands.

Emellertid hade amiralen Palander i början av år 1915 erhållit brev från Boström, som sedan år 1883 vistats i Nordamerika, efter att dessförinnan under två år (1881—1883) hava såsom konservator deltagit i doktor Bowallii vetenskapliga expedition till Centralamerika. I berörda brev hade Boström meddelat, att han vore bosatt i staden Lake Bay i staten Washington. Genom fortsatt brevväxling hade amiralen Palander erfarit, att Boström — som enligt handlingarna bilagt prästbetyg vore född den 21 augusti 1857 — vore gift och hade barn, att han levde i små och betryckta omständigheter samt att han vore i stort behov av hjälp. På grund härav hade amiralen Palander

satt sig i förbindelse med Kungl. Maj:ts beskickning i Washington och därigenom fått ett beedigat meddelande, anskaffat från svenska vice konsuln i Seattle, att Boströms hälsa vore dålig och att han vore fattig. Beskickningen hade vidare meddelat, att, enligt vad från säker källa erfarits, Boström på grund av olyckshändelse under jakt för flera år sedan vore ofärdig i vänstra handen.

Då Boström vore den enda av Vegas nu levande svenska underofficerare och manskap, som ej erhållit årlig pension, och detta, såsom förut nämnts, berott på misstag från amiralen Palanders sida, samt då Boström med stort nit och intresse utfört de arbeten, som under Vegas expedition blivit honom ålagda, hemställde amiralen Palander, det täcktes Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen bevilja Boström en årlig pension av 450 kronor, att utgå från och med år 1916.

Efter i ärendet erhållen remiss har statskontoret avgivit underdånigt utlåtande av den 5 november 1915, däri statskontoret, under åberopande av 1912 års riksdags och 1914 års första riksdags beslut om pensioner åt vissa deltagare i Vegaexpeditionen åren 1878—1880, tillstyrkt bifall till förevarande förslag.

1912 års riksdags beslut (i anledning av proposition nr 146) innebar, såsom jag torde få erinra, att en av manskapet tillhörande Vegas ifrågavarande expedition, vilken vid avgången ur sin tjänst vid flottan tillerkänts årlig pension å 400 kronor, samt hustrun till en av manskapet, vilken såsom obotligt sinnessjuk vårdades å allmän försörjningsinrättning, vardera erhöilo årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 300 kronor, ävensom att tre av manskapet, av vilka två åtnjoto pension till belopp av endast 67 kronor vardera och den tredje icke åtnjöt någon pension, erhöilo pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 450 kronor var. Enligt 1914 års förra riksdags beslut tilldelades vidare, i anledning av enskild motion (nr 76), en underofficer, som deltagit i expeditionen och vid sitt avsked ur krigstjänsten tillerkänts honom tillkommande pension å 1,082 kronor 52 öre, därutöver en årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 300 kronor.

Ehuru Boström ej i egentlig mening, såsom fallet varit med övriga omförmälda personer, vilka fått sig tillerkända pensioner från statsverket i anledning av sitt deltagande uti ifrågavarande färd, tillhört Vegas besättning, utan medföljt expeditionen i egenskap av konservator och hjälpreda åt professor Nordenskiöld, finner jag dock billighet och rättvisa kräva, att jämväl Boström, särskilt med hänsyn till vad som upplysts rörande hans nuvarande levnadsomständigheter, genom svenska statens försorg beredes

någon pension för att skyddas mot nöd på sin ålderdom. Beträffande beloppet av pensionen finner jag mig böra biträda den i ärendet gjorda framställningen; och får jag alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att förre konservatorn vid Vegaexpeditionen Tomas Anton Boström må under sin återstående livstid uppbära pension å allmänna indragningsstaten med 450 kronor årligen, att utgå från och med år 1916.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 29:o—34:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Carl Ridderstad.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10
december 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde härefter:

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1915 års riksdag under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1916 ett förslagsanslag av 20,980 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910 under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalid-

[23.]

Ang. tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen.

underhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse den 29 nästlidna november, med överlämnande av en inom pensionskassan uppgjord uppgift å nu levande f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare, varom här vore fråga, med för var och en av dem utfört understödsbelopp enligt de av riksdagen givna bestämmelserna, meddelat, att för år 1917 ett förslagsanslag av 19,455 kronor borde för ifrågavarande ändamål äskas.

Även för år 1917 torde ett förslagsanslag för enahanda ändamål böra uppföras å extra stat under tionde huvudtiteln. På grund av direktionens nyssberörda meddelande föreslår jag, att anslaget för år 1917 bestämmes till 19,455 kronor. Någon ändring i villkoren för rätt att komma i åtnjutande av understöd av förevarande slag lärer ej böra ifrågasättas.

Under åberopande härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att å extra stat för år 1917 under tionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 19,455 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än de, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den,

som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Till denna departementschefeus hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
december 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Broström:

[17 o. 18.]

Ang.
förhöjning av
anslaget
för bidrag till
flottans
pensions-
kassas gratial-
fond m. m.

Till 1908 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om att riksdagen måtte bevilja flottans pensionskassa bidrag av statsmedel motsvarande 1 ½ procent årligen av summan av de avlöningsförmåner, som enligt gällande stadganden kunde läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid flottan, samt för sådant ändamål å riksstatens tionde huvudtitel för år 1909 uppföra under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» ett ordinarie anslag av 35,000 kronor.

Riksdagen, som ansåg med billighet överensstämmande, att flottans pensionskassas gratialfond i likhet med arméns änke- och pupillkassa finge av statsverket erhålla ett bidrag beräknat efter 1 ½ procent av summan av ovanberörda avlöningsförmåner, eller i runt tal 35,000 kronor,

fann emellertid det nya statsanslaget böra för det dåvarande begränsas till det belopp, som erfordrades för att gratialkassan, inberäknat ett redan då till gratialfonden utgående årligt anslag av statsverket å 16,650 kronor till ersättning för mistade inkomster för pensionskassans gratialfond, finge åtnjuta ett statsbidrag av sammanlagt 35,000 kronor, eller till 18,350 kronor, och uppförde riksdagen i anslutning härtill under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» å riksstaten för år 1909 ett ordinarie anslag av 18,350 kronor.

På framställning av Kungl. Maj:t har detta anslag sedermera år för år höjts och i riksstaten för år 1916 upptagits till ett belopp av 28,700 kronor.

Nu har direktionen över flottans pensionskassa i underdånig skrivelse den 22 november 1915, med överlämnande av uppgift å beloppet av de avlöningsförmåner för år 1916, som enligt gällande stadganden kunna läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, anhållit, att till nästkommande års riksdag måtte göras framställning om att flottans pensionskassas gratialfond finge år 1917 komma i åtnjutande av anslag, beräknat efter 1 1/2 procent på berörda avlöningsförmåner 3,076,307 kronor 99 öre till 46,144 kronor 62 öre.

Marinförvaltningen har i häröver den 9 december 1915 avgivet utlåtande icke haft något att erinra mot direktionens förevarande framställning.

För ifrågavarande ändamål skulle alltså, utöver anslaget till ersättning för mistade inkomster för flottans pensionskassas gratialfond å 16,650 kronor, erfordras ett belopp av 29,494 kronor 62 öre; och torde därför det under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» uppförda ordinarie anslag, nu utgående med 28,700 kronor, böra för år 1917 höjas med i jämnat tal 800 kronor.

Ett lika stort belopp synes mig emellertid böra å extra stat för samma år anvisas till förstärkande av det i 1916 års riksstat för ifrågavarande ändamål uppförda ordinarie anslag.

Jag får alltså tillstyrka, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

nu.....	kronor 28,700: —
med.....	» 800: —
till.....	kronor 29,500: —

Tionde huvudtiteln: bil. 6.

dels ock att, till förstärkande av det i 1916 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 800 kronor.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Torsten Hoppe.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 decem-
ber 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

1:o.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län med underdånig skrivelse den 19 november 1915 överlämnad skrift har skrivbiträdet hos länsstyrelsen i nämnda län Hulda Andrietta Katarina Ström, som anhållit om avsked från sin berörda befattning med 1915 års utgång, i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension måtte bevilja henne pension från och med den 1 januari 1916. I den underdåniga ansökningen har sökanden framhållit, att hon uppnått 60 års ålder samt att hennes anställning i statens tjänst vid 1915 års utgång omfattade en tid av

[33.]
Tilläggs-
pension till
skrivbiträdet
Hulda
Andrietta
Katarina
Ström.

27 år. Enligt vid ansökningen fogade handlingar anställdes sökanden, som är född den 11 april 1855, såsom extra skrivbiträde hos länsstyrelsen den 2 januari 1889, varefter hon den 18 november 1912 konstituerades att från och med den 1 januari 1913 vara ordinarie skrivbiträde.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Gävleborgs
län.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har i sin ovanberörda skrivelse meddelat, att sökanden med 1915 års utgång komme att avgå från sin nu innehavande befattning.

Stats-
kontoret.

Till följd av nådig remiss har statskontoret den 1 december 1915 avgivit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid anfört följande:

Av handlingarna i ärendet framginge, att sökanden vore underkastad bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension; att hon överskridit den levnadsålder av 60 år, då skyldighet att från tjänsten avgå för henne inträtt, men erhållit vederbörandes tillstånd att däri kvarstå tillsvidare intill utgången av år 1915; att hon vid sistnämnda tidpunkt komme att innehava 26 för pension beräkneliga tjänstår, alla såsom skrivbiträde hos nämnda länsstyrelse; samt att hon icke innehade annan statens tjänst eller för sådan tjänst åtnjöte pension.

På grund därav hemställde statskontoret, att Kungl. Maj:t måtte förklara sökanden, som enligt det från och med år 1913 gällande tillägg till staten för länsstyrelserna ägde uppbära, förutom tjänstgöringspenningar, lön till belopp av 700 kronor jämte ålderstillägg därtill å 400 kronor enligt nådigt brev den 7 mars 1913 eller tillhoppa 1.100 kronor, vilket belopp utgjorde pensionsunderlag för sökanden, berättigad att från och med månaden näst efter den, vari avgång från tjänsten ägde rum, under sin återstående livstid åtnjuta avkortad pension till belopp motsvarande $\frac{26}{30}$ av pensionsunderlaget eller, efter föreskriven avrundning, niohundra sextio kronor årligen, att utgå från tionde huvudtitelns förslagsanslag till pensionering av civila tjänst innehavare.

Statskontoret ville emellertid fästa uppmärksamheten därå, att då sökanden varit i statens tjänst anställd alltsedan den 2 januari 1889 och under sin tjänstetid icke åtnjutit någon ledighet av beskaffenhet att jämlikt 17 § pensionslagen inverka på tjänstårsberäkningen, alltså blott en enda dag fattades vid utgången av år 1915 för att sökanden skulle få i pensionsavseende räkna sig till godo ytterligare ett tjänstår med därav föranledd förhöjning av pensionsbeloppet till 990 kronor. Om vid sökandens anställning hos länsstyrelsen funnits anledning förmoda, att det skulle bliva av någon betydelse, torde med säkerhet kunna antagas, att sökanden blivit såsom biträde anställd med ingången av år 1889 istället för först den 2 januari. Vid sådant förhållande och då någon ökad tjänstgöring i sådant fall icke ålegat sökanden, när den dag, som fattades, vore en helgdag, ansåge sig statskontoret, med erinran att, av hänsyn till den närmast blivande innehavaren av sökandens befattning, saken icke lämpligen syntes kunna ordnas genom sökandens kvarstående i tjänst under den 1 januari 1916, kunna ifrågasätta, huruvida icke billigtvis genom framställning till riksdagen åt sökanden borde beredas en tilläggspension från allmänna indragningsstaten till belopp av 30 kronor.